

สำนักพิมพ์ มหาวชิชาลัยบุรพา

จ.ลพบุรี อ.เมือง ข.ลพบุรี 20131

เอกสารประกอบการสอน
วิชา 229324 การบัญชีชั้นสูง 1

อาจารย์สมศักดิ์ ประถมศรีเมฆ

ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ISBN 975-546-903-3

27 ก.ย. 2544

148678

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนวิชา “การบัญชีชั้นสูง 1” เล่มนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนวิชา การบัญชีชั้นสูง 1 (229324) ซึ่งเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของนิสิต สาขาวิชาการบัญชี ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เนื้อหาหลักของการบัญชีชั้นสูง 1 ประกอบไปด้วยการคำนวณ การฝากขาย การขายผ่อน สัญญาเช่า และงานก่อสร้างตามสัญญา การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา และการบัญชีสำหรับธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นการบัญชีสำหรับธุรกิจที่มีลักษณะค่อนข้างเฉพาะ อันจำเป็นต่อหน้าที่การงานของนิสิตในอนาคต โดยผู้เขียนได้จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชี ที่สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้ทยอยประกาศใช้ตั้งแต่ปี 2542

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ จะไม่สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ หากขาดแรงผลักดันจากคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาบริหารธุรกิจ คำแนะนำที่เจ็บแสบแหลมจากท่านรองศาสตราจารย์ สุชาติ เหล่าปรีดา อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เงินทุนในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะผู้บริหารของนิสิตสาขาวิชาการบัญชี และกำลังใจจากภรรยาและบุตรชายอันเป็นที่รัก ซึ่งผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อเพื่อที่ทุกท่านมีให้มาโดยตลอด

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารประกอบการสอนฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับนิสิต และผู้สนใจในวิชาทางการบัญชี อย่างไรก็ตาม หากผู้อ่านมีข้อคิดประการใด ผู้เขียนยินดีรับฟังเพื่อนำไปปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมยิ่ง ๆ ขึ้นในโอกาสต่อไป

สมศักดิ์ ประถมศรีเมฆ

1 สิงหาคม 2544

สารบัญ

	หน้า
ข้อมูลทั่วไป	1
วัตถุประสงค์ของหลักสูตรและรายวิชา	1
เนื้อหาสาระของรายวิชา	1
เนื้อหาสาระของรายวิชาโดยย่อ	1
บทที่ 1 การแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี	4
บทที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี	16
บทที่ 3 การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ	32
บทที่ 4 การบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว	59
บทที่ 5 การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย	98
บทที่ 6 การบัญชีสำหรับกิจการร่วมค้า	102
บทที่ 7 การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา	111
บทที่ 8 การบัญชีสำหรับธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ	129
บทที่ 9 การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา	151
วิธีการดำเนินการเรียนการสอน	179
วัสดุอุปกรณ์การสอน	180
วิธีประเมินผลการเรียน	180
หนังสืออ้างอิง	180

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1. รหัสวิชา	:	229324
1.2. ชื่อวิชา	:	การบัญชีชั้นสูง 1 (Advanced Accounting 1)
1.3. จำนวนหน่วยกิต	:	3 หน่วยกิต 3(3-0-6)
1.4. จำนวนชั่วโมงเรียน	:	48 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา
1.5. ภาคเรียนที่เปิด	:	ภาคปลายของทุกปีการศึกษา
1.6. ผู้เรียน	:	นิสิตชั้นปีที่ 3 ของวิชาเอกการบัญชี
1.7. ภาควิชาที่รับผิดชอบ	:	ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
1.8. สถานภาพของรายวิชา	:	วิชาเอกบังคับ ในหลักสูตรสาขาวิชาการบัญชี
1.9. อาจารย์ผู้สอน	:	อาจารย์สมศักดิ์ ประถมศรีเมฆ

2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรและรายวิชา

- 2.1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2541
  - 2.1.1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางด้านบริหารธุรกิจสนองความต้องการของตลาดและรับใช้สังคม
  - 2.1.2. เพื่อให้บัณฑิตสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ
  - 2.1.3. ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์
- 2.2. วัตถุประสงค์ของรายวิชา 229324 การบัญชีชั้นสูง 1
  - 2.2.1. ศึกษาถึงแนวคิดและวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการรับรู้รายได้ของกิจการที่มีลักษณะธุรกิจก่อนข้างเฉพาะ
  - 2.2.2. ศึกษาถึงแนวคิดและวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับปรับโครงสร้างหนี้
  - 2.2.3. ศึกษาถึงแนวคิดและวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับตราสารอนุพันธ์เงินตราต่างประเทศ
  - 2.2.4. ศึกษาถึงแนวคิดและวิธีการบันทึกบัญชีสำนักงานใหญ่สาขา

3. เนื้อหาสาระของรายวิชา

- 3.1. ลักษณะของรายวิชา

ศึกษาถึงการบัญชีสำหรับการค้าร่วม การฝากขาย การขายผ่อน สัญญาเช่า และงานก่อสร้างตามสัญญาการบัญชีกองทุน การทำงานการเงินจากรายการที่บันทึกไว้ไม่สมบูรณ์
- 3.2. หัวข้อรายวิชา 229324 การบัญชีชั้นสูง 1 โดยสังเขป

บทที่ 1 การแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี

1. ชนิดของข้อผิดพลาดทางการบัญชี
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี

บทที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

1. ชนิดของการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี
3. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี
4. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน
5. การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

บทที่ 3 การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

1. ลักษณะธุรกิจขายผ่อนชำระ
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายผ่อนชำระ
3. การบันทึกบัญชีกรณีรับแลกสินค้า
4. การบันทึกบัญชีกรณียึดสินค้าคืน
5. แนวคิดของการคิดดอกเบี้ยผ่อนชำระ
6. การบันทึกบัญชีกรณีคิดดอกเบี้ยผ่อนชำระ

บทที่ 4 การบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว

1. ความแตกต่างของสัญญาเช่าการเงินและสัญญาเช่าดำเนินงาน
2. แนวคิดและกระบวนการบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้เช่า
3. แนวคิดและกระบวนการบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้ให้เช่า
4. การนำเสนอข้อมูลในงบการเงินเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาว ทั้งในด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่า

บทที่ 5 การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

1. ลักษณะของการฝากขาย
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

บทที่ 6 การบัญชีสำหรับกิจการร่วมค้า

1. ลักษณะและรูปแบบของกิจการร่วมค้า
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการร่วมค้า
3. การจัดทำงบการเงินแบบรวมสัดส่วน
4. รายการระหว่างกันของกิจการร่วมค้า

บทที่ 7 การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

1. ลักษณะของการปรับโครงสร้างหนี้
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ด้านลูกหนี้และเจ้าหนี้ในกรณีต่าง ๆ

บทที่ 8 การบัญชีสำหรับธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

1. ลักษณะของธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และการบันทึกบัญชี
2. ลักษณะของเครื่องมือทางการเงินและการบันทึกบัญชี

บทที่ 9   การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา

1. ลักษณะของกิจการที่ขยายกิจการด้วยการเปิดตัวแทนจำหน่ายและสาขา
  2. การบันทึกบัญชีตัวแทนจำหน่ายและบัญชีสาขาได้
  3. การจัดทำกระดาษทำการรวมกิจการสำนักงานใหญ่สาขาได้
  4. ลักษณะของรายการระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขา
  5. การกระทบยอดผลต่างระหว่างบัญชีเดินสะพัดสาขาและบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่
4. เนื้อหาของรายวิชาโดยย่อ เรียงลำดับตั้งแต่หัวข้อแรกจนถึงหัวข้อสุดท้าย
เนื้อหาในลำดับต่อไปนี้เป็นคำอธิบายเนื้อเรื่องในแต่ละบท

บทที่ 1

การแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี (Error Correction)

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงชนิดของข้อผิดพลาดทางการบัญชี
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ชนิดของข้อผิดพลาดทางการบัญชี
2. แนวทางในการแก้ไขข้อผิดพลาด
3. การนำเสนองบการเงิน

นักบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำข้อมูลข่าวสารทางการเงินของกิจการ ซึ่งจะต้องจัดทำด้วยความถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับมาตรฐานบัญชีที่ยอมรับโดยทั่วไป นักบัญชีควรมีวิธีการตรวจสอบตัวเลขที่แสดงในงบการเงินว่าเป็นตัวเลขที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ความผิดพลาดทางการบัญชีสามารถจำแนกได้เป็น 3 ชนิดดังต่อไปนี้

1. ชนิดของข้อผิดพลาดทางการบัญชี

- ข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบเพียง 1 รอบระยะเวลาบัญชี เช่นการบันทึกค่าใช้จ่ายในการขายเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร เป็นต้น การบันทึกรายการผิดพลาดดังกล่าวจะมีผลกระทบเพียงแค่ทำให้ค่าใช้จ่ายในแต่ละหมวดไม่ถูกต้อง แต่ไม่มีผลกระทบกับกำไรสุทธิ และจะไม่กระทบไปถึงงวดบัญชีถัดไป
- ข้อผิดพลาดผลกระทบจะชดเชยกันไปเองใน 2 รอบระยะเวลาบัญชี ตัวอย่างเช่น การบันทึกมูลค่าสินค้าคงเหลือปลายงวดต่ำไป ทำให้ต้นทุนขายในงวดนี้ต่ำไป ในขณะที่เมื่อยกยอดไปในรอบระยะเวลาบัญชีถัดไป (กลายเป็นสินค้าคงเหลือต้นงวด) จะทำให้ต้นทุนขายในงวดถัดไปสูงเกินไป ซึ่งผลกระทบนั้นจะชดเชยไปเองภายใน 2 งวดบัญชี
- ข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบมากกว่า 2 รอบระยะเวลาบัญชี ตัวอย่างเช่น การบันทึกอุปกรณ์สำนักงาน (สินทรัพย์) ที่เพิ่งซื้อมาเป็นค่าวัสดุสำนักงาน (ค่าใช้จ่าย) จะทำให้งวดบัญชีที่เกิดรายการมีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป ในขณะที่งวดบัญชีต่อ ๆ ไป (ทราบเท่าอายุการใช้งานของสินทรัพย์) ค่าใช้จ่ายจะน้อยเกินไป เพราะไม่มีการตัดค่าเสื่อมราคา

2. แนวทางในการแก้ไขข้อผิดพลาด

กรณีพบข้อผิดพลาดในปีที่เกิด หรือพบข้อผิดพลาดก่อนการปิดบัญชี นักบัญชีสามารถแก้ไขได้โดยใช้ขั้นตอนต่อไปนี้

- 2.1. ระบุถึงรายการผิดพลาดที่ได้ลงบัญชีไปแล้ว
- 2.2. ระบุถึงรายการที่ถูกต้อง
- 2.3. กลับรายการที่ผิดพลาด
- 2.4. บันทึกรายการที่ถูกต้องแทน

ตัวอย่างที่ 1 การแก้ไขการบันทึกบัญชีค่าเสื่อมที่ผิดพลาด

บริษัทบางประกอก จำกัด ได้บันทึกค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรในระหว่างปี 2542 เท่ากับ 2,000,000บาท เครื่องจักรดังกล่าวซื้อมาในวันที่ 1 กรกฎาคม 2542 ในราคา 10 ล้านบาท และมีอายุการใช้งาน 5 ปีไม่มีมูลค่าซาก ก่อนที่จะปิดบัญชี สมหบัญชีได้เห็นข้อผิดพลาดดังกล่าว สมหบัญชีจะต้องบันทึกรายการแก้ไขอย่างไร?

1. รายการผิดพลาดที่ได้ลงบัญชีไปแล้วคือ

Dr	ค่าเสื่อมราคา	2,000,000	บาท
	Cr	ค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร	2,000,000 บาท
		(บันทึกค่าเสื่อมราคาประจำปี)	

2. รายการที่ถูกต้องคือ

Dr	ค่าเสื่อมราคา	1,000,000	บาท	
	Cr ค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร		1,000,000	บาท
	(บันทึกค่าเสื่อมราคา 10 ล้านบาท x 1/5 ปี x 1/2 ปี)			

3. การกลับรายการ

Dr	ค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร	500,000	บาท	
	Cr ค่าเสื่อมราคา		500,000	บาท
	(กลับรายการค่าเสื่อมราคาที่ยังไม่ตัดไว้ผิดพลาด)			

4. บันทึกรายการที่ถูกต้อง

Dr	ค่าเสื่อมราคา	1,000,000	บาท	
	Cr ค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร		1,000,000	บาท
	(บันทึกค่าเสื่อมราคา 10 ล้านบาท x 1/5 ปี x 1/2 ปี)			

หรืออาจบันทึกลดค่าเสื่อมราคารายการเดียวดังนี้ (ขั้นตอนที่ 3. และ 4.)

Dr	ค่าเสื่อมราคาสะสม – เครื่องจักร	1,000,000	บาท	
	Cr ค่าเสื่อมราคา		1,000,000	บาท
	(บันทึกลดค่าเสื่อมราคาเนื่องจากบันทึกเกิน)			

3. การแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชีกรณีเจอข้อผิดพลาดหลังจากที่ปิดบัญชีไปแล้ว

หากเจอข้อผิดพลาดภายหลังจากที่ได้ปิดบัญชีไปแล้ว กิจการจะต้องแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยบันทึกรายการให้เปรียบเสมือนกับความผิดพลาดดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้น¹ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 การแก้ไขข้อผิดพลาดภายหลังจากปิดบัญชีไปแล้ว

บริษัทบันทึกดอกเบี้ยค้างจ่ายต่ำไป 1 ล้านบาทในปี 2541 (โดยดอกเบี้ยค้างจ่ายจำนวนดังกล่าวได้ถูกจ่ายออกไปภายในปี 2542) ผลกระทบจากข้อผิดพลาดดังกล่าวจะเป็นดังนี้

¹ มาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง "กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี" ได้กำหนดให้ กิจการต้องใช้วิธีปรับย้อนหลังในการแก้ไขข้อผิดพลาดของงวดก่อนที่พบในงวดปัจจุบัน หากข้อผิดพลาดนั้นมีผลกระทบอย่างเป็นสาระสำคัญที่ทำให้แจ้งบการเงินของงวดก่อนขาดความน่าเชื่อถือนับแต่วันที่มีการนำเสนอ

รายการ	ปีที่ 1 (2541)	ปีที่ 2 (2542)	ปีที่ 3 (2543)
ค่าใช้จ่าย	ต่ำไป	สูงไป	ถูกต้อง
กำไรสุทธิ	สูงไป	ต่ำไป	ถูกต้อง
ดอกเบี้ยค้างจ่าย	ต่ำไป	ถูกต้อง	ถูกต้อง
กำไรสะสม	สูงไป	ถูกต้อง	ถูกต้อง

หากกิจการพบข้อผิดพลาดในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 ซึ่งได้ปิดบัญชีปี 2541 แล้ว กิจการต้องบันทึกรายการแก้ไขข้อผิดพลาด ณ วันที่พบรายการ (ปี 2542) ดังต่อไปนี้

เดบิต	กำไรสะสม	700,000 บาท	
	ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี	300,000 บาท	
	เครดิต ดอกเบี้ยจ่าย		1,000,000 บาท

(ปรับปรุงกำไรสะสม เนื่องจากในปี 2541 บันทึกดอกเบี้ยจ่ายน้อยไปเท่ากับ 1 ล้านบาท)

ทั้งนี้ เป็นเพราะการบันทึกดอกเบี้ยจ่ายต่ำไปในปี 2541 ทำให้กำไรสะสมสูงไป จึงต้องลดยอดด้วยการเดบิตกำไรสะสม 700,000 บาท และเดบิตภาษีเงินได้รอตัดบัญชี 300,000 บาท ทั้งนี้เป็นเพราะกิจการแสดงตัวเลขกำไรมากเกินไป 1,000,000 บาท ทำให้เสียภาษีมากเกินไป 300,000 บาท ในขณะที่บัญชีดอกเบี้ยจ่ายในปี 2542 จะสูงเกินไปเนื่องจากต้องจ่ายค่าใช้จ่ายซึ่งควรเป็นค่าใช้จ่ายของปี 2541 ดังนั้นจึงต้องลดยอดด้วยการเครดิตดอกเบี้ยจ่ายออกไป

จากตัวอย่างที่ 2 ข้างต้น เป็นข้อผิดพลาดผลกระทบจะชดเชยกันไปเองใน 2 รอบระยะเวลาบัญชี หากกิจการพบข้อผิดพลาดในปี 2543 ซึ่งเป็นรอบระยะเวลาบัญชีที่ 3 นับจากที่เกิดข้อผิดพลาด กิจการไม่จำเป็นต้องบันทึกบัญชีแก้ไขข้อผิดพลาด "ในสมุดบัญชี" แต่อย่างใด แต่ถ้าหากต้องจัดทำงบการเงินเปรียบเทียบ กิจการต้องบันทึกรายการปรับปรุง "ในกระดาษทำการ" เพื่อให้ได้ตัวเลขที่ถูกต้อง

ตัวอย่างที่ 3 การแก้ไขข้อผิดพลาดกรณีบันทึกดอกเบี้ยจ่ายไม่ถูกต้อง

บริษัทเชียงใหม่ จำกัด มีการกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์หลายครั้ง เพื่อให้มีเงินสดเพียงพอต่อการดำเนินงาน ต่อไปนี้ เป็นรายละเอียดการกู้ที่ผ่านมา ซึ่งธนาคารคิดดอกเบี้ยเท่ากับ 12% ต่อปี โดยจ่ายดอกเบี้ยวันครบกำหนด

วันที่กู้	จำนวนเงิน	วันครบกำหนด	ระยะเวลา
1/11/41	500,000	31/10/42	1 ปี
1/2/42	1,500,000	31/7/42	6 เดือน
1/5/42	800,000	31/1/43	9 เดือน

บริษัทเชียงใหม่ จำกัด จะบันทึกดอกเบี้ยจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายเมื่อครบกำหนดคืนเงิน ดังนั้น บริษัทจึงได้บันทึกดอกเบี้ยจ่ายในปี 2542 เท่ากับ 150,000 บาท

ให้ทำ:

- คำนวณดอกเบี้ยจ่ายที่ถูกต้องในปี 2542 และบันทึกรายการปรับปรุงในปี 2543 (มีการปิดบัญชีปี 2542 ไปแล้ว)

การคำนวณดอกเบี้ยจ่ายที่ถูกต้องในปี 2542

<u>วันที่กู้</u>	<u>จำนวนเงิน</u>	<u>วันครบกำหนด</u>	<u>จำนวนเดือนที่กู้ ณ 31 /12 /42</u>	<u>ดอกเบี้ยจ่าย</u>
1/11/41	500,000	31/10/42	10	50,000*
1/2/42	1,500,000	31/7/42	6	90,000
1/5/42	800,000	31/1/43	8	64,000
				204,000
			ดอกเบี้ยที่บันทึกไว้	150,000
			ผลต่างบันทึกน้อยเกินไป	54,000

(* 50,000 บาทมาจาก $500,000 \times 10/12 \times 12\%$)

การบันทึกบัญชีปรับปรุงรายการในปี 2543

เดบิต	กำไรสะสม	37,800 บาท
	ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี (54,000 x 30%)	16,200 บาท
	เครดิต ดอกเบี้ยจ่าย	54,000 บาท

(ปรับปรุงดอกเบี้ยจ่ายที่บันทึกไว้ให้น้อยเกินไปในปี 2542)

4. การนำเสนองบการเงิน

ข้อผิดพลาดที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในงวดเวลาที่กิจการได้เสนองบการเงินไปแล้ว ย่อมทำให้งบการเงินสูญเสียความถูกต้องและความน่าเชื่อถือลงไป หากกิจการนำเสนองบการเงินในงวดก่อน ๆ อีกครั้ง ในรูปแบบของการจัดทำงบการเงินเปรียบเทียบ กิจการจะต้องแก้ไขงบการเงินงวดก่อน ๆ ให้ถูกต้องเสมือนหนึ่งความผิดพลาดดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเสียก่อน เพื่อมิให้ผู้ซึ่งงบการเงินเข้าใจผิดในผลการดำเนินงานหรือสถานะทางการเงินของกิจการ

กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับข้อผิดพลาด ดังต่อไปนี้

- ลักษณะลักษณะและเหตุผลของเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกิดขึ้น
- จำนวนเงินที่ต้องนำมาปรับปรุงงบการเงินของทุกงวดที่นำเสนอ
- จำนวนผลสะสมของงวดก่อน ๆ ที่ต้องนำมาปรับปรุงกำไรสะสมต้นงวดของงบการเงินทุกงวดที่นำเสนอ
- ข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อมูลเปรียบเทียบได้มีการปรับให้ถูกต้อง หรือข้อเท็จจริงที่กิจการไม่สามารถปรับข้อมูลเปรียบเทียบให้ถูกต้องได้ในทางปฏิบัติ

กิจการจะต้องแสดงผลกระทบที่มีต่อกำไรสะสมในงบกำไรสะสมตามรูปแบบต่อไปนี้

บริษัท xxx จำกัด

งบกำไรสะสม

สำหรับแต่ละปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2543, 2542, และ 2541

	2543	2542	2541
ยอดยกมาต้นปีตามที่รายงานไว้เดิม	XX	XX	XX
รายการปรับปรุง (สุทธิจากภาษีเงิน ได้)	*	*	*
ยอดภายหลังปรับปรุง	XX	XX	XX

ตัวอย่างที่ 4 การนำเสนอของงบกำไรสะสมกรณีแก้ไขข้อผิดพลาดในการบันทึกบัญชีและการเปิดเผยข้อมูล:

บริษัท ทางด่วนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย				
งบกำไรสะสม (บางส่วน)				
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2541				
	งบการเงินรวม		งบการเงินของบริษัท	
	2542	2541	2542	2541
	(บาท)	(บาท)	(บาท)	(บาท)
		(ปรับปรุงใหม่)		(ปรับปรุงใหม่)
กำไรสะสมต้นปีก่อนรายการปรับปรุง	501,257,678	1,052,942,780	517,776,253	1,047,252,279
ผลสะสมของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี	(138,145,715)	(29,236,343)	(136,870,787)	(29,236,343)
ผลสะสมของการแก้ไขข้อผิดพลาดในการบันทึก บัญชี	0	(5,690,501)	(17,793,503)	
กำไรสะสมต้นปีหลังรายการปรับปรุง	363,111,963	1,018,015,936	363,111,963	1,018,015,936

หมายเหตุประกอบงบการเงินรวม และงบการเงินของบริษัท

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2541

ข้อ 3 (ข) การปรับปรุงการบันทึกรายการบัญชี

บริษัทมิได้ตัดรายการดอกเบี้ยระหว่างกันที่บันทึกเป็นต้นทุนงานระหว่างก่อสร้างของบริษัทย่อย มีผลทำให้เงินลงทุนและเงินให้กู้ยืมแก่บริษัทย่อย และกำไรสะสมในงบการเงินของบริษัทแสดงจำนวนสูงไปจำนวน 16,518,575 บาท ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2542

5. สรุป

ข้อผิดพลาดทางการบัญชีมี 3 ประเภท คือ ข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบเพียง 1 รอบระยะเวลาบัญชี ข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบจะชดเชยกันไปเองใน 2 รอบระยะเวลาบัญชี และข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบมากกว่า 2 รอบระยะเวลาบัญชี ซึ่งนักบัญชีจะต้องวิเคราะห์รายการดังกล่าว และทำการแก้ไขให้ถูกต้องเพื่อมิให้เกิดผลกระทบกับความถูกต้องและเชื่อถือได้ของงบการเงิน

แบบฝึกหัดบทที่ 1

- จากการตรวจสอบงบการเงินสำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542 ของบริษัทภูชี้ฟ้า จำกัด ผู้ตรวจสอบบัญชีพบว่าบริษัทฯ มีการซื้อกิจการอื่นมา ณ เดือนมกราคม 2540 และได้บันทึกค่าความนิยมเท่ากับ 100,000 บาท กิจการคาดว่าค่าความนิยมดังกล่าวให้ผลประโยชน์กับกิจการได้เพียง 5 ปีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่ผ่านมากิจการไม่เคยมีการบันทึกค่าความนิยมเป็นรายจ่ายเลย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 กิจการควรบันทึกบัญชีแก้ไขข้อผิดพลาดนี้อย่างไร
- ระหว่างปี 2542 บริษัทภูกระดึง จำกัด ได้ตรวจสอบพบว่ากิจการได้บันทึกบัญชีสินค้าคงเหลือปลายงวดผิดพลาดดังต่อไปนี้

ปี 2540	บันทึกต่ำไป	60,000 บาท
ปี 2541	บันทึกสูงไป	75,000 บาท

บริษัทฯ ใช้ระบบบัญชีสินค้าคงเหลือแบบ Periodic โดยจะมีการตรวจนับสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นงวด และบันทึกต้นทุนสินค้าคงเหลือตามวิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) ก่อนปรับปรุงรายการผิดพลาดดังกล่าว ถ้าไร สะสม ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 จะมียอดมากไปหรือน้อยไปเท่ากับเท่าไร (สมมุติว่ายังไม่ต้องสนใจภาษีเงินได้นิติบุคคล)
- บริษัทภูพาน จำกัด มียอดกำไรสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 เท่ากับ 150,000 บาท ต่อมา ในเดือนมิถุนายน 2541 สมุห์บัญชีพบว่าบริษัทฯ ไม่ได้รวมสินค้าที่ส่งไปฝากขายจำนวน 40,000 บาท เข้าเป็นสินค้าคงเหลือปลายงวด 2540 บริษัทฯ เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตรา 30% บริษัทจะบันทึกบัญชีปรับปรุงข้อผิดพลาดดังกล่าวอย่างไร และยอดกำไรสะสมที่ถูกต้อง ณ วันที่ 1 มกราคม 2541 ควรจะเป็นเท่าไร
- บริษัทภูเก็ท จำกัด มียอดกำไรสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 เท่ากับ 400,000 บาท ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2543 สมุห์บัญชีพบว่าค่าเบี่ยงประกันอาคารสำนักงานระยะเวลาคุ้มครอง 3 ปี จำนวน 60,000 บาท ที่เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2542 ถูกบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวนในปี 2542 บริษัทฯ เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตรา 30% บริษัทจะบันทึกบัญชีปรับปรุงข้อผิดพลาดดังกล่าวอย่างไร และยอดกำไรสะสมที่ถูกต้อง ณ วันที่ 1 มกราคม 2543 ควรจะเป็นเท่าไร
- ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2542 บริษัทภูสมิง จำกัด ขายสินค้าราคา 75,000 บาท ให้กับบริษัทภูแมว จำกัด เงื่อนไขการส่งมอบคือ FOB shipping point มีการขนส่งสินค้าในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 และถึงมือผู้ซื้อวันที่ 5

มกราคม 2543 สินค้าดังกล่าวขายไปในราคา Markup 25% ของราคาทุน ซึ่งบริษัทภูสมิงได้บันทึกบัญชีรายได้ในเดือนมกราคม 2543 และสินค้าจำนวนดังกล่าวได้ถูกรวมอยู่ในสินค้าคงเหลือปลายงวด 2542 รายการค้าดังกล่าว ทำให้ต้นทุนขายของบริษัทภูสมิงปี 2542 ต่ำไปหรือไม่ ถ้าใช่จะต่ำไปเท่ากับเท่าไร

6. ข้อผิดพลาดทางการบัญชีต่อไปนี้ มีผลอย่างไรกับรายการในงบดุล
- การบันทึกค่าใช้จ่ายในการขายค้างจ่ายต่ำไป
  - คำนวณค่าเสื่อมราคาประจำปีของเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตสินค้าต่ำไป
  - มีการบันทึกบัญชีสวัสดิการที่จ่ายให้กับพนักงานธุรการ เป็นโสหุ้ยในการผลิต (Manufacturing Overhead)
7. บริษัทภูผา จำกัด กำลังอยู่ในระหว่างการตรวจสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตภายนอก ทั้งนี้ เพื่อนำงบการเงินประกอบกับการขอเพิ่มวงเงินเครดิต หน้าถัดไปจะเป็นงบการเงินภายหลังการปรับปรุงรายการตามปกติ (ก่อนปิดบัญชี) สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542
- อัตราภาษีของบริษัทภูผา เท่ากับ 30% ซึ่งบริษัทมีกำไรมาโดยตลอด ระหว่างการสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีพบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจการดังต่อไปนี้
- มูลค่าตลาดของหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด (ซึ่งถูกจัดอยู่ในหมวดหลักทรัพย์เพื่อขาย – Available For Sales) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 มีมูลค่าเท่ากับต้นทุนที่ซื้อเข้ามาเริ่มแรก โดย ณ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2542 บริษัทได้ขายหลักทรัพย์ดังกล่าวออกไปบางส่วนในราคา 130,000 บาท โดยมีราคาทุนเท่ากับ 100,000 บาท โดยบันทึกบัญชีเครดิต"หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด" ทั้งจำนวน
  - ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 มูลค่าตลาดของหลักทรัพย์ที่เหลืออยู่เท่ากับ 142,000บาท
  - สินค้าคงเหลือจำนวน 530,000 บาท เป็นราคาทุนของสินค้าที่ได้จากการตรวจนับ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 ซึ่งภายหลังตรวจพบว่าสินค้าจำนวนดังกล่าวมากเกินไปเท่ากับ 66,000 บาท โดยที่ราคาตลาดของสินค้าใกล้เคียงกับราคาทุน
  - บริษัทได้ติดตั้งอุปกรณ์บำบัดน้ำเสียเข้ากับเครื่องจักรมูลค่า 48,000 บาท ณ วันที่ 29 ธันวาคม 2541 ซึ่งจำนวนดังกล่าวถือเป็นจำนวนที่มากเมื่อเทียบกับราคาตามมูลค่าของเครื่องจักร แต่บริษัทได้บันทึกบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวนในปี 2541
  - เครื่องจักรตามข้อ 4 มีอายุการใช้งานเหลืออีก 6 ปี ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2541 โดยบริษัทใช้วิธีตัดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรงไม่มีมูลค่าซาก
  - บริษัทฯ กำลังอยู่ในระหว่างการถูกฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายเป็นเงิน 250,000 บาท ทั้งนี้ ฝ่ายกฎหมายได้คาดการณ์ว่า บริษัทฯ น่าจะแพ้คดี และต้องชำระเงินสินไหมทดแทนจำนวน 60,000 บาท ซึ่งจะต้องชำระในปี 1997 หากคดีสิ้นสุด

ให้ทำ :

- บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไป สำหรับรายการทั้ง 6 รายการข้างต้น
- บันทึกรายการผลกระทบที่เกี่ยวกับภาษีเงินได้ในสมุดรายวันทั่วไป (เป็นรายการที่ 7) พร้อมทั้งแสดงการคำนวณ

บริษัท ภูผา จำกัด
งบดุล
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542
สินทรัพย์

เงินสด	1,225,000
หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด	125,000
ลูกหนี้	460,000
ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	(55,000)
สินค้า	530,000
อาคารและอุปกรณ์	620,000
ค่าเสื่อมราคาสะสม	(280,000)
รวมสินทรัพย์	2,625,000

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น

เจ้าหนี้การค้าและค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	1,685,000
ภาษีเงินได้ค้างจ่าย	110,000
หุ้นสามัญ (ราคาที่ตราไว้ 20 บาท)	300,000
ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ	75,000
กำไรสะสม	455,000
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	2,625,000

บริษัท ภูผา จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542

ขายสุทธิ	1,700,000
ต้นทุนและค่าใช้จ่าย	-
ต้นทุนขาย	570,000
ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร	448,000
ค่าเสื่อมราคา	42,000
รวมต้นทุนและค่าใช้จ่าย	1,060,000
กำไรก่อนหักภาษี	640,000
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	192,000
กำไรสุทธิ	448,000

8. บริษัทหลายเมฆ จำกัดกำลังเจรจากับสถาบันการเงินเพื่อกู้เงินขยายกิจการ จากที่ผ่านมามีบริษัทหลายเมฆ ไม่เคยจัดให้มีการตรวจสอบงบการเงินโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเลยแม้แต่ครั้งเดียว ซึ่งสถาบันการเงินได้ขอ

งบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชี เพื่อใช้พิจารณาอนุมัติสินเชื่อ ต่อไปนี้เป็นงบการเงินของ
บริษัทหลายเมฆสำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542 และ 2543

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 และ 2542

	2543	2542
สินทรัพย์		
สินทรัพย์หมุนเวียน		
เงินสด	163,000	82,000
ลูกหนี้	392,000	296,000
ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	(37,000)	(18,000)
หลักทรัพย์เพื่อขาย (ราคาทุน)	78,000	78,000
สินค้าคงเหลือ	207,000	202,000
สินทรัพย์หมุนเวียนทั้งสิ้น	803,000	640,000
สินทรัพย์ระยะยาว		
ที่ดินอาคารอุปกรณ์	167,000	169,500
ค่าเสื่อมราคาสะสม	(121,600)	(106,400)
รวมสินทรัพย์ระยะยาว	45,400	63,100
รวมสินทรัพย์	848,400	703,100
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น		
หนี้สิน		
เจ้าหนี้การค้า	121,400	196,100
ส่วนของผู้ถือหุ้น		
หุ้นสามัญ (ราคาตามมูลค่า@10บาท)		
จดทะเบียน 50,000 หุ้นและรับชำระแล้ว 20,000	260,000	260,000
หุ้น)		
กำไรสะสม	467,000	247,000
ส่วนของผู้ถือหุ้นทั้งสิ้น	727,000	507,000
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	848,400	703,100

งบกำไรขาดทุน

สำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2543 และ 2542

	2543	2542
ขาย	1,000,000	900,000
ต้นทุนขาย	430,000	395,000
กำไรขั้นต้น	570,000	505,000
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	210,000	205,000
ค่าใช้จ่ายในการบริหาร	140,000	105,000
รวมค่าใช้จ่าย	350,000	310,000
กำไรสุทธิ	220,000	195,000

ระหว่างการตรวจสอบ ผู้สอบบัญชีได้พบข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

1. ในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา พบว่ากิจการสามารถเก็บหนี้ได้ดีขึ้น จึงได้แนะนำผู้บริหารให้ลดอัตราหนี้สูญลงจากเดิม 2% ของยอดขายสุทธิ เหลือเพียง 1½% เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2543 ซึ่งผู้บริหารตกลงตามคำแนะนำ
2. จากการตรวจสอบราคาของหลักทรัพย์เมื่อขายพบว่าราคาหุ้นของหลักทรัพย์ดังกล่าวเป็นดังนี้

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542	82,000 บาท
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543	65,000 บาท
3. สินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 มีมูลค่าสูงเกินไปเท่ากับ 8,900 บาท และสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 มีมูลค่าสูงเกินไป 13,600 บาท
4. ณ วันที่ 2 มกราคม 2542 มีการบันทึกการซื้ออุปกรณ์ผลิตผลาด โดยบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน อุปกรณ์ดังกล่าวราคา 30,000 บาท (อายุการใช้งาน 10 ปี มูลค่าซากเท่ากับ 5,000 บาท) บริษัทคิดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง
5. ณ ปี 2543 บริษัทได้ขายอุปกรณ์ชิ้นหนึ่งที่ตัดค่าเสื่อมจนมูลค่าเท่ากับ 0 ออกไปในราคา 2,800 บาท อุปกรณ์ดังกล่าวมีราคาทุนเท่ากับ 17,500 บาท ซึ่งบริษัทได้บันทึกการขายครั้งนี้โดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต เงินสด	2,800 บาท	
	เครดิตอุปกรณ์	2,800 บาท
6. จากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของปี 2542 พบว่าบริษัทได้บันทึกค่าเบี้ยประกันอายุ 4 ปีเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวน ค่าเบี้ยประกันดังกล่าวเท่ากับ 4,700 บาท เริ่มต้นคุ้มครองตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2542

คำสั่ง

- ก. บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไป ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 (บริษัทยังไม่ได้ปีงบประมาณ 2543) (ไม่ต้องคำนึงถึงผลกระทบจากภาษีเงินได้)
- ข. คำนวณกำไรสุทธิที่ถูกต้องของทั้ง 2 ปี ตามรูปแบบต่อไปนี้

กำไรสุทธิตามรายงานของบริษัท	xxxxx
บวก (หัก) รายการปรับปรุง	

ปรับปรุง.....	xxx	
ปรับปรุง.....	xxx	
ปรับปรุง.....	<u>xxx</u>	
		<u>xxx</u>
กำไรสุทธิที่ถูกต้อง		<u>xxxxxx</u>

บทที่ 2

การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงชนิดของการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี
3. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี
4. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน
5. สามารถวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ชนิดของการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี
2. การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี
3. การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี
4. การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน

1. ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

ภายใต้แม่บทการบัญชี ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการบัญชี ประการหนึ่งคือ“การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability)” ผู้จัดทำงบการเงินต้องรายงานผลทางการเงินให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการในรอบระยะเวลาต่างกัน เพื่อคาดคะเนถึงแนวโน้มของฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ หรือเปรียบเทียบงบการเงินสำหรับงวดเดียวกันระหว่างกิจการต่าง ๆ เพื่อประเมินฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงิน ซึ่งการที่จะสามารถเปรียบเทียบงบการเงินกันได้นั้น กิจการจะต้องจัดทำงบการเงินภายใต้หลักเกณฑ์ที่มีความสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม กิจการอาจมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี อาจได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ที่ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี หรืออาจมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงานเมื่อเป็นเช่นนี้กิจการจะต้องยึดถือหลักเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 39 เรื่อง “กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี”²

2. ชนิดของการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี

มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 39 เรื่อง “กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี” ได้จำแนกการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีไว้ 4 ชนิดดังต่อไปนี้

- 2.1. การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี (Change in Accounting Principle) คือการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนโยบายหนึ่งไปเป็นอีกนโยบายหนึ่ง ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือจากวิธีเข้าก่อนออกก่อน (First In – First Out : FIFO) เป็นวิธีเข้าทีหลังออกก่อน (Last In – First Out : LIFO)
- 2.2. การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี (Change in Accounting Estimate) เป็นการเปลี่ยนแปลงประมาณการต่าง ๆ อันเนื่องมาจากได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้สามารถประมาณการได้อย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การประมาณการค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักร ที่จากเดิม ได้ประมาณไว้ว่าสามารถใช้ได้เท่ากับ 5 ปี แต่จากการประเมินใหม่ พบว่าเครื่องจักรน่าจะมีอายุการใช้งานเท่ากับ 10 ปี ซึ่งกิจการต้องคำนวณค่าเสื่อมราคาต่อปีใหม่
- 2.3. การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน (Change in Reporting Entity) หน่วยงานที่เสนอรายงาน หมายถึง “กลุ่มกิจการที่โดยสถานะแล้วถือเป็นหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งต้องร่วมกันนำเสนองบการเงินเพียงงบเดียว”³ ตัวอย่างเช่น การลดสัดส่วนการถือหุ้นในบริษัทย่อยลงต่ำกว่า 50% ทำให้หน่วยงานที่ต้องนำมาจัดทำงบการเงินรวมเปลี่ยนแปลงไป⁴

² ใช้แทนมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 3 และ 4 และให้ถือปฏิบัติกับงบการเงินสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีเริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2542 เป็นต้นไป

³ คำนิยามในมาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง “กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี”

⁴ ในกรณีที่กิจการมีอำนาจในการควบคุมบริษัทอื่น ซึ่งได้มาจากถือหุ้นในบริษัทอื่นเกินกว่าร้อยละ 50 เป็นต้นไป หรืออาจไม่ถึงร้อยละ 50 แต่มีอำนาจในการควบคุมบริษัทอื่น กิจการจะต้องจัดทำ และนำเสนองบการเงินรวมสำหรับ

2.4. การแก้ไขข้อผิดพลาดที่สำคัญ (Errors in Financial Statements) ข้อผิดพลาดอาจเกิดจากการคำนวณเลขที่ผิดพลาด การนำนโยบายการบัญชีมาปฏิบัติไม่ถูกต้อง การตีความผิดพลาด หรือการทุจริตหรือความเลินเล่อ หากข้อผิดพลาดดังกล่าวมีผลต่องบการเงินของงวดก่อนอย่างมีสาระสำคัญ กิจการจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวในงบการเงินงวดก่อน (อย่างไรก็ตาม เรื่องการแก้ไขข้อผิดพลาดที่สำคัญนั้น ได้กล่าวถึงในรายละเอียดของบทที่ 1 แล้ว)

3. ที่มาของมาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IAS) No.8 "Net profit or Loss for the Period, Fundamental Error" วรรคนี้ต่อไป

- มาตรฐานการบัญชีนี้ให้วิธีปรับย้อนหลังเพียงวิธีเดียวในการถือปฏิบัติกับข้อผิดพลาดที่สำคัญและการเปลี่ยนแปลงนโยบาย การบัญชีโดยไม่ให้วิธีที่อาจเลือกปฏิบัติดังที่ IAS No.8 ได้กำหนดไว้
- มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ได้เพิ่มเติมวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงานตามมาตรฐานการบัญชีของ สหรัฐอเมริกา (APB Opinion No. 20) เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางบัญชี
- มาตรฐานการบัญชีนี้กำหนดให้กิจการใช้วิธีปรับย้อนหลังสำหรับการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชีของเงินลงทุนจากวิธี ราคาหุ้นเป็นวิธีส่วนได้เสีย และใช้วิธีเปลี่ยนทันทีเป็นต้นไปสำหรับการเปลี่ยนวิธีบันทึกบัญชีจากวิธีส่วนได้เสียเป็นวิธีราคาหุ้น

4. การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี (Change in Accounting Principle)

คือการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนโยบายหนึ่งไปเป็นอีกนโยบายหนึ่ง ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงการตีราคาสินค้าคงเหลือจากวิธีเข้าก่อนออกก่อน (First In – First Out : FIFO) เป็นวิธีเข้าทีหลังออกก่อน (Last In – First Out : LIFO) การเปลี่ยนแปลงการคิดค่าเสื่อมราคาจากวิธีจำนวนหน่วยผลผลิต (Units of Production Method) เป็นวิธีเส้นตรง (Straight Line Method) การเปลี่ยนแปลงนโยบายการรับรู้รายได้ของธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง จากวิธีอัตราส่วนของงานที่เสร็จ (Percentage of Completion) ไปเป็นวิธีรับรู้รายได้เมื่องานเสร็จ (Complete Contract) เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีจะไม่รวมถึงการใช้นโยบายทางการบัญชีที่เริ่มประกาศให้มีผลบังคับใช้ ตัวอย่างเช่น สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้หน่วยงานธุรกิจต้องใช้มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 36 เรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์ โดยมีผลบังคับใช้สำหรับงบการเงินสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มใน หรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2542 เป็นต้นไป กิจการไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีแต่อย่างใด

หากกิจการเคยใช้นโยบายทางการบัญชีที่ไม่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป การเปลี่ยนแปลงมาใช้นโยบายที่ถูกต้องไม่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี แต่จะถือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี ตัวอย่างเช่น กิจการรับรู้รายได้โดยใช้เกณฑ์เงินสดมาโดยตลอด และกำลังจะเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีมาใช้เกณฑ์สิทธิ ถือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชี

กิจการที่อยู่ภายใต้การควบคุม (ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทย่อย)

การรายงานการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี

กิจการจะต้องใช้วิธีปรับย้อนหลัง โดยต้องปรับข้อมูลเปรียบเทียบทุกงวดบัญชีที่ได้นำเสนอในงวดบัญชีปัจจุบัน⁵ เพื่อแสดงผลในงบการเงินเสมือนกับกิจการได้ใช้นโยบายการบัญชีใหม่มาโดยตลอดตั้งแต่ต้น

ตัวอย่างที่ 1 การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี

ต้นปี 2543 บริษัทตึกแดง จำกัด ได้ตัดสินใจเปลี่ยนนโยบายการคิดค่าเสื่อมราคาอาคารจากวิธีผลรวมจำนวนปี (sum-of-the-years-digits method) เป็นวิธีเส้นตรง (straight-line method) อาคารดังกล่าวมีราคาทุนเท่ากับ 210 ล้านบาท ซึ่งได้ซื้อมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2540 บริษัทคาดว่าอาคารดังกล่าวมีอายุการใช้งานเท่ากับ 20 ปี ข้อมูลการคิดค่าเสื่อมราคามีดังนี้

หน่วย: ล้านบาท

ปี	ค่าเสื่อมแบบ SYD	ค่าเสื่อมแบบเส้นตรง	ผลต่าง	ผลกระทบกับภาษี (30%)	ผลกระทบกับกำไรสุทธิ
2540	20,000 ^a	10,500 ^b	9,500	2,850	6,650
2541	19,000	10,500	8,500	2,550	5,950
2542	19,000	10,500	7,500	2,250	5,250
รวม	57,000	31,500	25,500	7,650	17,850

A $210,000 \times 20/210 = 20,000$

B $210,000 / 20 = 10,500$

บริษัทตึกแดง จำกัด จะต้องใช้วิธีปรับย้อนหลังให้เสมือนว่าบริษัทได้ตัดค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีเส้นตรงมาตั้งแต่ต้น ด้วยการบันทึกบัญชีดังต่อไปนี้

เดบิต	ค่าเสื่อมราคาสะสม	25,500,000	บาท
	เครดิต ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี		7,650,000 บาท
	กำไรสะสม		17,850,000 บาท

การบันทึกบัญชีข้างต้นจะทำให้มูลค่าสุทธิของอาคารเท่ากับ 178.5 ล้านบาท (210 ล้านบาท - 31.5 ล้านบาท) ซึ่งเป็นมูลค่าสุทธิตามการตัดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรง นอกจากนี้ การคิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรงทำให้บริษัทมีกำไรมากกว่าการคิดค่าเสื่อมแบบ SYD เท่ากับ 25.50 ล้านบาท ทำให้บริษัทจ่ายภาษีน้อยไปเท่ากับ 7.65

⁵ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนฯ ต้องจัดทำงบการเงินเปรียบเทียบระหว่างงวดปัจจุบันและงวดก่อน เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชน โดยจัดทำในรูปแบบของรายงานประจำปี

ล้านบาท (25.50 x 30%) บริษัทจึงต้องตั้งภาษีเงินได้รอตัดบัญชี ทั้งนี้ เปรียบเสมือนกับบริษัทมีหนี้สินกับสรรพากร 7.65 ล้านบาท การเปลี่ยนนโยบายการคิดค่าเสื่อมราคา ทำให้บริษัทมีกำไรสะสมเพิ่มขึ้น 17.85 ล้านบาท จึงต้องเครดิต กำไรสะสมเพิ่มขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 การเปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้สำหรับสัญญาก่อสร้างระยะยาว

บริษัทโสภณก่อสร้าง จำกัดได้เปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้สำหรับสัญญาก่อสร้างระยะยาวจากวิธีรับรู้เมื่องานเสร็จ (Complete Contract Method) ไปเป็นวิธีรับรู้ตามอัตราส่วนงานที่เสร็จ (Percentage Of Completion Method) ในปี 2543 ต่อไปนี้ เป็นข้อมูลรายได้ตามวิธีการรับรู้รายได้ทั้งสองวิธี

ปี	กำไรก่อนภาษี ตามวิธีอัตรา ส่วนงานที่เสร็จ	กำไรก่อนภาษี ตามวิธีรับรู้เมื่อ งานเสร็จ	ผลต่าง	ผลกระทบกับ ภาษี	ผลกระทบกับ กำไรสุทธิ
2542	780,000	590,000	590,000	57,000	133,000
2543	700,000	480,000	220,000	66,000	154,000
รวม	1,480,000	1,070,000	410,000	123,000	287,000

การบันทึกรายการปรับปรุง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาก่อสร้างระยะยาว	190,000	
	เครดิต ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี		57,000
	กำไรสะสม		133,000
	(ปรับปรุงกำไรสะสมต้นปี 2543 เนื่องจากเปลี่ยนแปลงนโยบายการรับรู้รายได้)		

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาก่อสร้างระยะยาว	480,000
	เครดิต รายได้จากการก่อสร้าง	480,000
(บันทึกการรับรู้รายได้ตามอัตราส่วนงานที่เสร็จของปี 2543)		

เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 1 บริษัทจะต้องปรับปรุงการรับรู้รายได้ให้เสมือนว่าใช้วิธีการรับรู้รายได้ตามอัตราส่วนงานที่เสร็จตั้งแต่ต้น ดังนั้น จึงต้องรับรู้รายได้เพิ่ม อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบริษัทได้ปิดบัญชีปี 2542 แล้ว สิ่งที่ทำได้จึงต้องปรับปรุงกำไรสะสมเพิ่มขึ้นเท่ากับ 133,000 บาท ($190,000 \times 70\%$) และต้องตั้งภาษีเงินได้รอตัดบัญชีเพิ่มขึ้นเพราะเปรียบเสมือนบริษัทชำระภาษีน้อยไป ส่วนการบันทึกรับรู้รายได้ของปี 2543 บริษัทเพียงแต่บันทึกรายการรับรู้รายได้ตามวิธีใหม่ นั่นคือ วิธีอัตราส่วนงานที่เสร็จ

ตัวอย่างที่ 3 การรายงานผลการเปลี่ยนแปลงนโยบายสินค้าคงเหลือ จากวิธีเข้าที่หลังออกก่อน (Last In - First Out) เป็นวิธีถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average)

ในปี 2543 ผู้บริหารบริษัทบางปู จำกัด ได้ตัดสินใจเปลี่ยนวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือจากวิธีเข้าที่หลังออกก่อน (Last In - First Out) เป็นวิธีถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) เพื่อที่จะแสดงยอดสินค้าคงเหลือในงบดุลได้ถูกต้องกว่า ต่อไปนี้เป็นงบกำไรขาดทุนที่ผ่านมา 5 ปี

(ดูหน้าถัดไป)

บริษัทบางปู จำกัด
งบกำไรขาดทุนและงบกำไรสะสมเปรียบเทียบ
สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม

(หน่วย: พันบาท ยกเว้นกำไรต่อหุ้น)

	2539	2540	2541	2542	2543
ยอดขาย – สุทธิ	13,964	15,506	16,673	18,221	18,898
ต้นทุนขาย					
สินค้าคงเหลือต้นงวด	1,000	1,100	1,000	1,115	1,237
ซื้อ	13,000	13,900	15,000	15,900	17,100
สินค้าคงเหลือปลายงวด	(1,100)	(1,000)	(1,115)	(1,237)	(1,369)
ต้นทุนขายสุทธิ	12,900	14,000	14,885	15,778	16,968
กำไรขั้นต้น	1,064	1,506	1,788	2,443	1,930
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	700	763	832	907	989
กำไรก่อนภาษี	364	743	956	1,536	941
ภาษีเงินได้ 30%	109	223	287	461	282
กำไรสุทธิ	255	520	669	1,075	659
กำไรสะสมต้นงวด	1,206	1,461	1,981	2,650	3,725
กำไรสะสมปลายงวด	1,461	1,981	2,650	3,725	4,384
จำนวนหุ้น (พันหุ้น)	100	100	100	100	100
กำไรต่อหุ้น (บาท)	2.55	5.20	6.69	10.75	6.59

มูลค่าสินค้าคงเหลือตามวิธีถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก

สำหรับปี สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม

	2538	2539	2540	2541	2542	2543
	950	1,124	1,091	1,270	1,480	1,699

คำสั่ง : จงจัดทำงบการเงินเปรียบเทียบ 5 ปี โดยสมมุติว่าบริษัทบางปูเปลี่ยนวิธีการตีราคาสินค้าคงเหลือเป็นวิธีถัวเฉลี่ย และให้คำนวณผลกระทบที่มีกับกำไรสุทธิและกำไรต่อหุ้นในปีที่เกี่ยวข้อง (ตัวเลขข้างต้นได้มีการปรับเศษให้เป็นจำนวนเต็ม ยกเว้นกำไรต่อหุ้น)

คำตอบ

	บริษัทบางปู จำกัด				
	งบกำไรขาดทุนและงบกำไรสะสมเปรียบเทียบ				
	สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม				
	2539	2540	2541	2542	2543
ยอดขาย - สุทธิ	13,964	15,506	16,673	18,221	18,898
ต้นทุนขาย					
สินค้าคงเหลือต้นงวด	950	1,124	1,091	1,270	1,480
ซื้อ	13,000	13,900	15,000	15,900	17,100
สินค้าคงเหลือปลายงวด	(1,124)	(1,091)	(1,270)	(1,480)	(1,699)
ต้นทุนขายสุทธิ	12,826	13,933	14,821	15,690	16,881
กำไรขั้นต้น	1,138	1,573	1,852	2,531	2,017
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	700	763	832	907	989
กำไรก่อนภาษี	438	810	1,020	1,624	1,028
ภาษีเงินได้ 30%	131	243	306	487	308
กำไรสุทธิ	307	567	714	1,137	720
กำไรสะสมต้นงวดก่อนการปรับปรุง	1,206	1,548	2,098	2,749	3,777
ปรับปรุง (ตามตารางกระทบยอด)	35	(17)	(64)	(109)	(170)
กำไรสะสมต้นงวดหลังการปรับปรุง	1,241	1,531	2,035	2,640	3,607
กำไรสะสมปลายงวด	1,548	2,098	2,749	3,777	4,327
จำนวนหุ้น (พันหุ้น)	100	100	100	100	100
กำไรต่อหุ้น	3.07	5.67	7.14	11.37	7.20

โดยปกติ หากมีการปรับงบการเงินย้อนหลัง กิจการมักจะแสดงกำไรสะสมต้นงวดดังนี้

กำไรสะสมก่อนการปรับปรุง + ยอดปรับปรุง = กำไรสะสมหลังปรับปรุง

ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจได้ง่าย ว่ามีการปรับปรุงงบการเงินย้อนหลัง สำหรับตัวเลขที่ใช้ปรับปรุงกำไรสะสมนั้น คือผลต่างระหว่างของสินค้าคงเหลือต้นงวดทั้ง 2 วิธีที่สุทธิจากภาษีเงินได้แล้ว (ตัวอย่างเช่น 35 พันบาทที่ปรับปรุงยอดในปี 2539 นั้น เป็นผลต่างของสินค้าคงเหลือต้นงวด 2539 ที่สุทธิจากภาษีแล้ว $[35 = (1,000 - 950) \times 70\%]$)

จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการตีราคาสินค้าคงเหลือในปี 2543 ทำให้กำไรสุทธิ และกำไรต่อหุ้นเปลี่ยนแปลงไปดังต่อไปนี้

	2539	2540	2541	2542	2543
กำไรสุทธิตามวิธี Average Cost	307	567	714	1,137	720
กำไรสุทธิตามวิธี LIFO	255	520	669	1,075	659
กำไรสุทธิเพิ่มขึ้น	52	47	45	62	61
กำไรต่อหุ้นเพิ่มขึ้น	0.52	0.47	0.45	0.62	0.61

ซึ่งสามารถกระทบยอดความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ดังนี้

บริษัทบางปู จำกัด

ตารางกระทบยอดผลกระทบที่มีกับกำไรสุทธิและการปรับปรุงกำไรสะสม

สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม	2538	2539	2540	2541	2542	2543
สินค้าคงเหลือต้นงวด						
LIFO	1,000	1,100	1,000	1,115	1,237	1,237
Average Cost	950	1,124	1,091	1,270	1,480	1,480
ผลต่าง	50	(24)	(91)	(155)	(243)	(243)
ผลกระทบต่อภาษีเงินได้ (30%)	15	(7)	(27)	(47)	(73)	(73)
ผลกระทบของสินค้าต้นงวดที่มีต่อกำไร*	35	(17)	(64)	(109)	(170)	(170)
สินค้าคงเหลือปลายงวด						
LIFO	1,000	1,100	1,000	1,115	1,237	1,369
Average Cost	950	1,124	1,091	1,270	1,480	1,699
ผลต่าง	50	(24)	(91)	(155)	(243)	(330)
ผลกระทบต่อภาษีเงินได้ (30%)	15	(7)	(27)	(47)	(73)	(99)
ผลกระทบของสินค้าปลายงวดที่มีต่อกำไร**	(35)	17	64	109	170	231
ผลกระทบสุทธิที่มีต่อกำไร	(35)	52	47	45	62	61
ผลกระทบรวมจากการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี	(35)	17	64	109	170	231

* หากสินค้าต้นงวดมาก (น้อย) จะทำให้ต้นทุนขายสูง (ต่ำ) ซึ่งจะเป็นผลทำให้กำไรสุทธิน้อย (มาก) ตามไปด้วย

** หากสินค้าปลายงวดมาก (น้อย) จะทำให้ต้นทุนขายต่ำ (สูง) ซึ่งจะเป็นผลทำให้กำไรสุทธิมาก (น้อย) ตามไปด้วย

ตัวอย่างที่ 4 การเปิดเผยข้อมูลการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี

บริษัท บีกซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อย⁶

งบขาดทุนสะสม

สำหรับแต่ละปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2542 และ 2541

บาท

	งบการเงินรวม		งบการเงินเฉพาะบริษัท	
	2542	2541	2542	2541
		(ปรับปรุงใหม่)		(ปรับปรุงใหม่)
ขาดทุนสะสม				
ยอดยกมาต้นปีตามที่รายงานไว้เดิม	(1,629,141,571)	(1,502,558,293)	(1,589,162,978)	(1,462,579,700)
รายการปรับปรุง *	(568,843,591)	(574,232,511)	(568,843,591)	(574,232,511)
ยอดหลังปรับปรุง	(2,197,985,162)	(2,076,790,804)	(2,158,006,569)	(2,036,812,211)
ขาดทุนสุทธิสำหรับปี	(421,203,091)	(121,194,358)	(421,203,091)	(121,194,358)
ขาดทุนสะสมสิ้นปี	(2,619,188,253)	(2,197,985,162)	(2,579,209,660)	(2,158,006,569)
กำไรสะสม				
ส่วนที่ได้จัดสรรเป็นสำรองตามกฎหมาย	24,882,770	29,007,906	24,882,770	24,882,770
ขาดทุนสะสม - สุทธิ	(2,594,305,483)	(2,168,977,256)	(2,554,326,890)	(2,133,123,799)

* รวมการปรับลดส่วนเกินทุนจากการตีราคาสินทรัพย์ ประมาณ 113 ล้านบาท

บริษัท บีกซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน)⁷

หมายเหตุประกอบงบการเงินข้อที่ 18 การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบัญชี

บริษัทและบริษัทย่อยได้เคยบันทึกค่าใช้จ่ายก่อนการดำเนินงานเชิงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการจัดตั้งบริษัทและบริษัทย่อยและรายจ่ายก่อนเริ่มดำเนินการสาขาเป็นค่าใช้จ่ายตามระยะเวลา อย่างไรก็ตามระหว่างปี 2542 สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้เผยแพร่การตีความมาตรฐานการบัญชีเรื่องที่ 4 การด้อยค่าของสินทรัพย์ - รายจ่ายที่กิจการในขั้นพัฒนาและกิจการที่พัฒนาแล้วบันทึกไว้เป็นสินทรัพย์ เป็นผลให้บริษัทและบริษัทย่อยต้องบันทึกค่าใช้จ่ายประเภทที่กล่าวข้างต้นเป็นรายจ่ายทันทีแทนการบันทึกเป็นสินทรัพย์ โดยให้ปรับปรุงบัญชีดังกล่าวกรณีที่เกิดรายจ่ายประเภทเหล่านี้ในปีก่อน ๆ เข้ากับกำไรสะสมหรือขาดทุนสะสมต้นงวดและงบการเงินปีปัจจุบันและงบการเงินเปรียบเทียบ

⁶ รายงานประจำปี 2542 บริษัท บีกซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) หน้า 69⁷ รายงานประจำปี 2542 บริษัท บีกซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน) หน้า 93

เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดข้างต้น บริษัทและบริษัทย่อยได้ปรับปรุงขาดทุนสะสม ณ วันที่ 1 มกราคม 2541 เป็นเงินประมาณ 461.2 ล้านบาท สำหรับงบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะบริษัทและปรับปรุงค่าใช้จ่ายในการขายและการดำเนินงานสำหรับปี 2541 เป็นเงินประมาณ 51.7 ล้านบาท (0.22บาทต่อหุ้น) สำหรับงบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะบริษัท ซึ่งเป็นผลให้ขาดทุนสะสม ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเงินประมาณ 409.5 ล้านบาท สำหรับงบการเงินรวมและงบการเงินเฉพาะบริษัท

5. การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี (Change in Accounting Estimate)

หลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำงบการเงินประการหนึ่งคือการประมาณการถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างต่อไปนี้ คือธุรกรรมที่ต้องอาศัยการประมาณการ

- หนี้สงสัยจะสูญ (Uncollectible receivables)
- สินค้าล้าสมัยหรือเสื่อมสภาพ (Inventory obsolescence)
- อายุการใช้งานของสินทรัพย์ระยะยาว และมูลค่าซาก (Useful lives and salvage values of assets)
- ระยะเวลาในการใช้ประโยชน์ของค่าใช้จ่ายรอตัดจ่าย (Period benefit of deferred Cost)
- หนี้สินที่เกิดจากการประกันคุณภาพสินค้า (Liabilities for warranty costs)
- ปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติที่ค้นพบ (Recoverable mineral reserves)

คงไม่มีผู้ใดสามารถประมาณการผลกระทบที่จะเกิดกับธุรกรรมเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ในแง่ปฏิบัติ ผู้ประมาณการทำได้แต่เพียงการใช้ดุลยพินิจประมาณการอย่างเหมาะสมเท่านั้น ดังนั้น หากกิจการได้รับข้อมูลข่าวสาร หรือได้รับประสบการณ์ที่จะทำให้สามารถประมาณการได้อย่างเหมาะสมขึ้น การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชีก็จะทำให้กิจการสามารถรายงานผลทางการเงินได้ถูกต้องมากขึ้น

วิธีการบัญชีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี กิจการจะยึดถือประมาณการใหม่ในการบันทึกบัญชีตั้งแต่งวดบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นต้นไป โดยไม่ต้องปรับย้อนหลังแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 5 การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี

ณ วันที่ 1 มกราคม 2539 บริษัทสัมพันธ์ จำกัด ซื้อสิทธิบัตรการผลิตสินค้ามาเป็นเงิน 714,000 บาท โดยสิทธิบัตรดังกล่าวจะต้องตัดจ่ายเป็นรายจ่ายให้หมดไปภายใน 15 ปี จนถึงเดือน มกราคม 2554 ระหว่างปี 2542 บริษัทสัมพันธ์ จำกัด เห็นว่าผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของสิทธิบัตรดังกล่าวจะมีไม่เกิน 10 ปี นับจากวันที่ซื้อ มา บริษัทฯ จะรายงานยอดสิทธิบัตรสุทธิ ในงบดุล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 เท่ากับเท่าไร

ตามมาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39 ย่อหน้าที่ 25.2 ได้กำหนดให้กิจการ "นำผลของการเปลี่ยนแปลงมารวมคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิในงวดที่มีการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชีและงวดต่อ ๆ ไป หากการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลกระทบต่องวดดังกล่าว" ดังนั้น กิจการจะรายงานยอดสิทธิบัตรสุทธิเท่ากับ 489,600 บาท ตามการคำนวณดังต่อไปนี้

มูลค่าตามบัญชี ณ วันที่ได้รับสิทธิบัตร(1/1/39)	714,000
สิทธิบัตรตัดบัญชีตั้งแต่วันที่ 1/1/39 - 31/1/41 ($714,000 \times 3/15$)	142,800
มูลค่าตามบัญชี ของสิทธิบัตร ณ วันที่ 31/1/41	571,200
หัก สิทธิบัตรตัดบัญชีปี 2542($571,200 / 7$ ปี)	81,600
ยอดสิทธิบัตรสุทธิ ณ 31 ธันวาคม 2542	489,600

ในกรณีที่ หากกิจการไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีจากการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชี กิจการต้องบันทึกการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชีพร้อมทั้งเปิดเผยข้อมูลตามความเหมาะสม⁹

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางบัญชี

กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและจำนวนของการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชีที่มีผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญในงวดปัจจุบันหรือในงวดต่อ ๆ ไป หากกิจการไม่สามารถระบุจำนวนของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ในทางปฏิบัติกิจการต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน⁹

6. การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน (Change in reporting entity)

การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีประเภทสุดท้ายคือการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์การของหน่วยธุรกิจที่ทำการเสนอรายงาน ตัวอย่างเช่น การรวมกิจการ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการถือหุ้นในบริษัทย่อย เป็นต้น ซึ่งจะถือว่ามี การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงาน หากเป็นไปตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

- กิจการต้องนำเสนองบการเงินรวมซึ่งไม่เคยต้องนำเสนอในงวดบัญชีก่อน เพื่อใช้ทดแทนหรือแสดงควบคู่ไปกับงบการเงินเฉพาะกิจการ
- บริษัทย่อยที่รวมอยู่ในกลุ่มกิจการเปลี่ยนแปลงไป
- บริษัทที่รวมอยู่ในกลุ่มกิจการที่ต้องนำเสนองบการเงินแบบรวมกัน (Combined Financial Statements) มีการเปลี่ยนแปลง
- กิจการต้องนำเสนองบการเงินในงวดปัจจุบันตามวิธีการรวมกิจการแบบรวมส่วนได้เสีย
- กิจการเปลี่ยนการบันทึกบัญชีสำหรับเงินลงทุนจากวิธีราคาทุนไปเป็นวิธีส่วนได้เสียหรือเปลี่ยนวิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับการจัดทำงานงบการเงินรวม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่เสนอรายงานเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกิจการกับกิจการที่ไปลงทุนเปลี่ยนแปลงไป กิจการต้องใช้วิธีปรับย้อนหลังในการเปลี่ยน

⁹ มาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง "กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี" ย่อหน้าที่ 24

⁹ คำนิยามในมาตรฐานบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง "กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี" ย่อหน้าที่ 29

จากวิธีราคาทุนเป็นวิธีส่วนได้เสีย แต่หากกิจการเปลี่ยนจากวิธีส่วนได้เสียเป็นวิธีราคาทุน กิจการต้องใช้วิธีเปลี่ยนทันทีเป็นต้นไป

แบบฝึกหัด

1. ณ วันที่ 1 มกราคม 2540 บริษัทเลิศล้ำ จำกัด ได้ซื้อเครื่องจักรราคา 240,000 บาท มีอายุการใช้งาน 10 ปี ไม่มีมูลค่าซาก บริษัทใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมอัตราเร่งแบบ Double declining balance โดย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 มูลค่าตามบัญชีสุทธิของเครื่องจักร เท่ากับ 153,600 บาท ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 บริษัทได้เปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาเป็นวิธีเส้นตรง ค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักรนี้ ณ ปี 2542 จะเท่ากับเท่าไร
2. ณ วันที่ 1 มกราคม 2540 บริษัทระเบียบ จำกัด ได้ซื้อเครื่องจักรมูลค่า 600,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี ไม่มีมูลค่าซาก บริษัทใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาแบบอัตราเร่ง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 มูลค่าตามบัญชีสุทธิของเครื่องจักรเท่ากับ 240,000 บาท ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 บริษัทได้เปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาเป็นแบบเส้นตรง ในปี 2542 การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีนี้ จะทำให้บัญชีภาษีเงินได้รอดัดบัญชีเพิ่มขึ้นเท่ากับเท่าไร (อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลเท่ากับ 30%)
3. ณ วันที่ 2 มกราคม 2542 บริษัทภราดร จำกัด ได้เปลี่ยนวิธีการคิดค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักร จากวิธีเส้นตรงมาเป็นวิธีจำนวนหน่วยผลิต (units of production method) ต้นทุนเครื่องจักร ณ วันที่ 2 มกราคม 2540 เท่ากับ 50,000 บาท มีอายุการใช้งานเท่ากับ 10 ปี บริษัทฯ ได้ประมาณอายุการใช้งานของเครื่องจักรเท่ากับ 50,000 ชั่วโมงเครื่องจักร ณ ปี 2540 บริษัทได้ใช้เครื่องจักรไปเท่ากับ 8,500 ชั่วโมง และ 3,500 ชั่วโมงในปี 2541 บริษัทควรบันทึกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีครั้งนี้ ในงบการเงินปี 2542 อย่างไร
4. ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 บริษัทหวังดี จำกัด ได้เปลี่ยนวิธีการรับรู้รายได้สำหรับงานก่อสร้างจากวิธีรับรู้เมื่องานเสร็จ (Completed – Contract) มาเป็นวิธีการรับรู้ตามส่วนงานที่เสร็จ (Percentage of Completion) กำไรของสัญญาก่อสร้างภายใต้วิธีรับรู้เมื่องานเสร็จเท่ากับ 700,000 บาท ในขณะที่วิธีการรับรู้ตามส่วนงานเท่ากับ 880,000 บาท บริษัทควรรายงานผลกระทบรวมจากการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีในปี 2542 อย่างไร
5. ณ วันที่ 1 มกราคม 2539 บริษัทเคร่งครัด จำกัด ซื้อเครื่องจักรเป็นเงิน 528,000 บาท อายุใช้งาน 8 ปี ไม่มีมูลค่าซาก และใช้วิธีเส้นตรงในการตัดค่าเสื่อมราคา ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 บริษัทเคร่งครัด จำกัด คาดว่าอายุการใช้งานของเครื่องจักรน่าจะมีแค่ 6 ปี นับจากวันที่ซื้อมา และมีมูลค่าซากเท่ากับ 48,000 บาท การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีนี้ จะปรากฏในงบการเงินปี 2542 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 ค่าเสื่อมราคาสะสมของเครื่องจักรควรมียอดเท่ากับเท่าไร
6. การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี จะถูกรายงานในงบการเงินอย่างไร

7. บริษัทสมัคร จำกัด ขายสินค้าโดยรับประกันคุณภาพ 3 ปี ที่ผ่านมามีบริษัทจะประมาณการค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพเท่ากับ 2% ของยอดขาย แต่ในปัจจุบันเนื่องจากเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้าขึ้น บริษัทจึงลดการประมาณการค่าใช้จ่ายฯ ลงเหลือ 1% เท่านั้น ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการรับประกันคุณภาพในปี 2540 และ 2541 เท่ากับ 80,000 บาท และ 96,000 บาท ยอดขายในปี 2542 เท่ากับ 6,000,000 บาท บริษัทฯ จะมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพเท่ากับเท่าไรในปี 2542
8. ในปี 2541 บริษัทสื่อสาร จำกัด ประมาณค่าใช้จ่ายในการประกันคุณภาพสินค้า เป็นเวลา 2 ปีเท่ากับ 50 บาท ต่อ 1 หน่วยสินค้าที่ขายได้ แต่ได้มีการประมาณการค่าใช้จ่ายฯ ใหม่ในปี 2542 โดยค่าใช้จ่ายในการประกันคุณภาพสินค้าตั้งแต่ปี 2541 ควรจะเท่ากับ 70 บาท ต่อหน่วยขาย ผลต่าง 20 บาท ควรจะรายงานอย่างไร
9. การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการบัญชีที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชีได้ จะต้องรายงานผลอย่างไร
10. บริษัทแห่งหนึ่งได้จัดทำงบการเงินรวมโดยรวมบริษัทย่อยแห่งหนึ่งที่ได้ซื้อกิจการมาหลายปีแล้ว ซึ่งในปีก่อน ๆ ไม่มีการรวมบริษัทแห่งนี้ไว้โดยที่ไม่ผิดมาตรฐานบัญชีแต่อย่างใด บริษัทควรบันทึกบัญชีการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างไร
11. บริษัท ไฟคอม จำกัด ผลิตชิ้นส่วนไฟฟ้าซึ่งใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ บริษัทมีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่ทางต่างประเทศออกแบบมาให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ของบริษัท จากการที่ผู้สอบบัญชีได้ตรวจสอบงบการเงินของบริษัท ผู้สอบบัญชีได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงงบการเงินให้เหมาะสม ดังนี้
  1. สินค้าคงเหลือเดิมตีในราคาทุนเข้าก่อนออกก่อนหรือราคามูลค่าขายสุทธิที่ต่ำกว่า ให้เปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์เป็นราคาทุนเข้าหลังออกก่อน หรือราคามูลค่าขายสุทธิที่ต่ำกว่า ปรากฏว่าราคาขายสุทธิมีราคาสูงกว่าราคาทุน ราคาทุนเข้าหลังออกก่อนของสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 1 มกราคม 2540 จำนวนเงิน 889,000 บาท ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 จำนวนเงิน 1,270,000 บาท
  2. ให้เปลี่ยนวิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์จากวิธีเส้นตรงมาเป็นวิธีอัตราเร่ง ผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ค่าเสื่อมราคาของปี 2540 เพิ่มขึ้นจากเดิม 230,000 บาท และค่าเสื่อมราคาสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 เพิ่มขึ้นจากเดิม 450,000 บาท
  3. เดิมบริษัทตั้งค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาสำหรับปี 2540 บันทึกบัญชีเป็น สินทรัพย์ครึ่งหนึ่งและตัดจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายครึ่งหนึ่ง ผู้สอบบัญชีพบว่าค่าใช้จ่ายในการวิจัยพัฒนาควรตัดเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมด เนื่องจากบริษัทไม่ได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวในปี 2540 และอนาคต
  4. เนื่องจากบริษัทมีเครดิตภาษี 60,000 บาท บริษัทได้นำไปลดยอดภาษีทั้งก่อน ผู้สอบบัญชีแนะนำว่าควรทยอยลดยอดภาษีสำหรับระยะเวลา 10 ปี โดยเริ่มจากวันที่ 30 มิถุนายน เป็นต้นไป

บริษัทไฟคอม จำกัด

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540

สินทรัพย์

สินทรัพย์หมุนเวียน

เงินสด	436	
ลูกหนี้การค้าสุทธิ	828	
สินค้าคงเหลือ	1,720	
ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า	30	

รวมสินทรัพย์หมุนเวียน		3,014
-----------------------	--	-------

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ที่ดิน	560	
อาคารและอุปกรณ์	3,940	
(หัก) ค่าเสื่อมราคาสะสมอาคารและอุปกรณ์	(1,360)	2,580

รวมที่ดิน อาคารและอุปกรณ์		3,140
---------------------------	--	-------

สินทรัพย์อื่น

ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาการตัดบัญชี	1,150	
---	-------	--

รวมสินทรัพย์		7,304
--------------	--	-------

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น

หนี้สินหมุนเวียน

เจ้าหนี้	520	
ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย	380	

รวมหนี้สินหมุนเวียน		900
---------------------	--	-----

หนี้สินระยะยาว

ตั๋วเงินจ่าย	2,620	
ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี	500	

รวมหนี้สินระยะยาว		3,120
-------------------	--	-------

รวมหนี้สิน		4,020
------------	--	-------

ส่วนของผู้ถือหุ้น

ทุน - หุ้นสามัญราคาตามมูลค่าหุ้นละ 10 บาท	2,000	
กำไรสะสม	1,284	

รวมส่วนของผู้ถือหุ้น	3,284
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>7,304</u>

บริษัทไฟคอม จำกัด
งบกำไรขาดทุน
สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2540

รายได้	4,950
หัก ค่าใช้จ่าย	
ต้นทุนขาย	3,150
ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาตัดบัญชี	350
ค่าสอบบัญชี	100
ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร	400
รวมค่าใช้จ่าย	<u>(4,000)</u>
กำไรก่อนภาษี	950
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	285
เครดิตภาษี	(60)
กำไรสุทธิ	<u>725</u>

คำสั่ง

1. ให้จัดทำงบกำไรขาดทุนสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2540 ตามคำแนะนำของผู้สอบบัญชีใหม่
2. บันทึกรายการปรับปรุงในสมุดรายวันทั่วไป ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 ตามความจำเป็น

บทที่ 3

การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. เข้าใจถึงลักษณะธุรกิจขายผ่อนชำระ
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายผ่อนชำระ
3. สามารถบันทึกบัญชีกรณีรับแลกเปลี่ยนค่า
4. สามารถบันทึกบัญชีกรณียึดสินค้าคืน
5. เข้าใจแนวคิดของการคิดดอกเบี้ยผ่อนชำระ
6. สามารถบันทึกบัญชีกรณีคิดดอกเบี้ยผ่อนชำระ

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ลักษณะของการขายผ่อนชำระ
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายผ่อนชำระ
3. การบันทึกบัญชีกรณีมีสินทรัพย์แลกเปลี่ยน (Trade – in)
4. การบันทึกบัญชีกรณียึดสินค้าคืนกรณีผิดสัญญาผ่อนชำระ
5. การบันทึกบัญชีกรณีคิดดอกเบี้ยในการผ่อนชำระ
6. การรับรู้ดอกเบี้ยจากการผ่อนชำระเป็นรายได้

1. ลักษณะของการขายผ่อนชำระ

การขายผ่อนชำระ เป็นรูปแบบของการขายทรัพย์สินที่เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อจ่ายเงินค่าสินค้าเป็นงวด ๆ โดยปกติผู้ขายมักกำหนดให้ผู้ซื้อต้องวางเงินเริ่มแรก (Down Payment) จำนวนหนึ่ง และส่วนที่เหลือต้องผ่อนจ่ายเท่า ๆ กันเป็นงวด ๆ โดยปกติมักกำหนดให้ 1 งวดเท่ากับ 1 เดือน เมื่อชำระค้างงวดครบถ้วน กรรมสิทธิ์ในสินค้าจึงจะโอนไปให้ผู้ซื้อ

การขายผ่อนชำระเป็นเงื่อนไขทางการขายที่มักใช้กับสินค้าที่มีราคาสูง และเป็นสินค้าที่อายุการใช้งานยาวนาน (Durable Goods) ตัวอย่างเช่น รถยนต์ คอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ซื้อโดยทำให้สามารถครอบครองกรรมสิทธิ์และใช้ประโยชน์ในตัวสินค้าโดยไม่จำเป็นต้องมีเงินก้อน ในขณะที่ยังสามารถขายสินค้าได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ขายได้รับเงินค่าสินค้าเป็นงวด ๆ อีกทั้งต้องรับความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ ผู้ขายจึงมักบวกดอกเบี้ยและค่าความเสี่ยงเข้าไปในราคาสินค้า

การขายผ่อนชำระ เป็นเงื่อนไขการขายที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงต่อผู้ขาย ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงเปิดโอกาสให้ผู้ขายผ่อนชำระมีสิทธิที่จะริบเงินที่รับชำระมาแล้ว และสามารถยึดสินค้าคืนจากลูกหนี้ได้ หากลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ติดต่อกัน 2 งวดขึ้นไป

2. แนวทางในการลดความเสี่ยงจากการขายผ่อนชำระ

ผู้ขายมีแนวทางในการลดความเสี่ยงจากการขายผ่อนชำระดังนี้

- ทำสัญญาเช่าซื้อ โดยระบุไว้ในสัญญาว่ากรรมสิทธิ์ของสินค้าจะโอนไปให้ผู้ซื้อเมื่อผู้ซื้อชำระค้างงวดครบถ้วนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น สัญญาเช่าซื้อรถยนต์¹⁰
- ทำสัญญาขายเชื่อ นั่นคือผู้ขายจะโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าให้ผู้ซื้อทันที แต่จะทำสัญญาในลักษณะที่ผู้ซื้อกู้เงินโดยใช้สินค้าที่ซื้อไปเป็นหลักประกันเงินกู้
- โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้กับตัวกลางที่เรียกว่าทรัสต์ ซึ่งทรัสต์จะโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้ผู้ซื้อหากผู้ซื้อชำระค้างงวดครบถ้วน และจะโอนกรรมสิทธิ์คืนให้กับผู้ขายหากผู้ซื้อผิดสัญญา

3. ข้อแตกต่างระหว่างการขายผ่อนชำระและการขายเงินเชื่อ

ข้อแตกต่าง	การขายผ่อนชำระ	การขายเชื่อ
1. ระยะเวลาในการรับชำระเงิน	แล้วแต่ประเภทของสินค้า แต่จะตกประมาณ 6 – 48 เดือน (ตัวอย่างเช่น รถยนต์ที่มักให้ผ่อนนานประมาณ 48 เดือน ในขณะที่ยางรถยนต์ให้ผ่อนระยะเวลา 10 เดือน)	ระยะเวลาประมาณ 15 – 60 วัน
2. การโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้า	โดยปกติจะโอนกรรมสิทธิ์ให้เมื่อ	โอนให้ผู้ซื้อทันทีเมื่อส่งมอบสินค้า

¹⁰ การโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์จะต้องกระทำที่กรมการขนส่งทางบก ดังนั้น ความเสี่ยงในการให้เช่าซื้อรถยนต์ จะต่ำกว่าการให้เช่าซื้อสินค้าประเภทอื่น

3. สิทธิในการยึดสินค้าคืนจากผู้ซื้อ	ชำระค่างวดครบถ้วน เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ตั้งแต่ 2 งวดเป็นต้นไป ผู้ขายสามารถยึดสินค้าคืนจากผู้ซื้อได้ และสามารถริบเงินที่ได้ชำระมาแล้วทั้งหมด ส่วนสินค้าที่ยึดมานั้นหากขายได้กำไร ผู้ขายไม่ต้องคืนผลกำไรดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อแต่อย่างใด	เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าโอนไปให้กับผู้ซื้อแล้ว หากผู้ซื้อผิดนัดชำระหนี้ ผู้ขายทำได้เพียงทางตามตามความเหมาะสม หรืออาจฟ้องศาลเพื่อบังคับคดีให้ชำระหนี้ที่ขาดอยู่เท่านั้น ไม่สามารถยึดสินค้าคืนมาได้แต่อย่างใด หากลูกหนี้ล้มละลาย ผู้ขายทำได้เพียงขอเฉลี่ยทรัพย์สินร่วมกับเจ้าหนี้รายอื่น ๆ
4. หลักเกณฑ์ในการรับรู้รายได้	เลือกปฏิบัติได้ 2 วิธี คือรับรู้ทันทีเมื่อส่งมอบสินค้า และรับรู้ตามค่างวดที่เก็บเงินได้	รับรู้เมื่อส่งมอบสินค้า
5. การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล	ตามประมวลรัษฎากรอนุญาตให้กิจการสามารถรับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินงวดที่ถึงกำหนดชำระของสัญญาขายผ่อนชำระ	ต้องรับรู้รายได้เพื่อกำหนดภาษีเงินได้นิติบุคคลทันทีเมื่อขาย

4. การรับรู้รายได้ของธุรกิจการขายผ่อนชำระ

การขายผ่อนชำระสามารถรับรู้รายได้ ได้ 2 วิธีดังต่อไปนี้

- รับรู้รายได้ทันที โดยมองว่าการขายนี้ได้โอนความเสี่ยงและกรรมสิทธิ์ (ในทางปฏิบัติ ไม่ใช่กรรมสิทธิ์ในตัวกฎหมาย) ในตัวสินค้า ให้กับผู้ซื้อแล้ว และผู้ขายสามารถประมาณค่าขายที่จะได้รับชำระเป็นงวด ๆ ในอนาคตได้อย่างสมเหตุสมผล
- รับรู้ตามงวดที่เก็บเงินได้ (Installment Method) มองว่าการขายผ่อนชำระเป็นการขายที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ เงื่อนไขในการรับรู้รายได้ที่สำคัญ 2 ข้อคือ การบรรลุเหตุการณ์สำคัญของธุรกิจ (Critical Event) และสามารถวัดได้ (Measurable) เหตุการณ์สำคัญที่จะก่อให้เกิดรายได้ในธุรกิจการขายผ่อนชำระคือการขาย ที่เสร็จสิ้นตั้งแต่วันที่ส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าแล้ว แต่เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะถูกผิดนัดชำระหนี้ ทำให้ไม่อาจวัดรายได้ที่จะได้รับในอนาคตได้อย่างสมเหตุสมผล ดังนั้นการรับรู้รายได้ตามเงินที่เก็บได้ (Installment Method) จึงเป็นวิธีการที่ระมัดระวังมากกว่าการรับรู้เมื่อส่งมอบสินค้าให้กับลูกค้าอันเป็นเนื้อหาที่จะกล่าวโดยละเอียดในบทนี้ ซึ่งการรับรู้ตามงวดที่เก็บเงินได้จะต้องรับรู้ตามอัตราส่วนกำไรขั้นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

บริษัทสแตโรโอเซอรัวาร์ด จำกัด ผู้จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าเงินผ่อน ได้จำหน่ายสแตโรโอไฮไฟ จำนวน 40 ชุด @ 12,000 บาท เป็นเงิน 480,000 บาท โดยมีราคาทุนเครื่องละ 9,000 บาท โดยกำหนดเงื่อนไขการขายคือ ตาวน 2,000 บาท ที่เหลือผ่อน 20 งวด ๆ ละ 500 บาท อัตรากำไรขั้นต้นของบริษัทเท่ากับ

อัตรากำไรขั้นต้น = $(12,000 - 9,000) / 12,000 = 25\%$
 การรับรู้รายได้ในแต่ละปีสามารถคำนวณได้ดังนี้

ปี	เงินที่เก็บได้	อัตรากำไรขั้นต้น	กำไรขั้นต้นที่ เกิดขึ้นแล้ว	ต้นทุนขาย
2542	80,000	30%	24,000	56,000
2543	240,000	30%	72,000	168,000
2544	160,000	30%	48,000	112,000
	<u>480,000</u>	30%	<u>144,000</u>	<u>336,000</u>

จากตัวอย่างที่ 1 จะเห็นได้ว่ากิจการจะมีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระข้างต้นเท่ากับ 144,000 บาท โดยถือเป็นรายได้ในปี 2542 เท่ากับ 24,000 บาท ดังนั้นในสิ้นปี 2542 กิจการจะมีกำไรขั้นต้นที่ไม่ถือเป็นรายได้จำนวน 120,000 บาท เรียกว่า กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี (Deferred Gross Profit on Installment Sales) โดยจำนวนดังกล่าวจะถูกรับรู้เป็นรายได้ในปี 2543 - 2544 ตามการรับชำระหนี้¹¹

ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการขายผ่อนชำระ นอกจากต้นทุนสินค้าที่ขายผ่อนชำระแล้ว กิจการยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเก็บหนี้ ค่าเอกสารติดต่อกับลูกหนี้ เป็นต้น โดยหลักปฏิบัติ กิจการต่าง ๆ มักถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดที่เกิดขึ้นทั้งนี้เพื่อความง่ายในการจัดทำบัญชี ถึงแม้ว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวอาจจะไม่ได้สัดส่วนกับรายได้ที่รับรู้ในแต่ละงวดเลยก็ตาม

5. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการขายผ่อนชำระ

เนื่องจากกิจการขายผ่อนชำระจะรับรู้รายได้ตามเงินที่เก็บได้ในแต่ละปี ดังนั้นกิจการจึงต้องเปิดบัญชีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- บัญชีขาย บัญชีต้นทุนขาย และบัญชีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ ทั้งนี้ เพื่อจะได้แยกออกจากการขายปกติ
- บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี (Deferred Gross Profit on Installment Sales) เป็นบัญชีตั้งพักที่ใช้บันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ ซึ่งจะค่อย ๆ หายไปรับรู้ตามเงินที่เก็บได้ในแต่ละปี
- บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว (Realized Gross Profit on Installment Sales) เป็นบัญชีที่ใช้รับรู้รายได้จากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว โดยจะปรับปรุงบัญชีทุก ๆ วันสิ้นงวดบัญชี

การบันทึกรายการที่เกี่ยวข้องสามารถบันทึกได้ 2 แบบตามระบบบันทึกบัญชีสินค้าดังนี้

- ระบบบัญชีสินค้าคงเหลือแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory System)

¹¹ตามประมวลระกฎการกำหนดให้กิจการคำนวณกำไรเพื่อเสียภาษีเงินได้ (รวมทั้ง Tax Point เพื่อนำส่งภาษีขาย) ตามเกณฑ์เงินงวดที่ถึงกำหนดชำระของสัญญาผ่อนชำระ นั่นคือถึงแม้ว่ากิจการจะได้รับเงินค่างวดหรือไม่ก็ตาม หากถึงกำหนดชำระเงินกิจการต้องนำเงินงวดที่ถึงกำหนดชำระคำนวณกำไรเพื่อเสียภาษีเงินได้ และนำส่งภาษีขายด้วย เงื่อนไขข้อนี้ จึงทำให้กิจการหลายแห่งหันไปรับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินงวดที่ถึงกำหนดชำระแทน เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับประมวลระกฎการ อันจะทำให้บันทึกบัญชีได้ง่าย

▪ ระบบบัญชีสินค้าแบบช่วง (Periodic Inventory System)

ตัวอย่างที่ 2 การบันทึกบัญชีกรณีมีการขายผ่อนชำระเกิดขึ้นเพียงปีเดียว

บริษัท สเตอร์ไอเซอรร้าวด์ จำกัด ผู้จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าเงินผ่อน ซื้อสตอร์ไอมาจำหน่าย 50 ชุดในเดือน ธันวาคม ปี 2542 และจำหน่ายออกไปในเดือนเดียวกัน จำนวน 40 ชุด @ 12,000 บาท เป็นเงิน 480,000 บาท โดยมีราคาทุนเครื่องละ 9,000 บาท โดยกำหนดเงื่อนไขการขายคือ ดาวน์ 2,000 บาท ที่เหลือผ่อน 20 งวด ๆ ละ 500 บาท

บริษัทจะบันทึกบัญชีดังนี้

ระบบบัญชีสินค้าคงเหลือแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory System)		ระบบบัญชีสินค้าแบบช่วง (Periodic Inventory System)	
<u>ซื้อเชื่อ</u>			
เดบิต สินค้า	450,000	เดบิต ซื้อ	450,000
เครดิต เจ้าหนี้	450,000	เครดิต เจ้าหนี้	450,000
<u>ขาย 40 ชุด @ 12,000 บาท ได้รับเงินดาวน์ @ 2,000 บาท</u>			
เดบิต เงินสด	80,000	เหมือนกัน	
ส/นจากการขายผ่อนชำระ	400,000		
เครดิต ขายผ่อนชำระ	480,000		
<u>บันทึกต้นทุนขาย 40 ชุด @ 9,000</u>			
เดบิต ต้นทุนขาย	360,000	ไม่ต้องบันทึก	
เครดิต สินค้า	360,000		
<u>ปิดบัญชีเพื่อบันทึกต้นทุน</u>			
ไม่ต้องบันทึก		เดบิต สินค้าปลายงวด	90,000
		ต้นทุนขายผ่อนชำระ	360,000
		เครดิต ซื้อ	450,000
<u>บันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี</u>			
เดบิต ขายผ่อนชำระ	480,000	เหมือนกัน	
เครดิต ต้นทุนขายผ่อนชำระ	360,000		
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อน	120,000		
ชำระรอดัดบัญชี			
<u>ปรับปรุงกำไรจากการขายผ่อนชำระ 25% x 80,000 (สิ้นงวด 2542)</u>			
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขาย	20,000		

ผ่อนชำระรอดัดบัญชี			
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	20,000		เหมือนกัน
รับชำระหนี้จากลูกหนี้ปี 2543			
เดบิต เงินสด	240,000		
ลูกหนี้ขายผ่อนชำระ		240,000	เหมือนกัน
ปรับปรุงกำไรจากการขายผ่อนชำระ 25% x 240,000 (สิ้นงวด 2543)			
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขาย	60,000		
ผ่อนชำระรอดัดบัญชี			
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	60,000		เหมือนกัน
รับชำระหนี้จากลูกหนี้ปี 2543			
เดบิต เงินสด	160,000		
ลูกหนี้ขายผ่อนชำระ		160,000	
ปรับปรุงกำไรจากการขายผ่อนชำระ 25% x 160,000 (สิ้นงวด 2544)			
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขาย	40,000		
ผ่อนชำระรอดัดบัญชี			
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	40,000		เหมือนกัน

เมื่อผ่านรายการข้างต้นไปยังบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง อันประกอบไปด้วย บัญชีลูกหนี้ขายผ่อนชำระ บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี และบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้วจะได้บัญชีแยกประเภทดังนี้

บัญชีลูกหนี้ขายผ่อนชำระ

ปี 2542	ขายผ่อนชำระ	400,000	ปี 2542	ยอดยกไป	400,000
		400,000			400,000
ปี 2543	ยอดยกมา	400,000	ปี 2543	รับชำระหนี้	240,000
				ยอดยกไป	160,000
		400,000			400,000

ปี 2544	ยอดยกมา	160,000	ปี 2544	รับชำระหนี้	160,000
				ยอดยกไป	-
		<u>160,000</u>			<u>160,000</u>

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี

ปี 2542	กำไรขั้นต้นจากการขาย ผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	20,000	ปี 2542	กำไรขั้นต้นจากการขาย ผ่อนชำระรอการตัด บัญชี	120,000
	ยอดยกไป	100,000			
		<u>120,000</u>			<u>120,000</u>
ปี 2543	กำไรขั้นต้นจากการขาย ผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	60,000	ปี 2543	ยอดยกมา	100,000
	ยอดยกไป	40,000			
		<u>100,000</u>			<u>100,000</u>
ปี 2544	กำไรขั้นต้นจากการขาย ผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	40,000	ปี 2544	ยอดยกมา	40,000
	ยอดยกไป	-			
		<u>40,000</u>			<u>40,000</u>

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้น
แล้ว

ปี 2542	โอนปิดเข้าบัญชีกำไร ขาดทุน	20,000	ปี 2542	โอนกำไรขั้นต้นจากการ ขายผ่อนชำระรายการตัด บัญชีเป็นรายได้	20,000
		<u>20,000</u>			<u>20,000</u>
ปี 2543	โอนปิดเข้าบัญชีกำไร ขาดทุน	60,000	ปี 2543	โอนกำไรขั้นต้นจากการ ขายผ่อนชำระรายการตัด บัญชีเป็นรายได้	60,000
		<u>60,000</u>			<u>60,000</u>
ปี 2544	โอนปิดเข้าบัญชีกำไร ขาดทุน	40,000	ปี 2544	โอนกำไรขั้นต้นจากการ ขายผ่อนชำระรายการตัด บัญชีเป็นรายได้	40,000
		<u>40,000</u>			<u>40,000</u>

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้วจัดอยู่ในหมวดของรายได้ ซึ่งจะต้องปิดเข้าบัญชีกำไรขาดทุนตอนสิ้นงวดบัญชีพร้อมกับบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายประเภทอื่น ในขณะที่บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรายการตัดบัญชีจัดอยู่ในหมวดของหนี้สินหมุนเวียน ยอดคงเหลือในบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรายการตัดบัญชีจะเท่ากับจำนวนเงินที่ยังไม่ได้รับชำระเงิน $\times$ อัตรากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ และจะค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ ตามการรับเงินจากลูกค้า ตัวอย่างเช่น ณ ต้นงวด 2543 มีลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระคงค้างเท่ากับ 400,000 บาท ดังนั้นจะมีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรายการตัดบัญชีคงค้างเท่ากับ 400,000 บาท $\times$ 25% เท่ากับ 100,000 บาท

โดยปกติ กิจการที่ขายผ่อนชำระมักขายเงินสดด้วย ซึ่งการบันทึกโดยใช้ระบบบัญชีสินค้าคงเหลือแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory System) จะเหมาะสมกว่า เพราะมีการบันทึกต้นทุนขายทันที ในขณะที่ระบบบัญชีสินค้าแบบช่วง (Periodic Inventory System) ซึ่งใช้วิธีนับสินค้าคงเหลือตอนสิ้นปีเพื่อคำนวณต้นทุน อาจทำให้กิจการไม่สามารถแยกต้นทุนขายผ่อนชำระออกจากต้นทุนขายเงินสดได้

การขายผ่อนชำระติดต่อกันหลายปี และมีอัตรากำไรขั้นต้นในแต่ละปีไม่เท่ากัน

หากกิจการมีการขายผ่อนชำระติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง และมีการคิดอัตรากำไรขั้นต้นแตกต่างกัน กิจการก็ควรบันทึกบัญชีแยกการรับชำระหนี้จากลูกหนี้ในแต่ละปีด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถรับรู้รายได้ได้อย่างถูกต้อง เพราะอัตรากำไรขั้นต้นของแต่ละปีต่างกัน ซึ่งการบัญชีดังนี้

กิจการต้องเปิดบัญชี "ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระแยกแต่ละปี" เมื่อรับเงินจากลูกหนี้ปีใดก็ให้ไปตัดบัญชีของลูกหนี้ปีนั้น นอกจากนี้กิจการต้องเปิดบัญชี "กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดตัดบัญชีของแต่ละปี" เพื่อคุมยอดกำไรที่รอการรับรู้ในแต่ละปี และ "บัญชีแยกประเภทย่อยลูกหนี้ขายผ่อนชำระแต่ละราย(อาจทำในรูปของการ์ดลูกหนี้ก็ได้)" เพื่อคุมยอดแยกตามลูกหนี้แต่ละราย

ตัวอย่างที่ 3 การขายผ่อนชำระติดต่อกันหลายปี และมีอัตรากำไรขั้นต้นในแต่ละปีไม่เท่ากัน

ตัวอย่างการบันทึกบัญชี บริษัทบางแมว จำกัด เป็นผู้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้าผ่อนชำระ โดยมีข้อมูลการขายผ่อนชำระปี 2542 และปี 2543 ดังนี้

	ปี 2542	ปี 2543
ขายผ่อนชำระ	400,000	600,000
ต้นทุนขายผ่อนชำระ	280,000	240,000
กำไรขั้นต้น	120,000	360,000
อัตรากำไรขั้นต้น	30%	60%
จำนวนเงินที่เก็บได้		
จากการขายปี 2542	150,000	250,000
จากการขายปี 2543		300,000

การคำนวณกำไรขั้นต้นจากการขายที่เกิดขึ้นแล้วของแต่ละปีจะเป็นดังนี้

	ปี 2542	ปี 2543
30%ของเงินที่เก็บได้จากการขายปี 2542	45,000	75,000
40%ของเงินที่เก็บได้จากการขายปี 2543		120,000
รวม	45,000	195,000

การบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องในปี 2542 และปี 2543 มีดังนี้

		ปี 2542	
1)	เดบิต	เงินสด	150,000
		ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ ปี 2542	250,000
		เครดิต	ขายผ่อนชำระ
			400,000
		บันทึกการขายสินค้าผ่อนชำระปี 2542	

2)	เดบิต	ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระ	280,000	
		เครดิต	สินค้า	280,000
		(บันทึกต้นทุนขายผ่อนชำระ)		
3)	เดบิต	ขายผ่อนชำระ	400,000	
		เครดิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี ปี 2542	120,000
			ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระ	280,000
		(ปิดบัญชีเพื่อบันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี)		
4)	เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี ปี 2542		45,000
		เครดิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	45,000
		(บันทึกปรับกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้วปี 2542)		
				<u>ปี 2543</u>
5)	เดบิต	เงินสด	250,000	
		เครดิต	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระปี 2542	250,000
		(บันทึกการรับเงินจากลูกหนีปี 2542)		
6)	เดบิต	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระปี 2543	600,000	
		เครดิต	ขายผ่อนชำระ	600,000
		(บันทึกการขายผ่อนชำระปี 2543)		
7)	เดบิต	ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระ	360,000	
		เครดิต	สินค้า	360,000
		(บันทึกต้นทุนขายผ่อนชำระปี 2543)		
8)	เดบิต	เงินสด	300,000	
		เครดิต	ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระปี 2543	300,000
		(บันทึกการรับเงินจากการขายผ่อนชำระปี 2543)		
9)	เดบิต	ขายผ่อนชำระ	600,000	
		เครดิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี ปี 2543	240,000
			ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระ	360,000
		(บันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชีปี 2543)		

10) เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี ปี 2542	75,000
	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี ปี 2543	120,000
	เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	195,000
	(บันทึกรับรู้กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว)	

เมื่อผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง จะแสดงยอดได้ดังนี้

บัญชีลูกหนี้ขายผ่อนชำระ - ปี 2542

ปี 2542	1) ขายผ่อนชำระ	250,000	ปี 2542	ยอดยกไป	250,000
		250,000			250,000
ปี 2543	ยอดยกมา	250,000	ปี 2543	5) รับชำระหนี้	250,000
		250,000		ยอดยกไป	-
					250,000

บัญชีลูกหนี้ขายผ่อนชำระ - ปี 2543

ปี 2543	6) ขายผ่อนชำระ	600,000	ปี 2543	8) รับชำระหนี้	300,000
		600,000		ยอดยกไป	300,000
					600,000

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี - 2542

ปี 2542	4) กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	45,000	ปี 2542	3) กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	120,000
	ยอดยกไป	75,000			
		120,000			120,000
ปี 2543	10) กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	75,000	ปี 2543	ยอดยกมา	75,000
		75,000			75,000

บัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระการตัดบัญชี - 2543

ปี 2542	10) กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว ยอดยกไป	120,000	ปี 2543	9) กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระการตัดบัญชี	240,000
		120,000			
		240,000			240,000

กรณีขายผ่อนชำระสินค้าโดยมีอัตรากำไรขั้นต้นที่ต่างกัน

ในบางกรณีกิจการอาจขายสินค้าผ่อนชำระหลายรายการซึ่งในแต่ละรายการนั้นอัตรากำไรขั้นต้นต่างกัน

- ในกรณีที่กิจการมีอัตราการเก็บเงิน จากลูกค้าที่ใกล้เคียงกันมาก กิจการอาจใช้วิธีหาอัตรากำไรขั้นต้นถัวเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนักเป็นตัวคำนวณรายได้ในแต่ละปี
- ในกรณีที่กิจการมีอัตราการเก็บเงิน จากลูกค้าที่ต่างกัน กิจการควรแยกคำนวณกำไรขั้นต้น เพื่อสามารถคำนวณกำไรขั้นต้นได้อย่างถูกต้อง

ตัวอย่างที่ 4 การคำนวณกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระหลายรายการแต่มีอัตรากำไรขั้นต้นที่ต่างกัน

	สินค้า A	สินค้า B	รวม	กรณีใช้ AVG % GP
ขายผ่อนชำระ	700,000	700,000	1,100,000	
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ	140,000	175,000	315,000	
อัตรากำไรขั้นต้น	35%	25%	29%	

การรับชำระเงินและกำไรขั้นต้นที่เกิดขึ้นแล้ว:

กรณีที่ 1 หากเรียกเก็บได้เท่ากับ 40% ของค่าขายของทั้งสองสินค้า				
เงินที่เรียกเก็บได้	160,000	280,000	440,000	
กำไรขั้นต้นที่เกิดขึ้นแล้ว	56,000	70,000	126,000	126,000

กรณีที่ 2 หากเรียกเก็บได้เท่ากับ 35% ของสินค้า A และ 70% ของสินค้า B				
เงินที่เรียกเก็บได้	140,000	490,000	630,000	
กำไรขั้นต้นที่เกิดขึ้นแล้ว	49,000	122,500	171,500	180,409

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า หากอัตราการรับชำระเงินจากลูกหนี้เท่า ๆ กัน (กรณีที่ 1) การคำนวณแยกตามอัตราค่าโรชั้นต้นของแต่ละประเภทสินค้า จะเท่ากับการคำนวณโดยใช้อัตราค่าโรชั้นต้นถัวเฉลี่ย (29%) แต่ถ้าหากอัตราการรับชำระเงินต่างกัน การคำนวณแยกตามอัตราค่าโรชั้นต้นของแต่ละประเภทสินค้าจะได้ตัวเลขค่าโรชั้นต้นที่ถูกต้องมากกว่า

6. สินค้ารับแลกเปลี่ยน (Trade - in)

โดยปกติการขายผ่อนชำระมักถือปฏิบัติในการขายสินค้าที่มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน และมีราคาสูง ตัวอย่างเช่น รถยนต์ เครื่องจักร เป็นต้น ซึ่งผู้ขาย มักยินดีให้ผู้ซื้อนำเอาสินค้าเก่าไปแลกสินค้าใหม่ โดยตีราคาเท่ากับส่วนหนึ่งของสินค้าใหม่ (ตัวอย่างเช่น การนำรถยนต์เก่าไปแลกรถยนต์ใหม่ โดยผู้ขายรถยนต์ใหม่ยอมรับรถยนต์เก่าเป็นเงินดาวน์) หลาย ๆ กรณี กิจการอาจตีราคาสินค้าเก่าให้สูงกว่าราคาตลาด ณ วันแลกเปลี่ยน เพื่อเป็นการจูงใจลูกค้าให้ซื้อสินค้าชิ้นใหม่ (ตัวอย่างเช่น ที่มิตซูบิชิโฆษณาว่าจะตีราคารถมิตซูบิชิรุ่นเก่าให้สูงกว่าราคาตลาด 20,000 บาท หากนำมาแลกซื้อรถมิตซูบิชิคันใหม่ เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม ในการบันทึกบัญชี ผู้ขายจะต้องบันทึกราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนมาในราคายุติธรรมที่ซื้อขายกันในตลาด

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการรับแลกเปลี่ยนสินค้า ณ วันที่แลกเปลี่ยนสินค้ามี 2 วิธีดังนี้

- บันทึกบัญชีส่วนเกินของราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยน
- ไม่บันทึกบัญชีส่วนเกินของราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยน

การบันทึกบัญชีส่วนเกินของราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยน

วิธีนี้ จะบันทึกผลต่างระหว่างราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนกับราคาตลาดไว้ในบัญชี "ส่วนเกินของราคาสินค้ารับแลกเปลี่ยน" ซึ่งบัญชีนี้จะถูกแสดงในงบกำไรขาดทุนโดยนำไปหักออกจากยอดขายเพื่อหายอดขายสุทธิ โดยกิจการจะขายยอดขายสุทธิที่คำนวณได้ในการคำนวณหาอัตราค่าโรชั้นต้นด้วย

การไม่บันทึกบัญชีส่วนเกินของราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยน

วิธีนี้ จะนำเอาผลต่างระหว่างราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนกับราคาตลาดไปหักออกจากราคาขายเพื่อให้ได้ยอดขายสุทธิ (โดยมองว่าการคิดราคาสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนสูงกว่าราคาตลาดเปรียบเสมือนกับให้ส่วนลดในการขายแก่ลูกค้า)

ตัวอย่างที่ 5 สินค้ารับแลกเปลี่ยน (Trade - in)

บริษัทนครชัย มิตซู จำกัด ขายรถยนต์ผ่อนชำระในราคา 600,000 บาท ราคาทุน 435,000 บาท โดยผู้ซื้อได้นำรถยนต์มิตซูบิชิเก่ามาแลกโดยถือเป็นเงินดาวน์ในราคา 150,000 บาท ซึ่งราคาตลาดของรถยนต์ที่นำมาแลกเท่ากับ 130,000 บาท ในระหว่างปี บริษัทเก็บเงินจากลูกหนี้ได้เท่ากับ 60,000 บาท การคำนวณอัตราค่าโรชั้นต้นสามารถกระทำดังนี้

ราคาขายสินค้า		600,000
หัก ราคาส่วนลดที่นำมาแลกลงกว่าราคาตลาด		
ราคาที่คิดให้	150,000	
ราคาตลาด	130,000	20,000
ราคาขายสุทธิ		580,000
หัก ต้นทุนขาย		435,000
กำไรขั้นต้น		145,000

อัตรากำไรขั้นต้น (145,000 / 580,000) 25%

การบันทึกบัญชีสามารถกระทำดังต่อไปนี้

วิธีที่ 1 บันทึกบัญชีส่วนเกินของสินค้าที่นำมาแลกลง	วิธีที่ 2 ไม่บันทึกบัญชีส่วนเกินของสินค้าที่นำมาแลกลง
1. ขายสินค้า	
เดบิต สินค้าที่รับแลกลงเปลี่ยน 130,000	เดบิต สินค้ารับแลกลงเปลี่ยน 130,000
ลูกหนี้ขายผ่อนชำระ 450,000	ลูกหนี้ขายผ่อนชำระ 450,000
ส่วนเกินของสินค้ารับแลกลงเปลี่ยน 20,000	เครดิต ขายผ่อนชำระ 580,000
เครดิต ขายผ่อนชำระ 600,000	
2. บันทึกต้นทุนขาย	
เดบิต ต้นทุนสินค้าขายผ่อนชำระ 435,000	เหมือนกัน
เครดิต สินค้า 435,000	
3. รับชำระเงินจากลูกหนี้	
เดบิต เงินสด 60,000	เหมือนกัน
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ 60,000	
4. บันทึกกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี	
เดบิต ขายผ่อนชำระ 600,000	เดบิต ขายผ่อนชำระ 580,000
เครดิต ต้นทุนขายผ่อนชำระ 435,000	เครดิต ต้นทุนขายผ่อนชำระ 435,000
ส่วนเกินของราคาสินค้ารับแลกลงเปลี่ยน 20,000	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ-
กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอ-	รอการตัดบัญชี 145,000
การตัดบัญชี 145,000	
5. โอนกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระไปเป็นรายได้	
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอ-	
การตัดบัญชี (190,000 x 25%) 47,500	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่	เหมือนกัน
เกิดขึ้นแล้ว 47,500	

ในกรณีที่กิจการต้องเสียเงินปรับปรุงซ่อมแซมสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนมาเพื่อให้ขายได้ กิจการต้องถือค่าใช้จ่ายเหล่านั้นเป็นต้นทุนขาย ของสินค้าที่รับแลกเปลี่ยนมาด้วย

ตัวอย่างที่ 6 การคำนวณราคาที่แท้จริงของสินค้าที่รับแลกเปลี่ยน

บริษัทขายรถยนต์ใหม่ราคา 600,000 บาท เป็นเงินสดโดยรับแลกรถยนต์เก่าจากลูกค้าเป็นเงินสดวัน โดยรับแลกรมาในราคา 150,000 บาท บริษัทคาดว่าจะรถยนต์คันนี้จะสามารถขายได้ในราคา 120,000 บาท ซึ่งต้องจ่ายค่าทำสีใหม่เท่ากับ 5,000 บาท โดยปกติบริษัทจะสามารถขายรถยนต์เก่าได้กำไรในอัตรา 10% ของราคาขายรายยุติธรรมของรถยนต์เก่าที่รับจากลูกค้าเท่ากับเท่าไร

การคำนวณ

ราคารถยนต์ที่คาดว่าจะขายได้	130,000
หัก ค่าซ่อมแซม	(5,000)
คงเหลือ	125,000
หัก กำไรปกติจากการขาย	13,000
ราคายุติธรรมของรถยนต์	112,000

7. การยึดสินค้าคืนกรณีผิดสัญญาผ่อนชำระ

ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดสัญญาผ่อนชำระโดยไม่ชำระเงินติดกัน 2 งวด ผู้ขายผ่อนชำระ (ซึ่งยังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอยู่) สามารถยึดทรัพย์สินที่ทำการผ่อนชำระได้ และไม่ต้องคืนเงินที่ได้รับมาก่อนหน้านี้ทั้งหมด ส่วนสินทรัพย์ที่ยึดมานั้น หากขายได้เท่าไรก็ไม่ต้องแบ่งแก่ลูกหนี้แต่อย่างใด

ในแง่ปฏิบัติ กิจการจะเข้มงวดกับลูกหนี้ที่เพิ่งเริ่มทำสัญญาและได้ผ่อนชำระตามสัญญาเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้ผ่อนเลย ทั้งนี้เพื่อลดความเสียหายกับกิจการ (นั่นคือหากค้างชำระเกิน 2 งวดก็จะทำการยึดทันที) แต่หากเป็นลูกหนี้ที่ผ่อนใกล้ครบสัญญา กิจการอาจปล่อยให้ค้างหลาย ๆ งวดแล้วจึงจะยึด ทั้งนี้เพราะความเสียหายเกิดขึ้นค่อนข้างต่ำ เมื่อยึดทรัพย์สินมาขายให้บุคคลภายนอก หากเงินสดที่ได้รับจากการขายน้อยกว่ามูลหนี้ที่มีอยู่ผู้ขายผ่อนชำระก็จะทำการทวงหนี้จากลูกหนี้ผ่อนชำระต่อไป แต่ถ้าทวงไม่ได้ก็จะบันทึกเป็นผลขาดทุนจากการยึดสินค้าคืน

การบันทึกบัญชีกรณีที่ยึดสินค้าคืนมาจากลูกค้า

ในกรณีที่ยึดสินค้าคืนมามีประเด็นที่ต้องบันทึกบัญชีดังต่อไปนี้

- บันทึกตัดจำหน่ายลูกหนี้ที่ค้างชำระออกทั้งจำนวน
- ยกเลิกบัญชีกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชีที่เกี่ยวข้อง
- บันทึกรับสินค้าที่ยึดคืนมาใช้ราคายุติธรรม (อาจใช้วิธีการคำนวณเช่นเดียวกับการตีราคาสินค้ารับแลกเปลี่ยน)
- กรณีสินค้าที่ยึดคืนมามีราคายุติธรรมสูงกว่ายอดลูกหนี้ผ่อนชำระที่ค้างอยู่ถือว่ากำไร

- ในทางตรงกันข้าม กรณีสินค้าที่ยืดคืนมามีราคายุติธรรมต่ำกว่ายอดลูกหนี้ผ่อนชำระที่ค้างอยู่กิจการก็ต้องบันทึกผลขาดทุนจากการยืดสินค้าคืน

ตัวอย่างที่ 7 การบันทึกบัญชีกรณีที่ยืดสินค้าคืนมาจากลูกค้า

บริษัทโฮมอิเลคทริก จำกัด ได้ขายสินค้าให้กับนายสุวัฒน์ ในราคา 40,000 บาท ราคาทุนเท่ากับ 25,000 บาท โดยให้ชำระเป็นงวด ๆ ละเท่า ๆ กันเป็นเวลา 10 งวด @ 4,000 บาท นายสุวัฒน์ชำระได้ 4 งวด แล้วค้างชำระบริษัทจึงได้ทำการยืดสินค้ากลับคืนมา

ให้บันทึกการยืดสินค้าคืน กรณีที่

- สินค้าที่ยืดมามีราคายุติธรรม 20,000 บาท
- สินค้าที่ยืดมาเสียหายหมดสิ้นไม่สามารถขายได้อีก

คำนวณอัตรากำไรขั้นต้น

$$\begin{aligned} \text{อัตรากำไรขั้นต้น} &= (\text{ขาย} - \text{ต้นทุนขาย}) / \text{ขาย} \\ &= (40,000 - 25,000) / 40,000 \\ &= 37.5\% \end{aligned}$$

คำนวณยอดลูกหนี้ที่ค้างชำระ

$$\begin{aligned} \text{ลูกหนี้ที่ค้างชำระ} &= \text{ราคาขาย} - \text{จำนวนเงินที่รับชำระหนี้} \\ &= 40,000 - (4 \times 4,000) \\ &= 24,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

คำนวณกำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชีที่เกี่ยวข้อง

$$\begin{aligned} \text{กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี} &= \text{อัตรากำไรขั้นต้น} \times \text{ลูกหนี้ที่ค้างชำระ} \\ &= 37.5\% \times 24,000 \text{ บาท} \\ &= 9,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

การบันทึกบัญชียืดสินค้าคืน กรณีที่ 1 สินค้าที่ยืดมีราคายุติธรรม 20,000 บาท

เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	9,000
	สินค้ายืดคืน	20,000
	เครดิต ลูกหนี้ผ่อนชำระ	24,000
	กำไรจากการยืดสินค้าคืน	5,000

(บันทึกการยืดสินค้าคืน)

กรณีที่ 2 สินค้าที่ยืดมามีราคายุติธรรมเท่ากับ 0

เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	9,000
	ขาดทุนจากการยืดสินค้าคืน	15,000
	เครดิต ลูกหนี้ผ่อนชำระ	24,000

(บันทึกการยืดสินค้าคืน)

8. การขายผ่อนชำระกรณีมีคิดดอกเบี้ยในการผ่อนชำระ

เนื่องจากการขายผ่อนชำระมีระยะเวลาการรับชำระหนี้ที่ยาวนาน บ่อยครั้งที่ผู้ขายผ่อนชำระจะคิดดอกเบี้ยจากลูกค้า ดังนั้น การจัดทำบัญชีจึงมีประเด็นเรื่องการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยรับเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กรณีที่ผู้ขายสินค้าคิดดอกเบี้ยผ่อนชำระผู้ขายจะมีแนวทางในการคิดค่างวดคงวิธีที่จะแสดงต่อไปนี้

1. ค่างวดที่รวมดอกเบี้ยที่คิดจากยอดเงินต้นที่ลดลง ปกติเงินผ่อนชำระในแต่ละงวดจะไม่เท่ากัน (ผ่อนชำระเงินต้นเท่ากัน + ดอกเบี้ยจากยอดเงินต้นที่เหลืออยู่)
2. ค่างวดที่รวมดอกเบี้ยที่คิดจากเงินต้นเริ่มแรก ปกติเงินผ่อนชำระในแต่ละงวดจะเท่ากัน โดยจะมีเงินส่วนหนึ่งชำระดอกเบี้ยและอีกส่วนหนึ่งชำระเงินต้น วิธีนี้นิยมใช้ในกลุ่มบริษัทไฟแนนซ์ที่ให้เช่าซื้อรถยนต์, จักรยานยนต์, เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ

ตัวอย่างที่ 8 การคำนวณเงินผ่อนและดอกเบี้ยที่คิดจากยอดเงินต้นที่ลดลง และการบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้อง

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 บริษัท โก้ จำกัด ขายสินค้าผ่อนชำระในราคา 25,000 บาท โดยผู้ซื้อต้องวางเงินเริ่มแรกทันที 5,000 บาท ที่เหลือแบ่งชำระเป็น 5 งวดทุกวันสิ้นปี คิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ราคาทุนของสินค้าเท่ากับ 20,500 บาท

การคำนวณจำนวนเงินงวดและดอกเบี้ยของแต่ละงวดที่คิดจากเงินต้นค้างชำระสามารถคำนวณได้ดังนี้

สิ้นปี	จำนวนเงินที่ได้รับชำระ			เงินต้นคงเหลือ
	เงินงวด	ดอกเบี้ย	เงินต้น	
2542				20,000 ¹
2543	6,000	2,000 ²	4,000	16,000
2544	5,600	1,600	4,000	12,000
2545	5,200	1,200	4,000	8,000
2546	4,800	800	4,000	4,000
2547	4,500	400	4,000	0
รวม	26,000	6,000	20,000	

¹เงินต้น 25,000 – เงินคาวนีย์ 5,000 = 20,000 บาท

²เงินต้นคงเหลือ 20,000 x 10% = 2,000 บาท

จะเห็นได้ว่าเงินงวดในแต่ละงวดจะไม่เท่ากัน ทั้งนี้ จำนวนเงินที่ชำระนั้นจะประกอบไปด้วยการชำระเงินต้นที่เท่ากันคือ ปีละ 4,000 บาท และรวมดอกเบี้ยที่คำนวณจากยอดเงินค้างชำระเข้าไปด้วย ซึ่งบริษัท โก้ จำกัด จะบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องดังนี้

การคำนวณอัตรากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ $4,500 / 25,000$ เท่ากับ 18%

31/12/2542 เดบิต เงินสด	5,000	
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	26,000	
เครดิต ขายผ่อนชำระ		25,000
ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		6,000
(บันทึกการขายผ่อนชำระ)		
เดบิต ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ	20,500	
เครดิต สินค้า		20,500
(บันทึกต้นทุนขายผ่อนชำระ)		
เดบิต ขายผ่อนชำระ	25,000	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		4,500
ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ		20,500
(ปิดบัญชีขายผ่อนชำระ และตั้งยอดกำไรขั้นต้นฯ)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	900	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		900
(บันทึกกำไรสุทธิกำไรจากการขายผ่อนชำระ 5,000 x 18%)		
31/12/2543 เดบิต เงินสด	6,000	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		6,000
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	720	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		720
(บันทึกกำไรสุทธิกำไรจากการขายผ่อนชำระ 4,000 x 18%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	2,000	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		2,000
(บันทึกกำไรสุทธิดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		

31/12/2544 เดบิต เงินสด	5,600	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		5,600
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	720	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		720
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 4,000 x 18%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี	1,600	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		1,600
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2545 เดบิต เงินสด	5,200	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		5,200
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	720	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		720
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 4,000 x 18%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี	1,200	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		1,200
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2546 เดบิต เงินสด	4,800	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		4,800
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	720	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		720
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 4,000 x 18%)		

เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	800	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		800
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
 31/12/2547 เดบิต เงินสด	4,400	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		4,400
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
 เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	720	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		720
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $4,000 \times 18\%$)		
 เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	400	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		400
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		

ตัวอย่างที่ 9 การคำนวณค่างวดที่รวมดอกเบี้ยที่คิดจากเงินต้นเริ่มแรก

บริษัทหนองหนุสุดซึ่ง จำกัด ได้ขายรถจักรยานยนต์เป็นเงินผ่อน ราคารถคันละ 40,000 บาท โดยผู้ซื้อต้องวางเงินดาวน์ 10,000 บาท ที่เหลือผ่อนเป็นรายปีจำนวน 4 ปี¹² อัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 10% ไม่ลดต้น ราคาทุนของรถเท่ากับ 32,500 บาท การคำนวณเงินงวดสามารถคำนวณได้ดังนี้

ราคารถ	40,000	
หัก เงินดาวน์	(10,000)	
เงินต้นคงค้าง	30,000	.....(1)
อัตราดอกเบี้ยต่อปี	0	
ดอกเบี้ยต่อปี	3,000	
ระยะเวลาผ่อน (ปี)	4	
รวมดอกเบี้ย	12,000	.....(2)

¹² ในทางปฏิบัติ บริษัทผู้ขายเงินผ่อนมักให้ผ่อนเป็นรายเดือน แต่เพื่อความสะดวกในการยกตัวอย่าง ในเอกสารประกอบคำสอนนี้จะกำหนดให้ผ่อนเป็นรายปี

รวมดอกเบี้ยและเงินต้น	42,000 .....(3) = (1)+(2)
เงินผ่อนต่องวด	10,500 .....(4) = (3) / 4 ปี

ตามวิธีนี้ เงินผ่อนต่องวดจะเท่ากันทุกงวด โดยจะมีส่วนหนึ่งเป็นเงินต้นและอีกส่วนหนึ่งเป็นดอกเบี้ย ผ่อนชำระ ซึ่งผู้ขายสินค้าส่วนใหญ่มักใช้วิธีนี้คำนวณค่าผ่อนชำระสาเหตุเพราะ 1) ง่ายต่อการคำนวณ 2) ค่า งวดแต่ละงวดเท่ากันทำให้สะดวกต่อการบริหารจัดการ และ 3) เพราะดอกเบี้ยจากการคำนวณตามวิธีนี้จะสูงกว่า ดอกเบี้ยที่ระบุไว้ จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ขายระบุอัตราดอกเบี้ยไว้เท่ากับ 10% ต่อปี แต่เมื่อคำนวณเป็นอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงต่อปี (Effective Annual Rate) จะตกประมาณ 14.96% ซึ่งถือเป็นอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก

9. การรับรู้ดอกเบี้ยจากการผ่อนชำระเป็นรายได้

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับการเช่าซื้อทางด้านผู้ให้เช่าซื้อได้ระบุให้กิจการรับรู้ รายได้ดอกเบี้ยเช่าซื้อเป็นรายได้ดังนี้

- กิจการควรรับรู้รายได้ดอกเบี้ยจากการให้เช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ประเภทรถยนต์หรือสินค้าอุปโภค บริโภค ซึ่งเป็นการให้เช่าซื้อระยะสั้นเพียง 3-4 ปี โดยใช้วิธีผลรวมจำนวนตัวเลข (Sum of the Digits) ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ใกล้เคียงกับวิธีการคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม
- ส่วนกรณีที่ให้เช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นการให้เช่าซื้อระยะยาว 10 – 15 ปี กิจการควรรับรู้รายได้ดอกเบี้ยจากการให้เช่าซื้อโดยใช้วิธีดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม โดยสามารถคำนวณดอกผลแต่ละงวด ได้โดยใช้ตารางเงินรายปี (ตาราง Present Value of Annuity – PVIFA)

ตัวอย่างที่ 10 การรับรู้รายได้ดอกเบี้ยกรณีเงินงวดที่ต้องจ่ายเท่ากัน

จากตัวอย่างที่ 9 สมมติว่าบริษัทคำนวณดอกเบี้ยรับโดยใช้วิธีผลรวมจำนวนตัวเลข (Sum of the Digits) บริษัทจะรับรู้รายได้ตามการคำนวณต่อไปนี้

สิ้นปี	ผลรวม จำนวนปี	จำนวนเงินที่ได้รับชำระ		เงินต้น	เงินต้น คงเหลือ
		เงินงวด	ดอกเบี้ย		
2542	-				30,000 ¹
2543	4	10,500	4,800 ²	5,700	24,300
2544	3	10,500	3,600	6,900	17,400
2545	2	10,500	2,400	8,100	9,300
2546	1	10,500	1,200	9,300	
รวม	10	42,000	12,000	30,000	0

¹ ยอดคงเหลือมาจาก 40,000 – 10,000 = 30,000 บาท

² ดอกเบี้ยคำนวณได้โดยวิธีผลรวมจำนวนปี = 12,000 x 4/10 = 4,800 บาท

การบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

อัตรากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ	กำไรขั้นต้น 7,500 / 40,000	= 18.75%
31/12/2542 เดบิต เงินสด	10,000	
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	42,000	
เครดิต ขายผ่อนชำระ		40,000
ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		12,000
(บันทึกการขายผ่อนชำระ)		
เดบิต ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ	32,500	
เครดิต สินค้า		32,500
(บันทึกต้นทุนขายผ่อนชำระ)		
เดบิต ขายผ่อนชำระ	40,000	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		7,500
ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ		32,500
(ปิดบัญชีขายผ่อนชำระ และตั้งยอดกำไรขั้นต้นฯ)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,875	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		1,875
(บันทึกปรับกำไรจากการขายผ่อนชำระ 10,000 x 18.75%)		
31/12/2543 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค้างงวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,069	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		1,069
(บันทึกปรับกำไรจากการขายผ่อนชำระ 5,700 x 18.75%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	4,800	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		4,800
(บันทึกปรับดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		

31/12/2544 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค้างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,294	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,294
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 6,900 x 18.75%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี	3,600	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		3,600
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2545 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค้างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,519	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,519
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 8,100 x 18.75%)		
เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี	2,400	
เครดิต ดอกเบี้ยรับ		2,400
(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2546 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค้างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,744	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,744

(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ 9,300 x 18.75%)

เดบิต ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี	1,200
เครดิต ดอกเบี้ยรับ	1,200

(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)

ตัวอย่างที่ 11 การรับรู้ดอกเบี้ยเป็นรายได้กรณีใช้วิธีการคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (Effective interest method)

จากตัวอย่างที่ 9 สมมติว่าบริษัทหนองหนุสุดซึ่ง ใช้วิธีการคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (Effective interest method) ในการรับรู้ดอกเบี้ยเป็นรายได้ การคำนวณและการบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องสามารถแสดงตามการคำนวณต่อไปนี้

สิ้นปี	จำนวนเงินที่ได้รับชำระ		เงินต้น	เงินต้น คงเหลือ
	เงินงวด	ดอกเบี้ย		
2542				30,000 ¹
2543	10,500	4,488 ²	6,012	23,988
2544	10,500	3,589	6,911	17,077
2545	10,500	2,555	7,945	9,131
2546	10,500	1,369 ³	9,131	0
รวม	42,000	12,000	30,000	50,196

¹ ยอดคงเหลือมาจาก 40,000 – 10,000 = 30,000 บาท

² ดอกเบี้ยมาจาก 30,000 x 14.96% = 4,488 บาท

³ เพิ่มดอกเบี้ย 3 บาทเพื่อให้ครบจำนวนเงินผ่อนชำระ

การบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

อัตรากำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระ	กำไรขั้นต้น 7,500 / 40,000	= 18.75%
31/12/2542 เดบิต เงินสด	10,000	
ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ	42,000	
เครดิต ขายผ่อนชำระ		40,000
ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอดัดบัญชี		12,000

(บันทึกการขายผ่อนชำระ)

เดบิต	ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ	32,500	
	เครดิต สินค้า		32,500
	(บันทึกต้นทุนขายผ่อนชำระ)		
เดบิต	ขายผ่อนชำระ	40,000	
	เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		7,500
	ต้นทุนสินค้าผ่อนชำระ		32,500
	(ปิดบัญชีขายผ่อนชำระ และตั้งยอดกำไรขั้นต้นฯ)		
เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,875	
	เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,875
	(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $10,000 \times 18.75\%$)		
31/12/2543 เดบิต	เงินสด	10,500	
	เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
	(บันทึกการรับชำระค้างงวด)		
เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,127	
	เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,127
	(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $6,012 \times 18.75\%$)		
เดบิต	ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระรอตัดบัญชี	4,488	
	เครดิต ดอกเบี้ยรับ		4,488
	(บันทึกรับรู้ดอกเบี้ยจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2544 เดบิต	เงินสด	10,500	
	เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
	(บันทึกการรับชำระค้างงวด)		
เดบิต	กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,296	
	เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอการตัดบัญชี		1,296
	(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $6,911 \times 18.75\%$)		

เดบิต ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระรอดบัญชี	3,589	
เครดิต ดอกเบียรับ		3,589
(บันทึกรับรู้ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2545 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,490	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดการตัดบัญชี		1,490
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $7,945 \times 18.75\%$)		
เดบิต ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระรอดบัญชี	2,555	
เครดิต ดอกเบียรับ		2,555
(บันทึกรับรู้ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระ)		
31/12/2546 เดบิต เงินสด	10,500	
เครดิต ลูกหนี้จากการขายผ่อนชำระ		10,500
(บันทึกการรับชำระค่างวด)		
เดบิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระที่เกิดขึ้นแล้ว	1,712	
เครดิต กำไรขั้นต้นจากการขายผ่อนชำระรอดการตัดบัญชี		1,712
(บันทึกรับรู้กำไรจากการขายผ่อนชำระ $9,131 \times 18.75\%$)		
เดบิต ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระรอดบัญชี	1,369	
เครดิต ดอกเบียรับ		1,369
(บันทึกรับรู้ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระ)		

สรุป

การขายผ่อนชำระและการเข้าซื้อเป็นรูปแบบในการขายรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมมาก ซึ่งประเด็นที่นักบัญชีต้องใส่ใจคือ การรับรู้รายได้จากการขาย และรายได้ดอกเบียจากการขายผ่อนชำระ เนื่องจากการขายยัง

ไม่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดและมีโอกาสที่ผู้ซื้อจะคืนสินค้ามีสูง วิธีการรับรู้รายได้จากการขายที่เหมาะสมคือการรับรู้ตามอัตราส่วนของเงินที่เรียกเก็บได้ อีกทั้งรายได้ดอกเบี้ยนั้นเป็นรายได้ตามระยะเวลา ดังนั้น การรับรู้จึงควรเป็นไปตามระยะเวลาเช่นเดียวกัน

แบบฝึกหัด

บริษัทลายไทย จำกัดเป็นผู้ขายเครื่องเสียงเป็นเงินผ่อน ข้อมูลต่อไปนี้ได้มาจากการดำเนินงานในช่วง 2 ปีแรก

	ปีที่ 1	ปีที่ 2
ยอดขายผ่อนชำระ	350,000	560,000
ต้นทุนขายผ่อนชำระ	245,000	336,000
รับชำระเงินสด		
ยอดขายของปีที่ 1	150,000	125,000
ยอดขายของปีที่ 2		364,000

ให้ทำ

1. คำนวณกำไรขั้นต้นที่ถือเป็นรายได้ในปีที่ 1 และ 2
2. บันทึกรายการที่เกี่ยวข้องกับปีที่ 1 และ 2 ในสมุดรายวันทั่วไป

บทที่ 4

การบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ความแตกต่างของสัญญาเช่าการเงินและสัญญาเช่าดำเนินงาน
2. แนวคิดและกระบวนการบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้เช่า
3. แนวคิดและกระบวนการบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้ให้เช่า
4. การนำเสนอข้อมูลในงบการเงินเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาว ทั้งในด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่า

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. แนวคิดพื้นฐานของสัญญาเช่าระยะยาว
2. เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างสัญญาขายผ่อนชำระ สัญญาเช่าการเงิน และสัญญาเช่าดำเนินงาน
3. ข้อดีของการเช่าระยะยาว
4. เงื่อนไขในการพิจารณาสัญญาเช่าทางการเงิน
5. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าการเงินสำหรับผู้เช่า และผู้ให้เช่า
6. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงานของผู้เช่า - ผู้ให้เช่า
7. ประเด็นอื่น ๆ เกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาว
  - ❖ มูลค่าคงเหลือ (Residual values)
  - ❖ สัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases)
  - ❖ สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคายุติธรรม (Bargain Purchase Option)
  - ❖ การเปิดเผยข้อมูล

สัญญาเช่าระยะยาว เป็นประเด็นปัญหาอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการจัดทำงบการเงินในแง่ของการวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าระยะยาว และในแง่ของการรับรู้รายได้เนื่องจากสัญญาเช่าระยะยาวหลายประเภทมีแนวโน้มจะเป็นการซื้อขายสินค้ามากกว่าการให้เช่าสินค้า ซึ่งมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องคือร่างมาตรฐานการบัญชีเรื่องสัญญาเช่าระยะยาว

1. แนวคิดพื้นฐานของสัญญาเช่าระยะยาว

สัญญาเช่าระยะยาว หมายถึง "สัญญาหรือข้อตกลงที่ผู้ให้เช่าโอนสิทธิการใช้สินทรัพย์ให้แก่ผู้เช่าโดยได้รับค่าเช่าเป็นผลตอบแทนในช่วงเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ สัญญาเช่าระยะยาว สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทดังนี้

1. สัญญาเช่าทางการเงิน (financial Lease) คือสัญญาเช่าระยะยาวที่ทำให้เกิดการโอนความเสี่ยงและผลประโยชน์ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดที่ผู้เป็นเจ้าของพึงได้รับจากสินทรัพย์ให้แก่ผู้เช่าไม่ว่าในที่สุดการโอนกรรมสิทธิ์จะเกิดขึ้นหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การให้เช่ารถยนต์ที่มีอายุการใช้งาน 5 ปี เป็นเวลา 5 ปี อันทำให้ความเสี่ยงและผลประโยชน์เกือบทั้งหมดเป็นของผู้เช่า ไม่ใช่ผู้ให้เช่า ถึงแม้ว่าผู้ให้เช่าจะไม่ได้โอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้เช่าในขนาดก็ตาม ทั้งนี้สัญญาเช่าซื้อถือเป็นรูปแบบหนึ่งของสัญญาเช่าทางการเงิน ซึ่งเป็นรูปแบบของการขายสินทรัพย์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ซื้อจ่ายเงินค่าสินค้าเป็นงวด ๆ โดยปกติผู้ขายมักกำหนดให้ผู้ซื้อต้องวางเงินเริ่มแรก (Down Payment) จำนวนหนึ่ง และส่วนที่เหลือต้องผ่อนจ่ายเท่า ๆ กันเป็นงวด ๆ โดยปกติมักกำหนดให้ 1 งวดเท่ากับ 1 เดือน เมื่อชำระค่างวดครบถ้วน กรรมสิทธิ์ในสินค้าจึงจะโอนไปให้ผู้ซื้อ และ

2. สัญญาเช่าการดำเนินงาน (Operating Lease) คือสัญญาเช่าใด ๆ ที่ไม่เข้าข่ายว่าเป็นสัญญาเช่าการเงิน

ทั้งนี้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทสัญญาจะพิจารณาจากระดับความเสี่ยงและผลประโยชน์ของผู้เป็นเจ้าของจะได้รับจากสินทรัพย์ที่เช่าตามหลักการเนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ (Substance Over Form)

ตัวอย่างที่ 1 ผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ของสินทรัพย์ตามสัญญาเช่า

- บริษัท ชวด จำกัด ซื้อรถยนต์ใหม่มา 1 คันด้วยการกู้เงินจากธนาคาร โดยตั้งใจจะขายให้กับแท็กซี่เมื่อใช้งานครบ 5 ปี
- บริษัท ฉลู จำกัด เช่ารถยนต์ใหม่มา 1 คัน โดยมีความตั้งใจว่าจะคืนรถยนต์คันดังกล่าวให้กับบริษัทผู้ให้เช่าเมื่อครบกำหนด 5 ปี
- บริษัท ขาล จำกัด เช่าซื้อรถยนต์ใหม่มา 1 คัน โดยกรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันดังกล่าวจะเป็นของบริษัท ขาลเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าซื้อ

เมื่อพิจารณารูปแบบของธุรกรรม จะเห็นได้ว่า บริษัทชวด เป็นเจ้าของรถยนต์ตามกฎหมาย ในขณะที่บริษัทฉลูและบริษัทขาลไม่มีความเป็นเจ้าของรถยนต์ตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม กิจการทั้งสามล้วนแต่ได้รับผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ของรถยนต์ที่ซื้อ เช่า, หรือเช่าซื้อมา โดยหากพิจารณาจากหลักการเนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ กิจการทั้งสามต้องบันทึกรถยนต์เป็นสินทรัพย์และบันทึกหนี้สินที่เกี่ยวข้องไว้ในสมุดบัญชีของตน มิฉะนั้นจะทำให้ผู้ใช้งบการเงินตีความหมายเกี่ยวกับข้อมูลทางการเงินผิดพลาด

2. เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างสัญญาขายผ่อนชำระ สัญญาเช่าการเงิน และสัญญาเช่าดำเนินงาน

ข้อแตกต่าง	การขายผ่อนชำระ	การเช่าซื้อ	สัญญาเช่าการเงิน	สัญญาเช่าดำเนินงาน
1. ระยะเวลาในการรับชำระเงิน	แล้วแต่ประเภทของสินค้า แต่จะตกประมาณ 6 – 24 เดือน (ตัวอย่างเช่นยางรถยนต์ให้ผ่อนระยะเวลา 10 เดือน)	กำหนดสัญญาเช่าประมาณ 24 เดือนถึง 60 เดือน ทั้งนี้สัญญาเช่าซื้อถือเป็นสัญญาเช่าการเงินรูปแบบหนึ่ง (ตัวอย่างเช่นสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่ปกติจะมีอายุประมาณ 48 เดือน)	กำหนดสัญญาเช่าประมาณ 24 เดือนถึง 60 เดือน	โดยมากมักเป็นสัญญาเช่าระยะสั้น (ตัวอย่างเช่น กิจการอาจทำสัญญาเช่ารถยนต์ตั้งแต่ 1 วัน จนถึง 1 ปีก็ได้)
2. การโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้า	โดยปกติจะโอนกรรมสิทธิ์ให้เมื่อชำระค่างวดครบถ้วน	โดยปกติจะโอนกรรมสิทธิ์ให้เมื่อชำระค่างวดครบถ้วน	ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า อาจมีการโอนกรรมสิทธิ์เมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าหรือไม่ก็ได้	ไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าให้กับผู้เช่า
3. สิทธิในการยึดสินค้าคืนจากผู้ซื้อ	เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ตั้งแต่ 2 งวดเป็นต้นไป ผู้ขายสามารถยึดสินค้าคืนจากผู้ซื้อได้ และสามารถรับเงินที่ได้ชำระมาแล้วทั้งหมด ส่วนสินค้าที่ยึดมานั้นหากขายได้กำไร ผู้ขายไม่ต้องคืนผลกำไรดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อแต่อย่างใด	เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่ 2 งวดเป็นต้นไป ผู้ให้เช่าซื้อสามารถยึดสินค้าคืนจากผู้เช่าซื้อได้ และสามารถรับเงินที่ได้ชำระมาแล้วทั้งหมด ส่วนสินค้าที่ยึดมานั้นหากขายได้กำไร ผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องคืนผลกำไรดังกล่าวให้แก่ผู้เช่าซื้อแต่อย่างใด	ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า (แต่โดยปกติกิจการผู้ให้เช่าก็จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการให้เช่าซื้อ)	ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า
4. หลักเกณฑ์ในการรับรู้รายได้	เลือกปฏิบัติได้ 2 วิธี คือ รับรู้ทันทีเมื่อส่งมอบสินค้า และรับรู้ตามค่างวดที่เก็บเงินได้	รับรู้ผลต่างระหว่างมูลค่ายุติธรรมกับราคาทุนเป็นกำไรทันที ส่วนรายได้ดอกเบี้ยให้รับรู้โดยใช้เกณฑ์อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง	รับรู้ผลต่างระหว่างมูลค่ายุติธรรมกับราคาทุนเป็นกำไรทันที ส่วนรายได้ดอกเบี้ยให้รับรู้โดยใช้เกณฑ์อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง	รับรู้ค่าเช่าเป็นรายได้ทั้งจำนวน
5. การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล	ตามประมวลรัษฎากร อนุญาตให้กิจการสามารถรับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินงวดที่ถึง	ตามประมวลรัษฎากร อนุญาตให้กิจการสามารถรับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินงวดที่ถึง	กิจการต้องรับรู้ค่าเช่าเป็นรายได้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล	กิจการต้องรับรู้ค่าเช่าเป็นรายได้ในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล

	กำหนดชำระของสัญญา ขายผ่อนชำระ	กำหนดชำระของสัญญา ขายผ่อนชำระ		
--	----------------------------------	----------------------------------	--	--

3. ข้อดีของการเช่าระยะยาว

1. เอื้อประโยชน์ให้ผู้ซื้อโดยทำให้สามารถครอบครองกรรมสิทธิ์และใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินโดยไม่ต้องมีเงินก้อน
2. ผู้ขายสามารถขายสินค้าได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น เนื่องจากการเช่าซื้อเป็นการเพิ่มกำลังซื้อให้กับลูกค้า
3. เป็นการจัดหาเงินเพื่อซื้อสินค้าเต็มจำนวนโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราคงที่ (100% financing at Fixed Rates) โดยปกติ สัญญาเช่าโดยทั่วไปจะไม่ได้กำหนดให้ผู้เช่าชำระเงินเริ่มต้น(เงินดาวน์) ในขณะที่สัญญาเช่าซื้อที่ต้องมีเงินดาวน์บางส่วน อีกทั้งสัญญาเช่าโดยทั่วไปมักกำหนดค่าเช่าในอัตราคงที่ซึ่งทำให้ผู้เช่าสามารถจัดการกับภาระค่าใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้ช่วยลดภาระทางการเงินของผู้เช่าได้เป็นอย่างดี
4. เป็นการป้องกันความเสื่อมสภาพของสินทรัพย์ (Protection against Obsolescence) สินทรัพย์บางประเภทจะมีอัตราการเสื่อมสภาพ หรือล้าสมัยอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น หากกิจการใดต้องการใช้สินทรัพย์ดังกล่าว อาจใช้วิธีเช่ามาใช้แทนการซื้อ ซึ่งหากสินทรัพย์ที่เช่ามานั้นเสื่อมสภาพ กิจการสามารถนำไปคืน หรือเปลี่ยนเช่าสินทรัพย์ที่ทันสมัยมาแทน อันจะช่วยลดความเสี่ยงของผู้เช่าลงได้มาก
5. ยืดหยุ่น (Flexibility) สัญญาเช่าระยะยาวเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดหาเงินทุน เมื่อเปรียบเทียบกับ การกู้เงินจากธนาคาร สัญญาเช่าระยะยาวจะมีข้อได้เปรียบคือ สินทรัพย์ที่เช่ามานั้นจะเป็นหลักประกันหนี้สิน ดังนั้น หากมองในด้านของผู้ให้เช่า ความเสี่ยงย่อมน้อยกว่าการปล่อยกู้เปล่า ๆ อีกทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าจึงสามารถกำหนดเงื่อนไขการจ่ายชำระค่าเช่าได้อย่างอิสระ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสเงินสดรับจากการนำสินทรัพย์ดังกล่าวไปใช้

4. การบัญชีสำหรับผู้เช่า (Accounting By Lessee)

หากกิจการผู้เช่า ได้ตีความสัญญาเช่าเป็นสัญญาเช่าทางการเงิน (Financial lease) ผู้เช่าจะต้องบันทึกสินทรัพย์และหนี้สินจากการเช่าโดยใช้มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่า (present value of the rental payments) ทั้งนี้ การจะตีความว่าสัญญาเช่าใดเป็นสัญญาเช่าทางการเงิน จะพิจารณาว่า ผู้ให้เช่า (lessor) ได้โอนผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่จากการใช้สินทรัพย์ตามสัญญาเช่ามาให้ผู้เช่าแล้วหรือไม่ ถ้ามีการโอนผู้ให้เช่าจะต้องบันทึกลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน และบันทึกลดสินทรัพย์ตามสัญญาเช่าออกไป ตามการบันทึกบัญชีดังนี้

	<u>ผู้เช่า</u>		<u>ผู้ให้เช่า</u>
สินทรัพย์ที่เช่าตามสัญญาเช่าการเงิน	Xxx	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	xxx
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	xxx	อุปกรณ์	xxx

ทั้งนี้ สัญญาเช่าใด ๆ ที่จะถือเป็นสัญญาเช่าทางการเงิน สัญญาเช่านั้นจะต้องเป็นสัญญาเช่าที่ไม่สามารถยกเลิกได้ (noncancelable) และต้องเช่าเงินในข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อใน 5 ข้อต่อไปนี้

1. มีการโอนกรรมสิทธิ์ ณ วันสิ้นสุดแห่งสัญญา
2. ผู้เช่ามีสิทธิเลือกซื้อสินทรัพย์ด้วยราคาที่คาดว่าจะต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรม โดยราคาตามสิทธินั้นต่ำเพียงพอที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้เช่าจะใช้สิทธิดังกล่าว
3. ระยะเวลาของสัญญาเช่าครอบคลุมอายุการให้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของสินทรัพย์ แม้ว่าจะไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์เกิดขึ้น (ตามร่างมาตรฐานฯ กำหนดอายุของสัญญาเช่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 80 ของอายุการใช้ของสินทรัพย์)
4. มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ ณ วันเริ่มต้นสัญญาเท่ากับส่วนใหญ่ของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่เช่า (มาตรฐานฯ กำหนดให้เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 90 ของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ ณ วันทำสัญญา)
5. สินทรัพย์ที่เช่ามีลักษณะเฉพาะจนกระทั่งมีผู้เช่าเพียงผู้เดียวที่สามารถใช้สินทรัพย์นั้นโดยไม่จำเป็นต้องนำสินทรัพย์ดังกล่าวมาทำการดัดแปลงที่สำคัญ

ซึ่งสัญญาเช่าใด ๆ ที่ไม่เข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งใน 5 ข้อข้างต้นจะถือเป็นสัญญาเช่าดำเนินงาน

5. เงื่อนไขในการพิจารณาสัญญาเช่าทางการเงิน

5.1. มีการโอนกรรมสิทธิ์ ณ วันสิ้นสุดแห่งสัญญา

หากสัญญาเช่าใดมีข้อกำหนดว่าจะโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้เช่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า สัญญาเช่าครั้งนั้นจะถือเป็นสัญญาเช่าการเงินทันที ตัวอย่างของสัญญาเช่าที่มีลักษณะนี้ได้แก่สัญญาเช่าซื้อ ซึ่งกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์ที่เช่าซื้อ จะถูกโอนกรรมสิทธิ์ไปให้ผู้เช่าซื้อทันที เมื่อผ่อนชำระค่างวดครบถ้วน ดังนั้น สัญญาเช่าซื้อจึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของสัญญาเช่าการเงิน

5.2. ผู้เช่ามีสิทธิเลือกซื้อสินทรัพย์ด้วยราคาที่คาดว่าจะต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรม โดยราคาตามสิทธินั้นต่ำเพียงพอที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้เช่าจะใช้สิทธิดังกล่าว

หากสัญญาให้สิทธิผู้เช่าในการซื้อสินทรัพย์ที่เช่าด้วยราคาที่คาดว่าจะต่ำกว่าราคายุติธรรม ณ วันที่สิทธิเลือกซื้อ มีผลบังคับใช้ และโดยราคาตามสิทธิเลือกนั้นมีจำนวนต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์เพียงพอที่จะทำให้เกิดความแน่ใจอย่างสมเหตุสมผล ณ วันเริ่มต้นของสัญญา ว่าผู้เช่าจะใช้สิทธิเลือกซื้อสินทรัพย์นั้น ทั้งนี้เงื่อนไขข้อนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่ามั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้เช่าจะใช้สิทธิในการซื้อสินทรัพย์ดังกล่าว ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า เนื่องจากราคาตามสิทธิต่ำกว่าราคาตลาดของสินทรัพย์อย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่างเช่น นายเอ ทำสัญญาเช่ารถ เมอร์เซเดส เบนซ์ S500 ซึ่งมีราคายุติธรรม ณ วันทำสัญญาเช่าเท่ากับ 12 ล้านบาท โดยผู้ให้เช่าได้ให้สิทธิที่จะซื้อสินทรัพย์ที่เช่าเมื่อหมดสัญญาเช่าในอีก 4 ปีข้างหน้าในราคา 5% ของมูลค่ายุติธรรม ณ วันทำสัญญาเช่า หรือเท่ากับ 600,000 บาท จากสถิติรถยนต์ที่ใช้ไปเป็นเวลา 4 ปี จะสามารถขายได้ประมาณ 35 - 50% ของราคายุติธรรมเริ่มต้น หรือเป็นมูลค่าประมาณ 4.2 ล้านบาท - 6 ล้านบาท ซึ่งโอกาสที่นายเอ จะไม่ใช้สิทธิดังกล่าวจึงมีค่อนข้างน้อย ดังนั้น สัญญาเช่าในครั้งนี้นี้จึงควรถือเป็นสัญญาเช่าทางการเงิน¹³

¹³ สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย ได้ปรับปรุงเงื่อนไขข้อนี้ให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจมากกว่าเดิม กล่าวคือ ในมาตรฐานฉบับที่ 29 ที่กำลังถูกยกเลิกการใช้ นั้น ได้กำหนดว่า หากราคาตามสิทธิเลือกซื้อ มีมูลค่าเท่ากับหรือน้อยกว่า 5%

5.3. ระยะเวลาของสัญญาเช่าครอบคลุมอายุการให้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของสินทรัพย์ แม้ว่าจะไม่มีการโอนกรรมสิทธิ์เกิดขึ้น

เงื่อนไขข้อนี้เป็นสิ่งที่ใช้พิจารณาว่า ประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ ของสินทรัพย์ตกอยู่กับผู้ใด ซึ่งมาตรฐานการบัญชีได้กำหนดไว้ หากผู้เช่าได้ใช้สินทรัพย์ตั้งแต่อายุละ 80 ขึ้นไปของอายุสินทรัพย์ ก็แสดงให้เห็นว่าผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ในตัวสินทรัพย์ ได้ถูกโอนไปให้กับผู้เช่าเรียบร้อยแล้ว จึงต้องถือสัญญาเช่าฉบับนี้เป็นสัญญาเช่าการเงิน

อย่างไรก็ตามการเช่าที่ดินตามสัญญาเช่าระยะยาวต้องจัดประเภทเป็นสัญญาเช่าดำเนินงานเพียงอย่างเดียวหากในสัญญาเช่าไม่ได้โอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินไปให้ผู้เช่า ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า ทั้งนี้ เป็นเพราะที่ดินเป็นสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานไม่จำกัด ดังนั้นผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ของที่ดินตามสัญญาเช่าย่อมตกเป็นของผู้ให้เช่า ดังนั้นสัญญาเช่าที่ดินจึงต้องถือเป็นสัญญาเช่าดำเนินงานเพียงอย่างเดียว

5.4. มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ ณ วันเริ่มต้นสัญญาเท่ากับส่วนใหญ่ของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่เช่า

ตามมาตรฐานฯ กำหนดไว้ที่ 90% ของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ ณ วันทำสัญญาเช่า หรือมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามูลค่าที่ผู้เช่ายอมจ่ายและผู้ให้เช่าได้รับนั้น ใกล้เคียงกับมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ขัั้นนั้น ดังนั้น จึงควรมองว่าการขายได้เกิดขึ้นแล้ว ทั้งนี้การคิดมูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ จะต้องคิดจากกระแสเงินสดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum Lease Payments) ถัดลดด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ใช้ในสัญญาเช่า หรือใช้อัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มของผู้เช่าเป็นอัตราส่วนลดในกรณีที่ไม่รู้อัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเช่า

กระแสเงินสดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum Lease Payments) หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้เช่าจะต้องจ่ายตลอดอายุสัญญาเช่า โดยไม่รวมรายจ่ายประจำต่าง ๆ เกี่ยวกับสินทรัพย์นั้น ๆ (executory costs) อันได้แก่ค่าภาษีประจำปี ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาสินทรัพย์ เป็นต้น

5.5. สินทรัพย์ที่เช่ามีลักษณะเฉพาะจนกระทั่งมีผู้เช่าเพียงผู้เดียวที่สามารถใช้สินทรัพย์นั้นโดยไม่จำเป็นต้องนำสินทรัพย์ดังกล่าวมาทำการดัดแปลงที่สำคัญ

ตัวอย่างของสินทรัพย์ที่เข้ากับเงื่อนไขข้อนี้ได้แก่การทำสัญญาเช่าลิฟท์ ซึ่งเมื่อติดตั้งลิฟท์เข้ากับตัวอาคารแล้ว ลิฟท์นั้นย่อมมีเพียงผู้เช่าเท่านั้นที่สามารถใช้งานได้ และเป็นเรื่องยากมากที่ผู้ให้เช่าจะนำ

ของมูลค่ายุติธรรม ณ วันทำสัญญาเช่า จะถือว่าเป็นการให้สิทธิเลือกที่จะซื้อสินทรัพย์ที่เช่าในราคาที่ต่ำกว่าราคายุติธรรมมาก แต่โดยข้อเท็จจริง มีสินทรัพย์บางประเภทที่มีราคาสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ตัวอย่างเช่นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ หากกำหนดว่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าแล้วผู้เช่าสามารถซื้อสินทรัพย์ได้ในราคา 10% ของมูลค่ายุติธรรม ณ วันทำสัญญาเช่า เมื่อพิจารณาตามมาตรฐานฯ 29 สัญญาเช่าดังกล่าวไม่ถือเป็นสัญญาเช่าการเงิน แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วสัญญาเช่าฉบับนี้ต้องถือเป็นสัญญาเช่าการเงิน เพราะราคาตามสิทธิ 10% ดังกล่าวเป็นราคาที่จริงใจมากจนสามารถแน่ใจได้ว่าคงไม่มีผู้เช่าคนใดที่ไม่ใช้สิทธิเลือกซื้อ ดังนั้น ร่างมาตรฐานฉบับใหม่ จะช่วยปิดจุดอ่อนของมาตรฐานฉบับที่ 29 ได้เป็นอย่างดี

ลิปท์นั้นไปให้ผู้อื่นเช่าโดยไม่ดัดแปลงให้เข้ากับอาคารของลูกค้านใหม่ ดังนั้นกิจการทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าจึงต้องจัดประเภทสัญญาเช่าลิปท์ตามตัวอย่างเป็นสัญญาเช่าการเงิน

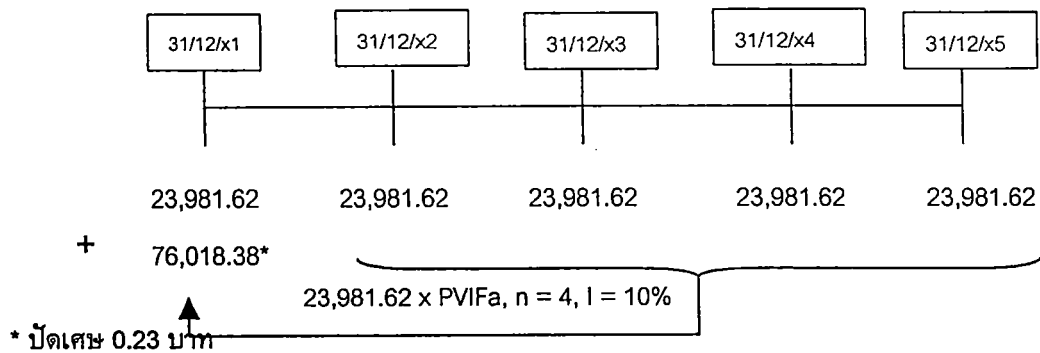
ตัวอย่างที่ 2 การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าการเงินด้านผู้เช่า

บริษัทผู้เช่ากับบริษัทผู้ให้เช่า เช่นสัญญาเช่าลงวันที่ 31 ธันวาคม 2541 โดยเป็นการเช่าเครื่องหีบอ้อย ซึ่งมีรายละเอียดการเช่าดังนี้

- ระยะเวลาตามสัญญาเช่าเท่ากับ 5 ปี สัญญาเช่าไม่สามารถยกเลิกได้ จ่ายค่าเช่าทุก ๆ สิ้นปีเป็นเงิน 23,981.62 เริ่มจ่ายค่าเช่างวดแรกวันที่ 31 ธันวาคม 2541
- เครื่องหีบอ้อยดังกล่าวมีราคายุติธรรม ณ วันที่ทำสัญญาเช่าเท่ากับ 100,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี และไม่มีมูลค่าคงเหลือ
- ไม่มีการต่ออายุสัญญาเช่า และเมื่อหมดสัญญาเช่าเครื่องหีบอ้อยดังกล่าวจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า
- อัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มของผู้เช่าเท่ากับ 11%
- ผู้เช่าคิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรงสำหรับเครื่องจักรประเภทเดียวกัน
- ผู้ให้เช่ากำหนดอัตราผลตอบแทนจากการให้เช่าเครื่องจักรครั้งนี้เท่ากับ 10% ต่อปี ซึ่งผู้เช่าทราบอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว

จากการวิเคราะห์พบว่าสัญญาเช่าดังกล่าวถือเป็นสัญญาเช่าการเงิน ตามเหตุผลดังนี้

- สัญญาเช่าอายุ 4 ปี ซึ่งเทียบเท่ากับ 80% ของอายุใช้งานของเครื่องหีบอ้อย
- มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ ณ วันเริ่มต้นสัญญามากกว่า 90% ของราคายุติธรรมของเครื่องจักร (ในกรณีนี้มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำเท่ากับ 100% มูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักรพอดี) ตามการคำนวณดังนี้

มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดรับงวดละ 1 บาท เป็นเวลา 4 งวดที่อัตราดอกเบี้ย 10% [Present Value of an Ordinary Annuity of \$1 (PVIFA, n=4, i = 10%)] เท่ากับ 3.1698 บาท

$$\begin{aligned}
 \text{มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ} &= 23,981.62 + (23,981.62 \times PVIFA, n=4, i=10\%) \\
 &= 23,981.62 + (23,981.62 \times 3.16987) \\
 &= 100,000 \text{ บาท}
 \end{aligned}$$

เนื่องจากผู้เช่าทราบอัตราดอกเบี้ยที่ผู้ให้เช่าคิด 10% ดังนั้น จึงใช้ 10% เป็นอัตราส่วนลดแทนที่จะใช้ 11% ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มของผู้เช่า (lessee's incremental borrowing rate) ทั้งนี้เพราะ ดอกเบี้ยจ่ายจะถูกตัดและสอดคล้องกับเนื้อหาของสัญญาเช่าที่ผู้ให้เช่าเป็นผู้กำหนด

การบันทึกบัญชีในสมุดบัญชีของผู้เช่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 จะเป็นดังนี้ :

เดบิต	เครื่องจักรที่เช่าตามสัญญาเช่าการเงิน	100,000
	เครดิต	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน
		100,000

จะเห็นได้ว่าการบันทึกบัญชีครั้งแรก จะบันทึกโดยใช้มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำแทนที่จะใช้ค่าเช่าขั้นต่ำจำนวน 119,908.10 (23,981.62 x 5)

เมื่อมีการชำระเงินค่าเช่างวดแรก จะบันทึกบัญชีดังนี้

31 ธันวาคม 2541

เดบิต	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	23,981.62
	เครดิต	เงินสด
		23,981.62

การชำระค่าเช่าทุกครั้ง จะเป็นการชำระเพื่อ 1) ลดหนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 2) จ่ายดอกเบี้ย โดยที่ผู้เช่าสามารถคำนวณดอกเบี้ยจ่ายได้ตามตารางต่อไปนี้

บริษัทผู้เช่า จำกัด				
ตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่า				
วันที่	ค่าเช่ารายปี (ก)	ดอกเบี้ย (10%) (ข)	ลดเงินต้น (ค)	เงินต้นคงเหลือ (ง)
31/12/2541				100,000.00
31/12/2541	23,981.62	-	23,981.62	76,018.38
31/12/2542	23,981.62	7,601.84	16,379.78	59,638.60
31/12/2543	23,981.62	5,963.86	18,017.76	41,620.84
31/12/2544	23,981.62	4,162.08	19,819.54	21,801.30
31/12/2545	23,981.62	2,180.32 *	21,801.30	-
	119,908.10	19,908.10	100,000.00	
ก)	ค่าเช่าตามสัญญาเช่า			
ข)	ดอกเบี้ยจ่ายอัตรา 10% ต่อปี ซึ่งมีการจ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญา ดังนั้น ในงวดแรกจึงยังไม่มีดอกเบี้ยจ่ายเกิดขึ้น			
ค)	ได้จาก ก) - ข)			
ง)	ได้จากยอดคงเหลืองวดที่แล้ว ลบด้วย ค)			
*	บดเศษเล็กน้อยเพื่อให้ลงตัว			

เมื่อถึงกำหนดจ่ายค่าเช่างวดที่ 2 บริษัทผู้เช่าจะบันทึกรายการดังนี้

		<u>31 ธันวาคม 2542</u>
เดบิต	ดอกเบียจ่าย	7,601.84
	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	16,379.78
	เครดิต เงินสด	23,981.62

ผู้เช่าต้องตัดค่าเสื่อมเครื่องจักรตามสัญญาเช่าด้วย ทั้งนี้สัญญาเช่าเครื่องหีบอ้อยมีอายุ 5 ปีไม่มีการต่ออายุสัญญาเช่า ดังนั้น บริษัทผู้เช่าจึงจะต้องตัดค่าเสื่อมราคาให้หมดภายใน 5 ปี (ในที่นี้ใช้วิธีเส้นตรงในการคำนวณ)

		<u>วันที่ 31 ธันวาคม 2542</u>
เดบิต	ค่าเสื่อมราคา	20,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน	20,000

ซึ่งการลงบัญชีในปีต่อ ๆ ไปจนกระทั่งถึงปี 2545 จะเป็นไปดังรูปแบบข้างต้น จนกระทั่งสิ้นสุดอายุสัญญาเช่า ตามการแสดงต่อไปนี้

		<u>31 ธันวาคม 2543</u>
เดบิต	ดอกเบียจ่าย	5,963.86
	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	18,017.76
	เครดิต เงินสด	23,981.62
เดบิต	ค่าเสื่อมราคา	20,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน	20,000

		<u>31 ธันวาคม 2544</u>
เดบิต	ดอกเบียจ่าย	4,162.08
	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	19,819.54
	เครดิต เงินสด	23,981.62
เดบิต	ค่าเสื่อมราคา	20,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน	20,000

		<u>31 ธันวาคม 2545</u>
เดบิต	ดอกเบียจ่าย	2,180.32
	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	21,801.30
	เครดิต เงินสด	23,981.62
เดบิต	ค่าเสื่อมราคา	20,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน	20,000

31 ธันวาคม 2546

เดบิต ค่าเสื่อมราคา

20,000

เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน 20,000

เมื่อบันทึกรายการในแต่ละปีแล้ว กิจการจะแสดงรายการที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าการเงินในงบการเงินตามตารางที่แสดงให้เห็นต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจการจะต้องแสดงหนี้สินตามสัญญาเช่าการเงินเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ถึงกำหนดชำระภายใน 1 ปี และส่วนที่ถือเป็นหนี้สินระยะยาว โดยงบการเงินสำหรับปีสิ้นสุด 31/12/2541 ถึง 31/12/2546 จะเป็นดังนี้

งบดุล	31/12/2541	31/12/2542	31/12/2543	31/12/2544	31/12/2545	31/12/2546
สินทรัพย์						
สินทรัพย์หมุนเวียน	xx	xx	xx	xx	xx	xx
ที่ดินอาคารอุปกรณ์						
ที่ดินอาคารอุปกรณ์ (สุทธิ)	xx	xx	xx	xx	xx	xx
อุปกรณ์ตามสัญญาเช่า	100,000.00	100,000.00	100,000.00	100,000.00	100,000.00	100,000.00
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม	0.00	(20,000.00)	(40,000.00)	(40,000.00)	(40,000.00)	(100,000.00)
อุปกรณ์ตามสัญญาเช่าสุทธิ	100,000.00	80,000.00	60,000.00	60,000.00	20,000.00	0.00
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น						
หนี้สิน						
หนี้สินหมุนเวียน						
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน (ส่วนที่ถึงกำหนดชำระภายใน 1 ปี)	16,379.78	18,017.76	19,819.54	21,801.30	21,801.30	0.00
หนี้สินระยะยาว						
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	59,638.60	41,620.84	21,801.30	0.00	0.00	0.00

งบกำไรขาดทุน						
ค่าเสื่อมราคา	0.00	20,000.00	20,000.00	20,000.00	20,000.00	20,000.00
ดอกเบี้ยจ่าย	0.00	7,601.84	5,963.86	4,162.08	2,180.32	0.00

ส่วนการบันทึกบัญชีหลังจากที่สิ้นสุดอายุสัญญาเช่า สมมุติว่าบริษัทผู้ให้เช่า ยินดีที่จะขายเครื่องหีบอ้อยให้กับผู้เช่าในราคา 5,000 บาท หลังจากหมดอายุสัญญาเช่าแล้วซึ่งเครื่องหีบอ้อยดังกล่าวสามารถใช้งานต่อได้อีก 2 ปี บริษัทผู้เช่าจะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เครื่องจักร (100,000 + 5,000)	105,000	
	ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน	100,000	
	เครดิต เครื่องจักรตามสัญญาเช่าการเงิน		100,000
	เงินสด		5,000

ซึ่งเป็นการตั้งต้นสินทรัพย์ใหม่โดยมีมูลค่าตามบัญชีเท่ากับ 5,000 บาท

6. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงานของผู้เช่า

ภายใต้สัญญาเช่าที่จัดประเภทเป็นสัญญาเช่าดำเนินงาน ผู้เช่าจะต้องบันทึกค่าเช่าเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด ตามระยะเวลาที่ได้รับประโยชน์จากการเช่านั้นอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าการจ่ายชำระเงินจริง ๆ จะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็ตาม¹⁴

ตัวอย่างที่ 3 การบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงานด้านผู้เช่า

สมมติว่าสัญญาเช่าระยะยาวจากตัวอย่างก่อนหน้านี้เป็นสัญญาเช่าดำเนินงาน โดยในปีแรกค่าเช่าเท่ากับ 25,981.62 ซึ่งจะต้องบันทึกบัญชีต่อไปนี้

เดบิต	ค่าเช่า	23,981.62	
	เครดิต เงินสด		23,981.62

ทั้งนี้ สินทรัพย์ที่เช่ามานั้น จะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า ดังนั้น ผู้เช่าจะต้องไม่บันทึกสินทรัพย์ดังกล่าวในงบดุล และนอกจากนี้ ผู้เช่าจะต้องเปิดเผยค่าเช่าภายใต้สัญญาเช่าดำเนินงานที่บอกเลิกไม่ได้ที่มีอายุสัญญาเช่าเกินกว่าหนึ่งปี โดยการสรุปแสดงจำนวนเงินและงวดต่าง ๆ ที่ถึงกำหนดชำระด้วย¹⁵

ตัวอย่างที่ 4 การบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงานด้านผู้เช่า กรณีค่าเช่าแต่ละปีไม่เท่ากัน

บริษัทอดุลย์แอร์ดู จำกัด เข้าสถานที่จากบริษัทผู้ให้เช่า จำกัด เพื่อเปิดร้านตัดผม เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจไม่ดี บริษัทผู้ให้เช่าจึงกำหนดเงื่อนไขของใจผู้เช่าว่า หากทำสัญญาเช่า 3 ปี จะแถมฟรีอีก 1 ปีในปีที่ 4 อัตราค่าเช่าปีละ 120,000 บาท ชำระทุกปี บริษัทอดุลย์แอร์ดู จึงตกลงทำสัญญาเช่า 3 ปี โดยจ่ายเช็คตามตารางต่อไปนี้

ปีที่	เงินสดจ่ายค่าเช่า
1	120,000 บาท
2	120,000 บาท
3	120,000 บาท
4	0 บาท

ทั้งนี้ ตามมาตรฐานการบัญชีกำหนดว่าผู้เช่าจะต้องบันทึกค่าเช่าเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด ตามระยะเวลาที่ได้รับประโยชน์จากการเช่านั้นอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าการจ่ายชำระเงินจริง ๆ จะไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวก็

¹⁴ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 29 เรื่อง การบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว ย่อหน้าที่ 13

¹⁵ ibid ย่อหน้าที่ 58

ตาม ดังนั้น บริษัทออดysseyแอร์ดู จำกัด จึงต้องบันทึกค่าเช่าปีละ 90,000 บาท (360,000 บาท / 4 ปี) ถึงแม้ว่าจะจ่ายเงินสดไปใน 3 ปีแรกปีละ 120,000 บาท ก็ตาม โดยต้องบันทึกบัญชีตามนี้

ปีที่ 1 ถึง ปีที่ 3

เดบิต	ค่าเช่า	90,000	
	ค่าเช่าจ่ายล่วงหน้า		30,000
	เครดิต เงินสด		120,000

และปีที่ 4 จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	ค่าเช่า	90,000	
	เครดิต ค่าเช่าจ่ายล่วงหน้า		90,000

การบันทึกบัญชีข้างต้นจะถือเสมือนว่าบริษัทออดysseyแอร์ดู จำกัด มีค่าเช่าเกิดขึ้นปีละ 90,000 บาท เป็นเวลา 4 ปีนั่นเอง

7. การบัญชีในส่วนของผู้ให้เช่า

สัญญาเช่าระยะยาวมีประโยชน์ต่อผู้ให้เช่าดังนี้

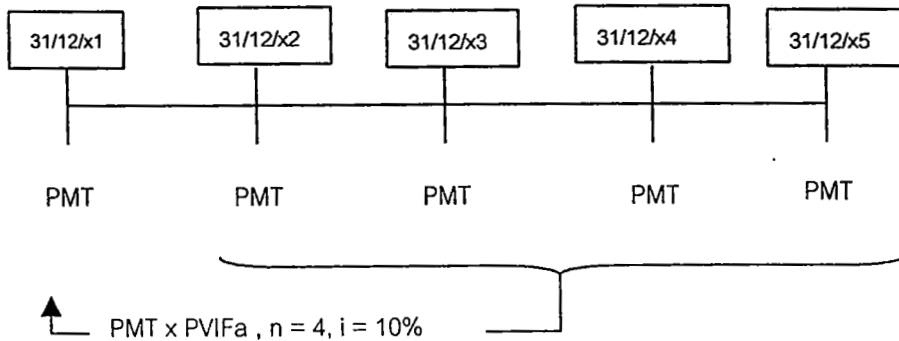
- ดอกเบี่ยรับ การให้เช่าระยะยาว เป็นรูปแบบหนึ่งของการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อสินทรัพย์ และดอกผลจากสัญญาเช่าระยะยาวโดยมากจะสูงกว่าการกู้ยืมปกติ
- ผลประโยชน์ทางด้านภาษี หากเป็นการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ ตัวอย่างเช่นการให้เช่าเครื่องจักร กิจการผู้เช่าสามารถใช้ภาษีซื้อได้ตั้งแต่ซื้อเครื่องจักรเครื่องนั้นมา ในขณะที่สามารถทยอยจ่ายภาษีขายที่คำนวณจากค่าเช่าเครื่องจักรที่ถึงกำหนดได้ตลอดอายุสัญญาเช่า อันจะทำให้กิจการได้รับผลประโยชน์ทางด้านภาษีล่วงหน้าเป็นเวลานาน ตัวอย่างเช่น กิจการซื้อเครื่องจักรมูลค่า 1,000,000 บาท โดยมีภาษีซื้อที่เกี่ยวข้องเท่ากับ 70,000 บาท (1 ล้าน x 7%) กิจการจะสามารถนำภาษีซื้อไปหักกลบกับภาษีขายในงวดที่เกิดการซื้อได้ทันที ในขณะที่กิจการคิดค่าเช่าเครื่องจักรดังกล่าวปีละ 200,000 บาท โดยมีภาษีขายที่เกี่ยวข้องงวดละ 14,000 บาท กิจการจะชำระภาษีขายให้กับสรรพากรในงวดที่ค่าเช่าถึงกำหนดเท่านั้น ทำให้กิจการได้รับประโยชน์จากการที่นำภาษีซื้อไปใช้ได้ก่อนเป็นเวลาหลายปี
- มูลค่าซากมีราคาสูง บ่อยครั้งมูลค่าคงเหลือของสินทรัพย์จะมีราคาสูงกว่าที่ประเมินไว้ในตอนต้น หากกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์เมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าเป็นของผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าก็จะได้รับประโยชน์จากมูลค่าคงเหลือที่สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น บริษัทซื้อรถฮอนด้า ซีวีก 3 ประตูในราคา 365,000 บาท ในปี 2536 เพื่อให้เช่า โดยรถยนต์คันดังกล่าวมีราคาตามบัญชีในปี 2543 เท่ากับมูลค่าคงเหลือ 150,000 บาท แต่ราคาตลาดของรถดังกล่าวเท่ากับ 250,000 บาท ทำให้บริษัทได้กำไรโดยที่ไม่ได้คาดหวังถึง 150,000 บาท ถ้าหากบริษัทขายขาดก็จะมีกำไรในส่วนนี้

ตัวอย่างที่ 5 การคำนวณค่าเช่า

ในการกำหนดค่าเช่า ผู้ให้เช่าจะคำนวณโดยดูจากอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ, เงินต้นที่ปล่อยกู้, ระยะเวลากการเช่า, และมูลค่าซาก จากตัวอย่างที่ 2 ผู้ให้เช่าคิดอัตราผลตอบแทนจากสัญญาเช่าเท่ากับ 10% ทั้งนี้ ต้น

ทุนและมูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อยดังกล่าวเท่ากับ 100,000 บาท โดยคาดว่ามูลค่าซากเท่ากับศูนย์ ดังนั้น บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะคำนวณค่าเช่าต่อปีได้ดังนี้

มูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อย	100,000
หักมูลค่าปัจจุบันของซาก	-
มูลค่าที่จะต้องได้รับจากสัญญาเช่า	<u>100,000</u>

ผู้ให้เช่าต้องการเงินสดรับจากค่าเช่าเมื่อเทียบเป็นมูลค่าปัจจุบันที่อัตราดอกเบี้ย 10% เท่ากับ 100,000 บาท ทั้งนี้ จากแผนภาพข้างต้น เราสามารถแสดงสมการเพื่อคำนวณหาค่าเช่าต่องวดโดยละเอียดได้ดังนี้

มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดรับงวดละ 1 บาท เป็นเวลา 4 งวดที่อัตราดอกเบี้ย 10% [Present Value of an Ordinary Annuity of \$1 (PVIFA, n=4, i = 10%)] เท่ากับ 3.16987 บาท

$PMT + (PMT \times PVIFA, n = 4, i = 10\%)$	=	100,000
$PMT + (PMT \times 3.16987)$	=	100,000
$PMT \times 3.16987$	=	$100,000 - PMT$
PMT	=	$(100,000 / 3.16987) - (PMT / 3.16987)$
PMT	=	$31,547.04 - (PMT / 3.16987)$
$PMT + (PMT / 3.16987)$	=	31,547.04
$4.16987 PMT / 3.16987$	=	31,547.04
$1.3154703 PMT$	=	31,547.04
PMT	=	$31,547.04 / 1.3154703$
PMT	=	23,981.62*

* บัดเศษ 0.05 บาท

8. ประเภทของสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้ให้เช่า

การบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวทางด้านผู้ให้เช่าสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

8.1. สัญญาเช่าดำเนินงาน (Operating Leases)

8.2. สัญญาเช่าการเงิน (Financing Leases)

- สัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Leases)
- สัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases)

เช่นเดียวกับในด้านของผู้เช่า การที่จะพิจารณาว่าสัญญาเช่าใดเป็นสัญญาเช่าทางการเงินหรือสัญญาเช่าดำเนินงาน ผู้ให้เช่าจะต้องพิจารณาเงื่อนไข 5 ข้อ หากสัญญาเช่าใดเข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งก็ให้ถือเป็นสัญญาเช่าการเงิน แต่อย่างไรก็ตาม จากที่กล่าวข้างต้น สัญญาเช่าการเงินเป็นรูปแบบหนึ่งของการ "ขาย ผ่อนชำระ" ดังนั้น การที่กิจการผู้ให้เช่าควรถือว่าสัญญาเช่าใดเป็นสัญญาเช่าการเงิน กิจการผู้ให้เช่าควรแน่ใจว่าผู้เช่ามีความสามารถทางการเงินเพียงพอที่จะชำระค่าเช่าได้ตามสัญญา และไม่ควรมิตันทุนที่ไม่สามารถระบุได้ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตเนื่องจากสัญญาเช่านั้น ๆ หากผู้ให้เช่าไม่แน่ใจถึงความสามารถทางการเงินของผู้เช่าและไม่สามารถระบุต้นทุนได้อย่างครบถ้วน ผู้ให้เช่าก็ไม่ควรถือสัญญาเช่านั้นเป็นสัญญาเช่าการเงิน แต่ให้ถือเป็นสัญญาเช่าดำเนินงานแทน

ข้อแตกต่างที่สำคัญของสัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Leases) กับสัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases) อยู่ที่ผู้เช่ามีกำไรจากการขายหรือไม่ หากผู้ให้เช่าไม่มีกำไรจากการขายสินทรัพย์ (มูลค่ายุติธรรมเท่ากับราคาทุนของสินทรัพย์) จะถือสัญญาเช่านั้นเป็นสัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Leases) แต่ถ้าหากผู้เช่ามีกำไรจากการขายสินทรัพย์ (มูลค่ายุติธรรมสูงกว่าราคาทุนของสินทรัพย์) ก็จะถือสัญญาเช่านั้นเป็นสัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases)

- ผู้ให้สินเชื่อผ่านการเช่าทางการเงินโดยตรง โดยปกติจะเป็นสถาบันการเงิน ตัวอย่างเช่น บริษัททีเอสทีเอสซึ่งจำกัด โดยผู้ให้เช่าทางการเงินโดยตรงจะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยเพียงอย่างเดียว โดยจะไม่ได้รับกำไรจากการขาย ณ วันที่ทำสัญญาเช่า (มูลค่ายุติธรรมเท่ากับราคาทุนของสินทรัพย์) แต่อย่างไร
- ในขณะที่ผู้ให้สินเชื่อผ่านการเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ โดยปกติจะเป็นผู้ผลิตสินค้าที่มีความสามารถในการปล่อยสินเชื่อ ตัวอย่างเช่น บริษัทมาสด้า จำกัด ทำสัญญาลีสซิ่งกับลูกค้าโดยไม่ต้องพึ่งพาสถาบันการเงิน ซึ่งบริษัทมาสด้าจะได้รับผลตอบแทน 2 ประเภทคือ ในรูปของดอกเบี้ย และกำไรจากการขาย ณ วันที่ทำสัญญาเช่า ทั้งนี้เพราะมูลค่ายุติธรรมของรถยนต์มาสด้าสูงกว่าราคาทุนในการผลิตรถยนต์นั้นเอง

9. วิธีการบัญชีสำหรับผู้ให้เช่า - สัญญาเช่าการเงินโดยตรง

คำจำกัดความเกี่ยวกับสัญญาเช่าทางการเงินโดยตรง¹⁶

1. เงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่า (Gross Investment) คือผลรวมของจำนวนเงินขั้นต้นที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่าภายใต้สัญญาเช่าการเงินที่พิจารณาจากด้านผู้ให้เช่า (Minimum Lease Payment) โดยปกติก็คือค่าเช่าและมูลค่าซากนั่นเอง
2. รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น (Unearned Interest Revenue) คือผลต่างระหว่างเงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่าของผู้ให้เช่ากับมูลค่าปัจจุบันของจำนวนเงินดังกล่าว
3. เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า (Net Investment) คือเงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่าหักด้วยรายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น

ผู้ให้เช่าจะต้องทยอยรับรู้รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น (Unearned Interest Revenue) เป็นรายได้ดอกเบี้ยตลอดอายุของสัญญาเช่าโดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest Method)

ตัวอย่างที่ 6 ข้อมูลต่อไปนี้เป็นข้อมูลชุดเดียวกับตัวอย่างที่ 2 (บริษัทผู้ให้เช่าได้ให้เช่าเครื่องหีบอ้อยแก่บริษัทผู้เช่า) สมมติว่าบริษัทผู้ให้เช่า จำกัด ใช้จัดประเภทสัญญาเช่าเป็นสัญญาเช่าการเงินโดยตรง โดยมีข้อมูลที่จะแสดงให้ดูอีกครั้งดังนี้:

ระยะเวลาตามสัญญาเช่าเท่ากับ 5 ปี เป็นสัญญาเช่าที่ไม่สามารถยกเลิกได้ จ่ายค่าเช่าทุก ๆ สิ้นปีเป็นเงิน 23,981.62 เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2541

- เครื่องหีบอ้อยมีราคายุติธรรม ณ วันที่ทำสัญญาเช่าเท่ากับ 100,000 บาท อายุการใช้งาน 5 ปี และไม่มีมูลค่าคงเหลือ
- ผู้ให้เช่าไม่ได้จ่ายค่าใช้จ่ายทางตรงใด ๆ เกี่ยวกับการเซ็นสัญญาเช่าแต่อย่างใด
- ไม่มีการต่ออายุสัญญาเช่า และเมื่อหมดสัญญาเช่าเครื่องหีบอ้อยดังกล่าวจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า
- ผู้ให้เช่ากำหนดอัตราผลตอบแทนจากการให้เช่าเครื่องจักรครั้งนี้เท่ากับ 10% ต่อปี
- ผู้ให้เช่าแน่ใจว่าจะสามารถเก็บเงินค่าเช่าตามสัญญาได้แน่นอน และไม่มีต้นทุนใด ๆ ที่ไม่สามารถระบุได้ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเนื่องจากสัญญาเช่านั้น ๆ

ต่อไปนี้เป็นกรคำนวณค่าเช่ารายปีของสัญญาเช่าเครื่องหีบอ้อย

มูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อย	100,000
หักมูลค่าปัจจุบันของซาก	-
มูลค่าที่จะต้องได้รับจากสัญญาเช่า	100,000
ค่าเช่าต่อปี (จ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญาโดยได้รับผลตอบแทน 10% (ตามการคำนวณในตัวอย่างที่ 5)	23,981.62

¹⁶ ibid

จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าสัญญาเช่าดังกล่าวถือเป็นสัญญาเช่าการเงิน ตามเหตุผลดังนี้

1. สัญญาเช่าอายุ 4 ปี ซึ่งเทียบเท่ากับ 80% ของอายุใช้งานของเครื่องหีบอ้อย
2. มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำ ณ วันเริ่มต้นสัญญามากกว่า 90% ของราคายุติธรรมของเครื่องจักร

นอกจากนี้ ผู้ให้เช่ายังแน่ใจว่าจะสามารถเก็บเงินค่าเช่าตามสัญญาได้แน่นอน และไม่มีต้นทุนใด ๆ ที่ไม่สามารถระบุได้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเนื่องจากสัญญาเช่า และนอกจากนี้สัญญาเช่าในครั้งนีถือเป็นสัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Lease) เนื่องจากราคายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อยเท่ากับต้นทุนพอดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้ให้เช่าไม่มีกำไรขั้นต้นจากการขายเกิดขึ้น

ผู้ให้เช่าสามารถคำนวณลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน (Lease payments receivable) ซึ่งเป็นตัวเดียวกับเงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่า (Gross Investment) ได้ดังนี้

ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	=	จำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า + มูลค่าคงเหลือของสินทรัพย์
	=	[23,981.62 x 5] + 0
	=	119,908.10

รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น (Unearned Interest Revenue) จะสามารถคำนวณได้ดังนี้

รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น	=	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน - มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์
	=	119,908.10 - 100,000
	=	19,908.10 บาท

เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า (Net Investment) จะสามารถคำนวณได้ดังนี้

เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า	=	เงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่า - รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น
	=	119,908.10 - 19,908.10
	=	100,000 บาท

บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะบันทึกการให้เช่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 ซึ่งเป็นวันทำสัญญาเช่าดังต่อไปนี้

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	119,908.10
	เครื่องจักร	100,000.00
	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	19,908.10

บริษัทจะแสดงยอดในงบดุลโดยนำบัญชีรายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น - สัญญาเช่าระยะยาว ไปหักออกจากลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน ซึ่งจะทำให้ยอดลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงินที่รายงานในงบดุล จะเท่ากับเงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า โดยอาจจะรายงานภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนหรือสินทรัพย์ที่ไม่หมุนเวียนก็ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของสัญญาเช่า

เช่นเดียวกับบริษัทผู้เช่า บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะต้องบันทึกรับรู้รายได้ดอกเบี้ยตลอดอายุของสัญญาเช่า โดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest Method) ตามการคำนวณดังนี้

บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด				
ตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่า				
วันที่	ค่าเช่ารายปี	ดอกเบี้ย (10%)	ลดเงินต้น	เงิน ต้น กง เหลือ
	(ก)	(ข)	(ค)	(ง)
31/12/2541				100,000.00
31/12/2541	23,981.62	-	23,981.62	76,018.38
31/12/2542	23,981.62	7,601.84	16,379.78	59,638.60
31/12/2543	23,981.62	5,963.86	18,017.76	41,620.84
31/12/2544	23,981.62	4,162.08	19,819.54	21,801.30
31/12/2545	23,981.62	2,180.32 *	21,801.30	-
	119,908.10	19,908.10	100,000.00	
ก)	ค่าเช่าตามสัญญาเช่า			
ข)	ดอกเบี้ยอัตรา 10% ต่อปี ซึ่งมีการจ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญา ดังนั้น ในงวดแรกจึงยังไม่มีดอกเบี้ยเกิดขึ้น			
ค)	ได้จาก ก) - ข)			
ง)	ได้จากยอดคงเหลืองวดที่แล้ว ลบด้วย ค)			
*	พิเศษเล็กน้อยเพื่อให้ลงตัว			

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะบันทึกรับค่าเช่างวดแรกดังนี้

31 ธันวาคม 2541

เดบิต เงินสด

23,981.62

เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน

23,981.62

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะรายงานยอดเงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า (Net Investment) ในงบดุล โดยอาจจะรายงานภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียนหรือสินทรัพย์ที่ไม่หมุนเวียน หรือทั้งสองประเภท โดยจะแบ่งประเภทตามระยะเวลาที่ถึงกำหนดชำระรับชำระค่าเช่า โดยส่วนที่ถึงกำหนดชำระภายใน 1 ปี (หรือ 1 รอบระยะเวลาบัญชีแล้วแต่อย่างไรจะยาวกว่า) ก็จะถือเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน แต่ส่วนที่ถึงกำหนดชำระหลังจาก 1 ปีจะถือเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน ทั้งนี้ ในปี 2541 จะไม่มีการรับรู้รายได้ดอกเบี้ยแต่อย่างใดโดยบริษัทผู้ให้เช่าจะบันทึกรายการรับค่าเช่า และรับรู้รายได้ดอกเบี้ย ดังนี้

31 ธันวาคม 2542

เดบิต เงินสด

23,981.62

เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน

23,981.62

เดบิต	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	7,601.84	
	เครดิต รายได้ดอกเบี้ย		7,601.84
	<u>31 ธันวาคม 2543</u>		
เดบิต	เงินสด	23,981.62	
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน		23,981.62
เดบิต	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	5,963.86	
	เครดิต รายได้ดอกเบี้ย		5,963.86
	<u>31 ธันวาคม 2544</u>		
เดบิต	เงินสด	23,981.62	
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน		23,981.62
เดบิต	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	4,162.08	
	เครดิต รายได้ดอกเบี้ย		4,162.08
	<u>31 ธันวาคม 2545</u>		
เดบิต	เงินสด	23,981.62	
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน		23,981.62
เดบิต	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	2,180.32	
	เครดิต รายได้ดอกเบี้ย		2,180.32

เมื่อสิ้นสุดอายุสัญญาเช่า ยอดลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงินจะเท่ากับ 0 พอดี ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่า บริษัทผู้ให้เช่าจะไม่มีการตัดค่าเสื่อมราคาแต่อย่างใด โดยบริษัทผู้ให้เช่าจำกัด จะแสดงรายการที่เกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวในงบการเงิน ซึ่งต้องแยกเป็นสองส่วนคือส่วนที่ถึงกำหนดรับชำระภายใน 1 ปีจะถือเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน และส่วนที่ไม่ถึงกำหนดรับชำระภายใน 1 ปีจะถือเป็นสินทรัพย์ระยะยาว โดยงบการเงินสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2541 ถึง 31 ธันวาคม 2545 ดังนี้

งบดุล	31/12/2541	31/12/2542	31/12/2543	31/12/2544	31/12/2545
สินทรัพย์					
สินทรัพย์หมุนเวียน	xx	xx	Xx	xx	xx
เงินลงทุนขั้นต้นในสัญญาเช่าระยะยาว	23,981.62	23,981.62	23,981.62	23,981.62	0.00
หัก รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น	(7,601.84)	(5,963.86)	(4,162.08)	(2,180.32)	0.00
เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่าระยะยาว	16,379.78	18,017.76	19,819.54	21,801.30	0.00

สินทรัพย์ระยะยาว					
เงินลงทุนขั้นต้นในสัญญาเช่าระยะยาว	71,944.86	47,963.24	23,981.62	0.00	0.00
หัก รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น	(12,306.26)	(6,342.40)	(2,180.32)	0.00	0.00
เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่าระยะยาว	59,638.60	41,620.84	21,801.30	0.00	0.00
งบกำไรขาดทุน					
ดอกเบี้ยรับ	0.00	7,601.84	5,963.86	4,162.08	2,180.32

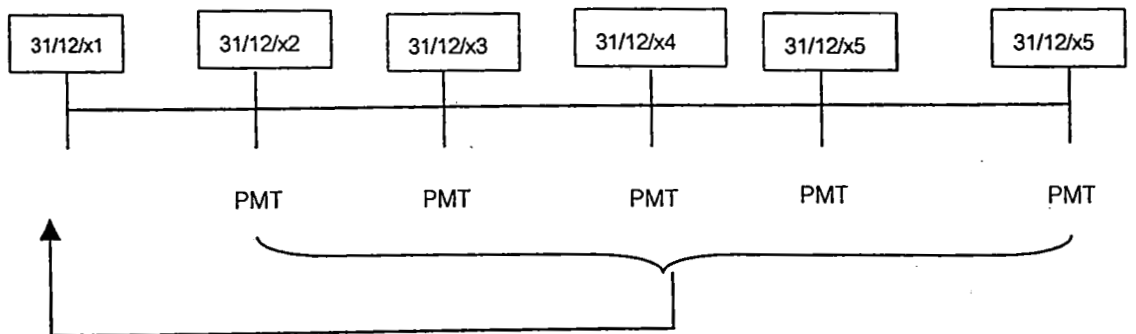
ส่วนการบันทึกบัญชีหลังจากที่สิ้นสุดอายุสัญญาเช่า สมมุติว่าบริษัทผู้ให้เช่ายินดีที่จะขายเครื่องหีบอ้อยให้กับผู้เช่าในราคา 5,000 บาท หลังจากหมดอายุสัญญาเช่าแล้ว บริษัทผู้ให้เช่าจะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เงินสด	5,000
เครดิต	กำไรจากการขายเครื่องจักรให้เช่า	5,000

ตัวอย่างที่ 7 การคิดค่าเช่ากรณีรับค่าเช่าหลังจากผู้เช่าใช้สินทรัพย์ไปแล้ว 1 ปี

จากตัวอย่างที่ 2 สมมุติว่าแทนที่ผู้ให้เช่าจะเก็บค่าเช่างวดแรกทันที แต่เปลี่ยนเป็นเก็บค่าเช่างวดแรกเมื่อเวลาผ่านไปแล้ว 1 ปี คือเริ่มเก็บค่าเช่างวดแรกวันที่ 31 ธันวาคม 2542 จนถึงงวดสุดท้ายวันที่ 31 ธันวาคม 2546 เช่นนี้ การคำนวณค่าเช่าก็จะเปลี่ยนไป โดยค่าเช่าต่องวดจะสูงขึ้นเนื่องจากผู้ให้เช่าได้รับเงินช้าลง ตามการคำนวณดังนี้ ผู้ให้เช่าคิดอัตราผลตอบแทนจากสัญญาเช่าเท่ากับ 10% ทั้งนี้ ต้นทุนและมูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อยดังกล่าวเท่ากับ 100,000 บาท โดยคาดว่ามูลค่าซากเท่ากับศูนย์ ดังนั้น บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จะคำนวณค่าเช่าต่อปีได้ดังนี้

มูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อย	100,000
หักมูลค่าปัจจุบันของซาก	-
มูลค่าที่จะต้องได้รับจากสัญญาเช่า	<u>100,000</u>

ผู้ให้เช่าต้องการเงินสดรับจากค่าเช่าเมื่อเทียบเป็นมูลค่าปัจจุบันที่อัตราดอกเบี้ย 10% เท่ากับ 100,000 บาท ทั้งนี้จากแผนภาพข้างต้น เราสามารถแสดงสมการเพื่อคำนวณหาค่าเช่าต่องวดโดยละเอียดได้ดังนี้

มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดรับงวดละ 1 บาท เป็นเวลา 5 งวดที่อัตราดอกเบี้ย 10% [Present Value of an Ordinary Annuity of \$1 (PVIFA, n=5, i = 10%)] เท่ากับ 3.79079 บาท

$$\begin{aligned} \text{PMT} \times \text{PVIFA}, n = 5, i = 10\% &= 100,000 \\ \text{PMT} \times 3.79079 &= 100,000 \\ \text{PMT} &= 100,000 / 3.79079 \\ \text{PMT} &= 26,379.73 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ทั้งนี้ ตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่าจะเป็นดังนี้

บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด ตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่า				
วันที่	ค่าเช่ารายปี (ก)	ดอกเบี้ย (10%) (ข)	ลดเงินต้น (ค)	เงินต้นคงเหลือ (ง)
31/12/2541				100,000.00
31/12/2542	26,379.73	10,000.00	16,379.73	83,620.27
31/12/2543	26,379.73	8,362.03	18,017.70	65,602.57
31/12/2544	26,379.73	6,560.26	19,819.47	45,783.10
31/12/2545	26,379.73	4,578.31	21,801.42	23,981.68
31/12/2546	26,379.73	2,398.05 *	23,981.68	-
	<u>131,898.65</u>	<u>31,898.65</u>	<u>100,000.00</u>	
ก)	ค่าเช่าตามสัญญาเช่า			
ข)	ดอกเบี้ยอัตรา 10% ต่อปี ซึ่งมีการจ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญา ดังนั้น ในงวดแรกจึงยังไม่มีดอกเบี้ยเกิดขึ้น			
ค)	ได้จาก ก) - ข)			
ง)	ได้จากยอดคงเหลืองวดที่แล้ว ลบด้วย ค)			
*	ตัดเศษเล็กน้อยเพื่อให้ลงตัว			

การบันทึกบัญชีและการแสดงรายการในงบดุลก็ให้ถือปฏิบัติดังตัวอย่างที่ 6 อย่างไรก็ตาม ผู้ให้เช่ามักกำหนดไว้ในสัญญาเช่าให้ผู้เช่าจ่ายค่าเช่างวดแรกตั้งแต่วันที่ทำสัญญาเช่า เนื่องจากการลดความเสี่ยงของผู้ให้เช่าลง เพราะค่าเช่างวดแรกเปรียบเสมือนกับเงินดาวน์ที่เป็นหลักประกันในการเช่านั่นเอง

10. การบัญชีด้านผู้ให้เช่า - สัญญาเช่าดำเนินงาน

ภายใต้สัญญาเช่าดำเนินงาน ความเสี่ยงและผลประโยชน์รวมทั้งกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์ยังเป็นของผู้ให้เช่า ดังนั้นผู้ให้เช่าจึงต้องบันทึกสินทรัพย์และบันทึกค่าเสื่อมราคาสะสมตามเกณฑ์เดียวกันกับนโยบายการบัญชีที่ใช้คิดค่าเสื่อมราคาตามปกติสำหรับสินทรัพย์ที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ ผู้ให้เช่าต้องบันทึกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับรายได้ค่าเช่าเป็นรายจ่ายในงบกำไรขาดทุน และควรรับรู้รายได้ค่าเช่าตามวิธีเส้นตรงตลอดอายุสัญญาเช่า เว้นแต่จะมีหลักเกณฑ์ที่เป็นระบบอย่างอื่นที่ดีกว่าที่อยู่ในรูปแบบของการแสดงการเกิดรายได้ตามงวดเวลาตามที่ระบุในสัญญาเช่า ส่วนค่าใช้จ่ายทางตรงที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดรายได้ตามสัญญาเช่าดำเนินงาน ควรบันทึกเป็นรายการรอกการตัดบัญชีและบันทึกออกไปหักออกจากรายได้ตลอดอายุสัญญาเช่าตามสัดส่วนของรายได้ที่รับรู้ หรือให้ตัดจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวดที่เกิดรายจ่ายนั้นขึ้นก็ได้

ตัวอย่างที่ 8 สมมุติว่าสัญญาเช่าตามตัวอย่างที่ผ่านมาไม่เข้าข่ายสัญญาเช่าการเงิน ดังนั้นจึงต้องถือเป็นสัญญาเช่าดำเนินงานแทน ผู้ให้เช่าต้องบันทึกการรับเงินค่าเช่าดังต่อไปนี้

เดบิต	เงินสด	23,981.62
	เครดิต รายได้ค่าเช่า	23,981.62

นอกจากนี้ ผู้ให้เช่าจะต้องบันทึกค่าเสื่อมราคาดังนี้ (สมมุติว่าตัดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรงไม่มีมูลค่าซากเป็นเวลา 5 ปี)

เดบิต	ค่าเสื่อมราคา	20,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องหีบอ้อย	20,000

ตัวอย่างที่ 9 การบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงานด้านให้ผู้เช่า กรณีค่าเช่าแต่ละปีไม่เท่ากัน

บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด ให้เช่าสถานที่ทำร้านตัดผมแก่บริษัทออคูลย์แอร์ดู จำกัด แต่เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจไม่ดี บริษัทผู้ให้เช่าจึงกำหนดเงื่อนไขใจผู้เช่าว่า หากทำสัญญาเช่า 3 ปี จะแถมฟรีอีก 1 ปีในปีที่ 4 อัตราค่าเช่าปีละ 120,000 บาท ชำระทุกปี บริษัทออคูลย์แอร์ดู จึงตกลงทำสัญญาเช่า 3 ปี โดยจ่ายเงินตามตารางต่อไปนี้

ปีที่	เงินสดจ่ายค่าเช่า
1	120,000 บาท
2	120,000 บาท
3	120,000 บาท
4	0 บาท

ทั้งนี้ ตามมาตรฐานการบัญชีกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้ให้เช่าควรรับรู้รายได้ค่าเช่าตามวิธีเส้นตรงตลอดอายุสัญญาเช่า เว้นแต่จะมีหลักเกณฑ์ที่เป็นระบบอย่างอื่นที่ดีกว่าที่อยู่ในรูปแบบของการแสดงการเกิดรายได้ตามงวดเวลาตามที่ระบุในสัญญาเช่า ดังนั้น บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด จึงต้องบันทึกรายได้ค่าเช่าปีละ 90,000 บาท (360,000 บาท / 4 ปี) ถึงแม้ว่าจะจ่ายเงินสดไปในปีแรกปีละ 120,000 บาท ก็ตาม โดยต้องบันทึกบัญชีตามนี้

		<u>ปีที่ 1 ถึงปีที่ 3</u>	
เดบิต	เงินสด	120,000	
	เครดิต รายได้ค่าเช่า		90,000
	รายได้ค่าเช่ารับล่วงหน้า		30,000
		<u>ปีที่ 4</u>	
เดบิต	รายได้ค่าเช่ารับล่วงหน้า	90,000	
	เครดิต รายได้ค่าเช่า		90,000

11. ประเด็นอื่น ๆ เกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาว

ประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสัญญาเช่าระยะยาวจะมีดังต่อไปนี้

- 11.1. มูลค่าคงเหลือ (Residual values)
- 11.2. สัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases)
- 11.3. สัญญาเช่าที่ให้สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินที่เช่าได้ในราคาต่ำกว่าราคายุติธรรม (Bargain Purchase Option)
- 11.4. การเปิดเผยข้อมูล

มูลค่าคงเหลือ (Residual values)

มูลค่าคงเหลือในสัญญาเช่าระยะยาวจะเพิ่มความซับซ้อนในการบันทึกบัญชีได้พอสมควร ทั้งนี้มูลค่าคงเหลือของทรัพย์สินที่ให้เช่าคือประมาณการมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า หากสัญญาเช่าไม่ได้กำหนดให้มีการโอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้เช่า ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า หรือไม่ได้ให้สิทธิเลือกซื้อในราคาต่ำกว่าราคายุติธรรม (Bargain Purchase Option) กรรมสิทธิ์ทรัพย์สินตามสัญญาเช่าย่อมต้องกลับเป็นของผู้ให้เช่า ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า ทั้งนี้มูลค่าคงเหลืออาจได้รับการประกัน (guaranteed residual value) จากผู้เช่าหรือบุคคลที่สาม หรือไม่ได้รับการประกันก็ได้ หากเป็นมูลค่าคงเหลือที่ได้รับการประกัน แสดงว่า ผู้เช่าหรือบุคคลที่สามยินดีจะชดเชยผลต่างระหว่างมูลค่าที่ได้รับการประกันกับมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า ทั้งนี้ การประกันมูลค่าคงเหลือเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ให้เช่าขาดทุนในกรณีที่มูลค่าคงเหลือลดต่ำเกินไป และเป็นการสร้างความมั่นใจว่าผู้ให้เช่าจะได้รับผลตอบแทนตามที่ต้องการ

ผลกระทบของมูลค่าคงเหลือต่อค่าเช่ารายงวด - ด้านผู้ให้เช่า

หากผู้ให้เช่าประเมินว่าทรัพย์สินตามสัญญาเช่าจะมีมูลค่าคงเหลือ ไม่ว่าจะได้รับการประกันหรือไม่ก็ตาม จะทำให้ค่าเช่ารายปีเปลี่ยนไป

จากตัวอย่างที่ 2 สมมติว่าบริษัทผู้เช่า ได้ตกลงประกันมูลค่าคงเหลือของเครื่องหีบอ้อย ณ สิ้นปีที่ 5 แก่บริษัทผู้ให้เช่าเป็นเงิน 5,000 บาท ผู้ให้เช่าต้องการผลตอบแทนจากการลงทุนเท่ากับ 10% ไม่ว่าผู้เช่าจะประกันมูลค่าคงเหลือหรือไม่ก็ตาม ค่าเช่ารายปีจะได้อาจจากการคำนวณดังต่อไปนี้

มูลค่ายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อย	100,000.00
หักมูลค่าปัจจุบันของซาก	3,104.60
มูลค่าที่ต้องได้รับจากสัญญาเช่า	96,895.40
ค่าเช่าต่อปี (จ่ายงวดแรก ณ วันทำสัญญาโดยได้รับผลตอบแทน 10% (96,895.40 / 4.16986*)	23,237.09
*4.16986 คือมูลค่าปัจจุบันของเงิน 1 บาทที่ได้รับตลอด 5 ปี ณ อัตราผลตอบแทน 10%	

เมื่อเทียบกับตัวอย่างสัญญาเช่าที่ไม่มีมูลค่าคงเหลือซึ่งคิดค่าเช่าต่อปีเท่ากับ 23,981.62 บาท จะเห็นได้ว่าค่าเช่าจะถูกลงเนื่องจากมูลค่าคงเหลือช่วยลดมูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าต่อปีลง ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้เช่าจะมีการประกันมูลค่าคงเหลือหรือไม่ก็ตาม ในด้านผู้เช่าค่าเช่ารายงวดและเงินลงทุนสุทธิตามสัญญาเช่าย่อมเท่ากันเสมอ

การบัญชีสัญญาเช่าระยะยาวกรณีมีมูลค่าคงเหลือ - ด้านผู้เช่า

ในด้านของผู้เช่า กระแสเงินสดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum Lease Payments) และมูลค่าทรัพย์สินที่แสดงในงบดุล กรณีที่ผู้เช่าประกันมูลค่าคงเหลือจะไม่เท่ากับในกรณีที่ไม่มีการประกันเสมอ จากการแสดงตัวอย่างต่อไปนี้

จากตัวอย่างที่ 2 สมมติว่าผู้เช่าประกันมูลค่าคงเหลือเท่ากับ 5,000 บาท มูลค่าทรัพย์สินที่แสดงในงบดุลสามารถคำนวณได้ดังนี้

มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่ารายปี 5 งวด (23,237.09 x 4.16986)	96,895.40
บวก มูลค่าปัจจุบันของเงินประกันมูลค่าคงเหลือ (5,000 x PVIF, I = 10%, n = 5 งวด) เท่ากับ (5,000 x 0.62092)	3,104.60
ผู้เช่าต้องบันทึกทรัพย์สินจากการเช่าในงบดุล	100,000.00

โดยตารางการตัดบัญชีตามสัญญาเช่าจะแสดงได้ดังนี้

บริษัทผู้เช่า จำกัด					
ตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่า					
วันที่	ค่าเช่ารายปี	ค่าใช้จ่าย	ดอกเบี้ย (10%)	ลดเงินต้น	เงินต้นคงเหลือ
	(ก)	(ข)	(ค)	(ง)	(จ)
01/01/2542					100,000.00
01/01/2542	25,237.09	2,000	-	23,237.09	76,762.91
01/01/2543	25,237.09	2,000	7,676.29	15,560.80	61,202.11

01/01/2544	25,237.09	2,000	6,120.21	17,116.88	44,085.23
01/01/2545	25,237.09	2,000	4,408.52	18,828.57	25,256.67
01/01/2546	25,237.09	2,000	2,525.67 *	20,711.42	4,545.24
31/12/2546	5,000.00		454.76	4,545.24	
	131,185.45	10,000.00	21,185.45	100,000.00	
ก)	ค่าเช่าตามสัญญาเช่า				
ข)	ค่าใช้จ่ายของทรัพย์สิน (ในที่นี้คือค่าเบี้ยประกัน)				
ค)	ดอกเบียจ่ายอัตรา 10% ต่อปี ซึ่งมีการจ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญา ดังนั้น ในงวดแรกจึงยังไม่มีดอกเบียจ่ายเกิดขึ้น				
ง)	ได้จาก ก) - ข) - ค)				
จ)	ได้จากยอดคงเหลืองวดที่แล้ว ลบด้วย ง)				
*	ปิดเศษเล็กน้อยเพื่อให้ลงตัว				

ผู้เช่าจะต้องบันทึกทรัพย์สินตามสัญญาเช่าระยะยาวเท่ากับ 100,000 บาท มูลค่าซากเท่ากับ 5000 บาท และตัดค่าเสื่อมราคาเป็นเวลา 5 ปี ซึ่งค่าเสื่อมราคาต่อปีจะเท่ากับ 19,000 บาท $[(100,000 - 5,000 \text{ บาท}) / 5 \text{ ปี}]$ ณ สิ้นปี 2546 ก่อนการโอนทรัพย์สินคืนผู้ให้เช่า ยอดคงเหลือในงบดุลจะเป็นดังนี้

เครื่องจักรภายใต้สัญญาเช่าการเงิน	100,000.00	ดอกเบียค้างจ่าย	454.76
หัก ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร	(95,000.00)	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	4,545.24
	5,000.00		5,000.00

ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่า สมมติว่าราคายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อยเท่ากับ 3,000 บาท กิจการผู้เช่าจะต้องรับรู้ผลขาดทุนเท่ากับ 2,000 บาท ตามการบันทึกบัญชีต่อไปนี้

เดบิต	ขาดทุนจากสัญญาเช่าการเงิน	2,000.00
	ดอกเบียจ่าย (หรือดอกเบียค้างจ่าย)	454.76
	หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	4,545.24
	ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร	95,000.00
	เครดิต เครื่องจักรภายใต้สัญญาเช่าการเงิน	100,000
	เงินสด	2,000

แต่ถ้าหากราคายุติธรรมของเครื่องหีบอ้อยมากกว่า 5,000 บาท กิจการผู้เช่าจะไม่สามารถรับรู้กำไรได้ เนื่องจากเครื่องจักรดังกล่าวเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่านั่นเอง

จะสังเกตเห็นได้ว่า ผู้เช่าจะต้องตัดค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเพียง 95,000 บาท แต่ถ้าหากผู้เช่าตัดค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเท่ากับ 100,000 บาท จะทำให้ทรัพย์สิน ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่าเท่ากับ 0 บาท ในขณะที่หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงินเท่ากับ 5,000 บาท หากมูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักรไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท จะทำให้ผู้เช่ามีกำไรในปีที่สิ้นสุดสัญญาเช่า แต่ทำให้ค่าเสื่อมราคาช่วงปี 2543 ถึง 2545 สูงเกินไป ซึ่งจะส่งผลต่อกำไรสุทธิ

การบันทึกบัญชีของผู้ให้เช่ากรณีทรัพย์สินที่เช่ามีมูลค่าซาก

ประกันราคาซาก		ไม่ประกันราคาซาก	
วันที่เช่า 1/1/2542			
เครื่องจักรภายใต้สัญญาเช่าการเงิน 100,000.00		เครื่องจักรภายใต้สัญญาเช่าการเงิน 96,895.40	
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 100,000.00		หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 96,895.40	
จ่ายค่าเช่างวดแรก 1/1/2542			
ค่าเบี่ยประกันภัย 2,000.00		ค่าเบี่ยประกันภัย 2,000.00	
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 23,237.09		หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 23,237.09	
เงินสด 25,237.09		เงินสด 25,237.09	
ปรับปรุงดอกเบี่ยค้างจ่าย ณ 31/12/2542			
ดอกเบี่ยจ่าย 7,676.29		ดอกเบี่ยจ่าย 7,365.83	
ดอกเบี่ยค้างจ่าย 7,676.29		ดอกเบี่ยค้างจ่าย 7,365.83	
บันทึกค่าเสื่อมราคา 31/12/2542			
ค่าเสื่อมราคา		ค่าเสื่อมราคา 19,379.08	
ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร		ค่าเสื่อมราคาสะสม - เครื่องจักร 19,379.08	
จ่ายค่าเช่าปีที่ 2 ณ 1/1/2543		จ่ายค่าเช่าปีที่ 2 ณ 1/1/2543	
ค่าเบี่ยประกันภัย 2,000.00		ค่าเบี่ยประกันภัย 2,000.00	
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 15,560.80		หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน 15,871.26	
ดอกเบี่ยจ่าย (หรือดอกเบี่ยค้างจ่าย) 7,676.29		ดอกเบี่ยจ่าย (หรือดอกเบี่ยค้างจ่าย) 7,365.83	
เงินสด 25,237.09		เงินสด 25,237.09	

การบัญชีสัญญาเช่าระยะยาวกรณีมีมูลค่าคงเหลือ - ด้านผู้เช่า

จากที่ได้กล่าวถึงข้างต้น หากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของผู้ให้เช่าตอนสิ้นสุดสัญญา เงินลงทุนสุทธิ ผู้ให้เช่าลงทุนไปนั้นจะเท่ากันเสมอไม่ว่าจะมีการประกันราคาซากหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นค่าเช่าต่องวดที่ทำให้ผู้ให้เช่าได้รับผลตอบแทนที่ต้องการจึงเท่ากันทั้งสองกรณีคือ 23,237.09 บาท

จากข้อมูลตามตัวอย่าง สมมุติว่าผู้ให้เช่าคาดว่าเครื่องหีบอ้อยที่ให้เช่าจะมีมูลค่าคงเหลือเท่ากับ 5,000 บาทเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า และผู้ให้เช่าจัดประเภทสัญญาเช่าเป็นแบบสัญญาเช่าการเงิน เราจะสามารถคำนวณหา มูลค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตามตารางต่อไปนี้

เงินลงทุนขั้นต้นในสัญญาเช่า	= (23,237.09 x 5) + 5,000 = 121,185.45
รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น	= 121,185.45 - 100,000 = 21,185.45
เงินลงทุนสุทธิในสัญญาเช่า	= 121,185.45 - 21,185.45 = 100,000

การตัดบัญชีตามสัญญาเช่าไม่ว่าจะมีการประกันมูลค่าซากหรือไม่ จะเป็นไปตามตารางต่อไปนี้

บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด					
ตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่า					
วันที่	ค่าเช่ารายปี	ค่าใช้จ่าย	ดอกเบี้ย (10%)	ลดเงินต้น	เงินต้นคงเหลือ
	(ก)	(ข)	(ค)	(ง)	(จ)
01/01/2542					100,000.00
01/01/2542	25,237	2,000	0	23,237.09	76,762.91
01/01/2543	25,237	2,000	7,676.29	15,560.80	61,202.11
01/01/2544	25,237	2,000	6,120.21	17,116.88	44,085.23
01/01/2545	25,237	2,000	4,408.52	18,828.57	25,256.67
01/01/2546	25,237	2,000	2,525.67	20,711.42	4,545.24
01/01/2546	5,000	0	454.76 *	4,545.24	0.00
	131,185	10,000	21,185	100,000	
ก)	ค่าเช่าตามสัญญาเช่า				
ข)	ค่าใช้จ่ายของทรัพย์สิน (ในที่นี้คือค่าเบี้ยประกัน)				
ค)	ดอกเบี้ยจ่ายอัตรา 10% ต่อปี ซึ่งมีการจ่ายงวดแรก ณ วันที่ทำสัญญา ดังนั้น ในงวดแรกจึงยังไม่มีดอกเบี้ยจ่ายเกิดขึ้น				
ง)	ได้จาก ก) - ข) - ค)				
จ)	ได้จากยอดคงเหลืองวดที่แล้ว ลบด้วย ง)				
*	บิตเศษเล็กน้อยเพื่อให้ลงตัว				

ผู้ให้เช่าต้องบันทึกรายการเกี่ยวกับการให้เช่า ณ ปีแรกดังต่อไปนี้

วันที่ทำสัญญาเช่า 1/1/2542

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	121,185.45
	เครดิต เครื่องจักร	100,000.00
	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	21,185.45

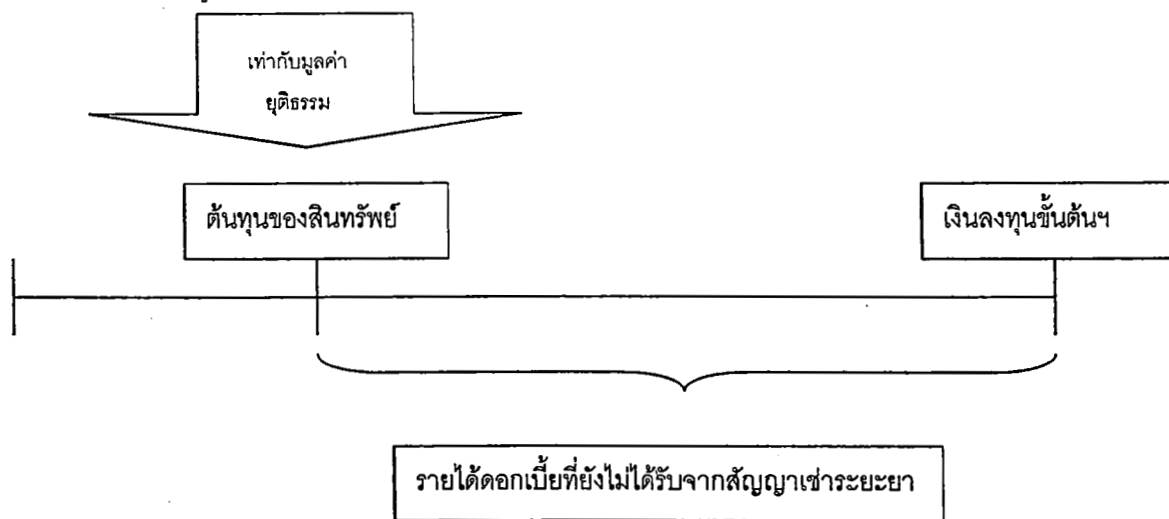
รับค่าเช่างวดแรก 1/12/542

เดบิต	เงินสด	25,237.09
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	23,237.09
	ค่าเบี้ยประกันภัย / ค่าเบี้ยประกันภัยค้างจ่าย	2,000.00
	รับรู้รายได้ดอกเบี้ยปีแรก ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542	
เดบิต	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	7,676.29
	เครดิต รายได้ดอกเบี้ย	7,676.29

ผู้ให้เช่าต้องทบทวนประมาณการมูลค่าคงเหลือที่ไม่ได้รับการประกันที่ใช้ในการคำนวณเงินลงทุนสุทธิ อย่างสม่ำเสมอ หากประมาณการมูลค่าคงเหลือที่ไม่ได้รับการประกันมีจำนวนลดลง ผู้ให้เช่าต้องทบทวนการปันส่วนรายได้ตลอดอายุของสัญญาเช่า และต้องรับรู้การลดลงของจำนวนที่ตั้งค้างรับในงบกำไรขาดทุนทันที¹⁷

สัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ - ด้านผู้ให้เช่า (Sales - type Leases - Lessor)

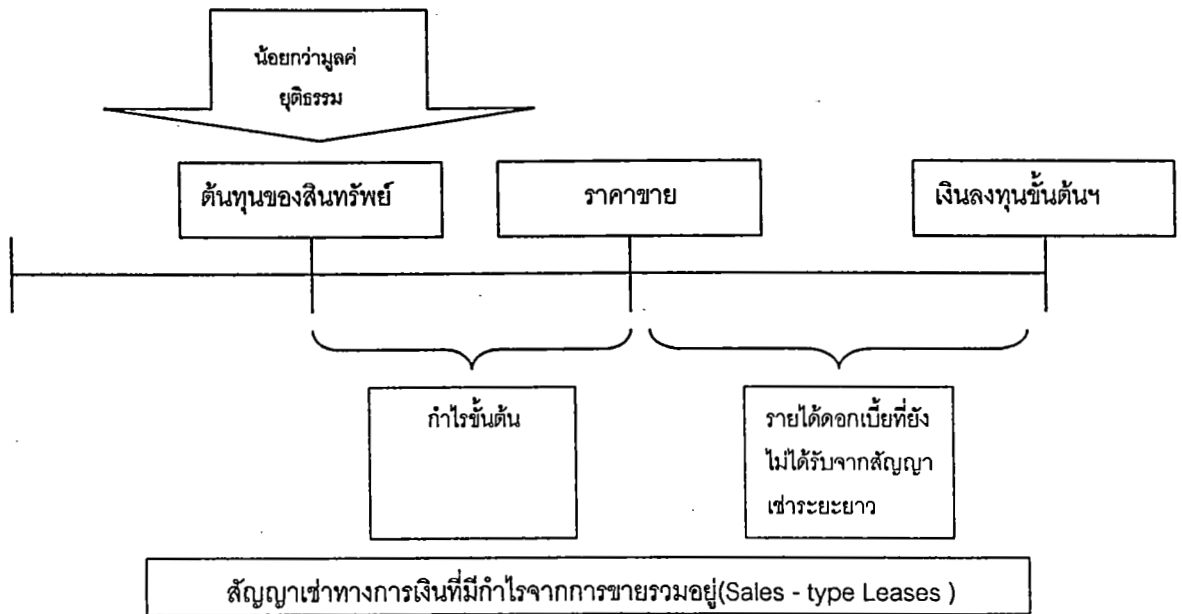
ผู้ให้เช่าตามสัญญาเช่าทางการเงินประเภทนี้ปกติจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้แทนจำหน่ายสินค้า ซึ่งสัญญาเช่าทางการเงินประเภทนี้จะมีลักษณะของธุรกรรมสองประเภทผสมกันคือ การขาย และการให้กู้เงินเพื่อการซื้อสินค้า ดังนั้นกำไรจากสัญญาเช่าการเงินประเภทนี้จะประกอบไปด้วย กำไรจากการขาย และดอกเบี้ยรับจากสัญญาเช่าการเงิน โดยข้อแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Lease) กับสัญญาเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases - Lessor) สามารถแสดงตามภาพต่อไปนี้

¹⁷ ร่างมาตรฐานการ

สัญญาเช่าการเงินโดยตรง (Direct Financing Lease)

คำจำกัดความของสัญญาเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่(Sales - type Leases)

1. เงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่า (Gross Investment) คือผลรวมของจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่าภายใต้สัญญาเช่าการเงินที่พิจารณาจากด้านผู้ให้เช่า (Minimum Lease Payments) โดยรวมมูลค่าคงเหลือที่ไม่ได้รับการประกันมูลค่าคงเหลือ (unguaranteed residual value) ของผู้ให้เช่าด้วย
2. รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น (Unearned Interest Revenue) คือผลต่างระหว่างเงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่าของผู้ให้เช่ากับมูลค่ายุติธรรมของทรัพย์สินที่ให้เช่า
3. ราคาขายของทรัพย์สิน (Sales Price of the Asset) มูลค่าปัจจุบันของเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum lease Payments)
4. ต้นทุนขาย (Cost of Goods Sold) ต้นทุนของทรัพย์สินที่ให้เช่า หักด้วยมูลค่าปัจจุบันของราคาขายที่ไม่ได้รับการประกัน

ไม่ว่าผู้เช่าจะประกันมูลค่าซากหรือไม่ก็ตาม เงินลงทุนขั้นต้นตามสัญญาเช่า (Gross Investment) จะเท่ากันเสมอ แต่รายได้จากการขายและต้นทุนขายในกรณีที่ประกันมูลค่าซากจะไม่เท่ากับกรณีที่ไม่ได้ประกัน

หากมีการประกันมูลค่าซากโดยผู้เช่า ผู้ให้เช่าจะถือเสมือนว่า ผู้ให้เช่าสามารถขายทรัพย์สินดังกล่าวได้ทั้งจำนวน จึงสามารถรับรู้รายได้และต้นทุนขายได้ทั้งจำนวนเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้เช่าจึงต้องบันทึกราคาขายและต้นทุนขายเต็มจำนวน โดยไม่ต้องหักมูลค่าปัจจุบันของซากแต่อย่างใด

แต่หากไม่มีการประกันมูลค่าซากโดยผู้เช่า ผู้ให้เช่าจะถือเสมือนว่า ผู้ให้เช่าสามารถขายทรัพย์สินดังกล่าวได้เพียงบางส่วนเท่านั้น จึงสามารถรับรู้รายได้และต้นทุนขายได้เพียงบางส่วน ดังนั้น ผู้เช่าจึงต้องบันทึกราคาขายและต้นทุนขายโดยหักมูลค่าปัจจุบันของซากออกเสียก่อน ซึ่งไม่ว่าผู้เช่าจะประกันมูลค่าซากหรือไม่ก็ตาม กำไรขั้นต้นจากการขายย่อมเท่ากันเสมอ

จากตัวอย่างที่ 2 สมมุติว่าเครื่องหีบอ้อยมีมูลค่าคงเหลือเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าเท่ากับ 5,000บาท (คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันได้เท่ากับ 3,104.60 บาท) โดยมีต้นทุนการผลิตเครื่องจักรเท่ากับ 85,000 บาท สมมุติว่ามูลค่ายุติธรรมของซากเครื่องจักร ณ วันสิ้นสุดสัญญาเช่าเท่ากับ 3,000 บาท จำนวนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases) สามารถแสดงได้ตามตารางต่อไปนี้

สัญญาเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่ (Sales - type Leases)		
	ประกันราคาซาก	ไม่ประกันราคาซาก
เงินลงทุนขั้นต้น	121,185.45	เท่ากัน
	$([23,237.09 \times 5] + 5,000)$	
รายได้ทางการเงินที่ยังไม่เกิดขึ้น	21,185.45	เท่ากัน
	$(121,185.45 - 100,000)$	
ราคาขายเครื่องจักร	100,000.00	96,895.40
	$(96,895.40 + 3,104.60)$	
ต้นทุนขาย	85,000.00	81,895.40
		$(85,000 - 3,104.60)$
กำไรขั้นต้น	15,000.00	15,000.00
	$(100,000 - 85,000)$	$(96,895.40 - 81,895.40)$

จะเห็นได้ว่า กำไรขั้นต้นของบริษัทผู้ให้เช่า จำกัดจะเท่ากับ 15,000 บาท ทั้ง 2 กรณีไม่ว่าจะมีการประกันมูลค่าซากหรือไม่ก็ตาม แต่ราคาขายกับต้นทุนขายจะต่างกัน โดยผู้ให้เช่าจะต้องนำมูลค่าปัจจุบันของราคาซากหักออกจากราคาขายและต้นทุนขายในกรณีที่ไม่มีการประกันมูลค่าซาก ทั้งนี้เพราะหากไม่มีการประกันมูลค่าซาก ผู้ให้เช่าก็จะไม่สามารถแน่ใจได้ว่าทรัพย์สินที่จะได้รับคืนเมื่อสิ้นสุดสัญญาจะมีมูลค่าเท่ากับเท่าไร จึงไม่สามารถรับรู้รายได้จากการขายในส่วนของมูลค่าซากได้

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการให้เช่าโดยมีมูลค่าซาก กรณีที่เป็นสัญญาเช่าทางการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่

ประกันราคาซาก		ไม่ประกันราคาซาก	
วันที่ทำสัญญาเช่า 1/1/2542			
ต้นทุนขาย	85,000.00	ต้นทุนขาย	81,895.40
ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	121,185.45	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	121,185.45
รายได้จากการขาย	100,000.00	รายได้จากการขาย	96,895.40
รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	21,185.45	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	21,185.45
สินค้า	85,000.00	สินค้า	85,000.00
รับค่าเช่างวดแรก 1/1/2542			
เงินสด	25,237.09	เงินสด	25,237.09
ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	23,237.09	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	23,237.09
ค่าเบี้ยประกัน / ค่าเบี้ยประกันค้ำ	2,000.00	ค่าเบี้ยประกัน / ค่าเบี้ยประกันค้ำ	2,000.00
จ่าย		จ่าย	
รับรู้ดอกเบี้ยรับ ณ 31/12/2542			
รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	7,676.29	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	7,676.29
ดอกเบี้ยรับ	7,676.29	ดอกเบี้ยรับ	7,676.29
รับค่าเช่างวดที่สอง 1/1/2543			
เงินสด	25,237.09	เงินสด	25,237.09
ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	23,237.09	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	23,237.09
ค่าเบี้ยประกัน / ค่าเบี้ยประกันค้ำ	2,000.00	ค่าเบี้ยประกัน / ค่าเบี้ยประกันค้ำ	2,000.00
จ่าย		จ่าย	
รับรู้ดอกเบี้ยรับ ณ 31/12/2542			
รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	6,120.21	รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	6,120.21
ดอกเบี้ยรับ	6,120.21	ดอกเบี้ยรับ	6,120.21
บันทึกการรับคืนทรัพย์สิน (ซาก) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546			
สินค้า	3,000.00	สินค้า	3,000.00
เงินสด	2,000.00	เงินสด	2,000.00
ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	5,000.00	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	5,000.00

สัญญาเช่าการเงินกรณีให้สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินด้วยราคาที่คาดว่าจะต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมแก่ผู้เช่า - ด้านผู้เช่า (Bargain Purchase Option - Lessee)

หากสัญญาเช่าให้สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินด้วยราคาที่คาดว่าจะต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมแก่ผู้เช่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า โดยราคาตามสิทธิเลือกนั้นต่ำกว่าราคายุติธรรม¹⁸ จนกระทั่งสามารถแน่ใจได้ว่าผู้เช่าจะใช้สิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินนั้น ผู้เช่าจะต้องรวมราคาตามสิทธิดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum Lease Payments) เพื่อใช้คำนวณมูลค่าปัจจุบันด้วย

จากตัวอย่างที่ 2 สมมุติว่าบริษัทผู้เช่า จำกัดมีสิทธิซื้อเครื่องหีบอ้อยที่เช่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า ณ สิ้นปีที่ 5 ในราคา 5,000 บาท (5% ของมูลค่ายุติธรรม ณ วันทำสัญญาเช่า) โดยคาดว่า เครื่องหีบอ้อยดังกล่าวน่าจะมีมูลค่ายุติธรรมเมื่อสิ้นปีที่ 5 เท่ากับ 18,000 บาท ซึ่งราคาตามสิทธิเลือกซื้อดังกล่าวเป็นราคาที่ทำให้แน่ใจได้ว่า ผู้เช่าจะใช้สิทธิเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าแน่นอน ดังนั้น ผู้เช่าจึงต้องนำราคาตามสิทธิเลือก 5,000 บาท รวมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสเงินสดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่า (Minimum Lease Payments) เพื่อใช้คำนวณมูลค่าปัจจุบัน ทั้งนี้ ตารางการตัดบัญชีตามสัญญาเช่าจะเหมือนกับกรณีผู้เช่าประกันมูลค่าซากเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า ซึ่งตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นตามหน้าที่ XXXX

ข้อแตกต่างด้านการบัญชีสำหรับผู้เช่ากรณีผู้เช่าประกันมูลค่าซากกับกรณีผู้เช่ามีสิทธิเลือกซื้อนั้น มีเพียงการคำนวณค่าเสื่อมราคา โดยหากผู้เช่าประกันมูลค่าซากเมื่อสิ้นสุดสัญญาผู้เช่าจะต้องตัดค่าเสื่อมราคาตามอายุสัญญาเช่า แต่หากกรณีผู้เช่ามีสิทธิเลือกซื้อทรัพย์สินเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าในราคาที่ต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรมมาก ผู้เช่าจะต้องตัดค่าเสื่อมราคาเท่ากับอายุของทรัพย์สิน เนื่องจากผู้เช่ามีความตั้งใจและสามารถครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวได้ตลอดอายุของทรัพย์สิน ไม่ใช่เพียงแต่อายุของสัญญาเช่าซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระยะเวลาที่ผู้เช่าจะได้รับผลประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น ๆ

ต้นทุนทางตรงที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่า

ต้นทุนทางตรงเมื่อเริ่มแรก เช่น ค่านายหน้า และค่าธรรมเนียมทางกฎหมาย มักเกิดขึ้นในการต่อรองหรือการเตรียมการสัญญาเช่าระยะยาว ต้นทุนทางตรงเมื่อเริ่มแรกสำหรับสัญญาเช่าการเงินจะเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดรายได้ทางการเงินและกิจการต้องรับรู้ต้นทุนทางตรงดังกล่าวในงบกำไรขาดทุนทันทีหรือป็นส่วนไปหักจากรายได้ตลอดอายุของสัญญาเช่า การป็นส่วนตลอดอายุของสัญญาเช่าอาจทำได้โดยการรับรู้ค่าใช้จ่ายสำหรับต้นทุนทางตรงที่เกิดขึ้นตามส่วนของรายได้ทางการเงินรับรู้ (ที่เท่ากับต้นทุนทางตรงเมื่อเริ่มแรก) ซึ่งรับรู้เป็นรายได้ในงวดเดียวกัน¹⁹

¹⁸ คณะอนุกรรมการมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 29 ได้กำหนดไว้ว่าราคาที่มิสิทธิเลือกที่จะซื้อทรัพย์สินที่เช่ามีราคาเท่ากับหรือน้อยกว่าร้อยละ 5 ของราคายุติธรรมโดยประมาณของทรัพย์สิน ณ วันเริ่มต้นของสัญญาเช่า ถือได้ว่าเป็นราคาต่ำกว่าราคายุติธรรมมาก

¹⁹ ร่างมาตรฐานการบัญชี เรื่องสัญญาเช่าระยะยาว ย่อหน้าที่ 33

การขายและเช่ากลับคืน (Sale - Leasebacks)

ด้านผู้ขาย - ผู้เช่า

การขายและเช่ากลับคืนคือการที่เจ้าของทรัพย์สิน (ผู้ขาย - ผู้เช่า) ได้ขายทรัพย์สินและทำการเช่ากลับมา โดยทันทีจากผู้ซื้อ ซึ่งโดยปกติเจ้าของเดิมจะเป็นผู้ใช้ทรัพย์สินอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการขายออกไปแล้วก็ตาม การขายและเช่ากลับคืนโดยปกติเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดหาเงินทุนของเจ้าของทรัพย์สินเดิมโดยใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ข้อดีประการหนึ่งของผู้ขายก็คือการขายและเช่ากลับมักเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำกว่าการกู้ยืมโดยปกติ

หากการขายและเช่ากลับคืนเข้าลักษณะของสัญญาเช่าการเงิน รายการดังกล่าวจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดหาเงินทุน และเนื่องจากเจ้าของทรัพย์สินคนเดิม (ผู้ขาย-ผู้เช่า) มีเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นต่อ ดังนั้นจึงมองได้ว่าการขายยังไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ หากปรากฏว่ามีกำไรจากการขาย ผู้ขายไม่ควรรับรู้กำไรจากการขายทรัพย์สินในงบกำไรขาดทุน แต่ควรบันทึกเป็นกำไรจากการตัดบัญชีและตัดบัญชีไปตลอดอายุสัญญาเช่า อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าการขายและเช่ากลับคืนเกิดผลขาดทุนขึ้น กิจการผู้ขายควรรับรู้ผลขาดทุนโดยทันที ยกเว้นหากผลขาดทุนนั้นได้รับการชดเชยจากค่าเช่าในอนาคตที่ต่ำกว่าราคาตลาด กิจการควรตั้งเป็นรายการรอดตัดบัญชีและตัดบัญชีตามสัดส่วนของค่าเช่าที่จ่ายตลอดงวดที่คาดว่าจะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น

ในกรณีที่หากสัญญาเช่าเข้าข่ายสัญญาเช่าดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ผู้ขายได้ขายทรัพย์สินไปโดยเช่ากลับเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งการขายทรัพย์สินในกรณีนี้ถือว่าผู้ขายได้โอนกรรมสิทธิ์และความเสี่ยงในทรัพย์สินให้กับผู้ซื้อโดยสมบูรณ์ ดังนั้นผู้ขายจึงต้องรับรู้ผลกำไรหรือขาดทุนจากการขายในงบกำไรขาดทุนทันที

ด้านผู้ซื้อ - ผู้ให้เช่า

ผู้ซื้อ - ผู้ให้เช่าจะต้องบันทึกการขายและเช่ากลับ เป็นการซื้อทรัพย์สิน และบันทึกการให้เช่าตามแบบสัญญาเช่าการเงิน หากเช่าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งใน 4 ข้อ แต่ถ้าไม่เช่าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งก็ให้บันทึกการให้เช่าตามแบบของสัญญาเช่าดำเนินงานแทน

ตัวอย่างของการขายและเช่ากลับ

สมมุติว่า บริษัทผู้เช่า จำกัด ได้ขายอาคารสำนักงานที่มีราคาตามบัญชีเท่ากับ 75,500,000 บาท ในราคา 80,000,000 บาท ในวันที่ 1 มกราคม 2542 และเช่ากลับมาในทันที โดยมีเงื่อนไขในการเช่าดังต่อไปนี้

ระยะเวลาการเช่าเท่ากับ 15 ปี ไม่สามารถยกเลิกสัญญาเช่าได้ โดยต้องจ่ายค่าเช่าปีละ 10,487,443 บาท โดยจ่ายทุก ๆ วันต้นปีเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2542

1. อาคารสำนักงานหลังนี้มีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับ 80,000,000 บาท และมีอายุการใช้งานประมาณ 15 ปี
2. บริษัทผู้เช่า จำกัด เป็นผู้จ่ายค่าเช่าที่เกี่ยวข้องกับการใช้อาคารสำนักงานทั้งหมด
3. บริษัทผู้เช่า จำกัดตัดค่าเสื่อมราคาอาคารดังกล่าวโดยใช้วิธีเส้นตรงตลอดอายุ 15 ปี
4. ผู้ให้เช่าได้รับผลตอบแทนจากการให้เช่าเท่ากับ 12% ต่อปี

5. อัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มของผู้เช่าเท่ากับ 12%

เนื่องจากระยะเวลาตามสัญญาเช่ามากกว่า 80% ของอายุสินทรัพย์, มูลค่าปัจจุบันของค่าเช่าขั้นต่ำมากกว่า 90% ของมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ ณ วันที่ทำสัญญาเช่า ดังนั้นทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าต้องจัดประเภทสัญญาเช่านี้เป็นสัญญาเช่าการเงิน และเมื่อพิจารณาจากด้านผู้ให้เช่า ต้นทุนของอาคารและมูลค่ายุติธรรมของอาคารเท่ากับ 80 ล้านบาทพอดี ผู้ให้เช่าจึงต้องจัดประเภทเป็นสัญญาเช่าทางการเงินโดยตรง (Direct Financing Lease) การบันทึกบัญชีทั้งด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่าสามารถแสดงให้เห็ดังต่อไปนี้

บริษัทผู้เช่า จำกัด		บริษัทผู้ให้เช่า จำกัด	
บริษัทผู้เช่า ขายอาคารสำนักงานให้กับบริษัทผู้ให้เช่า ณ วันที่ 1 มกราคม 2542			
เงินสด	80,000,000	อาคารสำนักงาน	80,000,000
อาคารสำนักงาน	75,500,000	เงินสด	80,000,000
กำไรจากการขายและช่ากลับคืนรอดตัดบัญชี	4,500,000		
อาคารสำนักงานตามสัญญาเช่าการเงิน	80,000,000	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	157,311,645
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	80,000,000	อาคารสำนักงาน	80,000,000
		รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว	77,311,645
			(10,487,443 x 15 = 157,311,645)
จ่ายค่าเช่างวดแรก ณ วันที่ 1 มกราคม 2542			
หนี้สินตามสัญญาเช่าการเงิน	10,487,443	เงินสด	10,487,443
เงินสด	10,487,443	ลูกหนี้ตามสัญญาเช่าการเงิน	10,487,443
		เงิน	
จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ตามสัญญาเช่า			
ค่าเบี้ยประกันภัย, ค่าบำรุงรักษา, ฯลฯ	xxx	ไม่ต้องบันทึกบัญชี	
เงินสด / เจ้าหนี้	xxx		
ตัดค่าเสื่อมราคา ณ 31 ธันวาคม 2542			
ค่าเสื่อมราคา	5,333,333	ไม่ต้องบันทึกบัญชี	
ค่าเสื่อมราคาสะสม (80,000,000 / 15ปี)	5,333,333		

รับรู้ผลกำไรจากการขายและเช่ากลับคืน 31 ธันวาคม 2542			
กำไรจากการขายและเช่ากลับคืน	300,000		ไม่ต้องบันทึกบัญชี
รอดัดบัญชี			
ค่าเสื่อมราคา		300,000	
(4,500,000 / 15)			
หมายเหตุ : กิจการอาจเลือกเครดิตรายได้แทนเครดิตลดค่าเสื่อมราคาก็ได้			
บันทึกดอกเบี้ยสำหรับปี 2542 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542			
ดอกเบี้ยจ่าย	8,341,507*		รายได้ดอกเบี้ยที่ยังไม่ได้รับจากสัญญาเช่าระยะยาว
			รายได้ดอกเบี้ย
ดอกเบี้ยค้างจ่าย		8,341,507	8,341,507

*คำนวณได้จากตารางตัดบัญชีบางส่วนดังนี้

วันที่	ค่าเช่ารายปี	ดอกเบี้ย (12%)	ลดเงินต้น	เงินต้นคงเหลือ
01/01/2542				80,000,000
01/01/2542	10,487,443	-	10,487,443	69,512,557
01/01/2543	10,487,443	8,341,507	2,145,936	67,366,621

การเปิดเผยข้อมูล

- ร่างมาตรฐานการบัญชีเรื่องสัญญาเช่าระยะยาว ได้กำหนดให้ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่าดังนี้
- ผู้เช่าต้องเปิดเผยการกระทบยอระหว่างจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายทั้งสิ้นกับมูลค่าปัจจุบันของหนี้สินตามสัญญาเช่าสำหรับระยะเวลา 3 ช่วง คือ ระยะเวลาที่ไม่เกินหนึ่งปี ระยะเวลาที่เกินหนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี และระยะเวลาที่เกินห้าปี
  - ผู้ให้เช่าต้องเปิดเผยการกระทบยอระหว่างผลรวมของเงินลงทุนทั้งสิ้นตามสัญญาเช่ากับมูลค่าปัจจุบันของลูกหนี้จำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่าสำหรับระยะเวลา 3 ช่วง คือ ระยะเวลาที่ไม่เกินหนึ่งปี ระยะเวลาที่เกินหนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี และระยะเวลาที่เกินห้าปี
  - ค่าใช้จ่ายทางการเงินและรายได้ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับข้อ ก) และข้อ ข)
  - จำนวนเงินขั้นต่ำที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตจากการเช่าช่วง ณ วันที่ในงบดุลที่ไม่อาจบอกเลิกได้
  - ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้จำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายตามสัญญาเช่าที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้
  - ผู้ให้เช่าต้องเปิดเผยค่าเช่าที่อาจเกิดขึ้นที่รับรู้ในงบกำไรขาดทุนสำหรับงวด

สรุป

สัญญาเช่าระยะยาว มีสองประเภทคือ สัญญาเช่าการเงินและสัญญาเช่าดำเนินงาน ซึ่งสัญญาเช่าการเงินนั้นมีลักษณะเป็นการซื้อขายสินค้ามากกว่าการเช่าสินค้า ในขณะที่สัญญาเช่าดำเนินงานถือเป็นการเช่าสินทรัพย์เพื่อใช้ในกิจการ ดังนั้น ทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าจะต้องบันทึกรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามสัญญาเช่าให้เหมาะสมโดยยึดถือเนื้อหาทางเศรษฐกิจมากกว่ารูปแบบของสัญญาตามกฎหมาย เพื่อให้กิจการสามารถแสดงงบการเงินได้อย่างถูกต้องอันจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้งบการเงิน

แบบฝึกหัด

1. การบันทึกบัญชีของผู้เช่า - สัญญาเช่าการเงิน

บริษัทดาวเรือง จำกัด ได้ทำสัญญาเช่าเครื่องจักรระยะยาวกับบริษัทปลาทอง จำกัด ณ วันที่ 1 ธันวาคม 25x4 ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเช่ามีดังนี้

- ก) อายุสัญญาเช่าเท่ากับ 3 ปียกเลิกไม่ได้ ไม่มีการต่อสัญญาเช่า ค่าเช่าต่อปีเท่ากับ 106,012 บาท จ่ายทุกวันที่ 1 ธันวาคมของทุกปี เริ่มตั้งแต่ 1 ธันวาคม 25x4
- ข) มูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักร ณ วันที่ 1 ธันวาคม 25x4 เท่ากับ 310,000 บาท โดยเครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งานเท่ากับ 5 ปีไม่มีมูลค่าซาก เมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าเครื่องจักรดังกล่าวจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า
- ค) บริษัทดาวเรือง จำกัด ตัดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง
- ง) บริษัทดาวเรืองมีอัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มเท่ากับ 10% ต่อปี และไม่ทราบอัตราดอกเบี้ยของผู้ให้เช่า
- จ) บริษัทดาวเรืองปิดบัญชีทุกวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี

ให้ทำ

บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทดาวเรือง จำกัด ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 25x4 ถึง 31 ธันวาคม 25x7

2. ชนิดของสัญญาเช่า - การจัดทำตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่า

ในวันที่ 1 มกราคม 25x4 บริษัทไก่แจ้ ลีสซิ่ง จำกัด ได้ให้เช่าเครื่องจักรที่มีต้นทุนและมูลค่ายุติธรรมเท่ากับ 95,000 บาท แก่บริษัทบานชื่น จำกัด สัญญาเช่ามีอายุ 3 ปียกเลิกไม่ได้ ซึ่งเครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งาน 3 ปีไม่มีมูลค่าซาก ซึ่งบริษัทไก่แจ้ ลีสซิ่ง จำกัด ได้รับผลตอบแทนจากการให้เช่าครั้งนี้เท่ากับ 9% ต่อปี ซึ่งบริษัทบานชื่น จำกัด ต้องจ่ายค่าเช่างวดแรกในวันที่ 31 ธันวาคม 25x4

ให้ทำ

- ก) จงพิจารณาว่าสัญญาเช่าข้างต้นถือเป็นสัญญาเช่าประเภทใด
- ข) จัดทำตารางตัดบัญชีสัญญาเช่าทั้งในด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่าตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคมจนกระทั่งสิ้นสุดสัญญาเช่า

3. การบันทึกบัญชีของผู้ให้เช่า - สัญญาเช่าที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่

ในวันที่ 1 มกราคม 25x4 บริษัทแมวไทย จำกัด ให้เช่าเครื่องจักรแก่บริษัทมะลิ จำกัด สัญญาเช่ามีอายุ 4 ปียกเลิกไม่ได้ ต่อไปนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่า

- กรรมสิทธิ์ในเครื่องจักรจะตกเป็นของผู้เช่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า

- มูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักรเท่ากับ 21,188 บาท โดยบริษัทแมวไทย จำกัดมีต้นทุนของเครื่องจักรนี้เท่ากับ 16,100 บาท ซึ่งอายุการใช้งานของเครื่องจักรนี้เท่ากับ 5 ปี
- อัตราผลตอบแทนที่บริษัทแมวไทยต้องการคือ 9% ต่อปี
- ผู้เช่าจะต้องจ่ายค่าเช่างวดแรก ณ วันที่ทำสัญญาเช่า

ให้ทำ

- ก) จัดทำตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่าสำหรับบริษัทแมวไทย จำกัด
- ข) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทแมวไทย จำกัด สำหรับปี 25x4, 25x5, และ 25x6 เกี่ยวกับสัญญาเช่า

4. การคำนวณค่าเช่า - การบันทึกบัญชีของผู้ให้เช่า

ณ วันที่ 1 มกราคม 25x3 บริษัทหางดาบลิ้นชิ่ง จำกัด ให้เช่าเครื่องจักรแก่บริษัททิวลิป จำกัด ต่อไปนี้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่า

- สัญญาเช่าอายุ 6 ปียกเลิกไม่ได้ โดยเครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งาน 6 ปี
- บริษัทหางดาบลิ้นชิ่ง จำกัด มีต้นทุนของเครื่องจักรเท่ากับ 220,377 บาท และมูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักรก็เท่ากับ 220,377 บาท
- เมื่อหมดสัญญาเช่า เครื่องจักรนั้นจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่า ซึ่งเครื่องจักรดังกล่าวไม่มีมูลค่าซาก
- ผู้เช่าจะต้องจ่ายค่าเช่างวดแรก ณ วันที่ทำสัญญาเช่า

ให้ทำ

- ก) สมมุติว่าผู้ให้เช่าต้องการผลตอบแทน 10% ให้คำนวณค่าเช่าต่องวด
- ข) จัดทำตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่าในส่วนของผู้ให้เช่า
- ค) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของผู้ให้เช่าเกี่ยวกับสัญญาเช่า ณ ปี 25x3 และ 25x4 โดยผู้ให้เช่าปิดบัญชีทุกวันที่ 31 ธันวาคม

5. การบันทึกบัญชีและการจัดทำตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่า - ด้านผู้เช่า

ณ วันที่ 1 มกราคม 25x3 บริษัทหางนงกยูงลิ้นชิ่ง จำกัด ให้เช่าเครื่องจักรแก่บริษัทเฟื่องฟ้า จำกัด โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่าดังนี้

- สัญญาเช่าอายุ 5 ปียกเลิกไม่ได้ โดยเครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งาน 5 ปี
- มูลค่ายุติธรรมของเครื่องจักร ณ วันที่ 1 มกราคม 25x3 เท่ากับ 80,000 บาท
- เมื่อหมดสัญญาเช่า เครื่องจักรนั้นจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่า ซึ่งเครื่องจักรดังกล่าวไม่มีมูลค่าซาก
- ผู้เช่าต้องจ่ายค่าเช่าเป็นรายปี ปีละ 19,185.27 บาท โดยจ่ายงวดแรกวันที่ 1 มกราคม 25x3
- ผู้เช่ามีอัตราดอกเบี้ยส่วนเพิ่มเท่ากับ 12% ต่อปี และทราบว่าผู้ให้เช่าคิดอัตราผลตอบแทนในสัญญาเช่าเท่ากับ 10%
- บริษัทเฟื่องฟ้า จำกัด ตัดค่าเสื่อมเครื่องจักรแบบเส้นตรง

ให้ทำ

- ก) จัดทำตารางการตัดบัญชีสัญญาเช่าในส่วนของผู้เช่า

- ข) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของผู้เช่าเกี่ยวกับสัญญาเช่า ณ ปี 25x3 และ 25x4 โดยผู้เช่าปิดบัญชีทุกวันที่ 31 ธันวาคม

6. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงาน

ณ วันที่ 1 มกราคม 25x3 บริษัทปลาหม้อ จำกัด ให้เช่าอาคารแก่บริษัทคาร์เนชั่น จำกัด โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่าดังนี้

- สัญญาเช่ามีอายุ 10 ปี
- บริษัทปลาหม้อ จำกัด ซื้ออาคารเป็นเงินสดในวันที่ 1 มกราคม 25x8 เป็นเงิน 4,500,000 บาท
- บริษัทปลาหม้อ จำกัด ตัดค่าเสื่อมอาคารแบบเส้นตรง โดยคาดว่าอาคารดังกล่าวมีอายุการใช้งานเท่ากับ 50 ปี
- อัตราค่าเช่าเท่ากับ 275,000 บาท ต่อปีจ่ายทุกสิ้นปี
- ทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่าจ่ายปิดบัญชีทุกวันที่ 31 ธันวาคม

ให้ทำ

- ก) บันทึกบัญชีของบริษัทปลาหม้อ จำกัด ในปี 25x3
ข) บันทึกบัญชีของบริษัทคาร์เนชั่น จำกัด ในปี 25x3

7. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสัญญาเช่าดำเนินงาน

ณ วันที่ 1 มกราคม 25x5 บริษัทอิกัวน่า จำกัด ซื้อเครื่องจักรมูลค่า 900,000 บาท เครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งาน 8 ปี ไม่มีมูลค่าซาก ตัดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง ซึ่งบริษัทอิกัวน่าได้นำเครื่องจักรนั้นให้บริษัทจำปี จำกัด เช่าปีละ 210,000 บาท โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาเช่าดังนี้

- ❖ สัญญาเช่าอายุ 3 ปี
- ❖ บริษัทอิกัวน่า จำกัด จ่ายค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องจักรที่ให้เช่าแก่บริษัทจำปีเท่ากับ 25,000 บาท ในปี 25x5
- ❖ หากบริษัทจำปีจะซื้อเครื่องจักร จะสามารถซื้อได้ในราคา 940,000 บาท
- ❖ บริษัทจำปี จำกัด ต้องจ่ายค่ามัดจำการเช่า 35,000 บาท และต้องจ่ายค่าเช่าล่วงหน้า 1 เดือนสุดท้าย 17,500 บาท

ให้ทำ

- ก) บริษัทอิกัวน่า จำกัด จะรายงานกำไรก่อนภาษีจากการให้เช่าเครื่องจักรในปี 25x5 เท่ากับเท่าไร
ข) บริษัทจำปี จำกัด จะรายงานค่าเช่าเครื่องจักรเป็นค่าใช้จ่ายในปี 25x5 เท่ากับเท่าไร

8. สัญญาเช่าดำเนินงานด้านผู้เช่าและด้านผู้ให้เช่า

ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 25x8 บริษัทแพนด้า จำกัด ซื้อเครื่องจักรมูลค่า 1,500,000 บาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาให้เช่า เครื่องจักรดังกล่าวมีอายุการใช้งาน 10 ปี ไม่มีมูลค่าซาก ตัดค่าเสื่อมแบบเส้นตรง โดยบริษัทแพนด้าได้นำเครื่องจักรนี้ให้กับบริษัทจำปา จำกัด เช่า ณ วันที่ 1 มีนาคม 25x8 เป็นเวลา 4 ปี โดยคิดค่าเช่าเดือนละ 19,500 บาท บริษัทแพนด้าจ่ายค่านายหน้าเป็นค่าตอบแทนการจัดหาผู้เช่าเป็นเงิน 30,000 บาท ในเดือนกุมภาพันธ์ 25x8

ให้ทำ

- ก) คำนวณค่าใช้จ่ายที่จะแสดงในงบกำไรขาดทุนสำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 25x8 ของบริษัทจำปา จำกัด
- ข) การให้เช่าเครื่องจักรครั้งนี้ จะทำให้บริษัทแพนด้า จำกัด มีกำไรหรือขาดทุนก่อนภาษีในปี 25x8 เท่ากับเท่าไร (ค่าหายหน้า 30,000 บาท ต้องถูกทยอยตัดจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายตลอดอายุสัญญาเช่า)

9. การบันทึกบัญชีด้านผู้เช่า - สัญญาเช่าการเงิน

ณ วันที่ 1 มกราคม 25x1 บริษัทหลายพาดกลอน จำกัด ให้เช่าเครื่องจักรแก่บริษัทลิลลี่ จำกัด ตามสัญญาเช่าผู้เช่าต้องจ่ายค่าเช่า 5 งวด ๆ ละ 90,158 บาท ในวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี เมื่อทำสัญญาเช่า บริษัทลิลลี่ จำกัด ได้บันทึกมูลค่าของสินทรัพย์ตามสัญญาเช่าและหนี้สินตามสัญญาเช่าเท่ากับ 325,000 บาท สิ้นสุดแล้วโดยใช้อัตราดอกเบี้ย 12% เป็นตัวคิดลด) เครื่องจักรดังกล่าวมีอายุใช้งาน 5 ปีไม่มีมูลค่าซาก บริษัทลิลลี่ จำกัดตัดค่าเสื่อมราคาโดยใช้วิธีผลรวมจำนวนปี

ให้ทำ

- ก) จัดทำตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่าในด้านผู้เช่า
- ข) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทลิลลี่ จำกัด ณ วันที่ทำสัญญาเช่า
- ค) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทลิลลี่ จำกัด เกี่ยวกับการจ่ายค่าเช่าตามสัญญาเช่าปีแรกและปีที่สอง
- ง) บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทลิลลี่ จำกัด เกี่ยวกับการคิดค่าเสื่อมราคาสำหรับเครื่องจักรที่เช่ามา

10. การบันทึกบัญชีด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่าและการแสดงรายการในงบการเงิน - สัญญาเช่าการเงินที่มีกำไรจากการขายรวมอยู่

บริษัทฟงพอนแมชชีน จำกัด ได้ทำสัญญาเช่ากับบริษัทดาวเรืองจำกัด โดย บริษัทฟงพอนจะต้องผลิตเครื่องจักรตามแบบที่บริษัทดาวเรืองกำหนด เมื่อผลิตเสร็จแล้วบริษัทดาวเรืองจะทำการเช่าเครื่องจักรนั้นต่อไป โดยสัญญาเช่านี้เป็นสัญญาเช่าที่ยกเลิกไม่ได้ อายุ 10 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 25x4 ผู้เช่าจะต้องจ่ายค่าเช่าปีละ 620,956 บาท จ่ายงวดแรกเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 25x4

บริษัทดาวเรือง จำกัด มีต้นทุนการกู้ยืมส่วนเพิ่มเท่ากับ 10% ในขณะที่บริษัทฟงพอนแมชชีน จำกัด ต้องการผลตอบแทนจากสัญญาเช่านี้เท่ากับ 8% (บริษัทดาวเรืองทราบ) ต้นทุนการผลิตเครื่องจักรนี้เท่ากับ 3,900,000 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี ไม่มีมูลค่าซาก กรรมสิทธิ์ในเครื่องจักรจะตกเป็นของผู้เช่าเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่า บริษัทดาวเรือง จำกัด ตัดค่าเสื่อมราคาวิธีเส้นตรง

ให้ทำ

- ก) จงพิจารณาสัญญาเช่าข้างต้นว่าเป็นสัญญาเช่าประเภทใด ทั้งในฝั่งผู้เช่าและผู้ให้เช่า
- ข) บันทึกรายการเกี่ยวกับสัญญาเช่าในสมุดรายวันทั่วไปในวันที่ 1 มกราคม 25x5 ของบริษัทดาวเรือง
- ค) บันทึกรายการเกี่ยวกับสัญญาเช่าในสมุดรายวันทั่วไปในวันที่ 1 มกราคม 25x5 ของบริษัทฟงพอนแมชชีน

- ง) บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไปในวันที่ 1 มกราคม 25x5 เกี่ยวกับการรับค่าเช่างวดแรกของทั้งผู้เช่า และผู้ให้เช่า
- จ) บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไปของทั้งผู้เช่าและผู้ให้เช่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25x5 เกี่ยวกับ ดอกเบี้ยรับ และดอกเบี้ยจ่าย (ให้ทำตารางตัดบัญชีตามสัญญาเช่าประกอบ)
- ฉ) แสดงรายการเกี่ยวกับสัญญาเช่าในงบดุล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25x5 ทั้งด้านผู้เช่าและผู้ให้เช่า

11. The following facts pertain to a noncancelable lease agreement between Frank Voris Leasing Company and Tom Zarle Company, a lessee.

Inception date:	January 1, 1998
Annual lease payment due at the beginning of each year, beginning with January 1, 1998	81,365
Residual value of equipment at end of lease term, guarantee by the lessee	50,000
Lease term	6 years
Economic life of leased equipment	6 years
Fair value of asset at January 1, 1998	400,000
Lessor's implicit rate	12%
Lessee's incremental borrowing rate	12%

The lessee assumes responsibility for all executory costs, which are expected to amount to 4,000 per year. The asset will revert to the lessor at the end of the lease term. The lessee has guaranteed the lessor a residual value of 50,000. The lessee uses the straight line depreciation method for all equipment.

Instructions:

- A Prepare an amortization schedule that would be suitable for the lessee for the lease term.
- B Prepare all of the journal entries for the lessee for 1998 and 1999 to record the lease agreement, the lease payments, and all expenses related to this lease. Assume the lessee's annual accounting period end on December 31 and reversing entries are used when appropriate.

บทที่ 5
การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงลักษณะของการฝากขาย
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. การฝากขาย
2. การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

1. ลักษณะของการฝากขาย

การฝากขาย เป็นเครื่องมือในการขยายตลาดที่ได้ผลดีอีกอย่างหนึ่ง โดยที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของสินค้า ซึ่งเรียกว่าผู้ฝากขาย (Consignor) ส่งสินค้าไปให้กับบุคคลอื่นซึ่งเป็นตัวแทนในการขายสินค้า ซึ่งเรียกว่าผู้รับฝากขาย (Consignee) โดยกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้ายังเป็นของผู้ฝากขาย สินค้าที่ส่งไปนั้น จะถือเป็นสินค้าคงเหลือในบัญชีของผู้ฝากขาย โดยที่ผู้รับฝากขายมีหน้าที่ดูแลสินค้าของผู้ฝากขาย และจะได้รับค่าตอบแทน (โดยปกติจะอยู่ในรูปของค่าเหนื่อยหน้า) เมื่อขายสินค้าได้แล้ว

การฝากขายเป็นวิธีการขายแบบหนึ่งที่มีความนิยมสูง และจะเป็นประโยชน์กับเจ้าของสินค้า ผู้ฝากขาย) ที่มีผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ยังไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ซึ่งการทำตลาดโดยการฝากขายทำให้ผู้รับฝากขายไม่ต้องรับความเสี่ยงหากสินค้าชนิดนั้นขายไม่ออก อันจะทำให้การขยายตลาดทำได้ง่ายขึ้น กว่าการขายขาด ตัวอย่างเช่น นางสาวบุญรอด ผู้ผลิตขนมปังหน้าใหม่ในตัวเมืองพัทธยา กำลังขยายตลาดด้วยการติดต่อร้านขายของเบ็ดเตล็ดให้รับขนมปังไปขาย ผลปรากฏว่าไม่มีแม้แต่ร้านเดียวที่ยอมรับสินค้าของเธอไปขาย เพราะไม่มั่นใจในคุณภาพของสินค้า เธอต้องกลับไปด้วยความสิ้นหวังพร้อมกับขนมปังที่ขายไม่ออกเลยแม้แต่ชิ้นเดียว แต่เธอก็ไม่ย่อท้อ! เธอใช้กลยุทธ์ใหม่ นั่นคือการฝากขาย เธอเสนอเงื่อนไขให้กับร้านค้าต่าง ๆ ว่า ไม่ต้องจ่ายเงินให้เธอเลยแม้แต่บาทเดียว หากสินค้าขายได้เมื่อไรเธอจึงจะเรียกเก็บค่าสินค้า แต่ถ้าขายไม่ออก เธอยินดีรับคืนโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ ผลสุดท้าย กลยุทธ์การฝากขายนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายในรูปแบบของ Win-Win Solution นั่นคือ บุญรอดสามารถขยายตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ของเธอได้ และเจ้าของร้านขายของเบ็ดเตล็ดก็ไม่ต้องรับความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการขายสินค้าไม่ออกนั่นเอง

การฝากขายยังเหมาะกับสินค้าที่มีอายุสั้น ตัวอย่างเช่นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ส่วนใหญ่ผู้จัดพิมพ์ นิตยสารมักใช้วิธีการฝากขายเพราะผู้ขายปลีกจะไม่ยอมรับความเสี่ยงในกรณีที่ขายไม่ออก

2. การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

แม่บทการบัญชี (Accounting Framework) ได้กำหนดให้กิจการจะรับรู้รายได้ในงบกำไรขาดทุนต่อเมื่อ 1. ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของ สินทรัพย์ หรือการลด ลงของหนี้สิน และ 2. เมื่อกิจการสามารถวัดค่าของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตได้ อย่างน่าเชื่อถือ ดังนั้น เราจึงสามารถสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการบัญชีในการฝากขายได้ดังนี้

1. กิจการจะต้องรับรู้รายได้จากการฝากขายเมื่อผู้รับฝากขายได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าแล้วเท่านั้น ดังนั้น ในการฝากขายจึงไม่มีการรับรู้รายได้ ณ จุดที่ผู้ฝากขายส่งสินค้าไปให้กับผู้รับฝากขาย
2. เมื่อผู้รับฝากขายได้ขายสินค้าออกไป ผู้รับฝากขายก็จะมีสภาพเป็นลูกหนี้ของผู้ฝากขาย โดยยอดหนี้สินจะเท่ากับรายได้จากการขาย หักด้วยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ผู้รับฝากขายได้จ่ายไปเพื่อการฝากขาย
3. สินค้าที่ส่งไปฝากขายส่วนที่ยังขายไม่ออกจะถือเป็นสินค้าคงเหลือของผู้ฝากขาย และจะไม่ถือเป็นสินทรัพย์ในสมุดบัญชีของผู้รับฝากขาย
4. มูลค่าของสินค้าที่ส่งไปฝากขายเท่ากับราคาสินค้า บวกด้วยค่าขนส่งสินค้าไปถึงมือของผู้รับฝากขาย

ตัวอย่างที่ 1 การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย

บริษัทบุญเลิศ จำกัด ได้ส่งสินค้ามูลค่า 36,000 บาท ไปฝากขายยังบริษัทบุญน้อยจำกัด บริษัทบุญเลิศจ่ายค่าขนส่งสินค้าเท่ากับ 3,750 บาท และบริษัทบุญน้อย จ่ายค่าโฆษณาเท่ากับ 2,250 บาท ซึ่งสามารถเบิกคืนจากบริษัทบุญเลิศได้ ณ วันสิ้นงวด บริษัทบุญน้อยได้ขายสินค้าออกไปจำนวน 2 ใน 3 เป็นเงินสดในราคา 40,000 บาท บริษัทบุญน้อยได้แจ้งให้กับบุญเลิศทราบและส่งเงินสดหลังจากหักค่านายหน้า 10% และค่าใช้จ่ายที่ได้สำรองจ่ายออกไปให้กับบุญเลิศ การลงบัญชีของทั้งสองบริษัทจะเป็นดังนี้

บริษัทบุญเลิศ ผู้ฝากขาย		บริษัทบุญน้อย ผู้รับฝากขาย	
ส่งสินค้าไปฝากขาย			
เดบิต สินค้าส่งไปฝากขาย - บ.บุญน้อย	36,000	ไม่ต้องบันทึกบัญชีแต่บันทึกช่วยจำเอาไว้ก็พอ	
เครดิต สินค้าสำเร็จรูป	36,000		
จ่ายค่าขนส่งสินค้าไปยังผู้รับฝากขาย			
เดบิต สินค้าส่งไปฝากขาย - บ.บุญน้อย	3,750	ไม่ต้องบันทึกบัญชี	
เครดิต เงินสด	3,750		
ผู้รับฝากขายจ่ายค่าโฆษณาสินค้า			
ไม่ต้องบันทึกบัญชี		เดบิต รับฝากขาย - บ.บุญเลิศ	2,250
		เครดิต เงินสด	2,250
ผู้รับฝากขายขายสินค้าได้			
ไม่ต้องบันทึกบัญชี		เดบิต เงินสด	40,000
		เครดิต รับฝากขาย - บ.บุญเลิศ	40,000
ผู้รับฝากขายส่งรายงานการขายพร้อมเงินสดหลังหักค่าใช้จ่าย			
เงินสด	33,750	เดบิต รับฝากขาย - บ.บุญเลิศ	37,750
ค่าโฆษณา	2,250	เครดิต รายได้ค่าคอมมิสชั่น	4,000
ค่านายหน้า	4,000	เครดิต เงินสด	33,750
รายได้จากการฝากขาย	40,000		
บันทึกต้นทุนสินค้าที่ส่งไปฝากขาย			
ต้นทุนขาย	26,500	ไม่ต้องบันทึกบัญชี	
สินค้าที่ส่งไปฝากขาย	26,500		
[2/3 (36,000 + 3,750) = 26,500]			

แบบฝึกหัด

ข้อ 1 ต่อไปนี้เป็นรายการค้าของบริษัทหลายพาดกลอน จำกัด เกี่ยวกับการรับฝากขายเครื่องเสียงจากบริษัทหลายเมฆ จำกัด ระหว่างเดือนมีนาคม 2542

เมษายน	4	ได้รับเครื่องเสียงจำนวน 20 เครื่องราคาขายเครื่องละ 25,000 บาท
	4	จ่ายค่าขนส่งสินค้าเข้าร้านเป็นเงิน 4,000 บาท
	18	ขายเครื่องเสียงได้ 12 เครื่องเป็นเงินสด
	30	ส่งรายงานการขายและเงินสดให้ผู้ฝากขายด้วยจำนวนเงินสุทธิหลังหักค่าใช้จ่ายและค่า นายหน้า 15% ของราคาขาย

- ให้ทำ
1. รายงานการขายของบริษัทหลายพาดกลอน จำกัด
  2. บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทหลายพาดกลอน จำกัด

ข้อ 2 บริษัทบางโพ จำกัด ส่งเครื่องทำน้ำอุ่นจำนวน 10 เครื่องราคาทุนเครื่องละ 3,500 บาท ไปฝากขายที่บริษัทบางระจัน จำกัด และจ่ายค่าขนส่งเครื่องซั๊กผ้าไปเท่ากับ 2,500 บาท

ต่อมาบริษัทบางระจันได้รายงานการขายกลับมาว่าสามารถขายได้เท่ากับ 8 เครื่อง พร้อมทั้งส่งเงินจำนวน 33,900 บาทมาให้ ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวเป็นยอดหลังจากหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ดังนี้

ค่านายหน้า (20% ของยอดขาย)

ค่าโฆษณา	1,400
ค่าขนส่งสินค้าให้ลูกค้า	500
ค่าติดตั้ง	2,400
ค่าขนส่งสินค้าเข้าร้าน	200

- ให้ทำ
1. รายงานการขายที่บริษัทบางระจันส่งให้บริษัทบางโพ
  2. คำนวณกำไรจากการฝากขาย
  3. คำนวณมูลค่าสินค้าคงเหลือในมือของผู้รับฝากขาย

บทที่ 6

การบัญชีสำหรับกิจการร่วมค้า

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงลักษณะและรูปแบบของกิจการร่วมค้า
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการร่วมค้า
3. สามารถจัดทำงบการเงินแบบรวมสัดส่วน
4. เข้าใจถึงรายการระหว่างกันของกิจการร่วมค้า

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ลักษณะของการร่วมค้า
2. รูปแบบของกิจการร่วมค้า
3. วิธีรวมตามสัดส่วน (Proportionate Consolidation)
4. รายการบัญชีระหว่างผู้ร่วมค้ากับกิจการร่วมค้า
5. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมค้า

1. ลักษณะของการร่วมค้า

ความหมายของการร่วมค้าที่ระบุไว้ในมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 46 เรื่อง รายงานทางการเงินเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมค้า ได้ให้คำจำกัดความของการร่วมค้าว่า “การร่วมค้า หมายถึงการประกอบกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของบุคคลหรือกิจการตั้งแต่สองรายขึ้นไปโดยให้มีการควบคุมร่วมกันตามที่ตกลงไว้ในสัญญา” ซึ่งการควบคุมร่วมกัน จะมองประเด็นหลักไปที่อำนาจในการกำหนดนโยบายการเงิน และการดำเนินงานร่วมกัน การจัดตั้งกิจการร่วมค้า อาจจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เช่น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท หรืออาจไม่จัดตั้งขึ้นมาก็ได้ แต่ลักษณะสำคัญของการร่วมค้าจะต้องประกอบไปด้วย

1. มีผู้ร่วมค้าตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป ตกลงกันเป็นสัญญา และ
2. สัญญาดังกล่าวระบุให้ผู้ร่วมค้าทุกรายมีอำนาจในการควบคุมร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า ประเด็นสำคัญในการร่วมค้าก็คือ อำนาจในการควบคุมร่วมกัน ซึ่งหากมีผู้ร่วมค้ารายใดไม่มีอำนาจในการควบคุม มาตรฐานบัญชีฉบับที่ 46 ก็จะถือว่าผู้นั้นเป็นเพียงผู้ลงทุนเท่านั้น โดยในสัญญาร่วมค้าจะต้องมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกิจการ โดยการตัดสินใจที่ถือเป็นเรื่องสำคัญจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ร่วมค้าทุกราย ในขณะที่ในบางเรื่องที่ไม่สำคัญนั้นอาจดำเนินการได้ทันที หากได้รับความเห็นชอบจากผู้ร่วมค้าส่วนใหญ่

การร่วมค้า เป็นเพียงการควบคุมกิจการร่วมกัน ดังนั้น จึงไม่ใช่บริษัทย่อย ดังนั้น ผู้ถือหุ้นในกิจการร่วมค้า จึงไม่จำเป็นต้องจัดทำงบการเงินรวมสำหรับกิจการร่วมค้าแต่อย่างใด

2. รูปแบบของกิจการร่วมค้า

แบ่งได้ 3 รูปแบบดังนี้

- การดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Operations)
- สินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Assets)
- กิจการที่ควบคุมร่วมกัน หรือกิจการร่วมค้า (Jointly Controlled Entities)³

รูปแบบที่ 1 การดำเนินงานที่ควบคุมร่วมกัน (Jointly Controlled Operations)

คือการใช้ผู้ร่วมค้าแต่ละรายใช้ความรู้ความชำนาญของตน เพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกับผู้ร่วมค้ารายอื่น ๆ การร่วมค้าในรูปแบบนี้ จะไม่มีการจัดตั้งหน่วยกฎหมายใหม่แยกออกมา ธุรกิจต่าง ๆ จะแบ่งที่บริษัทเดิม โดยที่ผู้ร่วมค้าแต่ละรายจะใช้ทรัพยากรของตนเองรับผิดชอบสินทรัพย์ ค่าใช้จ่ายหนี้สินของตนเอง และต้องจัดหาแหล่งเงินทุนเองด้วย โดยจะได้รับส่วนแบ่งรายได้ และต้องรับปันส่วนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขของการร่วมค้า

ในกรณีที่บัญชีของผู้ร่วมค้าแต่ละรายนั้น ผู้ร่วมค้าจะบันทึกบัญชีและแสดงรายการในงบการเงินเกี่ยวกับสินทรัพย์ของตน หนี้สินของตน ค่าใช้จ่ายของตน และส่วนแบ่งรายได้หรือค่าใช้จ่ายจากการร่วมค้าตามปกติ เช่นเดียวกับรายการที่เกิดจากการดำเนินงานของกิจการเอง ไม่จำเป็นต้องบันทึกบัญชีและจัดทำงบการเงินสำหรับการร่วมค้าแยกออกมาต่างหาก

ตัวอย่างของการร่วมค้า ได้แก่ การร่วมมือกันของเจ้าของที่ดิน กับผู้รับเหมาก่อสร้างในการทำโครงการบ้านจัดสรร โดยเจ้าของที่ดิน จะเป็นผู้นำที่ดินออกจัดสรร ในขณะที่ผู้รับเหมาก่อสร้างจะรับผิดชอบด้านการก่อสร้าง

สร้างบ้านบนที่ดินนั้น เมื่อขายบ้านพร้อมที่ดินได้ ก็จะนำรายได้มาแบ่งกันตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งผู้ร่วมค้าแต่ละรายจะใช้ทรัพย์สินของตนเองมาใช้ในการกิจการร่วมค้า และในการบันทึกบัญชีนั้น เจ้าของที่ดินก็จะแสดงที่ดินเป็นสินทรัพย์ของตนเอง ในขณะที่ผู้รับเหมาก่อสร้างก็จะแสดงงานระหว่างทำเป็นสินทรัพย์ของตนเอง รวมทั้งบันทึกค่าใช้จ่าย หนี้สิน ที่เกี่ยวข้องกับกิจการก่อสร้างในงบการเงินของตนเอง ซึ่งเมื่อมีรายได้เกิดขึ้น ก็จะรับรู้รายได้ตามสัดส่วนที่ได้รับไว้ในสัญญาตามกระบวนการรับรู้รายได้ปกติ และบันทึกต้นทุนขายให้สอดคล้องกับการเกิดขึ้นของรายได้

รูปแบบที่ 2 สินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน

เป็นการที่ผู้ร่วมค้าแต่ละรายนำสินทรัพย์ของตนเองมาให้ผู้ร่วมค้ารายอื่น ๆ ใช้ร่วมกัน โดยไม่มีการจัดตั้งหน่วยกฎหมายใหม่แยกออกมา ซึ่งธุรกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะแฝงอยู่ที่บริษัทเดิม โดยการบันทึกบัญชีและการแสดงรายการร่วมค้า จะแสดงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานปกติเช่นเดียวกับแบบแรก

ตัวอย่างของการร่วมค้าในรูปแบบของสินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกัน ได้แก่ การที่ธนาคารไทยร่วมกันให้บริการเอทีเอ็ม โดยลูกค้าของธนาคารสามารถถอนเงินจากเอทีเอ็มธนาคารใดก็ได้ ซึ่งธนาคารเจ้าของบัญชีจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และจ่ายให้กับธนาคารเจ้าของตู้เอทีเอ็ม

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่โครงการช้อปปิ้งคอมเพล็กซ์ที่มีชั้นล่างเป็นห้างสรรพสินค้าและชั้นบนเป็นเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ ผู้ร่วมค้าแต่ละรายจะเป็นเจ้าของสินทรัพย์ของตนเอง โดยจะมีสินทรัพย์ส่วนกลางอยู่ส่วนหนึ่ง ได้แก่ ทางเข้าโครงการ, โถงรับรองลูกค้า, ลิฟท์ เป็นต้นซึ่งผู้ร่วมค้าแต่ละรายจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการใช้สินทรัพย์ส่วนกลางเหล่านั้นตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้

รูปแบบที่ 3 กิจการที่ควบคุมร่วมกัน หรือกิจการร่วมค้า

เป็นรูปแบบของการร่วมค้าที่มีการจัดตั้งหน่วยงานทางกฎหมายแยกออกจากกิจการเดิม โดยผู้ร่วมค้าทุกรายจะมีอำนาจในการควบคุมร่วมกัน ซึ่งการดำเนินงานในเรื่องสำคัญ ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากผู้ร่วมค้าทุกราย อีกทั้งกิจการร่วมค้ารูปแบบนี้จะต้องจัดทำบัญชีและงบการเงินของตนเองตามมาตรฐานบัญชีเช่นเดียวกับกิจการทั่วไปการบัญชี เนื่องจากผู้ร่วมค้าทุกรายมีอำนาจในการควบคุมประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่ได้รับจากกิจการร่วมค้า ซึ่งเปรียบเสมือนกับผู้ร่วมค้าแต่ละรายเป็นเจ้าของกิจการร่วมค้าอย่างเบ็ดเสร็จเท่ากับสัดส่วนที่ตกลงในสัญญา ดังนั้น กิจการจึงควรจัดทำงบการเงินที่แสดงส่วนได้เสียในกิจการร่วมค้าตามวิธี "รวมตามสัดส่วน" (proportionate Consolidation)

3. วิธีรวมตามสัดส่วน (Proportionate Consolidation)

คือการรวมสินทรัพย์ที่ควบคุมร่วมกันและหนี้สินที่รับผิดชอบร่วมกันเฉพาะส่วนของผู้ร่วมค้าไว้ในงบดุลรวม และรวมรายได้และค่าใช้จ่ายของกิจการร่วมค้าเฉพาะส่วนของผู้ร่วมค้าไว้ในงบกำไรขาดทุนรวม ซึ่งการรวมตามสัดส่วน จะมีขั้นตอนการจัดทำเช่นเดียวกับงบการเงินของบริษัทใหญ่และบริษัทย่อยนั่นเอง

การรวมสัดส่วนสามารถกระทำได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 เกณฑ์รวมแต่ละบรรทัด คือการนำรายการที่คล้ายคลึงกันมารวมกันในแต่ละบรรทัด

รูปแบบที่ 2 แยกแสดงเป็นบรรทัด คือการใช้สินทรัพย์ หนี้สิน และรายได้และค่าใช้จ่ายของกิจการแสดงไว้กับรายการที่คล้ายคลึงกัน

หากกิจการผู้ร่วมค้า ไม่สามารถควบคุมกิจการร่วมค้าได้อีกต่อไป กิจการจะต้องบันทึกบัญชีเงินลงทุนโดยใช้วิธีส่วนได้เสีย (Equity Method) แทน ในทางตรงกันข้าม หากกิจการผู้ร่วมค้ารายใดรายหนึ่งสามารถควบคุมกิจการร่วมค้าได้อย่างเต็มที่ กิจการร่วมค้า จะแปรสภาพเป็นบริษัทย่อยในทันที ดังนั้น จึงต้องจัดทำงบการเงินรวม (Consolidation) แทน

ตัวอย่างของการแสดงรายงานตามรูปแบบที่ 1 (เกณฑ์รวมแต่ละบรรทัด)

สมมติว่า บริษัท เอ และบริษัท บี ตกลงร่วมดำเนินกิจการ โดยแต่ละบริษัทรับส่วนได้เสีย ฝ่ายละ 50% และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่ากัน ร่วมรับผิดชอบในหนี้สินของกิจการร่วมค้า และตกลงที่จะแบ่งกำไรของกิจการร่วมค้าในสัดส่วนที่เท่ากัน

	บริษัท เอ	บริษัทร่วมค้า	50% ของบริษัท บี	บริษัท ก . (รวมสัดส่วน)
งบกำไรขาดทุน (บาท)				
รายได้				
ขาย	400,000	80,000	40,000	440,000
รายได้จากกิจการร่วม	17,500	-	-	-
ค่า				
รวมรายได้	417,500	80,000	40,000	440,000
ค่าใช้จ่าย				
ต้นทุนขาย	170,000	30,000	15,000	185,000
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	50,000	15,000	7,500	57,500
รวมค่าใช้จ่าย	220,000	45,000	22,500	242,500
กำไรสุทธิ	197,500	35,000	17,500	197,500

งบดุล				
เงินสด	25,000	10,000	5,000	30,000
ลูกหนี้	45,000	20,000	10,000	55,000
สินค้า	70,000	30,000	15,000	85,000
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์	100,000	40,000	20,000	120,000
เงินลงทุนในกิจการร่วม ค้า	25,000		-	-
รวมสินทรัพย์	<u>265,000</u>	<u>100,000</u>	<u>50,000</u>	<u>290,000</u>
เจ้าหนี้การค้า	30,000	30,000	15,000	45,000
หนี้สินอื่น	40,000	20,000	10,000	50,000
หุ้นสามัญ	120,000		-	120,000
กำไรสะสม	75,000		-	75,000
ทุนของกิจการร่วมค้า	-	50,000	25,000	-
รวมหนี้สินและทุน	<u>265,000</u>	<u>100,000</u>	<u>50,000</u>	<u>290,000</u>

ตัวอย่างการแสดงรายงานตามรูปแบบที่ 2 (เกณฑ์แยกเป็นแต่ละบรรทัด)

เฉพาะส่วนของสินทรัพย์ของบริษัท เอ

บริษัท เอ จำกัด

งบดุล (บางส่วน)

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542

เงินสด	25,000
เงินสด - กิจการร่วมค้า	5,000
ลูกหนี้	45,000
ลูกหนี้ - กิจการร่วมค้า	10,000
สินค้า	70,000
สินค้า - กิจการร่วมค้า	15,000
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์	100,000
ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ - กิจการร่วมค้า	20,000
รวมสินทรัพย์	<u>290,000</u>

4. รายการบัญชีระหว่างผู้ร่วมค้ำกับกิจการร่วมค้ำ

กรณีที่ 1 ผู้ร่วมค้ำโอนหรือขายสินทรัพย์ให้แก่กิจการร่วมค้ำและเกิดกำไรจากการโอน

หากพิจารณาในแง่ของการรับรู้รายได้ กิจการจะสามารถรับรู้รายได้เฉพาะธุรกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลภายนอกกิจการเท่านั้น ดังนั้น กิจการจึงไม่สามารถรับรู้กำไรจากการขายสินทรัพย์ให้แก่กิจการร่วมค้ำในส่วนได้เสียของตนเอง แต่จะรับรู้ได้เพียงกำไรที่เกิดจากส่วนได้เสียของผู้ร่วมค้ำรายอื่นเท่านั้น

ตัวอย่างเช่น บริษัท เอ อี และโอ ทำสัญญาร่วมค้ำบริษัท โอ ขึ้นมา ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 โดยแต่ละบริษัทจะมีส่วนได้เสียในบริษัท โอ เท่า ๆ กันคือ 1/3 หากบริษัทเอ ขายเครื่องจักรที่มีราคาตามบัญชี 70,000 บาทให้แก่บริษัทโอ ในราคา 130,000 บาท โดยเครื่องจักรมีอายุการใช้งาน 5 ปี บริษัท เอ จะสามารถรับรู้กำไรจากการขายได้เพียง 2/3 ของกำไรเท่านั้น หรือเท่ากับ 40,000 บาท $[2/3 \times (130,000 - 70,000)]$ รายการบัญชี ณ วันที่ขายสินทรัพย์จะเป็นดังนี้

เดบิต	เงินลงทุนในกิจการร่วมค้ำ	130,000	
	เครดิต เครื่องจักร		70,000
	กำไรจากการขายเครื่องจักร		40,000
	กำไรที่ยังไม่เกิดขึ้น		20,000

ในขณะที่บริษัท โอ จะแสดงมูลค่าเครื่องจักรเท่ากับ 130,000 บาท และมูลค่าส่วนได้เสียในเครื่องจักรที่บริษัทเอ จำกัดจะแสดงในงบการเงินจะสามารถคำนวณได้ดังนี้

สิ้นปี	มูลค่าเครื่องจักร x 1/3	หัก ค่าเสื่อมสะสม	มูลค่าเครื่องจักรสุทธิ	กำไรที่ยังไม่เกิดขึ้น	มูลค่าเครื่องจักรสุทธิในงบของ เอ
2540	43,333	-	43,333	20,000	23,333
2541	43,333	8,667	34,667	16,000	18,667
2542	43,333	17,333	26,000	12,000	14,000
2543	43,333	26,000	17,333	8,000	9,333
2544	43,333	34,667	8,667	4,000	4,667
2545	43,333	43,333	-	-	-

บริษัทเอ จำกัด จะค่อย ๆ ทอยรับรู้กำไรที่ยังไม่เกิดขึ้นเข้าเป็นกำไรจากการขายทุก ๆ ปี ปีละ 1/5 ซึ่งเป็นอัตราค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ที่ขายไปให้กับบริษัท ดี นั่นเอง

กรณีที่ 2 ผู้ร่วมค้ำโอนหรือขายสินทรัพย์ให้แก่กิจการร่วมค้ำและเกิดขาดทุนจากการโอน

การโอนสินทรัพย์แล้วเกิดผลขาดทุน แสดงให้เห็นว่าสินทรัพย์ดังกล่าวเกิดการด้อยค่าขึ้นมาแล้ว ตามหลักของการระมัดระวัง กิจการควรรับรู้ผลขาดทุนทั้งจำนวนทันทีที่เกิดขึ้น จากตัวอย่างในกรณีที่ 1 สมมุติว่าการขายเครื่องจักรไปในราคา 50,000 บาท กิจการจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	ขาดทุนจากการโอนสินทรัพย์	20,000
	เงินลงทุนในกิจการร่วมค้า	50,000
	เครดิต เครื่องจักร	70,000
ในงบดุลของบริษัทเอ จะแสดงส่วนได้เสียในเครื่องจักรดังนี้		
	1 มกราคม 2541 (1/3 x 50,000)	16,667 บาท
	31 ธันวาคม 2541 (1/3 x 40,000)	13,333 บาท

กรณีที่ 3 กิจการร่วมค้าโอนหรือขายเครื่องจักรให้แก่ผู้ร่วมค้าในราคาที่มีกำไร

จากกรณีที่ 1 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2540 กิจการร่วมค้า โอ ขายเครื่องจักรให้แก่บริษัท ไอ ในราคา 130,000 บาท โดยเครื่องจักรมีอายุใช้งาน 5 ปี ราคาตามบัญชีเท่ากับ 100,000 บาท บริษัท ไอ ก็ควรรับรู้ว่าตนเองซื้อเครื่องจักรมาในราคาตามบัญชีบวกด้วยกำไรส่วนของผู้ร่วมค้าคนอื่น นั่นคือ 100,000 บาท บวกด้วย กำไร 2/3 ของ 30,000 บาท ส่วนกำไรที่ยังไม่รู้จะถูกตัดจำหน่ายตลอดอายุการใช้งานที่เหลือของสินทรัพย์เช่นเดียวกับค่าเสื่อมราคาโดยบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เครื่องจักร	120,000
	กำไรที่ยังไม่เกิดขึ้น	10,000
	เครดิต เงินสด	130,000

เมื่อคำนวณค่าเสื่อมราคาบริษัท ไอจะบันทึกรายการดังนี้

เดบิต	ค่าเสื่อมราคา (130,000 x 1/5)	26,000
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม	24,000
	รายการกำไรที่ยังไม่เกิดขึ้น	2,000

กรณีที่ 4 กิจการร่วมค้าโอนหรือขายสินทรัพย์ให้ผู้ร่วมค้าในราคาขาดทุน

เช่นเดียวกับกรณีที่ 2 การโอนครั้งนี้เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าสินทรัพย์ชิ้นนั้นเกิดการด้อยค่าขึ้น กิจการจึงต้องรับรู้ผลขาดทุนในงบกำไรขาดทุนทันที

ตัวอย่างในกรณีที่ 1 หากกิจการร่วมค้า โอ จำกัด ขายเครื่องจักรราคาตามบัญชี 230,000 บาท ให้กับอี ในราคา 200,000 บาท เกิดขาดทุนขึ้น 30,000 บาท บริษัท อี จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	สินทรัพย์	200,000
	เครดิต เงินสด	200,000
(บันทึกการซื้อสินทรัพย์)		

เดบิต	ส่วนได้เสียในกิจการร่วมค้า	10,000
	เครดิต เงินลงทุนในกิจการร่วมค้า	10,000
(บันทึกลดส่วนได้เสียในกิจการร่วมค้า 1/3 x 30,000)		

5. การเปิดเผยข้อมูล

1. ผู้ร่วมค้าต้องเปิดเผยจำนวนของรายการหนี้สินที่อาจจะเกิดจากกิจการร่วมค้าแยกจากหนี้สินที่อาจจะเกิดอื่น ๆ
2. ผู้ร่วมค้าต้องเปิดเผยจนวนรวมของการผูกพันด้านเงินทุนของตนที่เกิดจากกิจการร่วมค้าแยกจากภาระผูกพันอื่น ๆ
3. ผู้ร่วมค้าต้องเปิดเผยรายการและคำอธิบายเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการร่วมค้าที่เป็นสาระสำคัญ และสัดส่วนของส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของที่มีในกิจการร่วมค้า

แบบฝึกหัด

บริษัทบางมด ถือหุ้น 35% ในบริษัทบางช้างจำกัด ซึ่งเป็นกิจการร่วมค้า บริษัทบางมดบันทึกเงินลงทุนในบริษัทบางช้างภายใต้วิธีส่วนได้เสีย (Equity Method) ข้อมูลในหน้าถัดไป เป็นงบการเงินของบริษัท บางมด จำกัด และบริษัทบางช้างจำกัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542:

จงจัดทำงบการเงินรวมของบริษัท บางมดและบางช้างจำกัด ตามวิธี Proportionate consolidation สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542

	<u>บ. บางมด จก.</u>	<u>บ. บางช้าง จก.</u>
งบกำไรขาดทุนและงบกำไรสะสม		
สำหรับปี สิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542		
ขาย	960,000	360,000
กำไรจากการลงทุน - บริษัทบางช้าง	24,000	0
ต้นทุนขาย	(480,000)	(180,000)
ค่าเสื่อมราคา	(120,000)	(48,000)
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	(144,000)	(72,000)
กำไรสุทธิ	240,000	60,000
กำไรสะสมต้นงวด	360,000	0
ส่วนทุนเริ่มต้นของกิจการร่วมค้า	0	300,000
เงินปันผล	(120,000)	0
กำไรสะสม / ส่วนทุนของกิจการร่วมค้า	<u>480,000</u>	<u>360,000</u>
งบดุล		
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542		
เงินสด	120,000	60,000
ลูกหนี้การค้า - สุทธิ	156,000	36,000
สินค้าคงเหลือ	132,000	48,000
ที่ดิน	168,000	72,000
อาคาร - สุทธิ	240,000	120,000
อุปกรณ์ - สุทธิ	360,000	216,000
เงินลงทุนในบ. บางช้าง	144,000	0
สินทรัพย์รวม	<u>1,320,000</u>	<u>552,000</u>
เจ้าหนี้การค้า	144,000	120,000
หนี้สินอื่น	96,000	72,000
หุ้นสามัญ	600,000	0
กำไรสะสม	480,000	0
ส่วนทุนของกิจการร่วมค้า	0	360,000
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>1,320,000</u>	<u>552,000</u>

บทที่ 7

การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงลักษณะของการปรับโครงสร้างหนี้
2. สามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ด้านลูกหนี้และเจ้าหนี้ในกรณีต่าง ๆ ดังนี้
  - ❖ การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้
  - ❖ การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของเพื่อชำระหนี้
  - ❖ การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้:

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ความหมายของการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา
2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา
3. การบันทึกบัญชีการปรับโครงสร้างหนี้ - ด้านลูกหนี้
4. การบันทึกบัญชีการปรับโครงสร้างหนี้ - ด้านเจ้าหนี้

1. ความหมายของการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

จากการที่ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี 2540 หน่วยงานธุรกิจมากมายประสบปัญหาในการชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ ส่งผลให้เกิดกระบวนการในการปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งเป็นการที่เจ้าหนี้ผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้มีความสามารถในการดำเนินกิจการต่อไปและสามารถชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ตามเงื่อนไขใหม่ กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ต้องการลดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non Performing Loan) ที่กำลังเป็นปัญหาต่อภาคธนาคารและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 34 เรื่อง การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาที่ได้วางแนวปฏิบัติทางการบัญชีให้กับลูกหนี้และเจ้าหนี้เกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน 2541 เป็นต้นไป ซึ่งได้แนวคิดมาจากมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา 2 ฉบับ คือฉบับที่ 15 เรื่องการบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา และฉบับที่ 114 เรื่องการบัญชีสำหรับเจ้าหนี้เกี่ยวกับการด้อยค่าของหนี้

ขอบเขตของมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 34 จะจำกัดอยู่ที่หนี้ที่เข้าข่ายด้อยค่าและเข้าสู่กระบวนการปรับโครงสร้างหนี้ตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรฐานฉบับนี้แล้วเท่านั้น ส่วนหนี้ที่เข้าข่ายด้อยค่าแต่ยังไม่ได้เข้าสู่กระบวนการปรับโครงสร้างหนี้ หรือยังปรับโครงสร้างหนี้ไม่เสร็จสิ้น นักบัญชีจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 36 เรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์แทน

ตัวอย่างของการปรับโครงสร้างหนี้ที่ไม่ถือเป็นการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาได้แก่²⁰

1. เจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้ทั้งหมดจากลูกหนี้โดยการรับโอนเงินสด สินทรัพย์อื่น หรือส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของซึ่งมีมูลค่ายุติธรรมไม่น้อยกว่าเงินลงทุนในลูกหนี้ที่บันทึกในบัญชีของเจ้าหนี้
2. ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดให้เจ้าหนี้โดยโอนเงินสด สินทรัพย์อื่น หรือส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของซึ่งมีมูลค่ายุติธรรมไม่น้อยกว่าจำนวนหนี้ที่บันทึกในบัญชีของลูกหนี้
3. เจ้าหนี้ลดอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงให้แก่ลูกหนี้เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยในตลาดหรือระดับความเสี่ยงในลูกหนี้นั้นลดลงเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับลูกหนี้ ซึ่งลูกหนี้สามารถกู้เงินจากแหล่งอื่นได้ทันทีตามอัตราดอกเบี้ยในตลาดขณะนั้น
4. ลูกหนี้ออกตราสารหนี้ใหม่โดยที่ตราสารหนี้ใหม่นั้นอยู่ในความต้องการของตลาดเพื่อแลกเปลี่ยนกับหนี้เดิม ตราสารออกใหม่มีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงเท่ากับหรือใกล้เคียงกับอัตราดอกเบี้ยในตลาดของหนี้ที่ไม่มีปัญหาซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้และวันครบกำหนดใกล้เคียงกัน

ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาคือการที่เจ้าหนี้อินยอมผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ซึ่งโดยปกติจะไม่มีการผ่อนปรนให้แต่อย่างใด โดยกระทำไปเพื่อรักษาผลประโยชน์จากการลงทุนของเจ้าหนี้เอง ตัวอย่างเช่น บริษัทลูกหนี้ จำกัด เป็นหนี้บริษัทเจ้าหนี้ จำกัด คิดเป็นเงิน 20 ล้านบาท (เงินสด + ดอกเบี้ย) ปัจจุบันบริษัทลูกหนี้กำลังประสบปัญหาทางการเงิน และมีแนวโน้มว่าจะล้มละลาย บริษัทเจ้าหนี้ จึงยินยอมปรับโครงสร้างหนี้โดยยอมรับชำระหนี้เป็นที่ดินที่มีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับ 12 ล้านบาท เมื่อพิจารณาจากฐานะของ

²⁰ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 34 เรื่อง การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา ย่อหน้าที่ 8

เจ้าหนี้ การปรับโครงสร้างหนี้ครั้งนี้ทำให้เกิดผลขาดทุนเท่ากับ 8 ล้านบาท แต่ก็ยังดีกว่าที่ต้องรอให้บริษัทลูกหนี้ล้มละลายและรอส่วนแบ่งจากการเฉลี่ยสินทรัพย์กับเจ้าหนี้รายอื่น ซึ่งอาจได้รับชำระคืนเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้อะไรเลย การปรับโครงสร้างหนี้ครั้งนี้จึงเป็นการรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้นั่นเอง

คำศัพท์ที่สำคัญเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้²¹

การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา หมายถึง การที่เจ้าหนี้นิยมนยอมผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ให้ลูกหนี้ที่ประสบปัญหาทางการเงิน ซึ่งตามปกติจะไม่พิจารณายินยอมให้ การยินยอมนั้นอาจเกิดขึ้นจากเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือทางกฎหมาย การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาให้รวมถึงการที่เจ้าหนี้อภัยหรือกลับเข้าครอบครองสินทรัพย์หรือการที่ลูกหนี้โอนสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของของลูกหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

เงินลงทุนในลูกหนี้ หมายถึง จำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเก็บจากลูกหนี้เมื่อทวงถามหรือเมื่อครบกำหนดที่บันทึกในบัญชี บวกหรือหักด้วยรายการที่บันทึกในบัญชีของดอกเบี้ยค้างรับ ส่วนลดหรือส่วนเกินมูลค่าที่ยังไม่ได้ตัดจำหน่าย ค่าใช้จ่ายทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ค่าใช้จ่ายเพื่อการค้าได้มา และการลดมูลค่าที่นำมาปรับจำนวนหนี้โดยตรง

ราคาตามบัญชีของลูกหนี้ หมายถึง เงินลงทุนในลูกหนี้หักด้วยค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญหรือบัญชีปรับมูลค่าอื่น ๆ

ตัวอย่างที่ 1 การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับหนี้ด้อยค่าที่ไม่มีปรับโครงสร้าง

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2545 บริษัทเจ้าเมือง จำกัด ถือตั๋วสัญญาใช้เงิน 10% ครบกำหนดวันที่ 31 ธันวาคม 2546 ที่ออกโดยบริษัทลูกเมือง จำกัด มูลค่า 300,000 บาท โดยมีดอกเบี้ยค้างรับจำนวน 30,000 บาท ซึ่งบริษัทลูกเมืองผิดนัดชำระหนี้

ทั้งนี้ บริษัทลูกเมืองกำลังประสบปัญหาทางการเงิน ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่าตั๋วสัญญาใช้เงินดังกล่าวเกิดการด้อยค่าขึ้น และบริษัทเจ้าเมืองคาดว่าจะสามารถเก็บเงินตามตั๋วสัญญาใช้เงินได้เพียง 230,000 บาท ในวันที่ 31 ธันวาคม 2546 บริษัทเจ้าเมืองจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้:

การคำนวณ

มูลค่าตามบัญชีของหนี้

เงินต้น	300,000	
ดอกเบี้ยค้างรับ	30,000	
มูลค่าตามบัญชี		330,000

มูลค่าปัจจุบันของเงินสดที่จะได้รับในวันที่ 31 ธันวาคม 2546

ประมาณการกระแสเงินสด	230,000	
มูลค่าปัจจุบันของเงินสด 1 บาทที่จะได้รับใน 1 ปีข้างหน้า อัตราดอกเบี้ย 10% (PVIF, I=10%, n=1)	x .90909	209,091
ตัวเงินรับด้อยค่าเท่ากับ		120,909

²¹ คำนิยามจากมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 34 เรื่อง การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

บริษัทเจ้าเมืองจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	หนี้สงสัยจะสูญ	120,909
	เครดิต	
	ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ตัวเงินรับต่อยค่า	120,909
เดบิต	ตัวเงินรับต่อยค่า	300,000
	เครดิต	
	ตัวเงินรับ	300,000

งบดุล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2545	
ตัวเงินรับต่อยค่า(รวมดอกเบี้ยค้างรับ 30,000)	330,000
ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ	120,909
มูลค่าปัจจุบันของตัวเงินรับที่ต่อยค่า	209,091

เนื่องจากตัวอย่างข้างต้นไม่มีการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ ดังนั้น บริษัทลูกเมือง จำกัด ซึ่งเป็นลูกหนี้จึงไม่ต้องบันทึกรายการ ในสมุดบัญชีแต่อย่างใด

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2546 บริษัทเจ้าเมือง จำกัดจะบันทึกรับรู้ดอกเบี้ยรับตามวิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest Method) ดังนี้

เดบิต	ดอกเบี้ยค้างรับ	30,000
	เครดิต	
	ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ตัวเงินรับต่อยค่า	9,091
	ดอกเบี้ยรับ	20,909

(ดอกเบี้ยรับคำนวณได้โดย $209,091 \times 10\% = 20,909$ บาท)

สมมุติว่า บริษัทเจ้าเมือง จำกัด ได้รับชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงิน 230,000 บาท ตามที่ประมาณการเอาไว้ บริษัทจะต้องบันทึกบัญชีการรับเงินดังนี้

เดบิต	เงินสด	230,000
	ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ตัวเงินรับต่อยค่า	130,000
	เครดิต	
	ตัวเงินรับต่อยค่า	300,000
	ดอกเบี้ยค้างรับ	60,000

(ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ - ตัวเงินรับต่อยค่าคำนวณได้โดย $120,909 + 9,091$ บาท)

2. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

รูปแบบของการปรับโครงสร้างหนี้

เจ้าหนี้อาจยินยอมให้มีการปรับโครงสร้างหนี้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1. การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้
2. การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของเพื่อชำระหนี้
3. การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้:

- การลดอัตราดอกเบี้ยสำหรับอายุที่เหลือของหนี้เดิม
  - การขยายเวลาการชำระหนี้ออกไป
  - การลดยอดเงินต้นหรือเงินที่จะต้องชำระคืนเมื่อครบกำหนดตามที่ระบุไว้ในตราสารหนี้หรือในสัญญา
  - การลดดอกเบี้ยค้างชำระ
4. การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีหลาย ๆ ลักษณะ (ข้อ 1 - 3) ผสมกัน

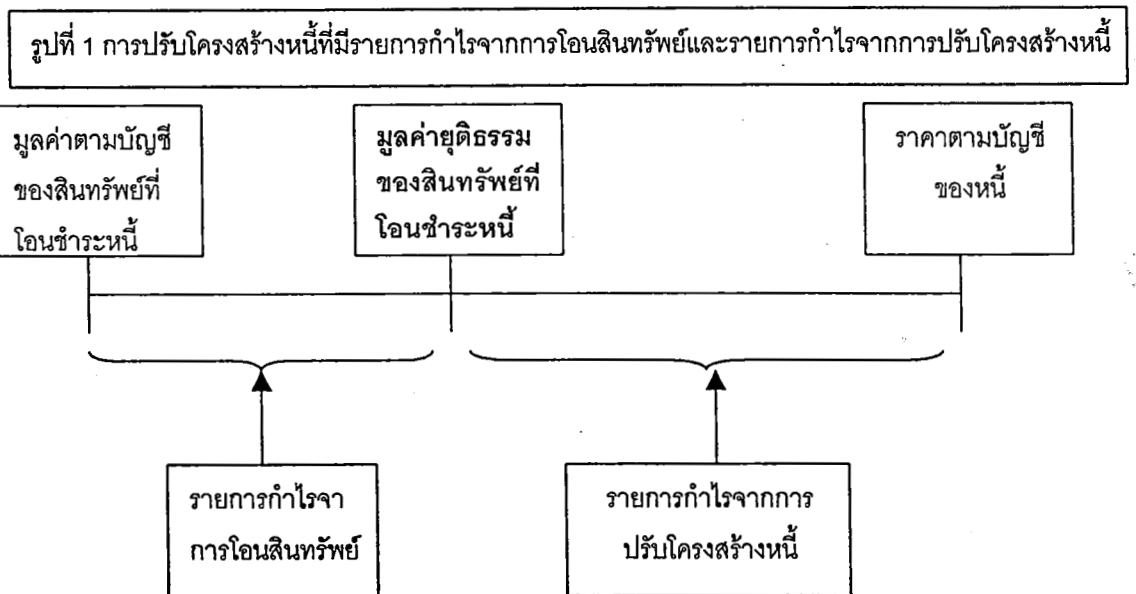
3. การปรับโครงสร้างหนี้ - ด้านลูกหนี้

การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้ทั้งหมด

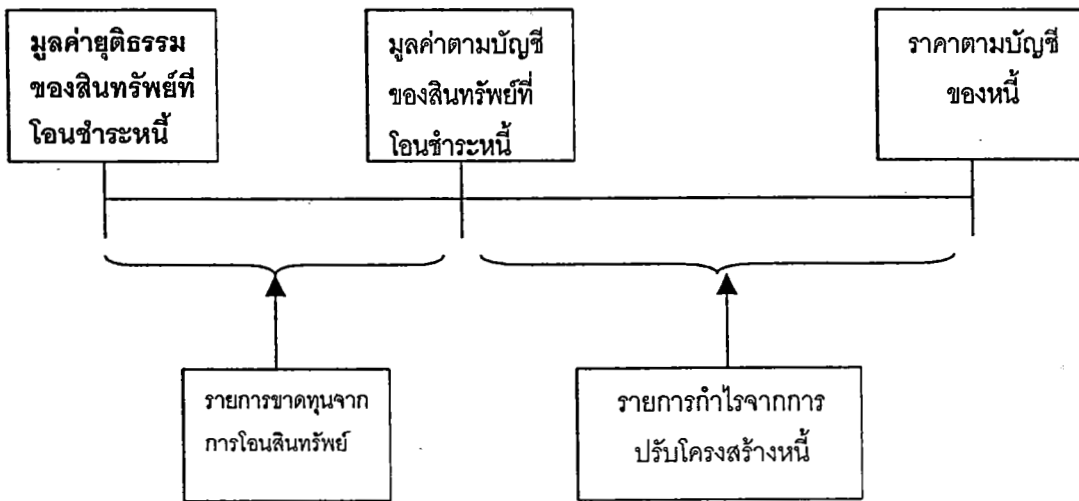
หากลูกหนี้โอนสินทรัพย์ใด ๆ ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ทั้งหมด ลูกหนี้จะมีรายการกำไรขาดทุน 2 ประเภทคือ

1. รายการกำไรหรือรายการขาดทุนจากการโอนสินทรัพย์ คือผลต่างระหว่างมูลค่ายุติธรรมกับราคาตามบัญชีของสินทรัพย์
2. รายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ คือผลต่างระหว่างราคาตามบัญชีของหนี้กับมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่โอนไปเพื่อการชำระหนี้

ทั้งนี้ การโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้ทั้งหมด หากถือเป็นการปรับโครงสร้างหนี้ ลูกหนี้จะมีรายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้เสมอ เพราะถ้าราคายุติธรรมของสินทรัพย์ที่โอนไปมีมูลค่าเท่ากับหรือมากกว่าราคาตามบัญชีของหนี้ การโอนสินทรัพย์ฯ ครั้งนี้จะไม่ถือเป็นการปรับโครงสร้างหนี้แต่อย่างใด แต่จะถือเป็นการชำระหนี้ธรรมดาแทน

รูปที่ 2 การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีรายการขาดทุนจากการโอนสินทรัพย์และรายการกำไรจากการปรับโครงสร้าง

การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการโอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของเพื่อชำระหนี้

หากลูกหนี้โอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของให้เจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ ลูกหนี้ต้องบันทึกผลต่างระหว่างมูลค่ายุติธรรมของส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของที่ต่ำกว่าราคาตามบัญชีของหนี้เป็นรายการกำไรที่เกิดจากการปรับโครงสร้างหนี้ เช่นเดียวกับการโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้ หากโอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของเพื่อชำระหนี้ตามการปรับโครงสร้างหนี้ ลูกหนี้จะมีแต่รายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่านั้น โดยไม่มีโอกาสเกิดขาดทุนแต่อย่างใด

การปรับโครงสร้างหนี้ด้วยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้

หากมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ แนวทางปฏิบัติของบริษัทลูกหนี้จะเป็นดังนี้

1. คำนวณจำนวนเงินสดจ่ายทั้งหมดตามเงื่อนไขการชำระหนี้ใหม่ ทั้งนี้ กระแสเงินสดจ่ายตามเงื่อนไขใหม่นี้จะประกอบไปด้วยเงินต้นและดอกเบี้ย และเงินสดจ่ายอื่น ๆ ที่ระบุไว้ในเงื่อนไขการปรับโครงสร้างหนี้ โดยไม่ต้องคำนวณมูลค่าปัจจุบันแต่อย่างใด
2. เปรียบเทียบจำนวนเงินสดจ่ายทั้งหมดตามเงื่อนไขใหม่ที่คำนวณได้ในข้อ 1 กับราคาตามบัญชีของหนี้ที่มีต่อเจ้าหนี้ก่อนการปรับโครงสร้างหนี้
3. กรณีเงินสดจ่ายทั้งหมดตามเงื่อนไขใหม่น้อยกว่าราคาตามบัญชีของหนี้ ให้รับรู้กำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ได้เท่ากับผลต่างดังกล่าว และเมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ตามเงื่อนไขใหม่ในการปรับโครงสร้าง ให้ถือว่าเป็นการจ่ายชำระคืนเงินต้นทั้งหมด ซึ่งจะไม่มียอดดอกเบี้ยจ่ายปรากฏในงบกำไรขาดทุนแต่อย่างใด
4. กรณีเงินสดจ่ายทั้งหมดตามเงื่อนไขใหม่มากกว่าราคาตามบัญชีของหนี้ ณ วันก่อนปรับโครงสร้างหนี้ ลูกหนี้จะต้องไม่รับรู้รายการขาดทุนในงบกำไรขาดทุน แต่ต่อมากลับต้องบันทึกดอกเบี้ยจ่ายโดยใช้ผลต่างที่เกิดขึ้นจากจำนวนเงินสดทั้งหมดที่ต้องจ่ายตามเงื่อนไขใหม่กับราคาตามบัญชีของหนี้ ณ วันก่อนปรับโครงสร้างหนี้ โดยดอกเบี้ยจ่ายแต่ละงวดนั้นให้คำนวณโดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest Method)

การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีหลายลักษณะ

ในกรณีที่ลูกหนี้จ่ายชำระหนี้บางส่วนด้วยการโอนสินทรัพย์หรือโอนส่วนได้เสียของกิจการของลูกหนี้ และเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการชำระหนี้สำหรับหนี้สินส่วนที่เหลือ ให้ลูกหนี้แยกบันทึกบัญชีเป็นสองชั้นตอนดังนี้

1. กำหนดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์และส่วนส่วนได้เสียของกิจการที่โอนให้แก่เจ้าหนี้และบันทึกผลต่างระหว่างมูลค่ายุติธรรมกับราคาตามบัญชีของสิ่งที่โอนให้กับเจ้าหนี้เป็นกำไรหรือขาดทุนจากการโอนสินทรัพย์นั้น
2. หนี้สินที่เหลือให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในส่วนของการปรับโครงสร้างหนี้โดยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้

การแสดงรายการในงบการเงิน

ลูกหนี้ต้องถือกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาเป็นรายได้เพื่อคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิในงวดที่เกิดรายการ หากกำไรดังกล่าวมีจำนวนสูงเป็นสาระสำคัญ บริษัทลูกหนี้จะต้องแสดงเป็นรายการพิเศษสุทธิจากภาษีเงินได้ที่เกี่ยวข้องในงบกำไรขาดทุน

การเปิดเผยข้อมูลสำหรับลูกหนี้

รายละเอียดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการชำระหนี้

- ❖ ยอดรวมของรายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ และผลกระทบของภาษีเงินได้ที่เกี่ยวข้อง
- ❖ จำนวนต่อหุ้นของรายการกำไรรวมที่เกิดจากการปรับโครงสร้างหนี้ทุกรายการสุทธิจากภาษีเงินได้ที่เกี่ยวข้อง
- ❖ ยอดรวมของรายการกำไรและรายการขาดทุนที่รับรู้ในระหว่างงวดซึ่งเกิดจากการโอนสินทรัพย์เพื่อการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา
- ❖ เปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินของงวดต่อ ๆ ไปถึงจำนวนหนี้ที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง

4. การปรับโครงสร้างหนี้ - เจ้าหนี้

การปรับโครงสร้างหนี้ในส่วนของเจ้าหนี้สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะคือ

1. การรับโอนสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียในส่วนของผู้ชำระหนี้เพื่อรับชำระหนี้ทั้งหมด
2. การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้
3. การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาในหลายลักษณะ

การรับโอนสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียในส่วนของผู้ชำระหนี้เพื่อรับชำระหนี้ทั้งหมด

เจ้าหนี้จะต้องบันทึกบัญชีสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียที่รับโอนมาด้วยมูลค่ายุติธรรม แต่ถ้าเจ้าหนี้ได้รับชำระเป็นสินทรัพย์ถาวรและมีวัตถุประสงค์ที่จะนำสินทรัพย์นั้นออกขาย เจ้าหนี้จะต้องบันทึกโดยใช้มูลค่ายุติธรรมหักด้วยประมาณค่าใช้จ่ายในการขาย

การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา เป็นการที่เจ้าหนี้ยินยอมผ่อนคลายนโยบายการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ ดังนั้นหากมีการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาเจ้าหนี้จะต้องรับรู้รายการขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้เสมอทั้งนี้ผลขาดทุนกรณีรับโอนสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียในส่วนของผู้ชำระหนี้ จะคำนวณได้จากผลต่างของเงินลงทุนสุทธิในลูกหนี้ที่สูงกว่ามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่รับโอนมา โดยเจ้าหนี้ต้องล้างบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้รายนั้นออกด้วย ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้คือ รายการขาดทุนจาก

การปรับโครงสร้างหนี้ถือเป็นรายการปกติในงบกำไรขาดทุนเสมอ ทั้งนี้เป็นการผิดชำระหนี้ของลูกหนี้ถือเป็นเรื่องปกติของผู้เป็นเจ้าของหนี้

การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้

เจ้าหนี้ต้องถือปฏิบัติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ดังนี้

1. กำหนดมูลค่าบัญชีธรรมของหนี้จากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ใหม่ โดยหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับคิดลดด้วยอัตราดอกเบี้ยตลาด ซึ่งอัตราคิดลดนี้คิดได้จากอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้พึงให้แก่ลูกหนี้ปกติแต่ละประเภทโดยไม่คำนึงว่าลูกหนี้มีการปรับโครงสร้างหนี้หรือไม่
2. หากผลต่างระหว่างมูลค่าบัญชีธรรมที่คำนวณได้จากข้อ 1 กับเงินลงทุนในลูกหนี้ ณ วันก่อนการปรับโครงสร้างหนี้ ผลต่างมูลค่าบัญชีธรรมน้อยกว่าเงินลงทุนในลูกหนี้ ให้บันทึกเป็นผลขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้ โดยเจ้าหนี้ต้องล้างบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้รายนั้นออกด้วย
3. เมื่อบันทึกผลขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้แล้ว จะทำให้เงินลงทุนในลูกหนี้เท่ากับมูลค่าบัญชีธรรมของลูกหนี้ตามเงื่อนไขใหม่ เมื่อภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้ เจ้าหนี้จะต้องคำนวณและปรับมูลค่าบัญชีธรรมของลูกหนี้ใหม่ หากมูลค่าบัญชีธรรมของหนี้ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป และต้องตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีหลายลักษณะ

ในการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาเจ้าหนี้อาจรับชำระหนี้บางส่วนด้วยการรับโอนสินทรัพย์หรือรับโอนส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของ และเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ส่วนที่เหลือ ในกรณีนี้ เจ้าหนี้ต้องบันทึกสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียที่ได้รับโอนมาในราคาบัญชีธรรม และหนี้ส่วนที่เหลือเจ้าหนี้จะต้องถือปฏิบัติเช่นเดียวกับกรณีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ โดยหลักเจ้าหนี้จะต้องบันทึกสิ่งที่ได้รับและจะได้รับโดยใช้มูลค่าบัญชีธรรมเสมอ

การเปิดเผยข้อมูล

เจ้าหนี้ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละงวดบัญชีในงบการเงินหรือในหมายเหตุประกอบงบการเงินดังต่อไปนี้

1. อัตราคิดลดที่เป็นเงื่อนไขในการปรับโครงสร้างหนี้
2. จำนวนรายและยอดรวมของเงินลงทุนในลูกหนี้ที่มีการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาแสดงเปรียบเทียบกับจำนวนรายและยอดรวมของเงินลงทุนในลูกหนี้ที่มีอยู่ทั้งสิ้น โดยใช้ข้อมูลตามบัญชีก่อนการปรับโครงสร้างหนี้
3. จำนวนรายและยอดรวมของเงินลงทุนในลูกหนี้ก่อนการปรับโครงสร้างหนี้แยกตามประเภทของวิธีปรับโครงสร้าง หากการปรับโครงสร้างหนี้เป็นการรับโอนสินทรัพย์หรือส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของให้เจ้าหนี้เปิดเผยถึงประเภทและมูลค่าบัญชีธรรมของสินทรัพย์และส่วนได้เสียในส่วนของเจ้าของที่ได้รับโอนมาหากการปรับโครงสร้างหนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ให้เจ้าหนี้เปิดเผยโดยเปรียบเทียบยอดรวมของเงินลงทุนในลูกหนี้ที่มีอยู่ตามบัญชีก่อนและหลังการปรับโครงสร้างหนี้
4. ยอดรวมของเงินลงทุนในลูกหนี้ภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้ที่เกิดขึ้นทั้งสิ้นในระหว่างงวด
5. ยอดรวมของภาระผูกพันคงเหลือที่เจ้าหนี้ตกลงให้ลูกหนี้กู้เพิ่มเติมภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้
6. กรณีที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ เจ้าหนี้ต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับยอดรวมของรายได้ดอกเบี้ยสำหรับงวดของลูกหนี้ภายหลังที่มีการปรับโครงสร้างที่รวมอยู่ในงบกำไรขาดทุนในทุกงวดบัญชี

ตัวอย่างที่ 2 การบัญชีเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา

บริษัทดวงตก จำกัด กำลังประสบปัญหาทางการเงิน งบดุลของบริษัท ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 เป็นดังนี้

บริษัทดวงตก จำกัด		
งบดุล		
ณ วันที่ 1 มกราคม 2542		
สินทรัพย์		
เงินสด		5,000
ลูกหนี้	28,000	
หัก ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	3,000	25,000
สินค้า		60,000
ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ - สุทธิ		360,000
รวมสินทรัพย์		450,000
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น		
เจ้าหนี้การค้า		72,500
ตั๋วเงินจ่าย 15% - ครบกำหนด 1 ธค. 2541		50,000
ดอกเบี้ยค้างจ่ายของตั๋ว 15%		7,500
ตั๋วเงินจ่าย 10% - ครบกำหนด 1 มค. 2543		100,000
ดอกเบี้ยค้างจ่ายของตั๋ว 10%		5,000
หุ้นสามัญ - ราคาตามมูลค่าหุ้นละ 100 บาท		200,000
กำไรสะสม		15,000
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น		450,000

กรณีโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้

บริษัทดวงตก จำกัด ได้ทำการปรับโครงสร้างหนี้กับบริษัท บุญหนัก จำกัด ซึ่งเป็นหนึ่งในคู่ค้ารายใหญ่ โดยตกลงที่จะโอนลูกหนี้การค้า (มูลค่ายุติธรรม 23,000 บาท) เพื่อเป็นการชำระหนี้ค่าสินค้ามูลค่า 30,000 บาท โดยบริษัทดวงตก และบริษัทบุญหนัก จะบันทึกบัญชีการปรับโครงสร้างหนี้ดังต่อไปนี้

สมุดบัญชีของบริษัทดวงตก จำกัด		
เดบิต	รายการขาดทุนจากการโอนลูกหนี้การค้า	2,000
	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	3,000
	เครดิต ลูกหนี้	5,000
บันทึกปรับมูลค่าลูกหนี้การค้าให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม		

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า - บริษัท บุญหนัก จำกัด	30,000
	เครดิต ลูกหนี้การค้า	23,000
	รายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้	7,000

สมุดบัญชีของบริษัทบุญหนัก จำกัด

เดบิต	เงินลงทุนในลูกหนี้การค้าของบริษัทดวงตก จำกัด	23,000
	รายการขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้	5,500
	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	1,500
	เครดิต ลูกหนี้การค้า - บริษัทดวงตก จำกัด	30,000

บันทึกการรับชำระหนี้จากบริษัทดวงตก จำกัด เป็นลูกหนี้การค้า

จากรายการข้างต้นจะเห็นได้ว่า บริษัทดวงตก ซึ่งเป็นลูกหนี้จะต้องบันทึกปรับมูลค่าของสินทรัพย์ที่จะโอนไปชำระหนี้ (ในที่นี้คือลูกหนี้การค้า) ให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรมเสียก่อน ทำให้เกิดรายการขาดทุนจากการโอนลูกหนี้การค้า 2,000 บาท ต่อจากนั้น จึงบันทึกรายการโอนสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้ ทั้งนี้ บริษัทดวงตก ได้โอนลูกหนี้มูลค่า 23,000 บาท เพื่อชำระหนี้มูลค่า 30,000 บาท จึงทำให้เกิดรายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่ากับ 7,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนที่จะปรากฏในงบกำไรขาดทุนปี 2542 ในหัวข้อรายการพิเศษ (Extraordinary Item) เนื่องจากรายการกำไรลักษณะนี้ไม่ถือเป็นรายการปกติของลูกหนี้

ในขณะที่บริษัทบุญหนัก จำกัด ผู้เป็นเจ้าของหนี้ จะได้รับลูกหนี้ที่มีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับ 23,000 บาท เพื่อชำระหนี้มูลค่า 30,000 บาท อย่างไรก็ตาม ในตัวอย่างนี้สมมติว่าบริษัทบุญหนักได้ตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้เท่ากับ 1,500 บาท บริษัทบุญหนักจึงต้องรับรู้รายการขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่ากับ 5,500 บาท ซึ่งเป็นจำนวนที่จะปรากฏในงบกำไรขาดทุนปี 2542 เป็นค่าใช้จ่ายปกติในการคำนวณกำไรขาดทุน ทั้งนี้เป็นเพราะการผิดนัดชำระหนี้ของลูกหนี้ถือเป็นเรื่องปกติของผู้เป็นเจ้าของหนี้

กรณีโอนส่วนได้เสียในส่วนของผู้ถือหุ้นเพื่อชำระหนี้

บริษัทดวงตก จำกัด ออกหุ้นสามัญจำนวน 500 หุ้นเพื่อชำระตัวเงินจ่าย 15% และดอกเบี้ยค้างจ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ หุ้นสามัญที่ออกมีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับ 50,000 บาท ในขณะที่มูลค่าตามบัญชีของหนี้สินตามตัวเงินจ่ายเท่ากับ 57,500 บาท (เงินต้น 50,000 บาท + ดอกเบี้ยค้างจ่าย 7,500 บาท) ดังนั้นการออกหุ้นสามัญเพื่อชำระหนี้ตามตัวเงินในครั้งนี้ บริษัทดวงตก จำกัด ต้องถือเป็นการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา และต้องบันทึกบัญชีดังนี้

สมุดบัญชีของบริษัทดวงตก จำกัด

เดบิต	ตัวเงินจ่าย 15%	50,000
	ดอกเบี้ยค้างจ่ายของตัว 15%	7,500
	เครดิต หุ้นสามัญ	50,000
	รายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้	7,500

สมมติว่า เจ้าหนี้ผู้ถือตั๋วเงินได้ซื้อลดตั๋วเงินฉบับนี้มาในราคาเพียง 40,000 บาท ดังนั้น เมื่อบริษัทดวงตม จำกัดชำระเงิน 50,000 บาท จ่ายชำระหนี้ เจ้าหนี้จึงมีกำไร 10,000 บาท ดังนั้น ในฐานะเจ้าหนี้การรับชำระหนี้ครั้งนี้จึงไม่ใช้การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาแต่อย่างใด

การปรับปรุงเงื่อนไขการชำระหนี้

ธนาคารศักดิ์ใหญ่ จำกัด เป็นผู้ถือตั๋วเงิน 10% ที่บริษัทดวงตม จำกัดเป็นผู้ออก โดยธนาคารได้ตกลงรับชำระเงินจากบริษัทดวงตม 2 งวด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 และ 2543 งวดละ 55,000 บาท (ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 อัตราดอกเบี้ยตลาดเท่ากับ 10%) เป็นการชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ทั้งนี้มูลค่าตามบัญชีของหนี้ตามตั๋วเงิน 10% ที่บันทึกไว้ในสมุดบัญชีของบริษัทดวงตม จำกัดเท่ากับ 105,000 บาท ซึ่งในฐานะของลูกค้าหนี้ รายการปรับโครงสร้างหนี้ครั้งนี้จะไม่มีรายการกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้แต่อย่างใด เนื่องจากกระแสเงินสด(ที่ไม่ได้คิดลด) มากกว่ามูลค่าตามบัญชีของหนี้สิน ทั้งนี้ บริษัทดวงตม จำกัด ต้องคำนวณหาอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงตามเงื่อนไขใหม่ ดังนี้

$$55,000 \times PVIFA, n=2, i=? = 105,000 \text{ บาท}$$

$$105,000 / 55,000 = 1.9091$$

$$1.9091 = \text{annuity factor สำหรับ 2 งวด ที่อัตราดอกเบี้ย 3.16\%}$$

ดังนั้น การจ่ายชำระหนี้ 2 งวดในวันที่ 31 ธันวาคม 2542 และ 2543 จะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

31 ธันวาคม 2542

เดบิต	ตั๋วเงินจ่าย	46,682
	ดอกเบี้ยค้างจ่าย	5,000
	ดอกเบี้ยจ่าย	3,318
	เครดิต เงินสด	55,000

บันทึกการจ่ายชำระหนี้ตามตั๋วเงิน (ดอกเบี้ยจ่ายคำนวณจาก $105,000 \times 3.16\% = 3,318$ บาท)

31 ธันวาคม 2543

เดบิต	ตั๋วเงินจ่าย	53,318
	ดอกเบี้ยจ่าย	1,682
	เครดิต เงินสด	55,000

บันทึกการจ่ายชำระหนี้ตามตั๋วเงิน (ดอกเบี้ยจ่ายคำนวณจาก $105,000 - 55,000 - 3,318 \times 3.16\% = 1,682$ บาท)

ในขณะที่ธนาคารศักดิ์ใหญ่ จำกัด จะต้องบันทึกรับรู้รายการขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้ เนื่องจากมูลค่ายุติธรรมของตั๋วเงิน (คำนวณโดยคิดลดกระแสเงินสดรับตามเงื่อนไขใหม่โดยใช้อัตราดอกเบี้ยตลาด 10% เป็นตัวคิดลด) ต่ำกว่ามูลค่าตามบัญชีของตั๋วเงิน ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 ตามการคำนวณดังนี้

มูลค่าปัจจุบันของเงินสดรับ 55,000 บาท ที่จะได้รับในอีก 1 ปีข้างหน้าอัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 10%

$$PVIF, n=1, i=10\% = (1+i)^{-n} = (1+10\%)^{-1} = 0.909091$$

$$= 55,000 \times 0.909091 = 50,000 \text{ บาท}$$

มูลค่าปัจจุบันของเงินสดรับ 55,000 บาท ที่จะได้รับในอีก 2 ปีข้างหน้าอัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 10%

$$PVIF, n=1, i=10\% = (1+i)^{-n} = (1+10\%)^{-2} = 0.826446$$

$$= 55,000 \times 0.826446 = 45,455 \text{ บาท}$$

ดังนั้น ธนาคารตัดดีใหญ่จะต้องบันทึกบัญชี ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 ในการปรับโครงสร้างหนี้ดังนี้

เดบิต	ตัวเงินรับ - บริษัทดวงตก จำกัด	95,455	
	รายการขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้	9,545	
	เครดิต ตัวเงินรับ 10%		100,000
	ดอกเบียค้างรับ		5,000

บันทึกการปรับโครงสร้างหนี้ - บริษัทดวงตก จำกัด

ต่อมาธนาคาร ตัดดีใหญ่ จำกัด จะบันทึกรับเงินสดดังนี้

31 ธันวาคม 2542

เดบิต	เงินสด	55,000
	เครดิต ตัวเงินรับ	50,000
	ดอกเบียค้างรับ	5,000

31 ธันวาคม 2543

เดบิต	เงินสด	55,000
	เครดิต ตัวเงินรับ	45,455
	ดอกเบียค้างรับ	9,545

แบบฝึกหัดบทที่

ข้อมูลต่อไปนี้ ใช้ตอบคำถามข้อ 1-6

บริษัท กู้กูดสหกรรม จำกัด ได้ซื้อเครื่องจักร 1 เครื่อง ณ วันที่ 2 มกราคม 25x5 เป็นเงิน 1,000,000 บาท โดยจ่ายเงินดาวน์ 200,000 บาท ส่วนที่เหลือชำระเป็นรายปีกับธนาคารไก่อฟ้า ทุกวันที่ 31 ธันวาคมเริ่มตั้งแต่ 31 ธันวาคม 2535 โดยทุกปีจะต้องจ่ายเงินต้น 160,000 บาท บวกด้วยดอกเบี้ย 10% ในปี 25x8 เป็นปีที่บริษัทกู้ประสบปัญหาทางการเงิน ณ วันที่ 1 ธันวาคม 25x8 บริษัทกู้ จึงได้ต่อรองกับธนาคารไก่อฟ้า เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งธนาคารไก่อฟ้าได้ตกลงให้บริษัทกู้จ่ายดอกเบี้ยค้างจ่ายเป็นเงิน 40,000 บาท บวกดอกเบี้ยค้างจ่าย และโอนที่ดินมูลค่าตามบัญชี 150,000 บาท ให้กับธนาคารไก่อฟ้า ซึ่งที่ดินดังกล่าวมีราคาตลาดเท่ากับ 220,000 บาท

1. ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25x8 บริษัทมีดอกเบี้ยค้างจ่ายเท่ากับเท่าไร

1. 29,333 บาท
2. 32,000 บาท
3. 100,000 บาท
4. 183,333 บาท

2. รายการต่อไปนี้ ข้อใดเป็นการบันทึกบัญชีรับรู้ว่าไรจากโอนที่ดินเพื่อชำระหนี้ของกู้

1. เดบิต ที่ดิน 70,000
    เครดิต ตัวเงินจ่าย 70,000
2. เดบิต ขาดทุนจากการโอนที่ดิน 70,000
    เครดิต ที่ดิน 70,000
3. เดบิต ที่ดิน 70,000
    เครดิต กำไรจากการโอนที่ดิน 70,000
4. เดบิต ตัวเงินจ่าย 70,000
    เครดิต กำไรจากการโอนที่ดิน 70,000

3. บริษัทกู้ จะมีกำไรหรือขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่าไร

1. กำไร 60,000 บาท
2. ขาดทุน 60,000 บาท
3. ขาดทุน 89,333 บาท
4. กำไร 130,000 บาท

4. ธนาคารไถ่ฟามีกำไรหรือขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่ากับเท่าไร

1. กำไร 60,000 บาท
2. ขาดทุน 60,000 บาท
3. ขาดทุน 100,667 บาท
4. กำไร 130,000 บาท

5. ต่อไปนี้รายการบัญชีข้อใดที่ถูกต้องบันทึกเพื่อชำระหนี้

1. เดบิต ตัวเงินจ่าย 320,000
     เครดิต เงินสด 40,000
     ที่ดิน 150,000
     กำไรจากการ-
     ปรับโครงสร้างฯ 130,000

2. เดบิต ตัวเงินจ่าย 260,000
     เครดิต เงินสด 40,000
     ที่ดิน 220,000

3. เดบิต ตัวเงินจ่าย 320,000
     ดอกเบี้ยจ่าย 29,333
     เครดิต เงินสด 69,333
     ที่ดิน 220,000
     กำไรจากการ-
     ปรับโครงสร้างฯ 60,000

4. เดบิต ตัวเงินจ่าย 320,000
     ดอกเบี้ยจ่าย 29,333
     เครดิต เงินสด 40,000
     ที่ดิน 220,000
     กำไรจากการ-
     ปรับโครงสร้างฯ 89,333

6. ต่อไปนี้รายการบัญชีข้อใดที่ธนาคารไถ่ฟาจะบันทึกเพื่อรับชำระหนี้

1. เดบิต เงินสด 40,000
     ที่ดิน 220,000
     เครดิต ตัวเงินรับ 260,000

2. เดบิต เงินสด	69,333
ที่ดิน	220,000
ขาดทุนจากการ-	
ปรับโครงสร้างฯ	60,000
เครดิต ตัวเงินรับ	320,000
ดอกเบี้ยรับ	29,333

3. เดบิต เงินสด	69,333
ที่ดิน	150,000
ขาดทุนจากการ-	
ปรับโครงสร้างฯ	10,067
เครดิต ตัวเงินรับ	320,000

4. เดบิต เงินสด	40,000
ที่ดิน	220,000
ขาดทุนจากการ-	
ปรับโครงสร้างฯ	60,000
เครดิต ตัวเงินรับ	320,000

7. เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้ (continuation with modification of debt terms) ลูกหนี้ จะถือว่าเป็นการปรับโครงสร้างหนี้หรือไม่โดยพิจารณาจาก

1. ลูกหนี้มีกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข
2. เจ้าหนี้มีกำไรหรือขาดทุนจากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข
3. ผลรวมของกระแสเงินสดในอนาคต (ก่อนการคิดลด) มากกว่า หรือน้อยกว่ามูลค่าตามบัญชีของหนี้สิน ณ วันที่ทำการปรับโครงสร้างหนี้
4. ลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลาย

8. เมื่อมูลค่ากระแสเงินสดในอนาคตจากการปรับโครงสร้างหนี้ สูงกว่า มูลค่าตามบัญชีของหนี้ ลูกหนี้ จะถือว่า

1. เกิดกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้
2. เกิดขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้
3. ไม่มีกำไรหรือขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้
4. มีกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ แต่จะมีขาดทุนจากการจ่ายคืนหนี้สิน

9. เมื่อมูลค่ากระแสเงินสดในอนาคตจากการปรับโครงสร้างหนี้ ต่ำกว่า มูลค่าตามบัญชีของหนี้ ลูกหนี้จะถือว่า

1. เกิดกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้
2. เกิดขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้
3. ไม่มีกำไรหรือขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้
4. มีกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ แต่จะมีขาดทุนจากการจ่ายคืนหนี้สิน

10. เมื่อมีการปรับโครงสร้างหนี้ เจ้าหนี้ จะวัดมูลค่าของลูกหนี้ที่ปรับโครงสร้างแล้วอย่างไร

1. มูลค่าของลูกหนี้ที่ปรับโครงสร้างแล้ว เท่ากับผลรวมของกระแสเงินสดในอนาคตจากลูกหนี้
2. มูลค่าของลูกหนี้ที่ปรับโครงสร้างแล้ว เท่ากับผลรวมของกระแสเงินสดในอนาคตจากลูกหนี้หักด้วยผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น
3. มูลค่าของลูกหนี้ที่ปรับโครงสร้างแล้ว เท่ากับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คิดลดโดยใช้อัตราดอกเบี้ยตลาด ณ วันที่ปรับโครงสร้างหนี้
4. มูลค่าของลูกหนี้ที่ปรับโครงสร้างแล้ว เท่ากับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คิดลดโดยใช้อัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเงินกู้ฉบับเดิม

11. ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 บริษัท เจ้าหนี้ จำกัด ได้ทำสัญญาปรับโครงสร้างหนี้กับบริษัทลูกหนี้จำกัด ซึ่งประสบปัญหาทางการเงิน บริษัทเจ้าหนี้ได้ปรับโครงสร้างหนี้ตัวเงินรับมูลค่า 100,000 บาท ตามเงื่อนไขดังนี้

- ลดเงินต้นลงเหลือ 70,000 บาท
- ยกเลิกดอกเบี้ยค้างจ่าย 12,000 บาท
- ยืดระยะเวลาการชำระหนี้จากวันที่ 31 ธันวาคม 2543 ไปเป็นวันที่ 31 ธันวาคม 2545
- ลดดอกเบี้ยจาก 12% เหลือ 8% โดยดอกเบี้ยต้องจ่ายทุก ๆ ปี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 และ 2545 โดยปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ 12%

มูลค่าปัจจุบันของเงิน 1 บาท ที่ถึงกำหนดในอีก 2 งวดข้างหน้า อัตราดอกเบี้ย 8% ($PVIF N=2, I=8\%$) เท่ากับ 0.8573, มูลค่าปัจจุบันของเงิน 1 บาท ที่ถึงกำหนดในอีก 2 งวดข้างหน้า อัตราดอกเบี้ย 12% ($PVIF N=2, I=12\%$) เท่ากับ 0.7972, มูลค่าปัจจุบันของ เงินงวด 1 บาท ที่ชำระทุกงวดเป็นเวลา 2 งวด อัตราดอกเบี้ย 8% ($PVIFA N=2, I=8\%$) เท่ากับ 1.7833, มูลค่าปัจจุบันของ เงินงวด 1 บาท ที่ชำระทุกงวดเป็นเวลา 2 งวด อัตราดอกเบี้ย 12% ($PVIFA N=2, I=12\%$) เท่ากับ 1.6901

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 บริษัทเจ้าหนี้จะมีผลขาดทุนจากการปรับโครงสร้างหนี้บริษัทลูกหนี้จำกัดเท่ากับเท่าไร

1. 65,269 บาท
2. 46,731 บาท
3. 42,002 บาท
4. 34,731 บาท

12. ระหว่างปี 2542 บริษัทหนึ่งโยอะ จำกัด ซึ่งประสบปัญหาทางการเงิน ไม่สามารถชำระหนี้มูลค่า 500,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 15% อายุ 3 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2541 ที่เป็นหนี้ธนาคาร รัตนทรัพย์ จำกัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 ธนาคารได้ตกลงปรับโครงสร้างหนี้ (เงินต้น 500,000 บาท และดอกเบี้ยค้างจ่าย 75,000 บาท) โดยชำระเป็นเงินสด 50,000 บาท และหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดที่มีราคาตลาดเท่ากับ 375,000 บาท แต่มีราคาทุน 385,000 บาท บริษัทหนึ่งโยอะ จะมีกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ในปี 2542 เท่ากับเท่าไร

1. 65,000 บาท
2. 75,000 บาท
3. 140,000 บาท
4. 150,000 บาท

13. บริษัทลูก จำกัด เป็นหนี้ บริษัท เจ้า จำกัด มูลค่า 700,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 12% ระยะเวลา 4 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทลูก มีการจ่ายดอกเบี้ย (84,000 บาท) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2542 และ 2543 แต่ระหว่างปี 2544 บริษัทลูกประสบปัญหาทางการเงินจึงไม่สามารถจ่ายดอกเบี้ยได้ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544 บริษัทแม่ตกลงที่จะปรับโครงสร้างหนี้ตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ลดดอกเบี้ยปี 2544 จาก 84,000 บาท เหลือ 40,000 บาท โดยให้ชำระ ณ วันที่ 31 มกราคม 2545 และยกเลิกดอกเบี้ยจ่ายปี 2545
- ลดเงินต้นลงเหลือ 600,000 บาท

บริษัท ลูกจะมีกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้ในปี 2544 เท่ากับเท่าไร

1. 0 บาท
2. 60,000 บาท
3. 100,000 บาท
4. 144,000 บาท

14. บริษัทบู๊ต จำกัด เป็นหนี้บริษัทแบงค์ จำกัด มูลค่า 500,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 12% ระยะเวลา 3 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 25x4 เนื่องจากบริษัทบู๊ตประสบปัญหาทางการเงินในปี 25x6บริษัทแบงค์ จึงตกลงปรับโครงสร้างหนี้ (ซึ่งประกอบด้วยเงินต้น 500,000 บาท และดอกเบี้ยค้างจ่าย 60,000 บาท) โดยบริษัทบู๊ตตกลงชำระหนี้เป็นที่ดินมูลค่ายุติธรรม 450,000 บาท โดยที่มีราคาทุนเท่ากับ 360,000 บาท ณ ปี 25x6 บริษัทบู๊ตจะมีกำไรจากการปรับโครงสร้างหนี้เท่ากับเท่าไร

1. กำไรอื่น ๆ 200,000 บาท
กำไรจากการปรับโครงสร้างฯ 0 บาท
2. กำไรอื่น ๆ 140,000 บาท
กำไรจากการปรับโครงสร้างฯ 0 บาท

3. กำไรอื่น ๆ 90,000 บาท
กำไรจากการปรับโครงสร้างฯ 50,000 บาท
4. กำไรอื่น ๆ 90,000 บาท
กำไรจากการปรับโครงสร้างฯ 110,000 บาท

แสดงวิธีทำ

บริษัทบางปูโฟโต้ จำกัด ซื้อเครื่องอัดรูปอัตโนมัติ 720,000 บาท จากบริษัทโกแตก จำกัด ณ วันที่ 1 มกราคม 2540 ซึ่งบริษัท บางปูได้จ่ายเงินสดเป็นเงินคาวน จำนวน 120,000 บาท โดยเงินสด 600,000 บาท ที่เหลือบริษัทบางปูจะต้องผ่อนชำระเริ่มต้น + ดอกเบี้ยเป็นรายปี ๑ละ เท่า ๆ กัน 5 งวด (อัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 12%) เริ่มต้นวันที่ 31 ธันวาคม 2540 เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา บริษัทจึงสามารถชำระเงินตามสัญญาได้เพียง 1 งวดเท่านั้น ไม่สามารถชำระหนึ่งงวดถัดไป ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 ได้ ดังนั้น บริษัทโกแตก จำกัด จึงทำการปรับโครงสร้างหนี้ ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 โดยอัตราดอกเบี้ยตลาด ณ วันนั้นเท่ากับ 9%

ให้ทำ

บันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของบริษัทบางปูและบริษัทโกแตก จำกัด ในช่วงปี 2541 - 2544 ตามสถานการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกันต่อไปนี้

1. บริษัทโกแตก ยอมรับเงินสด 200,000 บาท บวกด้วยเครื่องอัดรูปเครื่องเก่า (เครื่องอัดนี้มีมูลค่าตามบัญชีเท่ากับ 1 บาทในสมุดบัญชีของบางปู แต่มีราคาตลาดเท่ากับ 140,000 บาท) เพื่อแลกกับหนี้ที่เหลืออยู่
2. บริษัทโกแตกตกลงยึดหนี้ให้บางปู โดยยอมรับเงินมูลค่า 700,000 บาท ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544
3. บริษัทโกแตก ตกลงจะยกเลิกดอกเบี้ยจ่าย โดยอนุญาตให้บริษัทบางปูจ่ายเฉพาะเงินต้นคงค้าง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2544

บทที่ 8

การบัญชีสำหรับธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงลักษณะของธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และสามารถบันทึกบัญชีได้
2. ทราบถึงลักษณะของเครื่องมือทางการเงินและสามารถบันทึกบัญชีได้

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. แนวคิดเกี่ยวกับสกุลเงินหลัก (Functional Currency)
2. การแสดงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign Exchange Quotations)
3. การบันทึกบัญชีธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
4. การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินและธุรกรรมป้องกันความเสี่ยงที่
  - ❖ ใช้เพื่อเก็งกำไรในอัตราแลกเปลี่ยน
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากภาวะผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากเงินลงทุนในต่างประเทศ
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงในด้านกระแสเงินสด
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศที่มีมูลค่ามหาศาลและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2543 ประเทศไทยมีการส่งออกในปี 2543 เท่ากับ 67,942 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งขยายตัวจากปี 2542 ถึง 19.6% และมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศในปี 2543 เท่ากับ 62,423 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งขยายตัวจากปี 2542 ถึง 31.3%²² การค้าระหว่างประเทศจึงถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของไทย ซึ่งในบทนี้ จะเป็นการศึกษาวิธีการทางการบัญชีเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ เพื่อให้บัณฑิตสามารถบันทึกบัญชีเกี่ยวกับธุรกรรมต่างประเทศของกิจการได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ มาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องคือ

- ❖ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 30 เรื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ซึ่งเป็นมาตรฐานที่กำหนดเกี่ยวกับ 1) การแปลงค่ารายการธุรกิจที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการส่งออก การนำเข้า เงินกู้ยืม ที่มีการกำหนดค่าเป็นเงินสกุลอื่นที่ไม่ใช่เงินบาท และ 2) การแปลงค่างบการเงินที่จัดทำขึ้นเป็นเงินตราต่างประเทศของสาขา แผนกบริษัทย่อย และการลงทุนอื่น ๆ ซึ่งต้องนำมารวมให้เป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินของบริษัทไทย
- ❖ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงความสำคัญของเครื่องมือทางการเงินที่มีต่อฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการไม่ว่าเครื่องมือทางการเงินนั้นจะเป็นรายการในงบดุลหรือนอกงบดุล

3. แนวคิดเกี่ยวกับสกุลเงินหลัก (Functional Currency)

สกุลเงินหลัก คือสกุลเงินที่กิจการใช้ในการดำเนินงานประจำวัน ซึ่งในการดำเนินงานปกติของกิจการจะมีกระแสเงินสดรับส่วนใหญ่จากลูกค้าเป็นเงินในสกุลนี้ และจะมีกระแสเงินสดจ่ายส่วนใหญ่สำหรับรายจ่ายประเภทต่าง ๆ เป็นเงินในสกุลนี้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ข้อบ่งชี้ที่สำคัญว่าสกุลเงินใดเป็นสกุลเงินหลักของกิจการนั้นมีดังนี้

1. ราคาขาย หากราคาขายสินค้าของกิจการถูกกำหนดโดยการแข่งขันในท้องถิ่น หรือจากรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศที่กิจการได้เข้าไปลงทุนมากกว่าการกำหนดราคาจากตลาดโลก เช่นนี้กิจการจะต้องถือว่าสกุลเงินท้องถิ่นที่กิจการเข้าไปลงทุนเป็นสกุลเงินหลัก ตัวอย่างเช่น บริษัทโออิชิ จำกัด (ญี่ปุ่น) เข้ามาเปิดบริษัทโออิชิ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งดำเนินกิจการภัตตาคารอาหารญี่ปุ่นในประเทศไทย โดยกำหนดราคาขายในอัตราตายตัวเป็นเงินบาทโดยไม่คำนึงว่าค่าเงินบาทจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง เช่นนี้บริษัทโออิชิ จำกัด (ประเทศญี่ปุ่น) จะต้องถือว่าสกุลเงินหลักของบริษัทโออิชิ (ประเทศไทย) คือเงินบาท ไม่ใช่เงินเยน
2. ตลาด หากตลาดหลักของกิจการคือประเทศแม่ โดยได้รับค่าขายส่วนใหญ่เป็นสกุลเงินของประเทศแม่ เช่นนี้กิจการจะต้องถือสกุลเงินของประเทศแม่เป็นสกุลเงินหลัก ตัวอย่างเช่น บริษัทไดกินเฮฟวี่อินดัสตรี จำกัด เป็นบริษัทลูกที่บริษัทไดกินในประเทศญี่ปุ่นได้เปิดที่ประเทศไทยเพื่อขยายฐานการผลิต มีหน้าที่ผลิตเครื่องปรับอากาศขนาดใหญ่ที่ชิ้นส่วน ๆ ใหญ่นำเข้ามาจากญี่ปุ่น เมื่อผลิตเสร็จก็จะส่งกลับไปขายในประเทศญี่ปุ่น

²² ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

เช่นนี้ สกุลเงินหลักของบริษัทไคกันเฮฟวีอินดัสตรี จำกัด จะต้องเป็นเงินเยน ไม่ใช่เงินบาท เนื่องจากตลาดหลักของบริษัทฯ คือญี่ปุ่น ไม่ใช่ประเทศไทย

3. ต้นทุนการผลิต หากต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ อันได้แก่ค่าวัตถุดิบ และค่าแรง เป็นต้นทุนภายในท้องถิ่น สกุลเงินหลักก็ควรจะเป็นสกุลเงินท้องถิ่น ไม่ใช่สกุลเงินของบริษัทแม่
4. แหล่งเงินทุน หากกิจการจัดหาแหล่งเงินทุนด้วยการกู้เงินตราสกุลเงินต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันกระแสเงินสดจากการดำเนินงานก็เป็นสกุลเงินต่างประเทศเช่นเดียวกัน เช่นนี้ สกุลเงินหลักควรเป็นสกุลเงินต่างประเทศ ไม่ใช่สกุลเงินท้องถิ่น
5. รายการระหว่างกันที่กิจการมีกับบริษัทแม่ในต่างประเทศ หากมีรายการระหว่างกันมากก็แสดงให้เห็นว่ากิจการในประเทศมีลักษณะเป็นเพียงหน่วยงานย่อยของบริษัทแม่เท่านั้น จึงต้องถือสกุลเงินของบริษัทแม่เป็นสกุลเงินหลัก

ทั้งนี้ในท้ายที่สุด ฝ่ายจัดการของบริษัทจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจว่าจะใช้สกุลเงินใดเป็นสกุลเงินหลักสำหรับการดำเนินงานในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม กิจการส่วนใหญ่ในประเทศไทยมักใช้เงินบาทเป็นสกุลเงินหลักเสมอ

คำจำกัดความของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยนทันที (Spot Rate) หมายถึง	อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ณ วันใดวันหนึ่งเพื่อการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ณ วันนั้น
อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า (Forward Rate) หมายถึง	อัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดขึ้นตามเงื่อนไขของสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราสองสกุลในอนาคต
อัตราปิด (Closing Rate) หมายถึง	อัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่ในงบดุล

4. การแสดงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign Exchange Quotations)

เราสามารถทราบข่าวอัตราแลกเปลี่ยนได้ทุกวันทำการของสถาบันการเงิน โดยธนาคารต่าง ๆ จะประกาศอัตราแลกเปลี่ยนให้กับลูกค้าทราบ ซึ่งตารางต่อไปนี้เป็นอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 23 พฤษภาคม 2544 ที่ธนาคารกรุงเทพเป็นผู้ประกาศดังที่จะแสดงในหน้าถัดไป

5. การบันทึกบัญชีธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ค่อนข้างเล็ก เงินบาทจึงไม่ได้รับความนิยมในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศเท่าใดนัก ดังนั้นการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างประเทศจึงมักกระทำกันโดยใช้สกุลเงินหลัก ๆ เป็นสื่อ ซึ่งสกุลเงินหลักได้แก่ ดอลลาร์สหรัฐ (US Dollar) เยนญี่ปุ่น (Japanese Yen) เงินยูโร (Euro) เป็นต้น ทั้งนี้หากกิจการกระทำธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ กิจการจะต้องแปลงค่าของธุรกรรมนั้นเป็นเงินบาทโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่เกิดรายการ จึงจะบันทึกรายการในสมุดบัญชี และเมื่อสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี กิจการจะต้องปรับมูลค่ารายการที่เป็นเงินตราต่างประเทศโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ในงบดุล

Bangkok Bank Public Company Limited

Date: 23 May 2001

Update# 3 Effective from 15.40

(Baht per 1 unit of foreign currency)

		Bank Note		Buying Rates		Selling Rates
		Buying Rates	Selling Rates	Sight Bill	T.T.	Bill&D.D.&T.T.
USD	U.S.A. \$1	44.26	45.64			
	U.S.A. \$5 - \$20	44.64	45.64			
	U.S.A. \$50 - \$100	45.09	45.69	45.29	45.39	45.54
GBP	United Kingdom	63.38	65.20	64.10000	64.28000	64.94250
DEM	Germany	19.55	20.17	19.80014	19.85404	20.15251
JPY	Japan (:100)	36.75	37.86	37.32375	37.40375	37.84000
HKD	Hong Kong	5.67	5.87	5.79625	5.81375	5.84625
MYR	Malaysia	Unquote	Unquote	Unquote	Unquote	Unquote
SGD	Singapore	24.81	25.44	25.01125	25.07000	25.32125
BND	Brunei	24.04	25.39	-	-	-
CNY	China	4.38	5.76	Unquote	Unquote	Unquote
IDR	Indonesia (:1,000)	2.24	4.55	3.54190	3.58810	4.44295
INR	India	-	-	-	-	1.02500
KRW	Korea	0.0303	0.0374	-	-	-
PHP	Philippines	0.57	0.98	-	-	0.91500
TWD	Taiwan	1.06	1.44	-	-	-
AUD	Australia	22.98	24.13	23.24000	23.30750	23.84250
NZD	New Zealand	18.52	19.80	18.89250	18.95000	19.47000
ATS	Austria	2.65	2.88	2.81430	2.82196	2.86440
BEF	Belgium	0.90	0.99	0.95998	0.96259	0.97707
CHF	Switzerland	25.05	25.74	25.37750	25.44250	25.73000
DKK	Denmark	4.97	5.28	5.18500	5.20000	5.27000
FIM	Finland	5.59	6.76	-	-	-
FRF	France	5.78	6.02	5.90369	5.91976	6.00876
ITL	Italy (:1,000)	17.4476	21.8561	20.00010	20.05460	20.35610
NLG	Netherlands	17.20	17.91	17.57296	17.62080	17.88569
NOK	Norway	4.70	4.96	4.86750	4.88250	4.94250
SEK	Sweden	4.12	4.37	4.29125	4.30375	4.35250
EUR	EMU	-	-	38.72571	38.83114	39.41487
CAD	Canada	28.81	29.60	29.20000	29.28250	29.58250
AED	United Arab Emirate	10.20	12.80	-	-	-
BHD	Bahrain	93.90	135.20	-	-	-
JOD	Jordan	-	-	-	-	-
KWD	Kuwait	-	-	-	-	-
OMR	Oman	90.10	130.60	-	-	-
QAR	Qatar	9.80	13.90	-	-	-
SAR	Saudi Arabia	9.50	13.10	-	-	-

Remarks: The above rates are subject to change without prior notice. For a firm rate, please contact Bangkok Bank foreign service counters.

ธุรกรรมที่ใช้อัตราแลกเปลี่ยนทันที

กิจการจะต้องบันทึกธุรกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันเกิดรายการ

ตัวอย่างที่ 1 ธุรกรรมที่ต้องบันทึกด้วยอัตราแลกเปลี่ยนทันที

สมมุติว่าบริษัทสยาม จำกัด ซื้อสินค้าจากบริษัทอเมริกัน จำกัดเป็นเงิน10,000 ดอลลาร์สหรัฐ. โดยอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ซื้อสินค้าคือ 45 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ. บริษัทจะต้องบันทึกรายการซื้อสินค้าโดย

เดบิต	สินค้า	450,000	
	เครดิต	เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	450,000
(บันทึกการซื้อสินค้า \$10,000 x 45 บาท)			

การบันทึกบัญชีนี้ เป็นการรับรู้มูลค่าสินค้าว่ามีมูลค่าเท่ากับ450,000 บาทซึ่งจะไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน และรับรู้บัญชีหนี้สิน (เจ้าหนี้การค้า) ที่มูลค่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราแลกเปลี่ยนที่ผันผวนอยู่เสมอ

ต่อมาสมมุติว่าบริษัทสยาม จำกัด ชำระหนี้ค่าสินค้าโดยอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ชำระเท่ากับ 43 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ บริษัทสยาม จำกัด จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	450,000	
	เครดิต	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	20,000
		เงินสด	430,000
(บันทึกการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ต่างประเทศ)			

กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน 20,000 บาท [$\$10,000 \times (45 - 43)$] เกิดจากมูลค่าหนี้สินของบริษัทลดลงเนื่องจากเงินบาทแข็งค่าขึ้นเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ (จากเดิมต้องใช้เงิน 45 บาทเพื่อซื้อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ แต่ตอนนี้ใช้เงินเพียง 43 บาท เพื่อซื้อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ)

อย่างไรก็ตาม กำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน จะเกิดขึ้นต่อเมื่อกิจการประกอบธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น หากธุรกรรมใด ๆ ที่กระทำกับหน่วยงานต่างประเทศแต่กำหนดขึ้นเป็นเงินบาทก็จากรักก็ จะไม่มีกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนแต่อย่างใด ดังตัวอย่างที่จะเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 เปรียบเทียบธุรกรรมที่ทำเป็นเงินบาทและเงินตราต่างประเทศ

การขายสินค้า

สมมุติว่าบริษัทสยาม จำกัด ขายสินค้าให้กับบริษัทนอร์เวย์ จำกัด มูลค่า200,000 นอร์เวย์โครเนอร์ (NOK) อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ขายสินค้าเท่ากับ 4.70บาท ต่อ 1 NOK และอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันรับชำระเงินเท่ากับ 4.96 บาท ต่อ 1 NOK บริษัทจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

หากขายสินค้าเป็นเงินบาท

ณ วันขายสินค้า

เดบิต	ลูกหนี้การค้า (200,000 x 4.70)	940,000	
	เครดิต ขาย		940,000
	<u>ณ วันรับชำระเงินค่าสินค้า</u>		
เดบิต	เงินสด	940,000	
	เครดิต ลูกหนี้การค้า		940,000

หากขายสินค้าเป็นเงิน NOKณ วันขายสินค้า

เดบิต	ลูกหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	940,000	
	เครดิต ขาย		940,000
	<u>ณ วันรับชำระเงินค่าสินค้า</u>		
เดบิต	เงินสด (200,000 x 4.96)	992,000	
	เครดิต กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน		52,000
	ลูกหนี้การค้า		940,000

การซื้อสินค้า

สมมติว่า บริษัทสยาม จำกัด ซื้อสินค้าจากบริษัทสวีเดน จำกัดมูลค่า 300,000 สวีเดนโครเนอร์ (SEK) อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ซื้อสินค้าเท่ากับ 4.37 บาท ต่อ 1 SEK และอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันรับชำระเงินเท่ากับ 4.12 บาท ต่อ 1 SEK บริษัทจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

หากซื้อสินค้าเป็นเงินบาทณ วันซื้อสินค้า

เดบิต	สินค้า (300,000 x 4.37)	1,311,000	
	เครดิต เจ้าหนี้การค้า		1,311,000
	<u>ณ วันจ่ายชำระเงินค่าสินค้า</u>		
เดบิต	เจ้าหนี้การค้า	1,311,000	
	เครดิต เงินสด		1,311,000

หากซื้อสินค้าเป็นเงิน SEKณ วันซื้อสินค้า

เดบิต	สินค้า (300,000 x 4.37)	1,311,000	
	เครดิต เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)		1,311,000

ณ วันจ่ายชำระเงินค่าสินค้า

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า	1,311,000
	เครดิต	
	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	75,000
	เงินสด (300,000 x 4.12)	1,236,000

ตัวอย่างที่ 3 การซื้อสินค้าโดยกำหนดเป็นเงินตราต่างประเทศ

บริษัทไทยธำรง จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติไทย ซื้อสินค้าจากบริษัทซานเชส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในประเทศเบลเยียม ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2548 คิดเป็นเงิน 100,000 เบลเยียมฟรังก์ (BEF) อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันเกิดรายการเท่ากับ 0.99 บาท ต่อ 1 BEF และอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548 เท่ากับ 1.01 บาทต่อ 1 BEF และ 30 มกราคม 2549 ซึ่งเป็นวันจ่ายชำระค่าสินค้าเท่ากับ 1.05 บาท ต่อ 1 BEF โดยบริษัทไทยธำรง จะบันทึกรายการค้าดังต่อไปนี้

1 ธันวาคม 2548

เดบิต	สินค้า (100,000 x 0.99)	99,000
	เครดิต เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	99,000

(บันทึกการค้าซื้อสินค้าจากประเทศเบลเยียม)

31 ธันวาคม 2548

เดบิต	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน (100,000 x (0.99 - 1.01))	2,000
	เครดิต เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	2,000

(รับรู้ผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน)

30 มกราคม 2549

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)	101,000
	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน (100,000 x (1.01-1.05))	4,000
	เครดิต เงินสด	105,000

(บันทึกการค้าชำระเงินค่าสินค้าที่ซื้อในวันที่ 1 ธันวาคม 2548)

จากตัวอย่างที่ 3 จะเห็นได้ว่าบริษัทไทยธำรง มีหนี้สิน ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2548 เท่ากับ 99,000 บาท แต่หนี้สินนี้ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 101,000 บาทในวันที่ 31 ธันวาคม 2548 เนื่องจากการอ่อนตัวของค่าเงินบาท ดังนั้นบริษัทจึงต้องบันทึกปรับปรุงมูลค่าของเจ้าหนี้การค้าที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยน ปัจจุบันส่งผลให้กิจการต้องรายงานผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 2,000 บาท ในปี 2548 ต่อมาค่าเงินบาทอ่อนค่าลงเป็น 1.05 บาท ต่อ 1 BEF ในวันที่ 30 มกราคม 2549 ดังนั้นบริษัทจึงต้องบันทึกรับรู้ผลขาดทุนเพิ่มเติมอีก 4,000 บาท ซึ่งจะเป็นผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ต้องรับรู้และรายงานในงบกำไรขาดทุนปี 2549

ตัวอย่างที่ 4 การขายสินค้าโดยกำหนดเป็นเงินตราต่างประเทศ

ณ วันที่ 16 ธันวาคม 2548 บริษัทไทยธำรง จำกัด ขายสินค้าให้กับบริษัทคานาเดียน จำกัด เป็นเงิน 10,000 CAD โดยอัตราแลกเปลี่ยนในวันนั้นเท่ากับ 29.60 บาท ต่อ 1 CAD และในวันที่ 31 ธันวาคมเท่ากับ 30 บาท ต่อ 1 CAD บริษัทได้รับเงิน 10,000 CAD ในวันที่ 15 มกราคม 2549 ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 30.50

บาท และเก็บไว้ 5 วันโดยแลกเป็นเงินบาทในวันที่ 20 มกราคม 2549 ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นไปเป็น 31.20 บาท บริษัทไทยธำรงจะต้องบันทึกรายการในสมุดบัญชีดังนี้

15 ธันวาคม 2548

เดบิต	ลูกหนี้การค้า (10,000 x 29.60)	296,000	
	เครดิต ขาย		296,000
(บันทึกการขายสินค้าเป็นเงินตราต่างประเทศ)			

31 ธันวาคม 2548

เดบิต	ลูกหนี้การค้า [10,000 x (30 - 29.60)]	4,000	
	เครดิต กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน		4,000
(รับรู้ผลกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน)			

15 มกราคม 2549

เดบิต	เงินสด (เงินตราต่างประเทศ) (10,000 x 30.50)	305,000	
	เครดิต ลูกหนี้การค้า		300,000
	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน [10,000 x (30.50 - 30)]		5,000
(บันทึกการรับชำระเงินจากลูกหนี้ต่างประเทศ)			

20 มกราคม 2549

เดบิต	เงินสด (10,000 x 31)	312,000	
	เครดิต เงินสด (เงินตราต่างประเทศ)		305,000
	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน [10,000 x (31.20 - 30.50)]		7,000
(บันทึกการแลกเงิน CAD ที่ได้รับชำระหนี้ในวันที่ 15 มค. ให้เป็นเงินบาท)			

จากตัวอย่างที่ 4 จะเห็นได้ว่าบริษัทไทยธำรง มีลูกหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศ ณ วันที่ 15 ธันวาคม 2548 เท่ากับ 296,000 บาท แต่เนื่องจากค่าเงินบาทที่อ่อนตัว ทำให้บริษัทมีลูกหนี้ที่มากขึ้นเมื่อเทียบเป็นเงินบาท (จำนวนลูกหนี้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเท่าเดิมแต่สามารถแลกเป็นเงินบาทได้ในจำนวนที่มากขึ้น) โดยลูกหนี้ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 300,000 บาทในวันที่ 31 ธันวาคม 2548 ดังนั้นบริษัทจึงต้องบันทึกปรับปรุงมูลค่าของลูกหนี้การค้าที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบันส่งผลให้กิจการต้องรายงานผลกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 4,000 บาท ในปี 2548 ต่อมาค่าเงินบาทอ่อนค่าลงเป็น 30.50 บาท ต่อ 1 CAD ในวันที่ 15 มกราคม 2549 ซึ่งเป็นวันที่บริษัทได้รับชำระเงิน ดังนั้นบริษัทจึงต้องบันทึกรับรู้ผลกำไรเพิ่มเติมอีก 5,000 บาท และเนื่องจากบริษัทยังไม่ได้ขายเงินตราต่างประเทศออกไป ดังนั้นบริษัทจึงได้กำไรเพิ่มขึ้นอีก 7,000 บาท ดังนั้น ในปี 2549 บริษัทจึงต้องรับรู้ผลกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนทั้งสิ้นเท่ากับ 12,000 บาท

6. การบัญชีสำหรับเครื่องมือทางการเงินและธุรกรรมป้องกันความเสี่ยง

จากตัวอย่างที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าหากกิจการมีธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ กิจการย่อมที่จะต้องเสี่ยงต่อผลกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะในปัจจุบันที่อัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนเป็นอย่างมาก ซึ่งภายหลังจากประเทศไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาทในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ค่าเงินบาทได้อ่อนตัวลงจาก 25 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ สรอ. เหลือประมาณ 45 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์ สรอ. ในปัจจุบัน อันก่อให้เกิดผลขาดทุนเสียหายต่อกิจการที่มีหนี้สินเป็นเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม กิจการมีทางเลือกที่จะป้องกันความเสี่ยงได้หลายวิธี ตัวอย่างเช่น หากกิจการกำลังจะได้รับชำระเงินจากลูกหนี้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศในอีก 60 วันข้างหน้า กิจการก็อาจทำสัญญาขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (Forward Contract) กับสถาบันการเงินล่วงหน้าตั้งแต่วันนี้ และหากอัตราแลกเปลี่ยนจะขึ้นหรือลง กิจการก็จะได้รับชำระเงินเป็นเงินบาทตามมูลค่าที่ได้ตกลงกันไว้กับสถาบันการเงิน ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงทางด้านอัตราแลกเปลี่ยนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าถือเป็นรูปแบบหนึ่งของเครื่องมือทางการเงิน ทั้งนี้ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่องการแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน ได้ให้คำจำกัดความของเครื่องมือทางการเงินว่า "เครื่องมือทางการเงินคือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้สินทรัพย์ทางการเงินของกิจการหนึ่งและหนี้สินทางการเงินหรือตราสารทุนของอีกกิจการหนึ่งเพิ่มขึ้นในเวลาเดียวกัน"

ลักษณะการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือทางการเงินของกิจการทั่วไปสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ใช้เพื่อเก็งกำไรในอัตราแลกเปลี่ยน
2. ใช้ป้องกันความเสี่ยงในมูลค่าของสินทรัพย์หรือหนี้สิน
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากภาวะผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ
  - ❖ ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากเงินลงทุนในต่างประเทศ
3. ใช้ป้องกันความเสี่ยงในด้านกระแสเงินสด
4. ใช้ป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ

การเก็งกำไร

กรณีที่กิจการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า (forward contract) กิจการจะต้องบันทึกกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดจากการเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยนในงวดที่อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งโดยปกติสถาบันการเงินมักกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า (forward exchange rate) 30 วัน, 90 วัน และ 180 วันไว้เสมอ กิจการจะต้องเปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าที่มีอายุเท่ากับอายุที่เหลือของสัญญาที่กิจการได้ทำเอาไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 การบันทึกบัญชีกรณีทำสัญญาซื้อเงินตราล่วงหน้าเพื่อการเก็งกำไร

ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 บริษัทสยามอินเตอร์ จำกัด ทำสัญญาซื้อเงินฟิลิปปินส์เปโซ (PHP) ล่วงหน้า 90 วัน จำนวน PHP10,000 ในอัตรา 0.5400 บาท ต่อ 1 PHP โดยอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 เท่ากับ 0.5440 บาท ทั้งนี้ อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2547 และ 30 มกราคม 2548 เป็นดังนี้

	31 ธันวาคม 2547	30 มกราคม 2548
อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 30 วัน	0.5450	0.5480
อัตราแลกเปลี่ยนทันที	0.5500	0.5530

บริษัทสยามอินเตอร์ จำกัด จะต้องบันทึกรายการเกี่ยวกับการเก็งกำไรดังนี้

2 พฤศจิกายน 2547

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (เงินตราต่างประเทศ)	5,400
เครดิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ	5,400

(ซื้อเงิน PHP ล่วงหน้าเพื่อการเก็งกำไรเป็นเงิน PHP10,000 ในอัตรา 0.5400 บาทต่อ 1 PHP)

31 ธันวาคม 2547

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (เงินตราต่างประเทศ)	50
เครดิต	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	50

(รับรู้กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน [(PHP10,000 x 0.5450อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 30 วัน) - 5,400])
30 มกราคม 2548

เดบิต	เงินสด (เงินตรา ตปท.) (10,000 x 0.5530อัตราแลกเปลี่ยนทันที)	5,530
เครดิต	กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	80
	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (เงินตราต่างประเทศ)	5,400

(รับชำระหนี้ตามสัญญาซื้อเงิน PHP ล่วงหน้าจำนวน PHP10,000)

เดบิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ล่วงหน้า	5,400
เครดิต	เงินสด (บาท)	5,400

(จ่ายชำระหนี้ตามสัญญาซื้อเงิน PHP ล่วงหน้าจำนวน PHP10,000)

จะเห็นว่าบริษัทได้รับเงิน PHP10,000 ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 5,530 บาทในวันที่ 30 มกราคม 2548 แต่บริษัทมีภาระต้องจ่ายเงินตามสัญญาซื้อเงินตราล่วงหน้าเพียง 5,400 บาท ทำให้บริษัทกำไรจากการซื้อเงินตราล่วงหน้านี้เท่ากับ 130 บาท โดยแบ่งเป็นกำไรที่ต้องรับรู้ในปี 2547 เท่ากับ 50 บาท (คำนวณจากการเปรียบเทียบราคาทุนของสัญญาฯ กับอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าตามเวลาที่เหลืออยู่คือ 30 วัน) และกำไรที่ต้องรับรู้ในปี 2548 เท่ากับ 80 บาท (คำนวณจากราคาตามบัญชีของสัญญาฯ เทียบกับอัตราแลกเปลี่ยนทันที)

สัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าที่ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากสินทรัพย์สุทธิหรือหนี้สินสุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

หากกิจการมีสินทรัพย์สุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (สินทรัพย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ > หนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ) กิจการจะขาดทุนหากเงินบาทอ่อนตัวลง ในทางตรงกันข้าม หากกิจการมีหนี้สินสุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (หนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ > สินทรัพย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ) กิจการก็จะขาดทุนหากเงินบาทแข็งค่าขึ้น ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงกรณีที่อัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไป

สัญญาขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า จะช่วยป้องกันความเสี่ยงกรณีที่กิจการมีสินทรัพย์สุทธิเป็นเงินตราต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น บริษัทสยามอินเตอร์ จำกัด ขายสินค้าเป็นดอลลาร์สหรัฐ กิจการก็จะมีลูกหนี้เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐ โดยกิจการจะประสบกับการขาดทุนหากค่าเงินบาทแข็งค่าขึ้น (1 ดอลลาร์จะแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทได้น้อยลง) ดังนั้นกิจการสามารถลดความเสี่ยงได้ด้วยการขายเงินดอลลาร์สหรัฐล่วงหน้า

สัญญาซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า ในทางตรงกันข้าม หากกิจการมีหนี้สินสุทธิเป็นเงินตราต่างประเทศ สัญญาซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าย่อมช่วยป้องกันผลขาดทุนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น บริษัทไทยเจริญ จำกัด ซื้อสินค้าเป็นเงินเยน กิจการก็จะมีเจ้าหนี้เป็นเงินเยน ซึ่งกิจการจะประสบกับการขาดทุนหากเงินบาทอ่อนตัวลง (จ่ายเงินบาทมากขึ้นเพื่อซื้อเยนในจำนวนเท่าเดิม) ดังนั้นกิจการสามารถลดความเสี่ยงได้ด้วยการซื้อเงินเยนล่วงหน้า

กำไรหรือขาดทุนจากสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า หากกิจการทำการป้องกันความเสี่ยงด้วยการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า ก็เปรียบเสมือนกิจการได้กำหนดว่าจะได้รับเงินหรือต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนที่ตายตัว ดังนั้นหากกิจการได้แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าทั้ง 100% ของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ กำไรหรือขาดทุนจากสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าก็จะถูกชดเชยกับกำไรหรือขาดทุนจากสินทรัพย์สุทธิหรือหนี้สินสุทธิที่กิจการทำการป้องกันความเสี่ยงพอดี แต่บริษัทจะต้นทุนของสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า โดยปกติอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ามักไม่เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนทันที เนื่องจากคู่สัญญาซึ่งเป็นสถาบันการเงินต้องบวกค่าความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเข้าไปเสมอ ซึ่งผลต่างระหว่างสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ากับอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันทำสัญญาจะถือเป็นต้นทุนในการป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

ตัวอย่างที่ 6 การบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงจากสินทรัพย์สุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

บริษัทไทยทำดี จำกัด ขายสินค้าให้กับบริษัทไต้หวันอินเตอร์ จำกัด เป็นเงิน 75,000 ไต้หวันดอลลาร์ (TWD) ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2547 โดยครบกำหนดชำระเงินอีก 60 วันถัดไปหรือวันที่ 30 มกราคม 2548 ในวันที่ 1 ธันวาคม 2547 บริษัทไทยทำดีได้ทำสัญญาขายเงิน TWD ล่วงหน้าที่ครบกำหนดส่งมอบเงินตราในวันที่ 30 มกราคม 2548 เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน โดยอัตราแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

	1 ธันวาคม 2547	31 ธันวาคม 2547	30 มกราคม 2548
อัตราแลกเปลี่ยนทันที	1.5000	1.4996	1.4994
อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 30 วัน	1.4980	1.4978	1.4976
อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 60 วัน	1.4980	1.4976	1.4972

การที่บริษัททำการขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า แสดงว่าบริษัทต้องการปิดความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และบริษัทยินดีที่จะได้รับเงินจากการขายเพียง 112,350 บาท ($75,000 \times 1.4980$) ทั้ง ๆ ที่ลูกหนี้ตามอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันขายเท่ากับ 112,500 บาท ($75,000 \times 1.5000$) แสดงว่าบริษัทยอมรับว่าจะมีผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเป็นค่าใช้จ่ายเท่ากับ 150 บาท ($112,500 - 112,350$ บาท) ซึ่งไม่ว่าอัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม บริษัทจะคงมีผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเพียง 150 บาทเสมอ

อัตราแลกเปลี่ยนที่ได้ขีดเส้นใต้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชี ซึ่งบริษัทจะบันทึกบัญชีดังนี้

		1 ธันวาคม 2547	
เดบิต	ลูกหนี้การค้า (เงินตรา ตปท.)	112,500	
	เครดิต ขาย		112,500
	(บันทึกการขายสินค้า ($75,000 \text{ TWD} \times 1.5000$))		

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท.ล่วงหน้า	112,350	
	เครดิต เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)		112,350
	(บันทึกการทำสัญญาขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า 60 วัน 75,000 TWD x 1.4980)		

ต่อมา ในวันที่ 31 ธันวาคม 2547 เงินบาทได้แข็งค่าขึ้นจาก 1.50 บาทต่อ 1 TWD เป็น 1.4996 ต่อ 1 TWD ทำให้บริษัทขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนในส่วนของลูกหนี้การค้า แต่จะกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนในส่วนของเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า โดยบริษัทจะต้องบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องดังนี้

31 ธันวาคม 2547

เดบิต	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน	30	
	เครดิต ลูกหนี้การค้า (เงินตราต่างประเทศ)		30
	[ปรับปรุงบัญชีลูกหนี้การค้าให้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน (75,000 x (1.5000 - 1.4996))]		

เดบิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท.ล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	15	
	เครดิต กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน		15
	(ปรับปรุงบัญชีเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท. ให้เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าที่เหลือ (30 วัน) (75,000 x (1.4980 - 1.4978))		

เมื่อครบกำหนดรับชำระเงินจากลูกหนี้การค้า และครบกำหนดส่งมอบเงินให้กับเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า บริษัทไทยทำดี จำกัด จะบันทึกบัญชีดังนี้

30 มกราคม 2548

เดบิต	เงินสด (เงินตรา ตปท.)	112,455	
	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน		15
	เครดิต ลูกหนี้การค้า (เงินตรา ตปท.)		112,470
	(รับชำระเงินจากลูกหนี้การค้าเป็นเงิน 75,000 TWD x 1.4994)		

เดบิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท.ล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	112,335	
	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน		120
	เครดิต เงินสด (เงินตรา ตปท.)		112,455
	(ส่งมอบเงิน 75,000 TWD ให้กับเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท.ล่วงหน้าตามสัญญา)		

เดบิต	เงินสด	112,350	
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า		112,350
	(รับชำระเงินจากเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราตปท.ล่วงหน้าตามสัญญา)		

จากการบันทึกบัญชี จะเห็นได้ว่าบริษัทมีผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนในปี 2547 เท่ากับ 15 บาท (ขาดทุน 30 - กำไร 15) และมีขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนในปี 2548 เท่ากับ 135 บาท (15 + 120) รวมกันเท่ากับ 150 บาท ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการป้องกันความเสี่ยงนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 7 การบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงจากหนี้สินสุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

การบันทึกบัญชีการป้องกันความเสี่ยงจากหนี้สินสุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศจะเป็นไปในลักษณะเดียวกับการป้องกันความเสี่ยงจากสินทรัพย์สุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น บริษัทไทยทำดี จำกัด ได้ทำสัญญาซื้อเงินเดนมาร์กโครเนอร์ (DKK) เป็นเงิน 10,000 DKK ในอัตรา 5.025 บาท ต่อ 1 DKK ในขณะที่อัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 4.98 บาท ต่อ 1 DKK บริษัทจะต้องบันทึกรายการเกี่ยวกับสัญญาซื้อเงิน DKK ดังต่อไปนี้

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	50,250
	เครดิต เจ้าหนี้ ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	50,250

ทั้งนี้ ไม่ว่าอัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม บริษัทก็จะมีผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ถือเป็นต้นทุนในการป้องกันความเสี่ยงเท่ากับ 450 บาทตลอดอายุสัญญาซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าเสมอ

เครื่องมือทางการเงินที่ใช้ป้องกันความเสี่ยงจากภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

ภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (Foreign currency commitment) เป็นสัญญาที่กระทำขึ้นบนเงินตราต่างประเทศซึ่งจะกลายเป็นธุรกรรมในภายหลัง ตัวอย่างเช่น บริษัทไทยทำดี จำกัด ได้ทำสัญญาซื้อเครื่องจักรจากบริษัทในประเทศแคนาดา ซึ่งกำหนดส่งมอบในอีก 3 เดือนข้างหน้าโดยกำหนดการชำระเงินเป็นเงินแคนาดาเดียวดอลลาร์ (CAD) การทำสัญญาครั้งนี้ บริษัทยังไม่สามารถบันทึกบัญชีได้เนื่องจากบริษัทยังไม่ได้รับเครื่องจักรจากบริษัทผู้ค้า แต่เนื่องจากได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนแล้วบริษัทจึงมีภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนหากค่าเงินบาทอ่อนตัวลง ซึ่งทางเลือกในการป้องกันความเสี่ยงคือทำสัญญาซื้อเงิน CAD ล่วงหน้า และต้องบันทึกบัญชีรับรู้กำไรขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเข้าบัญชี "ปรับมูลค่าภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (Change in value of firm commitment in foreign currency)" และเมื่อสามารถบันทึกบัญชีซื้อเครื่องจักรได้แล้ว (เมื่อรับมอบสินค้า) ก็จะต้องปิดบัญชี ปรับมูลค่าฯ เข้าบัญชีของสินทรัพย์แทน

ตัวอย่างที่ 8 การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยงภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

ณ วันที่ 2 ตุลาคม 2547 บริษัทไทยนำไทย จำกัด ติดต่อซื้อเหล็กไวน์จำนวน 1,000 ลัง จากผู้ค้าในประเทศออสเตรเลีย ในราคา 20,000 ATS อัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 2.10 บาท ต่อ 1 ATS กำหนดส่งมอบสินค้าในเดือนมีนาคม 2548 และบริษัทจะต้องจ่ายชำระค่าสินค้าในวันที่ 31 มีนาคม 2548 เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากภาระผูกพันฯ บริษัทจึงได้ทำสัญญาซื้อเงิน ATS ล่วงหน้าเป็นเวลา 180 วันครบกำหนด 31 มีนาคม 2548 ในอัตรา 2.175 บาทต่อ 1 ATS อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 90 วันและอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2547 เท่ากับ 2.13 บาท และอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่ 31 มีนาคม 2548 เท่ากับ 2.04 บาท บริษัทจะบันทึกบัญชีดังนี้

2 ตุลาคม 2547

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	43,500
	เครดิต เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	43,500
	[บันทึกการทำสัญญาซื้อเงิน ATS ล่วงหน้า 180 วัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากภาวะผูกพัน (20,000 x 2.175)]	

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2547 อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 90 วันเหลือเท่ากับ 2.13 บาท ซึ่งบริษัทไทยนาไทย จะต้องปรับปรุงลูกหนี้ให้เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าดังกล่าว โดยบันทึกบัญชีดังนี้

31 ธันวาคม 2547

เดบิต	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน	900
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	900
	[บันทึกผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน (20,000 x (2.175 - 2.13))]	

อย่างไรก็ตาม ผลขาดทุนดังกล่าวจะถูกชดเชยด้วยการเพิ่มขึ้นในมูลค่าภาวะผูกพัน โดยบริษัทต้องบันทึกบัญชีดังนี้

31 ธันวาคม 2547

เดบิต	ปรับมูลค่าภาวะผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ (เงินตรา ตปท.)	900
	เครดิต กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	900
	[บันทึกกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน 20,000 ATS x (2.175 - 2.13) เนื่องจากเงินบาทแข็งค่าขึ้น]	

การบันทึกบัญชี ณ วันจ่ายชำระค่าสินค้า และชำระเงินตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าจะเป็นดังนี้

31 มีนาคม 2548

เดบิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	43,500
	เครดิต เงินสด	43,500
	(บันทึกการจ่ายเงินให้กับเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า)	

เดบิต	เงินสด (เงินตรา ตปท.)	40,800
	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน	1,700 ~~1,800~~
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	42,600
	(บันทึกการรับเงิน 20,000 ATS ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า โดยอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่เท่ากับ 2.04 บาท ต่อ 1 ATS)	

เดบิต	ปรับมูลค่าภาวะผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ	1,800
	เครดิต กำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน	1,800
	[บันทึกกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน 20,000 ATS x (2.13 - 2.04) เนื่องจากเงินบาทแข็งค่าขึ้น]	

เดบิต	ซื้อหรือสินค้านำเข้า	43,500
	เครดิต ปรับมูลค่าภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ	2,700
	เจ้าหนี้การค้า (เงินตรา ดปท.)	40,800
(บันทึกการรับสินค้ามูลค่า 20,000 ATS x อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 2.175)		

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า (เงินตรา ดปท.)	40,800
	เครดิต เงินสด (เงินตรา ดปท.)	40,800
(บันทึกการจ่ายเงิน 20,000 ATS ให้กับเจ้าหนี้การค้าต่างประเทศ)		

จากการบันทึกบัญชีข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อบริษัทได้ตกลงทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ก็เปรียบเสมือนกับบริษัทยินดีที่จะจ่ายค่าสินค้าตามอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าที่ได้ทำสัญญาไว้ในที่นี้ จะเห็นได้ว่าบริษัทยินดีที่จะจ่ายเงินค่าสินค้าที่อัตรา 2.175 บาทไม่ว่าอัตราแลกเปลี่ยนจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม

การป้องกันความเสี่ยงในด้านกระแสเงินสด

ในบางครั้งกิจการเพียงแต่คาดการณ์ไว้เท่านั้นว่าจะเกิดธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศในอนาคต แต่ยังไม่มีการทำสัญญาซื้อขาย และยังไม่มีการส่งมอบสินค้าแต่อย่างใด หากกิจการทำการป้องกันความเสี่ยงสิ่งที่คาดการณ์ไว้ในอนาคต จะถือว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงในด้านกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับหรือจะต้องจ่ายออกไป ในกรณีนี้ ให้กิจการบันทึกผลกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเข้าบัญชี"กำไร (ขาดทุน) จากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่รับรู้ (ส่วนของผู้ถือหุ้น)" ซึ่งจะถูกแสดงเป็นส่วนหนึ่งในส่วนของผู้ถือหุ้น โดยจะยังไม่มีการรับรู้รายการในงบกำไรขาดทุนจนกว่าจะมีธุรกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นจริงตามที่ได้ประมาณการเอาไว้

ตัวอย่างที่ 9 การป้องกันความเสี่ยงในด้านกระแสเงินสด

จากตัวอย่างที่ 8 สมมติว่าบริษัทไทยนำไทย จำกัดเพียงแต่คาดการณ์ว่าจะซื้อไวน์จากลูกค้าในประเทศออสเตรเลีย แต่ยังไม่ได้ทำสัญญาซื้อขายใด ๆ บริษัทจะต้องบันทึกบัญชีที่เกี่ยวข้องดังนี้

2 ตุลาคม 2547

เดบิต	ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ดปท.)	43,500
	เครดิต เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	43,500
[บันทึกการทำสัญญาซื้อเงิน ATS ล่วงหน้า 180 วัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากภาระผูกพัน (20,000 x 2.175)]		

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2547 อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 90 วันเหลือเท่ากับ 2.13 บาท ซึ่งบริษัทไทยนำไทย จะต้องปรับปรุงลูกหนี้ให้เท่ากับอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าดังกล่าว โดยบันทึกบัญชีดังนี้

31 ธันวาคม 2547

เดบิต	รายการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่รับรู้ (ส่วนของผู้ถือหุ้น)	900
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	900

[บันทึกผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน (20,000 x (2.175 - 2.13))]

ในวันที่ 31 มีนาคม 2548 บริษัทจะต้องบันทึกรายการที่เกี่ยวข้องกับสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า ดังนี้

31 มีนาคม 2548

เดบิต	เจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า	43,500
	เครดิต เงินสด	43,500

(บันทึกการจ่ายเงินให้กับเจ้าหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า)

เดบิต	เงินสด (เงินตรา ตปท.)	40,800
	รายการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่รับรู้ (ส่วนของผู้ถือหุ้น)	1,800
	เครดิต ลูกหนี้ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า (เงินตรา ตปท.)	42,600

(บันทึกการรับเงิน 20,000 ATS ตามสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า โดยอัตราแลกเปลี่ยนทันที ณ วันที่เท่ากับ 2.04 บาท ต่อ 1 ATS)

ต่อมาเมื่อบริษัทซื้อไวน์ตามที่ได้คาดการณ์เอาไว้ในวันที่ 31 มีนาคม 2548 บริษัทจะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	ซื้อหรือสินค้าคงเหลือ	43,500
	เครดิต รายการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ยังไม่รับรู้ (ส่วนของผู้ถือหุ้น)	2,700
	เจ้าหนี้การค้า (เงินตรา ตปท.)	40,800

(บันทึกการรับสินค้ามูลค่า 20,000 ATS x อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 2.175)

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า (เงินตรา ตปท.)	40,800
	เครดิต เงินสด (เงินตรา ตปท.)	40,800

(บันทึกการจ่ายเงิน 20,000 ATS ให้กับเจ้าหนี้การค้าต่างประเทศ)

ใช้ป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ

ปัจจุบันการลงทุนข้ามชาติเกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งนอกจากประเทศไทยเป็นแหล่งที่ชาติตะวันตกนิยมมาลงทุนแล้ว นักลงทุนชาวไทยก็ได้ทำการลงทุนในต่างประเทศเป็นจำนวนเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) ได้ลงทุนผลิตรถจักรยานยนต์ในประเทศจีน เครือชินวัตรได้ลงทุนให้บริการโทรศัพท์มือถือในประเทศกัมพูชา เป็นต้น ทั้งนี้ การลงทุนในต่างประเทศย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงในด้านอัตราแลกเปลี่ยนกับสินทรัพย์สุทธิในต่างประเทศเช่นเดียวกัน ทั้งนี้กิจการอาจใช้วิธีกู้เงินเป็นเงินตราต่างประเทศเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับสินทรัพย์สุทธิที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

ตัวอย่างที่ 10 การป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนสุทธิในกิจการต่างประเทศ

บริษัทไทยลงทุน จำกัด ได้ลงทุนในหุ้นสามัญของบริษัทกูดชัน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทจดทะเบียนในประเทศฟินแลนด์ จำนวน 40% โดยมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทกูดชัน จำกัด เท่ากับ 500,000 FIM x อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันสิ้นปีที่ 6.40 บาท ต่อ 1 FIM ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงบริษัทได้กู้เงินจำนวน 200,000 FIM เป็นเวลา 1 ปี อัตราดอกเบี้ย 12% ต่อปีในวันที่ 1 มกราคม 2543 ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันนี้เท่ากับ 6.40 บาท ต่อ 1 FIM โดยครบกำหนดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยในวันที่ 1 มกราคม 2544 บริษัทไทยลงทุนจะต้องบันทึกรายการกู้เงินดังนี้

1 มกราคม 2543

เดบิต	เงินสด	1,280,000
	เครดิต เจ้าหนี้เงินกู้ (เงินตรา ตปท.)	1,280,000
(บันทึกการกู้เงินจำนวน 200,000 FIM x 6.40 บาท)		

ต่อมา ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2543 บริษัทกูดชัน จำกัด ได้จ่ายปันผลจำนวน 25,000 FIM ซึ่งบริษัทได้ทำการบันทึกเงินปันผลรับโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนทันที 7 บาท ต่อ 1 FIM ซึ่งเป็นอัตราแลกเปลี่ยนในวันนั้น

1 พฤศจิกายน 2543

เดบิต	เงินสด	70,000
	เครดิต เงินลงทุนในบริษัทกูดชัน จำกัด	70,000
(บันทึกการรับเงินปันผลจากบริษัท กูดชัน จำกัด จำนวน 25,000 FIM x 40% x 7 บาท)		

ในปี 2543 บริษัทกูดชัน จำกัด ได้ประกาศกำไรสุทธิเท่ากับ 100,000 FIM ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 เท่ากับ 7.20 บาท ซึ่งบริษัทไทยลงทุนสามารถคำนวณสินทรัพย์สุทธิได้ตามที่แสดงในตารางต่อไปนี้

	FIM		บาท
สินทรัพย์สุทธิ ณ วันที่ 1 มกราคม 2543	500,000	x	6.40 3,200,000
บวก กำไรสุทธิ สำหรับปี 2543	100,000	x	6.80 680,000
หัก เงินปันผล	(25,000)	x	7.00 (175,000)
ผลต่างจากการแปลงค่าเงินลงทุนสุทธิ - ส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity adjustment)	0		435,000
สินทรัพย์สุทธิ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543	575,000	x	7.20 4,140,000

บริษัทไทยลงทุน จำกัด จะต้องบันทึกบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 เพื่อรับรู้กำไรจากบริษัทผู้ถือหุ้น จำกัด ดังนี้
31 ธันวาคม 2543

เดบิต	เงินลงทุนในบริษัทผู้ถือหุ้น จำกัด		446,000
	เครดิต กำไรจากบริษัทผู้ถือหุ้น จำกัด	(100,000 FIM x 40% x 6.80 บาท)	272,000
	รายการกำไรอื่น ๆ ที่ยังไม่รับรู้ - ส่วนของผู้ถือหุ้น		174,000
	(435,000 x 40%)		

(บันทึกรับรู้กำไรจากบริษัทผู้ถือหุ้นจำกัด และรับรู้ผลต่างจากการแปลงค่าเงินลงทุนสุทธิ)

ทั้งนี้ กิจการจะต้องไม่นำผลต่างจากการแปลงค่าเงินลงทุนสุทธิในการคำนวณกำไรสุทธิ แต่จะต้องนำไปแสดงเป็นส่วนหนึ่งของส่วนของผู้ถือหุ้นจนกว่าจะมีการขายเงินลงทุนนั้นออกไปจึงจะสามารถใช้ในการคำนวณกำไรสุทธิได้

ต่อมาบริษัทไทยลงทุน จำกัด จะต้องบันทึกรายการปรับปรุงมูลค่าของเจ้าหนี้เงินกู้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเพื่อให้แสดงมูลค่าตามอัตราแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน และบันทึกดอกเบี้ยค้างจ่าย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 ดังนี้

เดบิต	รายการกำไรอื่น ๆ ที่ยังไม่รับรู้ - ส่วนของผู้ถือหุ้น	160,000
	เครดิต เจ้าหนี้เงินกู้ (เงินตรา ตปท.)	160,000

[ปรับปรุงเงินกู้ต่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนในกิจการต่างประเทศให้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน (200,000 FIM x (7.20 - 6.40))]

เดบิต	ดอกเบี้ยจ่าย (200,000 x 12% x 1 ปี x 6.80 บาท)	163,200
	ขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน	9,600
	เครดิต ดอกเบี้ยค้างจ่าย (เงินตรา ตปท.)	172,800
	(200,000 x 12% x 1 ปี x 7.20 บาท)	

[บันทึกดอกเบี้ยดอกเบี้ยจ่าย (คำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยนถัวเฉลี่ยทั้งปี) และดอกเบี้ยค้างจ่าย (คำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยนตอนสิ้นปี)]

ณ วันที่ 1 มกราคม 2544 บริษัทไทยลงทุน จำกัด จ่ายคืนเงินต้นและดอกเบี้ย ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 7.20 บาท โดยบันทึกบัญชีดังนี้

1 มกราคม 2544

เดบิต	ดอกเบี้ยค้างจ่าย (เงินตรา ตปท.)	172,800
	เจ้าหนี้เงินกู้ (เงินตรา ตปท.) (200,000 x 7.20)	1,440,000
	เครดิต เงินสด	1,612,800

(บันทึกการจ่ายคืนเงินกู้และดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่เท่ากับ 7.20 บาท / 1 FIM)

จากการบันทึกบัญชีข้างต้น จะเห็นได้ว่า บริษัทจะมีรายการกำไรอื่น ๆ ที่ยังไม่รับรู้ - ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นเท่ากับ 14,000 บาท (174,000 - 160,000 บาท) ซึ่งเป็นผลจากการกู้เงินตราต่างประเทศเพื่อป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนต่างประเทศ เพราะหากค่าเงินบาทอ่อนตัวลงมูลค่าสินทรัพย์สุทธิในต่างประเทศก็จะลดลง และ

เจ้าหนี้เงินกู้ก็จะมีมูลค่าลดลงเช่นเดียวกันอันจะทำให้ผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนลดลง แต่ถ้าเงินบาทแข็งค่าขึ้นแล้ว สินทรัพย์สุทธิจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น และเจ้าหนี้เงินกู้ก็จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันซึ่งจะทำให้ผลกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนลดลง

สรุปหลักเกณฑ์ของเครื่องมือทางการเงิน

การจัดประเภทเครื่องมือทางการเงิน	วัตถุประสงค์	กำไรขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน	ผลกระทบต่อรายการในงบการเงิน
เก็งกำไร	เพื่อเก็งกำไรในอัตราแลกเปลี่ยน	รับรู้ในงบกำไรขาดทุนทันที เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไป	มีผลกระทบต่อกำไรสุทธิในปีที่อัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไป
ป้องกันความเสี่ยงในสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ	เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่ในอัตราแลกเปลี่ยนกรณีที่เกิดการมีสินทรัพย์หรือหนี้สินเป็นเงินตราต่างประเทศ	รับรู้ทันทีเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไป แต่จะชดเชยกับกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดจากสินทรัพย์หรือหนี้สินที่เกิดจากการทำการป้องกันความเสี่ยงเอาไว้	กรณีป้องกันความเสี่ยง 100% จะมีผลกระทบต่อกำไรสุทธิเท่ากับผลต่างระหว่างอัตราซื้อขายล่วงหน้ากับอัตราซื้อขายทันทีในวันที่เกิดรายการ
ป้องกันความเสี่ยงในภาระผูกพัน	เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่ในอัตราแลกเปลี่ยนกรณีที่เกิดการมีภาระผูกพันเป็นเงินตราต่างประเทศ	รับรู้ทันทีเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไป แต่จะชดเชยกับกำไรหรือขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดจากภาระผูกพันที่เกิดจากการทำการป้องกันความเสี่ยงเอาไว้	กรณีป้องกันความเสี่ยง 100% มูลค่าของสินทรัพย์หรือหนี้สินตามภาระผูกพันจะเท่ากับมูลค่าในสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าที่เกิดการได้ทำสัญญาไว้
การป้องกันความเสี่ยงกับธุรกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต	เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่ในอัตราแลกเปลี่ยนสำหรับธุรกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต	ถือเป็นรายการที่ยังไม่รับรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ถือหุ้น และจะรับรู้เป็นกำไรเมื่อมีธุรกรรมนั้นเกิดขึ้นจริง	ไม่มีผลกับกำไรสุทธิหากยังไม่มีธุรกรรมนั้นเกิดขึ้น
การป้องกันความเสี่ยงในเงินลงทุนในกิจการต่างประเทศ	เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่ในอัตราแลกเปลี่ยนกรณีที่เกิดการมีเงินลงทุนสุทธิเป็นเงินตราต่างประเทศ	ถือเป็นรายการกำไรอื่น ๆ ที่ยังไม่รับรู้ซึ่งแสดงอยู่ในส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งจะถูกชดเชยกับผลต่างจากการแปลงค่าเงินลงทุนสุทธิ	จะมีผลกับกำไรสุทธิเมื่อกิจการได้ขายเงินลงทุนนั้นออกไป

ข้อมูลต่อไปนี้ใช้ตอบคำถามข้อ 1-3

ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2541 บริษัท ก๊ จำกัด ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า 3 สัญญา แต่ละสัญญาเป็นสัญญาซื้อเงิน EWN ล่วงหน้า จำนวน 100,000 บาท ในอีก 90 วันข้างหน้า อัตราแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

	อัตราแลกเปลี่ยนทันที (spot rate)	อัตราซื้อขายล่วงหน้า (Forward Rate) สำหรับการส่งมอบวันที่ 12/3/2542
12/12/41	฿0.88	฿0.90
31/12/41	฿0.98	฿0.90

- บริษัท ก๊ จำกัด ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า (Forward Contract) สัญญาแรกเพื่อป้องกันความเสี่ยงสำหรับการซื้อสินค้าในเดือนพฤศจิกายน 2541 โดยถึงกำหนดชำระในเดือนมีนาคม 2542 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทจะบันทึกกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน (gain on exchange) จากการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้ากับนายหน้าค้าเงินครั้งนี้เท่ากับเท่าไร
  - 0
  - 3,000
  - 5,000
  - 10,000
- บริษัท ก๊ จำกัด ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า (Forward Contract) สัญญาที่สอง เพื่อป้องกันความเสี่ยงกับภาระผูกพัน (Commitment) ในการซื้ออุปกรณ์โรงงาน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทจะบันทึกกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน (gain on exchange) จากการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้ากับนายหน้าค้าเงินครั้งนี้เท่ากับเท่าไร
  - 0
  - 3,000
  - 5,000
  - 10,000
- บริษัท ก๊ จำกัด ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้า (Forward Contract) สัญญาที่สาม เพื่อการเก็งกำไร (speculation) ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 บริษัทจะบันทึกกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน (gain on exchange) จากการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้ากับนายหน้าค้าเงินครั้งนี้เท่ากับเท่าไร
  - 0
  - 3,000
  - 5,000
  - 10,000
- ณ วันที่ 1 กันยายน 2535 บริษัทบางม้า จำกัด ได้รับคำสั่งซื้อจากลูกค้าต่างประเทศเป็นเงิน FCU 300,000 ซึ่งเทียบได้เท่ากับ 960,000 บาท บริษัทได้ส่งสินค้าให้กับลูกค้าในวันที่ 15 ตุลาคม 2535 และเรียกเก็บเงินในวันเดียวกันเท่ากับ FCU 300,000 (ซึ่งเทียบเท่ากับ 1,000,000 บาท ในวันที่ 15 ต.ค. 2535) ลูกค้าได้โอนเงินมาให้ ณ วันที่ 16 พ.ย. 2535 โดยที่นำไปแลกกับธนาคารได้เท่ากับ 1,050,000 บาท ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2535 บริษัทจะรายงานกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับเท่าไร

1. 0
2. 40,000
3. 50,000
4. 90,000

5. ณ วันที่ 1 กันยายน 2534 บริษัท กุพาน จำกัด ได้ขายสินค้าให้กับบริษัทต่างประเทศในราคา FCU250,000 โดยครบกำหนดชำระวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2535 ณ วันที่ 1 กันยายน 2534 อัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 0.20 บาท ต่อ 1 FCU ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2534 อัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 0.19 ต่อ 1 FCU อย่างไรก็ตาม ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2535 (วันครบกำหนดชำระเงิน) อัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 0.22 ต่อ 1 FCU บริษัท กุพานจะมีกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนในปี 2535 เท่ากับเท่าไร

1. 0
2. ขาดทุน 2,500
3. กำไร 5,000
4. กำไร 7,500

6. บริษัทอุไรวรรณ จำกัด ซื้อสินค้าจากคู่ค้าในประเทศเนปาล ณ วันที่ 5 พย. 2534 เป็นเงิน 100,000 FCU ณ วันนั้น อัตราแลกเปลี่ยนทันที (spot rate) เท่ากับ 0.4295 บาท ต่อ 1 FCU ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2534 อัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 0.4245 บาท และ ณ วันที่ 15 มกราคม 2535 บริษัทอุไรวรรณ ได้กู้เงิน 100,000 FCU ณ อัตราแลกเปลี่ยน 0.4345 บาทเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้า บริษัทอุไรวรรณ จะมีกำไร (ขาดทุน) จากอัตราแลกเปลี่ยนในปี 2534 และ 2535 เท่ากับเท่าไร

	<u>2534</u>	<u>2535</u>
1	500	(1,000)
2	0	(500)
3	(500)	0
4	(1,000)	500

7. ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2535 บริษัทมาริสสา จำกัด ซื้อสินค้ามูลค่า 300,000 FCU จากคู่ค้าในประเทศอูกานดา โดยครบกำหนดจ่ายเป็นเงิน FCU ณ วันที่ 30 มกราคม 2536 โดยอัตราแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

	<u>30/11/2535</u>	<u>31/12/2535</u>
อัตราแลกเปลี่ยนทันที	1.65	1.62
ล่วงหน้า 30 วัน	1.64	1.59
ล่วงหน้า 60 วัน	1.63	1.56

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2535 บริษัทมาริสสาจะรายงานกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับเท่าไร

1. 12,000
2. 9,000
3. 6,000
4. 0

8. บริษัทชลธิชา จำกัด มีรายการที่เกี่ยวข้องกับเงินตราต่างประเทศระหว่างปี 2535 ดังนี้
- ซื้อสินค้าจากลูกค้าต่างประเทศ ณ วันที่ 20 มกราคม 2535 มูลค่า 90,000 บาท โดยถึงกำหนดชำระวันที่ 20 มกราคม 2535 ซึ่งเทียบเท่ากับ 96,000 บาท
  - ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2535 บริษัทชลธิชาได้กู้เงินสกุลเงินตราต่างประเทศเทียบเท่ากับ 500,000 บาท โดยออกตั๋วเงินจ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศ ครบกำหนดชำระวันที่ 1 กรกฎาคม 2537 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2535 เงินต้นและดอกเบี้ยค้างจ่ายของเงินกู้ดังกล่าวมีมูลค่าเท่ากับ 520,000 บาท และ 26,000 บาท ตามลำดับ อัตราดอกเบี้ยบนตัวเท่ากับ 10% ต่อปี

บริษัทชลธิชาจะรายงานผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2535 เท่ากับเท่าไร

1. 0	3. 21,000
2. 6,000	4. 27,000

9. ณ วันที่ 1 กันยายน 2535 บริษัทสลิล จำกัด ได้ทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราล่วงหน้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็งกำไรค่าเงิน โดยทำสัญญาซื้อเงินตราต่างประเทศเท่ากับ 50,000 FCU ถึงกำหนดส่งมอบใน 60 วันข้างหน้า โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนดังนี้

	01/09/2535	30/09/2535
อัตราแลกเปลี่ยนทันที	0.75	0.70
ล่วงหน้า 30 วัน	0.73	0.72
ล่วงหน้า 60 วัน	0.74	0.73

บริษัทสลิล จะรายงานผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 30/09/2535 เท่ากับเท่าไร

1. 2,500	3. 1,000
2. 1,500	4. 500

แสดงวิธีทำ

บริษัท กิตติยา จำกัด มีรายการค้าที่เป็นเงินตราต่างประเทศในช่วงปี 2538 ให้บันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไป และปรับปรุงรายการที่เกี่ยวข้องตอนสิ้นปี

8 มิถุนายน	ซื้อสินค้าเป็นเงิน EWC 10,000 โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนทันที (Spot Rate) เท่ากับ 1.60 บาท
7 กรกฎาคม	จ่ายค่าสินค้าที่ซื้อเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 1.61 บาท ต่อ 1 EWC
1 ตุลาคม	ขายสินค้าให้กับพ่อค้าชาวเอธิโอเปียเท่ากับ ABC 30,000 โดยอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 0.670 บาท
19 ตุลาคม	รับเงินค่าสินค้าวันที่ 1 ตุลาคม โดยอัตราแลกเปลี่ยนเท่ากับ 0.665 บาท ต่อ 1 ABC
16 พฤศจิกายน	ขายสินค้ามูลค่า 500,000 JKL อัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 0.134 ให้กับพ่อค้าชาวโคลัมเบีย กำหนดชำระเป็นเงิน JKL ณ วันที่ 16 มกราคม 2539
31 ธันวาคม	ปรับปรุงกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน สำหรับรายการค้า ณ วันที่ 16 พฤศจิกายน โดยอัตราแลกเปลี่ยนทันทีเท่ากับ 0.1343 ในขณะที่อัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้า 15 วันเท่ากับ 0.1341

บทที่ 9

การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา

ความมุ่งหมายของบทเรียน

เพื่อให้ผู้เรียน

1. ทราบถึงลักษณะของกิจการที่ขยายกิจการด้วยการเปิดตัวแทนจำหน่ายและสาขา
2. สามารถบันทึกบัญชีตัวแทนจำหน่ายและบัญชีสาขาได้
3. สามารถจัดทำกระดาษทำการรวมกิจการสำนักงานใหญ่สาขาได้
4. เข้าใจถึงลักษณะของรายการระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขา
5. สามารถกระทบยอดผลต่างระหว่างบัญชีเดินสะพัดสาขาและบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ได้

วิธีการสอนและกิจกรรม

1. การบรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดข้อผิดพลาดทางการบัญชี และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. แบบฝึกหัด

การวัดผลและการประเมินผล

1. การซักถามขณะบรรยายและหลังการบรรยาย
2. ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ในการทำแบบฝึกหัด และกรณีศึกษาที่ได้รับมอบหมาย

โครงสร้างของบทเรียน

1. ตัวแทนจำหน่ายและสาขา
2. การบัญชีของตัวแทนจำหน่าย
3. การบัญชีของสาขา
4. กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขา
5. การบันทึกบัญชีกรณีสำนักงานใหญ่ส่งสินค้าให้กับสาขาในราคาที่สูงกว่าทุน
6. ค่าขนส่งสินค้าระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขา
7. การปันส่วนค่าใช้จ่ายของสำนักงานใหญ่ให้กับสาขา
8. การกระทบยอดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และเดินสะพัดสาขา

การขยายตัวของธุรกิจ เป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่งของหน่วยงานธุรกิจที่หวังผลกำไร แนวทางหนึ่งที่สามารถกระทำได้คือการตั้งตัวแทนจำหน่ายและการขยายสาขา เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มตลาดอย่างใกล้ชิดที่สุด

1. ตัวแทนจำหน่ายและสาขา

ตัวแทนจำหน่ายเป็นหน่วยงานที่สำนักงานใหญ่แต่งตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการทางการขาย ซึ่งขอบเขตความรับผิดชอบในการดำเนินงานในนามของสำนักงานใหญ่จะค่อนข้างจำกัด กล่าวคือ ตัวแทนมีหน้าที่จัดแสดงสินค้าและรับคำสั่งซื้อจากลูกค้า แต่ไม่มีสินค้าคงคลังและโดยปกติจะไม่สามารถให้เครดิตแก่ลูกค้าในนามของสำนักงานใหญ่ได้ หากลูกค้าต้องการซื้อสินค้าเป็นเงินสด ตัวแทนจำหน่ายจะทำหน้าที่เป็นเพียงตัวกลางขออนุมัติสินเชื่อจากสำนักงานใหญ่ ทั้งนี้ สำนักงานใหญ่จะตั้งวงเงินสำรองค่าใช้จ่าย (คล้าย ๆ กับวงเงินสลดย่อย) ให้กับตัวแทนได้ใช้จ่าย ตัวอย่างของตัวแทนจำหน่ายได้แก่ บริษัทกิมมิลสโกทล จำกัด ตั้งตัวแทนจำหน่ายรถยนต์มาสด้า 8 สาขาทั่วกรุงเทพมหานคร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ตัวแทนจำหน่ายอาจเป็นนิติบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการเลยก็ได้

ในทางตรงกันข้าม สาขาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานใหญ่ ซึ่งมีหน้าที่กระทำการในนามของสำนักงานใหญ่ไม่จำเป็นที่จะเป็นการขายสินค้า การพิจารณาให้เครดิตแก่ลูกค้า การเก็บหนี้ การจ่ายค่าใช้จ่าย ตลอดจนหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินสำนักงานใหญ่เช่นเดียวกับสำนักงานใหญ่ ซึ่งในบางครั้ง สาขาของสำนักงานใหญ่ใหญ่ ๆ อาจได้มาจากการควบรวมสำนักงานใหญ่ โดยบริษัทที่ถูกควบรวมจะถูกยกเลิกสำนักงานใหญ่ไป และกลายเป็นเพียงสาขาของบริษัทที่เข้าไปซื้อสำนักงานใหญ่ ตัวอย่างเช่น ภายหลังจากที่บริษัทหลักทรัพย์เอกเอเชีย จำกัดซึ่งถูกควบรวมสำนักงานใหญ่กับบริษัทหลักทรัพย์เอกรักร จำกัด (มหาชน) แล้ว ห้องค้าหลักทรัพย์ของบริษัทหลักทรัพย์เอกรักร จำกัด ก็มีสถานะเป็นเพียงสำนักงานบริการซื้อขายหลักทรัพย์ของบริษัทหลักทรัพย์เอกรักร จำกัด (มหาชน) เท่านั้น

จากความแตกต่างของตัวแทนจำหน่ายและสาขาที่ได้อธิบายข้างต้น ทำให้แนวทางการปฏิบัติงานทางด้านบัญชีแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งในบทนี้เราจะศึกษากันในเรื่องการบัญชีของทั้งสองหน่วยงาน โดยจะเน้นหนักไปยังการบัญชีของสำนักงานใหญ่และสาขาเป็นหลัก

2. การบัญชีของตัวแทนจำหน่าย

เนื่องจากตัวแทนจำหน่ายมีขอบข่ายการดำเนินงานที่ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการบันทึกบัญชี ณ ที่ทำการของตัวแทนจำหน่ายจึงกระทำเพียงบันทึกการรับและจ่ายเงินประจำวันก็เพียงพอแล้ว โดยสำนักงานใหญ่จะเป็นใช้ข้อมูลที่ตัวแทนจำหน่ายได้บันทึกไว้จัดทำงบการเงินของทั้งกิจการต่อไป

ตัวอย่างที่ 1 การบันทึกบัญชีตัวแทนจำหน่าย - ด้านสำนักงานใหญ่

เนื่องจากการบันทึกบัญชี ณ ที่ทำการของตัวแทนจำหน่ายเป็นเพียงการบันทึกการรับจ่ายเงินประจำวัน ในที่นี้จึงไม่ได้นำมาแสดงให้ดู โดยการบันทึกบัญชีต่อไปนี้เป็นกรบันทึกบัญชีสำหรับรายการที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนจำหน่ายโดยสำนักงานใหญ่เป็นผู้บันทึก

1. ตั้งวงเงินทรองจ่ายให้กับตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	เงินทรองจ่าย - ตัวแทนจำหน่าย	5,000	
	เครดิต เงินสด		5,000
บันทึกการโอนเงินทรองจ่ายให้กับตัวแทนจำหน่าย			

2. ส่งสินค้าตัวอย่างให้กับตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	สินค้าตัวอย่าง - ตัวแทนจำหน่าย	9,000	
	เครดิต สินค้า (หรือซื้อ)		9,000
ส่งสินค้าตัวอย่างให้กับตัวแทนจำหน่าย			

3. ตัวแทนจำหน่ายเบิกเงินสดเซววงเงินทรองจ่าย

เดบิต	เงินเดือน	2,200	
	ค่าน้ำไฟโทรศัพท์	700	
	ค่าโฆษณา	1,200	
	ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	300	
	เครดิต เงินสด		4,400
บันทึกการเบิกเงินสดเซววงเงินทรองจ่ายของตัวแทนฯ			

4. ปรับปรุงยอดสินค้าตัวอย่าง ณ วันสิ้นงวดบัญชี

เดบิต	ค่าโฆษณา	3,000	
	เครดิต สินค้าตัวอย่าง - ตัวแทนจำหน่าย		3,000
ปรับปรุงยอดสินค้าตัวอย่างให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม โดยตัดเข้าบัญชีค่าโฆษณา			

การบันทึกบัญชีข้างต้นเป็นเพียงการบันทึกค่าใช้จ่ายเงินสด, และสินค้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของตัวแทนจำหน่าย แต่ไม่ได้บันทึกยอดขายที่เกิดจากตัวแทนจำหน่ายแต่อย่างใด ทำให้ไม่สามารถใช้ในการควบคุมค่าใช้จ่ายของตัวแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของตัวแทนจำหน่ายที่มีกับกิจการ ซึ่งหากกิจการบันทึกบัญชีละเอียดขึ้นก็จะทำให้กิจการได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารตัวแทนจำหน่ายได้ดีขึ้น ตามตัวอย่างต่อไปนี้

1. ซื้อที่ดินและอาคารที่จังหวัดสุโขทัยเพื่อตั้งตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	ที่ดิน - ตัวแทนสุโขทัย	200,000	
	อาคาร-ตัวแทนสุโขทัย	180,000	
	เครดิต เงินสด		380,000

ซื้อที่ดินและอาคารเพื่อใช้เป็นตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย

2. ตั้งวงเงินทรองจ่ายให้กับตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	เงินทรองจ่าย - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	4,000	
	เครดิต เงินสด		4,000

บันทึกการโอนเงินทรองจ่ายให้กับตัวแทนจำหน่าย

3. ส่งสินค้าตัวอย่างให้กับตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	สินค้าตัวอย่าง - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	8,000	
	เครดิต สินค้า (หรือซื้อ)		8,000

ส่งสินค้าตัวอย่างให้กับตัวแทนจำหน่าย

4. จ่ายเงินเดือนให้กับตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	เงินเดือน - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	3,000	
	เครดิต เงินสด		3,000

จ่ายเงินเดือนให้กับพนักงานตัวแทนจำหน่าย

5 รับคำสั่งซื้อจากตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	ลูกหนี้การค้า	12,000	
	เครดิต ขาย - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย		12,000

บันทึกการขายที่ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย

เดบิต	ต้นทุนขาย - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	6,000	
	เครดิต สินค้า		6,000

บันทึกต้นทุนขายที่ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย

6. ตัวแทนจำหน่ายเบิกเงินชดเชยวงเงินทรงจ่าย

เดบิต	ค่าน้ำไฟโทรศัพท์ - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	1,800	
	ค่าโฆษณา - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	400	
	ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	300	
	เครดิต เงินสด		2,500

บันทึกการเบิกเงินชดเชยวงเงินทรงจ่ายของตัวแทนฯ

7. ค่าเสื่อมราคาอาคารตัวแทนจำหน่าย

เดบิต	ค่าเสื่อมราคา - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย	900	
	เครดิต ค่าเสื่อมราคาสะสม - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย		900

บันทึกการตัดค่าเสื่อมราคาอาคารตัวแทนจำหน่าย

8. ปรับปรุงยอดสินค้าตัวอย่าง ณ วันสิ้นงวดบัญชี

เดบิต	ค่าโฆษณา	1,000	
	เครดิต สินค้าตัวอย่าง - ตัวแทนจำหน่ายสุโขทัย		1,000

ปรับปรุงยอดสินค้าตัวอย่างให้เท่ากับมูลค่ายุติธรรม โดยตัดเข้าบัญชีค่าโฆษณา

การบันทึกบัญชีตามตัวอย่างข้างต้นจะช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงประสิทธิภาพของตัวแทนจำหน่าย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจในการดำเนินงานของกิจการ

3. การบัญชีของสาขา

สาขาจะบันทึกบัญชีของตนเองโดยสมบูรณ์ตามหลักบัญชีคู่ โดยมีสมุดขัณฑ์ สมุดแยกประเภท และการจัดทำงบการเงินของสาขาเอง โดยสาขาจะเปิดบัญชีเงินสะพัดสำนักงานใหญ่ (Home office Current Account) ขึ้นเพื่อบันทึกรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานใหญ่ โดยบัญชีเงินสะพัดสำนักงานใหญ่จะเปรียบเสมือนกับบัญชีทุน ซึ่งแสดงส่วนได้หรือทุนของสำนักงานที่มีกับสาขา และทุก ๆ สิ้นงวดบัญชี สาขาจะต้องปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายเข้าบัญชีเงินสะพัดสำนักงานใหญ่

ในส่วนของสำนักงานใหญ่ก็จะเปิดบัญชีเงินสะพัดสาขา (Branch Current Account) เพื่อบันทึกรายการค้าที่สำนักงานใหญ่เกี่ยวข้องกับสาขา โดยบัญชีเงินสะพัดสาขาเปรียบเสมือนบัญชีเงินลงทุนในสาขา ดังนั้นทุกสิ้นงวดบัญชี สำนักงานใหญ่ก็จะปิดบัญชีกำไรขาดทุนของสาขาเข้าบัญชีเงินสะพัดสาขา โดยทุกสิ้นปี สาขาจะส่งงบการเงินให้กับสำนักงานใหญ่เพื่อให้สำนักงานใหญ่จัดทำงบการเงินรวม ซึ่งมักจะใช้กระดาษทำงบการเงินรวมเป็นเครื่องมือในการจัดทำ ดังที่จะได้แสดงในตัวอย่างต่อไปนี้

จากการบันทึกบัญชีข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีบัญชีที่มียอดเท่ากันอีก 1 คู่ คือ สินค้าส่งไปยังสาขาชลบุรี และ สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ ซึ่งทั้งสองบัญชีนี้จะแสดงให้เห็นถึงต้นทุนของสินค้าที่ส่งไปยังสาขาชลบุรี และบัญชีเดินสะพัดทั้งสองบัญชีนี้จะถูกตัดทิ้งเมื่อจัดทำงบการเงินรวมเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 3 การบันทึกบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา

บริษัทแอปเปิ้ล จำกัด กำลังจะเปิดสาขาขึ้นที่สาทร จังหวัดกรุงเทพฯ โดยมีกำหนดเปิด ณ วันที่ 1 มกราคม 2541 ซึ่งรายการค้าของสาขาสาทรในระหว่างปี 2541 มีดังนี้

1. รับเงินสดจากสำนักงานใหญ่ 20,000 บาท
2. ซื้ออุปกรณ์ที่มีอายุการใช้งาน 5 ปี เป็นเงิน 10,000 บาท
3. รับสินค้าจากสำนักงานใหญ่ ราคาต้นทุน 16,000 บาท
4. ซื้อสินค้าเป็นเงินสดจากผู้ขายภายนอกเป็นเงิน 4,000 บาท
5. ขายสินค้าเป็นเงินสด 30,000 บาท
6. คืนสินค้ามูลค่า 1,000 บาทที่รับจากสำนักงานใหญ่
7. จ่ายค่าใช้จ่ายดังนี้
  - ❖ เงินเดือน 6,000
  - ❖ ค่าสาธารณูปโภค 1,000
  - ❖ ค่าเช่า 3,000
  - ❖ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ 2,000
8. ส่งเงินให้กับสำนักงานใหญ่ 15,000 บาท
9. เงินเดือนค้างจ่ายสิ้นปี 1,000 บาท และเกิดค่าเสื่อมราคา 2,000 บาท
10. สินค้าคงเหลือตอนสิ้นปีประกอบด้วยสินค้าที่ซื้อจากบุคคลภายนอก 1,000 บาท และรับจากสำนักงานใหญ่ 5,000 บาท

ต่อไปนี้เป็นกรบันทึกบัญชีของสำนักงานใหญ่และสาขา

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่		สมุดบัญชีของสาขา	
1	เดินสะพัดสาขาสาทร เงินสด โอนเงินไปยังสาขาสาทร	20,000 20,000	เงินสด เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ รับโอนเงินจากสำนักงานใหญ่
2			อุปกรณ์สำนักงาน เงินสด ซื้ออุปกรณ์สำนักงาน
3	เดินสะพัดสาขาสาทร สินค้าส่งไปยังสาขาสาทร ส่งสินค้าไปยังสาขาสาทร	16,000 16,000	สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ รับสินค้าจากสำนักงานใหญ่

4	ไม่ต้องบันทึก		ซื้อ เงินสด ซื้อสินค้าจากคู่ค้าภายนอก	4,000 4,000
4	ไม่ต้องบันทึก		เงินสด ขาย ขายสินค้าเป็นเงินสด	30,000 30,000
6	สินค้าส่งไปยังสาขาสาทร เดินสะพัดสาขาสาทร รับคืนสินค้าจากสาขาสาทร	1,000 1,000	เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ ส่งคืนสินค้าให้สำนักงานใหญ่	1,000 1,000
7	ไม่ต้องบันทึก		เงินเดือน ค่าสาธารณูปโภค ค่าเช่า ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เงินสด จ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	6,000 1,000 3,000 2,000 12,000
8	เงินสด เดินสะพัดสาขาสาทร	15,000 15,000	เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ เงินสด	15,000 15,000
7	ไม่ต้องบันทึก		ปรับปรุงรายการ เงินเดือน เงินเดือนค้างจ่าย ค่าเสื่อมราคา ค่าเสื่อมราคาสะสม - อุปกรณ์สำนักงาน ค่าเสื่อมราคา 10,000 / 5 ปี	1,000 1,000 2,000 2,000
10	ปรับปรุงรายการ เดินสะพัดสาขาสาทร กำไรจากสาขาสาทร	2,000 2,000	ปิดบัญชี ขาย สินค้าคงเหลือปลายงวด สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ ซื้อ เงินเดือน ค่าเสื่อมราคา	30,000 6,000 15,000 4,000 7,000 2,000

	ค่าสาธารณูปโภค	1,000
	ค่าเช่า	3,000
	ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	2,000
	เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	2,000

จากการบันทึกบัญชีข้างต้น จะเห็นได้ว่าสาขาจะบันทึกบัญชีโดยปกติ และเมื่อปิดบัญชีเพื่อหาผลกำไรหรือขาดทุน สาขาจะบันทึกผลกำไรหรือขาดทุนนั้นเข้าบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ 2,000 บาท) ในขณะที่สำนักงานใหญ่ก็จะบันทึกรับรู้กำไรจากสาขา และบันทึกบัญชีเดินสะพัดสาขาสาทรเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการรับรู้มูลค่าของเงินลงทุนในสาขาสาทรเพิ่มขึ้นเท่ากับ 2,000 บาท

4. กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขา

กระดาษทำการงบการเงินรวมจะช่วยให้กิจการสามารถจัดทำงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาได้ง่ายขึ้น โดยสามารถจัดทำได้ 2 วิธี คือวิธีบทดลอง (Trial Balance Approach) และวิธีงบการเงิน (Financial Statement Approach) ดังที่จะแสดงให้เห็นในหน้าต่อไป

ตัวอย่างที่ 4 กระดาษทำการงบการเงินรวม และรายการปรับปรุงในกระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขา

เนื่องจากบริษัทเซอร่าจำกัดและสาขาสาทรมีรายการระหว่างกันที่คู่กัน (reciprocal Transactions) บริษัทจึงต้องทำการปรับปรุงรายการในกระดาษทำการปิดบัญชีเพื่อให้รายการเหล่านี้หายไป ก่อนที่จะจัดทำงบการเงินรวม ดังนี้

บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่	2,000	
บัญชีเดินสะพัดสาขาสาทร		2,000
(ปรับปรุงรายการระหว่างกันจากกำไรของสาขาสาทร)		
บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่	20,000	
บัญชีเดินสะพัดสาขาสาทร		20,000
(ปรับปรุงรายการระหว่างกันจากเงินลงทุนเริ่มแรก)		

กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่สาขาวิจิตรบดลอง (Trial Balance Approach)

บริษัทเชอรี่ จำกัด							
กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาสาทรร							
สำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2541							
	สำนักงานใหญ่	สาขาสาทรร	รายการปรับปรุงตัดบัญชี		งบกำไรขาดทุน	งบกำไรสะสม	งบดุล
			เดบิต	เครดิต			
<u>เดบิต</u>							
เงินสด	41,000	9,000					50,000
ลูกหนี้การค้า	60,000						60,000
สินค้าคงเหลือ - ปลายงวด	80,000	6,000					86,000
ที่ดิน	20,000						20,000
อาคาร - สุทธิ	100,000						100,000
อุปกรณ์ - สุทธิ	52,000	8,000					60,000
เดินสะพัด - สาขาสาทรร	22,000			2,000(a)			
				20,000(b)			
ต้นทุนขาย	140,000	13,000			(153,000)		
เงินเดือน	43,000	7,000			(50,000)		
ค่าเสื่อมราคา - อาคาร	5,000				(5,000)		
ค่าเสื่อมราคา - อุปกรณ์	8,000	2,000			(10,000)		
ค่าสาธารณูปโภค	6,000	1,000			(7,000)		
ค่าเช่า		3,000			(3,000)		
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	8,000	2,000			(10,000)		
เงินปันผล	10,000					(10,000)	
	595,000	51,000					376,000
<u>เครดิต</u>							
เจ้าหนี้การค้า	50,000						50,000
เงินเดือนค้างจ่าย	4,000	1,000					5,000
ทุน - หุ้นสามัญ	200,000						200,000
กำไรสะสม	110,000					110,000	
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่		20,000	20,000(b)				
ขาย	229,000	30,000			259,000		
กำไรจากสาขาสาทรร	2,000		2,000(a)				
	595,000	51,000					
กำไรสุทธิ					21,000	21,000	
กำไรสะสม 31 ธันวาคม 2541						121,000	121,000
							376,000

กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่สาขาวิธีงบการเงิน (Financial Statement Approach)

บริษัท เซอร์ จำกัด กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาสาทร สำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2541					
	สำนักงานใหญ่	สาขาสาทร	รายการปรับปรุงตัดบัญชี		งบการเงินรวม
			เดบิต	เครดิต	
งบกำไรขาดทุน					
ขาย	229,000	30,000			259,000
กำไรจากสาขาสาทร	2,000		2,000(a)	2,000(a)	
ต้นทุนขาย	(140,000)	(13,000)			(153,000)
เงินเดือน	(43,000)	(7,000)			(50,000)
ค่าเสื่อมราคา - อาคาร	(5,000)	0			(5,000)
ค่าเสื่อมราคา - อุปกรณ์	(8,000)	(2,000)			(10,000)
ค่าสาธารณูปโภค	(6,000)	(1,000)			(7,000)
ค่าเช่า	0	(3,000)			(3,000)
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	(8,000)	(2,000)			(10,000)
กำไรสุทธิ	21,000	2,000			21,000
งบกำไรสะสม					
กำไรสะสม 1 มกราคม 2541	110,000				110,000
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่		20,000	20,000(b)	20,000(b)	
กำไรสุทธิ	21,000	2,000			21,000
เงินปันผล	(10,000)				(10,000)
กำไรสะสม 31 ธันวาคม 2541	121,000	22,000			121,000
งบดุล					
เงินสด	41,000	9,000			50,000
ลูกหนี้การค้า	60,000				60,000
สินค้าคงเหลือ - ปลายงวด	80,000	6,000			86,000
ที่ดิน	20,000				20,000
อาคาร - สุทธิ	100,000				100,000
อุปกรณ์ - สุทธิ	52,000	8,000			60,000
เดินสะพัด - สาขาสาทร	22,000				
	375,000	23,000			376,000
เจ้าหนี้การค้า	50,000				50,000
เงินเดือนค้างจ่าย	4,000	1,000			4,000
ทุน - หุ้นสามัญ	200,000				200,000
กำไรสะสม 31 ธันวาคม 2541	121,000				121,000
เดินสะพัด สำนักงานใหญ่		22,000			
	375,000	23,000			375,000

5. การบันทึกบัญชีกรณีสำนักงานใหญ่ส่งสินค้าให้กับสาขาในราคาที่สูงกว่าทุน

จากตัวอย่างที่ผ่านมามีกรณีให้สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าให้กับสาขาในราคาทุน อย่างไรก็ตาม บางกิจการอาจส่งสินค้าให้กับสาขาโดยบวกกำไรเข้าไป ซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการกระจายกำไรให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ภาย

ในองค์กร, หรือเหตุผลเกี่ยวกับการกำหนดราคาขาย, หรือเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การบันทึกบัญชีมีความซับซ้อนขึ้นเล็กน้อย

กรณีสำนักงานใหญ่ส่งสินค้าให้กับสาขาในราคาที่สูงกว่าทุน สาขาจะต้องบันทึกรับสินค้าในราคาที่เป็นสำนักงานใหญ่กำหนดขึ้น (เนื่องจากสาขาไม่มีสิทธิ์ทราบต้นทุนที่แท้จริงของสำนักงานใหญ่) แต่สำนักงานใหญ่สามารถบันทึกบัญชีได้ 2 แบบดังนี้

บันทึกสินค้าที่ส่งไปยังสาขาในราคาทุน

สำนักงานใหญ่จะบันทึกมูลค่าสินค้าที่ส่งไปในราคาทุน โดยส่วนต่างระหว่างราคาทุนกับราคาที่สูงไปนั้น จะบันทึกเข้าบัญชี "สำรองกำไรในสินค้าที่สาขา" ซึ่งเป็นบัญชีที่แสดงให้เห็นถึงกำไรที่ยังไม่รับรู้อันเกิดจากการส่งสินค้าไปให้กับสาขา สมมุติว่าบริษัทของงุ่น จำกัด ส่งสินค้าราคาทุน 100,000 บาท ให้กับสาขาซีคอน โดยบวกกำไรเท่ากับ 20% ของต้นทุน สำนักงานใหญ่และสาขาจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

เดบิต	เดบิต สะพัด - สาขาซีคอน	120,000	
	เครดิต	สินค้าส่งไปยังสาขาซีคอน	100,000
		สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน	
		คอน	20,000

บันทึกการส่งสินค้าไปยังสาขาซีคอน

สมุดบัญชีของสาขา

เดบิต	สินค้านำเข้าจากสำนักงานใหญ่	120,000	
	เครดิต	เดบิต สะพัด - สำนักงานใหญ่	120,000

บันทึกการรับสินค้าจากสำนักงานใหญ่

ทั้งนี้ เมื่อสาขารับสินค้าไปในราคาที่สูงกว่าทุน เมื่อขายสินค้าออกไปก็จะทำให้ต้นทุนขายสูงเกินไป และกำไรต่ำเกินไป ดังนั้นสำนักงานใหญ่จะต้องบันทึกรายการปรับปรุงให้ถูกต้องเพื่อให้กำไรสุทธิของกิจการถูกต้องตามความเป็นจริง

ตัวอย่างที่ 5 การบันทึกบัญชีกรณีส่งสินค้าในราคาที่สูงกว่าทุน

ต่อไปนี้เป็นบัญชีที่แสดงในงบทดลองก่อนการปรับปรุงปีบัญชีของสำนักงานใหญ่และสาขา ณ 31 ธันวาคม 2541

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

เดบิต สะพัด - สาขาซีคอน	200,000 Dr.
สินค้าส่งไปยังสาขาซีคอน	100,000 Cr.
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน	20,000 Cr.

สมุดบัญชีของสาขาซีคอน

ขาย	160,000 Cr.
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	120,000 Dr.
ค่าใช้จ่าย	30,000 Dr.
เดินสะพัด - สำนักงานใหญ่	200,000 Cr.

สมมุติว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 สาขาซีคอนมีสินค้าคงรับจากสำนักงานใหญ่ในราคาโอนมาเท่ากับ 12,000 บาท โดยสาขาซีคอนรายงานกำไรในปี 2541 เท่ากับ 22,000 บาท (ยอดขาย 160,000 บาท หักต้นทุนขาย 108,000 บาท และหักค่าใช้จ่าย 30,000 บาท) สาขาจะบันทึกรายการปิดบัญชีดังนี้

ขาย	160,000
สินค้าคงเหลือ 31 ธันวาคม 2541	120,000
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	120,000
ค่าใช้จ่าย	30,000
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	22,000

(ปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายเข้าบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่)

ซึ่งเมื่อสำนักงานใหญ่ได้รับงบการเงินของสาขา สำนักงานใหญ่จะบันทึกรายการรับรู้ผลกำไรจากสาขาดังนี้

เดินสะพัดสาขาซีคอน	22,000
กำไรจากสาขาซีคอน	22,000
บันทึกกำไรจากสาขาซีคอนตามงบการเงินของสาขาที่รายงานมา	
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน	18,000
กำไรจากสาขาซีคอน	18,000*
รับรู้กำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาซีคอนเฉพาะส่วนที่ขายได้	
กำไรจากสาขาซีคอน 18,000 บาทสามารถคำนวณได้ดังนี้	
สินค้าส่งไปสาขาซีคอน (บวกกำไร 20%ของทุน)	120,000
หัก สินค้าคงเหลือปลายงวด	(12,000)
สินค้าส่วนที่ขายได้ (บวกกำไร 20%ของทุน)	108,000
กำไรในสินค้าที่สามารถรับรู้ได้ (108000 x 20/120)	18,000

ภายหลังจากบันทึกรายการปรับปรุงข้างต้น บริษัทของศูนย์ จำกัดจะสามารถคำนวณกำไรสุทธิจากสาขาซีคอนได้ตามการคำนวณดังนี้

ขาย	160,000
สินค้าส่งไปสาขาซีคอน (ราคาทุน)	100,000

หัก สิ้นค้ำคงเหลือปลายงวด (ราคาทุน)	(10,000)	90,000
กำไรขั้นต้น		70,000
หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		(30,000)
กำไรจากสาขาซีคอน		40,000

บันทึกสินค้าที่ส่งไปยังสาขาในราคาบวกกำไร

สำนักงานใหญ่มีทางเลือกที่จะบันทึกสินค้าที่ส่งไปยังสาขาในราคาบวกกำไร โดยปรับปรุงสำรองกำไรในสินค้ายอดต้นงวดบัญชี

ตัวอย่างที่ 5 การบันทึกบัญชีกรณีส่งสินค้าไปยังสาขาในราคาบวกกำไร

จากตัวอย่างที่ 4 สำนักงานใหญ่ของบริษัททงุ่น จำกัดสามารถบันทึกบัญชีการส่งสินค้าไปยังสาขาซีคอนได้ดังนี้

เดินสะพัดสาขาซีคอน	120,000	
สินค้าส่งไปยังสาขาซีคอน		120,000

การบันทึกบัญชีข้างต้นจะทำให้บัญชีสินค้าส่งไปยังสาขาซีคอนในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่ และบัญชีสินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ในสมุดบัญชีของสาขามีจำนวนเท่ากัน โดยสำนักงานใหญ่จะต้องบันทึกรายการปรับปรุงยอดต้นงวดบัญชีดังนี้

สินค้าส่งไปสาขาซีคอน	20,000	
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน		20,000
ปรับปรุงกำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาให้เป็นราคาทุน		
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน	18,000	
กำไรจากสาขาซีคอน		18,000
รับรู้กำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาซีคอนเฉพาะส่วนที่ขายได้		
ซึ่งจะให้ผลไม่แตกต่างจากการบันทึกสินค้าที่ส่งไปโดยใช้ราคาทุน		

6. ค่าขนส่งสินค้าระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขา

ค่าขนส่งสินค้าจากสำนักงานใหญ่ไปให้สาขา ถือเป็นส่วนประกอบของต้นทุนขายที่สำคัญ ซึ่งต้องใช้ในการคำนวณต้นทุนขายของสาขาด้วย สมมุติว่าสำนักงานใหญ่ของบริษัททงุ่น จำกัดส่งสินค้าให้สาขาซีคอนในราคา 125% ของราคาทุน บวกด้วยค่าขนส่ง 500 บาท สำนักงานใหญ่และสาขาจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

เดินสะพัดสาขาซีคอน	13,000	
สินค้าส่งไปสาขาซีคอน		10,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน		2,500
เงินสด		500

ส่งสินค้าให้กับสาขาซีคอน

สมุดบัญชีของสาขาซีคอน

สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	12,500	
ค่าขนส่งเข้าจากสำนักงานใหญ่	500	
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่		13,000

รับสินค้าจากสำนักงานใหญ่

สมมติว่าสาขาซีคอนสามารถขายสินค้าได้เพียง 50% สินค้าคงเหลือสิ้นปีในสมุดบัญชีของสาขาจะมีมูลค่าเท่ากับ 6,500 บาท (สินค้ารับจาก สนญ. 6,250 บาท + ค่าขนส่งเข้า 250 บาท) และมีต้นทุนขายเท่ากับ 6,500 บาทเช่นกัน แต่ในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่จะไม่ได้บันทึกค่าขนส่งจำนวน 250 บาทนี้ เนื่องจากอาจเป็นไปได้ที่สาขาจะต้องส่งสินค้าคืนให้กับสำนักงานใหญ่

สมมติว่าสาขาซีคอนส่งคืนสินค้าที่เหลือให้กับสำนักงานใหญ่โดยจ่ายค่าขนส่งเท่ากับ 250 บาท สำนักงานใหญ่และสาขาจะต้องบันทึกบัญชีดังนี้

สมุดบัญชีของสาขาซีคอน

เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	6,750	
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่		6,250
ค่าขนส่งเข้าจากสำนักงานใหญ่		250
เงินสด		250

ส่งคืนสินค้าให้กับสำนักงานใหญ่

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

สินค้าส่งไปสาขาซีคอน	5,000	
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาซีคอน	1,250	
ขาดทุนจากค่าขนส่งที่ไม่มีความจำเป็น	500	
เดินสะพัดสาขาซีคอน		6,750

รับคืนสินค้าให้กับสาขาซีคอน

จะเห็นได้ว่าสำนักงานใหญ่ต้องบันทึกผลขาดทุนจากค่าขนส่งที่ไม่มีความจำเป็นเนื่องจากการขนส่งจากสำนักงานใหญ่ไปยังสาขา และการขนส่งกลับจากสาขามายังสำนักงานใหญ่นั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่กิจการเลย ซึ่งถือเป็นความด้อยประสิทธิภาพที่ผู้บริหารต้องหาทางป้องกัน ซึ่งค่าขนส่งนี้ (250 บาท + 250 บาท) จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแทนที่จะบันทึกเป็นต้นทุนขาย

7. การปันส่วนค่าใช้จ่ายของสำนักงานใหญ่ให้กับสาขา

ในการดำเนินกิจการสาขา ปกติสำนักงานใหญ่มักมีค่าใช้จ่ายทางอ้อมบางประเภทที่ถือเป็นค่าใช้จ่ายส่วนกลางขององค์กร ตัวอย่างเช่น ค่าใช้จ่ายในการโฆษณา ที่โฆษณาไปแล้วจะได้รับประโยชน์ทั้งสำนักงานใหญ่และสาขา หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับระบบสารสนเทศซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งองค์กร ในแง่การวัดผลการดำเนินงาน สำนักงานใหญ่ควรปันส่วนค่าใช้จ่ายเหล่านี้ให้กับสาขาเป็นผู้รับผิดชอบด้วย ในทางกลับกัน หากสาขาจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยรวม สาขาก็ควรปันส่วนค่าใช้จ่ายให้กับสำนักงานใหญ่ด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 6 การปันส่วนค่าใช้จ่ายของสำนักงานใหญ่ให้กับสาขา

สาขาซีคอน ของบริษัทฮงัน จำกัด ได้จ่ายค่าโฆษณามูลค่า 5,000 บาท ซึ่งเป็นค่าโฆษณาที่ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งบริษัท จึงได้ปันส่วนให้กับสำนักงานใหญ่ 50% ตามการบันทึกบัญชีดังนี้

สมุดบัญชีของสาขาซีคอน		
ค่าโฆษณา	2,500	
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	2,500	
เงินสด		5,000
จ่ายค่าโฆษณาโดยปันส่วนให้กับสำนักงานใหญ่ 50%		

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่		
ค่าโฆษณา	2,500	
เดินสะพัดสาขาซีคอน		2,500
บันทึกค่าโฆษณาที่ปันส่วนมาจากสาขาซีคอน		

8. การกระทบยอดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และเดินสะพัดสาขา

บ่อยครั้งที่บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และเดินสะพัดสาขามักไม่เท่ากัน ซึ่งอาจเกิดจากความผิดพลาดในการบันทึกบัญชีทั้งในด้านสำนักงานใหญ่ หรือในด้านสาขา หรืออาจเกิดจากความล่าช้าของข้อมูล หากสองบัญชีนี้ไม่เท่ากัน กิจการจะต้องทำการกระทบยอดเพื่อหาสาเหตุของความแตกต่าง

ตัวอย่างที่ 7 การกระทบยอดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และเดินสะพัดสาขา

รายการต่อไปนี้เป็นข้อเท็จจริงของบริษัทลำไย จำกัดและสาขาเลยช่วงเดือน ธันวาคม 2541

1. ยอดคงเหลือของบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่ (ในสมุดบัญชีของสาขาเลย) เท่ากับ 452,300 บาท และยอดคงเหลือของบัญชีเดินสะพัดสาขาเลย (ในสมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่) เท่ากับ 492,000 บาท
2. สาขาเลยได้ส่งเช็คมูลค่า 12,000 บาท ให้กับสำนักงานใหญ่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2541 แต่สำนักงานใหญ่ได้รับในวันที่ 4 มกราคม 2542
3. สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าต้นทุน 20,000 บาทไปยังสาขาเลย ณ วันที่ 28 ธันวาคม 2541 ซึ่งเป็นราคาทุนบวกกำไรแล้วเท่ากับ 25,000 บาท แต่สาขาเลยได้รับสินค้าในวันที่ 8 มกราคม 2542
4. สำนักงานใหญ่ได้ปันส่วนค่าโฆษณาให้กับสาขาเลยเท่ากับ 8,500 บาท โดยสาขาเลยบันทึกบัญชีเท่ากับ 5,800 บาท

โดยสำนักงานใหญ่จะต้องบันทึกบัญชีรับโอนเงินสดระหว่างทางที่สาขาเลยส่งให้กับสำนักงานใหญ่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2541 ดังนี้

สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่

เงินสดระหว่างทาง	12,000	
เดินสะพัดสาขาเลย		12,000
บันทึกค่าโฆษณาที่ปันส่วนมาจากสาขาเลย		

บริษัทลำไย จำกัด

งบทกระทบยอดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และเดินสะพัดสาขาเลย

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541

	เดินสะพัดสนญ.	เดินสะพัดสาขา
	(สมุดขของสาขาเลย)	เลย (สมุดขของ สนญ.)
ยอดคงเหลือ ณ 31 ธันวาคม 2541	452,300	492,000
เงินสดระหว่างทาง -สาขาเลยส่งให้สนญ.	0	(12,000)
สินค้ระหว่างทาง - สนญ.ส่งให้สาขาเลย	25,000	0
บันทึกบัญชีผิด	2,700	0
ยอดบัญชีเดินสะพัดที่ถูกต้อง	480,000	480,000

โดยสาขาเลย จะต้องบันทึกบัญชีปรับปรุงและแก้ไขดังต่อไปนี้

สมุดบัญชีของสาขาเลย

สินค้าส่งจากสำนักงานใหญ่ - ระหว่างทาง	25,000	
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่		25,000
บันทึกสินค้าระหว่างทางจากสำนักงานใหญ่		

ค่าโฆษณา	2,700	
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่		2,700
บันทึกแก้ไขค่าโฆษณาที่เคยบันทึกผิด		

ตัวอย่างที่ 8 การบัญชีของสำนักงานใหญ่และสาขา

บริษัทหาใหญ่ จำกัด ดำเนินธุรกิจซื้อมาขายไป โดยมีสาขา 1 สาขาคือสาขาสีลม ซึ่งสำนักงานใหญ่จะส่งสินค้าไปยังสาขาสีลมในราคา 125% ของต้นทุน ซึ่งนอกจากจะส่งสินค้าจากสนญแล้ว สาขาสีลมยังซื้อสินค้าจากลูกค้าภายนอกด้วย ทั้งนี้ สาขาสีลมจะขายสินค้าโดยบวกกำไร 25% จากราคาที่ระบุในใบกำกับสินค้า ทั้งนี้ งบดุลของบริษัทหาใหญ่ จำกัด เป็นดังนี้

บริษัทหาใหญ่และสาขา จำกัด

งบดุล ณ 31 ธันวาคม 2541

	สำนักงานใหญ่	สาขาสีลม
สินทรัพย์		
เงินสด	25,000	11,000
ลูกหนี้ - สุทธิ	42,000	23,000
สินค้า	20,000	16,000
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์สุทธิ	70,000	-
เดินสะพัดสาขาสีลม	43,000	-
รวมสินทรัพย์	200,000	50,000

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น		
เจ้าหนี้การค้า	14,000	5,000
หนี้สินอื่น	10,000	2,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาสีลม	1,600	-
เดินสะพัด สำนักงานใหญ่	-	43,000
ทุน ทุนสามัญ	150,000	-
กำไรสะสม	24,400	-
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	<u>200,000</u>	<u>50,000</u>

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ของทั้งสำนักงานใหญ่และสาขาจะถูกบันทึกไว้ที่สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่ โดยครึ่งหนึ่งของสินค้าคงเหลือของสาขา ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 ซึ่งมาจากคู่ค้าภายนอก ส่วนอีกครึ่งหนึ่งรับจากสำนักงานใหญ่ในราคาตามใบกำกับสินค้าของสำนักงานใหญ่ โดยรายการค้าของสำนักงานใหญ่และสาขาสีลม ในปี 2542 มีดังนี้

1. ยอดขายของบริษัทสาขาใหญ่ในปี 2542 เท่ากับ 281,750 บาท โดยเป็นยอดขายของสนม. เท่ากับ 200,000 บาทและของสาขา 81,750 บาท โดยเป็นการขายเชื่อทุกรายการ
2. สำนักงานใหญ่และสาขาซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อในปี 2542 เท่ากับ 205,000 บาท และ 20,000 บาท ตามลำดับ สำนักงานใหญ่ส่งสินค้าราคาทุน 40,000 บาทให้กับสาขาสีลมในราคา 50,000 บาท
3. สำนักงานใหญ่เก็บเงินจากลูกหนี้การค้าได้เท่ากับ 195,000 บาท และสาขาเก็บเงินได้ 79,750 บาท ในปี 2542
4. สาขาสีลมโอนเงินมูลค่า 55,000 บาทให้กับสำนักงานใหญ่ในปี 2542
5. สำนักงานใหญ่จ่ายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้การค้าในปี 2542 เท่ากับ 210,000 บาท และสาขาจ่ายเท่ากับ 21,000 บาท
6. ระหว่างปี 2542 สำนักงานใหญ่จ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่ากับ 20,000 บาท และสาขาจ่ายเท่ากับ 2,000 บาท โดยสำนักงานใหญ่ปันส่วนค่าใช้จ่ายให้กับสาขาเป็นเงิน 1,000 บาท
7. ค่าเสื่อมราคาสำหรับปีเท่ากับ 8,000 บาท โดยในจำนวนนี้ได้ปันส่วนไปให้กับสาขาเท่ากับ 1,500 บาท

สินค้าคงเหลือปลายงวดที่สำนักงานใหญ่เท่ากับ 25,000 บาท และที่สาขาเท่ากับ 10,000 บาท โดยครึ่งหนึ่งของสินค้าของสาขาได้รับโอนมาจากสำนักงานใหญ่ ส่วนที่เหลือซื้อจากคู่ค้าภายนอก โดยสินค้าของบริษัทมีต้นทุนทั้งหมดดังนี้

สินค้าคงเหลือของสำนักงานใหญ่	25,000
สินค้าคงเหลือของสาขา - ซื้อจากคู่ค้าภายนอก	5,000
สินค้าคงเหลือของสาขา - รับโอนจากสนม. (ราคาทุน)	4,000
รวมสินค้าในราคาทุน	<u>34,000</u>

ต้นทุนขายของสำนักงานใหญ่และสาขาสามารถคำนวณได้ดังนี้

	สำนักงานใหญ่	สาขาสีลม
สินค้าคงเหลือ 1 มกราคม 2542	20,000	16,000
ซื้อ	205,000	20,000
สินค้าส่งให้กับสาขาสีลม	(40,000)	0
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	0	50,000
สินค้ามีไว้เพื่อขาย	185,000	86,000
สินค้าคงเหลือ 31 ธันวาคม 2542	(25,000)	(10,000)
ต้นทุนขาย	160,000	76,000

โดยสำนักงานใหญ่และสาขาจะบันทึกรายการในสมุดรายวันดังต่อไปนี้

#	สมุดบัญชีของสำนักงานใหญ่	สมุดบัญชีของสาขาสีลม
1	ลูกหนี้การค้า 200,000 ขาย 200,000 บันทึกการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ	ลูกหนี้การค้า 81,750 ขาย 81,750 บันทึกการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ
2	ซื้อ 205,000 เจ้าหนี้การค้า 205,000 บันทึกการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ เดินสะพัดสาขาสีลม 50,000 สินค้าส่งไปยังสาขาสีลม 40,000 สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาสีลม 10,000 โอนสินค้าไปให้กับสาขาสีลมในราคาทุนบวกกำไร 25%	ซื้อ 20,000 เจ้าหนี้การค้า 20,000 บันทึกการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่ 50,000 เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ 50,000 บันทึกการรับสินค้าจากสำนักงานใหญ่
3	เงินสด 195,000 ลูกหนี้การค้า 195,000 บันทึกการรับเงินจากลูกหนี้การค้า	เงินสด 79,750 ลูกหนี้การค้า 79,750 บันทึกการรับเงินจากลูกหนี้การค้า
4	เงินสด 55,000 เดินสะพัดสาขาสีลม 55,000 บันทึกการรับเงินจากสาขาสีลม	เงินสด 55,000 เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ 55,000 บันทึกการส่งเงินให้สำนักงานใหญ่
5	เจ้าหนี้การค้า 210,000 เงินสด 210,000 บันทึกการจ่ายเงินเจ้าหนี้การค้า	เจ้าหนี้การค้า 21,000 เงินสด 21,000 บันทึกการจ่ายเงินเจ้าหนี้การค้า

6	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เงินสด บันทึกการจ่ายค่าใช้จ่าย เดินสะพัดสาขาสีลม ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน บันทึกการปันส่วนค่าใช้จ่ายให้กับสาขาสีลม	20,000 20,000 1,000 1,000	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เงินสด บันทึกการจ่ายค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ บันทึกการปันส่วนค่าใช้จ่ายจากสำนักงานใหญ่	2,000 2,000 1,000 1,000
7	เดินสะพัดสาขาสีลม ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าเสื่อมราคาสะสม บันทึกการปันส่วนค่าเสื่อมราคาให้สาขาสีลม	1,500 6,500 8,000	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ บันทึกการปันส่วนค่าเสื่อมราคาจากสำนักงานใหญ่	1,500 1,500

ทั้งนี้สำนักงานใหญ่จะต้องปรับปรุงรายการต่อไปนี้ในกระดาษทำการเพื่อจัดทำงบการเงินรวม (ไม่ได้บันทึกในสมุดรายวัน เป็นเพียงการตัดรายการที่ซ้ำกันออกในกระดาษทำการเท่านั้น)

ก	สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาสีลม ต้นทุนขาย ปรับปรุงกำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาซึ่งรวมอยู่ในต้นทุนขายสำหรับสินค้าคงเหลือต้นงวด	1,600 1,600
ข	สำรองกำไรในสินค้าที่สาขาสีลม ต้นทุนขาย ปรับปรุงกำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาซึ่งรวมอยู่ในต้นทุนขายสำหรับสินค้าที่ส่งไปในปี	10,000 10,000
ค	ต้นทุนขาย สินค้าปลายงวด ปรับปรุงกำไรในสินค้าที่ส่งไปยังสาขาซึ่งรวมอยู่ในต้นทุนขายสำหรับสินค้าคงเหลือปลายงวด	1,000 1,000
ง	เดินสะพัดสำนักงานใหญ่ เดินสะพัดสาขาสีลม ตัดบัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่และสาขาสีลม	40,500 40,500

โดยกระดาดำทำการรวมกิจการของบริษัทฯใหญ่และสาขาสี่ลมจะเป็นดังนี้

บริษัทฯใหญ่ จำกัด						
กระดาดำทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาสี่ลม						
สำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542						
	สำนักงานใหญ่	สาขาสี่ลม	รายการปรับปรุงตัดบัญชี		งบกำไรขาดทุน	งบดุล
			เดบิต	เครดิต		
เดบิต						
เงินสด	45,000	12,750				57,750
ลูกหนี้การค้า - สุทธิ	47,000	25,000				72,000
สินค้าคงเหลือ	25,000	10,000		1,000		34,000
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ	62,000					62,000
เดินสะพัดสาขาสี่ลม	40,500			40,500		
ต้นทุนขาย	160,000	76,000	1,000	1,600	(225,400)	
				10,000		
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	25,500	4,500			(30,000)	
	405,000	128,250				225,750
เครดิต						
เจ้าหนี้การค้า	9,000	4,000				13,000
หนี้สินอื่น	10,000	2,000				12,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขา	11,600		1,600			
			10,000			
สำนักงานใหญ่		40,500	40,500			
ทุน หุ้นสามัญ	150,000					150,000
กำไรสะสม 1 มกราคม 2542	24,400					24,400
ขาย	200,000	81,750			281,750	
	405,000	128,250				
กำไรสุทธิ					26,350	26,350
						225,750

ซึ่งสำนักงานใหญ่และสาขาจะบันทึกรายการปิดบัญชีดังนี้
รายการปิดบัญชีของสาขาสีลม

ขาย	81,750	
สินค้าคงเหลือ 31 ธันวาคม 2542	10,000	
สินค้าคงเหลือ 1 มกราคม 2542		16,000
ซื้อ		20,000
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่		50,000
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		4,500
เดินสะพัด - สำนักงานใหญ่		1,250

บันทึกรายการปิดบัญชี

รายการปรับปรุงและปิดบัญชีของสำนักงานใหญ่

เดินสะพัดสาขาสีลม	1,250	
กำไรจากสาขาสีลม		1,250
รับรู้กำไรจากสาขาสีลม		
สำรองกำไรในสินค้าสาขาสีลม	10,600	
กำไรจากสาขาสีลม		10,600
(รับรู้กำไรในสินค้าที่ส่งไปให้สาขาสีลมเฉพาะส่วนที่ขายได้)		
[11,600 - (5,000 x 25/125)]		
ขาย	200,000	
สินค้าคงเหลือ 31 ธันวาคม 2542	25,000	
สินค้าส่งไปยังสาขาสีลม	40,000	
กำไรจากสาขาสีลม	11,850	
สินค้าคงเหลือ 1 มกราคม 2542		20,000
ซื้อ		205,000
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน		25,500
กำไรสะสม		26,350

บันทึกรายการปิดบัญชี

ทั้งนี้ กำไร 1,250 บาท ที่สาขาขายงานตัวเลขมาให้กับสำนักงานใหญ่นั้น ยังไม่ได้รวมกำไรที่แฝงอยู่ในสินค้าคงเหลือ ดังนั้นกิจการจะต้องบันทึกรับรู้กำไรในสินค้าเฉพาะส่วนที่ขายได้ ซึ่งเท่ากับ 10,600 บาท เมื่อบันทึกรายการแล้วจะทำให้สาขาสีลมมีกำไรทั้งสิ้น 11,850 บาท เมื่อบันทึกรายการเสร็จสิ้นแล้วงบการเงิน สำหรับปี 2542 ของบริษัทขาใหญ่ จำกัดจะเป็นดังนี้

บริษัทฯใหญ่ จำกัด			
กระดาษทำการงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาสีลม			
สำหรับปีสิ้นสุด 31 ธันวาคม 2542			
	สำนักงานใหญ่	สาขาสีลม	รวม
งบดุล			
สินทรัพย์			
เงินสด	45,000	12,750	57,750
ลูกหนี้การค้า - สุทธิ	47,000	25,000	72,000
สินค้าคงเหลือ	25,000	10,000	34,000
เดินสะพัดสาขาสีลม	41,750	0	0
ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ - สุทธิ	62,000		62,000
รวมสินทรัพย์	220,750	47,750	225,750
หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น			
เจ้าหนี้การค้า	9,000	4,000	13,000
หนี้สินอื่น	10,000	2,000	12,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขา	1,000	0	1,000
สำนักงานใหญ่	0	41,750	41,750
ทุน หุ้นสามัญ	150,000	0	150,000
กำไรสะสม 31 ธันวาคม 2542	50,750	0	50,750
	220,750	47,750	268,500
งบกำไรขาดทุน			
ขาย	200,000	81,750	281,750
กำไรจากสาขาสีลม	11,850	0	0
รวมรายได้	211,850	81,750	281,750
ต้นทุนขาย	(160,000)	(76,000)	(225,400)
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	(25,500)	(4,500)	(30,000)
กำไรสุทธิ	26,350	1,250	26,350

สรุป

การขยายสาขาและเปิดตัวแทนจำหน่ายเป็นการขยายกิจการที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งการจัดทำบัญชีแยกกันระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาไม่ถือเป็นข้อบังคับที่ต้องจัดทำ แต่หากกิจการมีระบบบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขาที่เหมาะสมย่อมเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลใช้ประกอบการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ กิจการสำนักงานใหญ่และสาขาจะเปิดบัญชีตรงข้ามกันคือ "บัญชีเดินสะพัดสาขา..." และ "บัญชีเดินสะพัดสำนักงานใหญ่" เพื่อใช้ในการบันทึกรายการระหว่างกัน นอกจากนี้ กิจการอาจมีรายการระหว่างกันอีกหลายประเภท ตัวอย่างเช่นการส่งสินค้าระหว่างกัน ซึ่งกิจการจะต้องตัดบัญชีระหว่างกันนี้ให้หมดสิ้นเพื่อจัดทำงบการเงินรวมสำนักงานใหญ่และสาขาให้ถูกต้อง

แบบฝึกหัด

บริษัทอัสনী จำกัด มีสำนักงานใหญ่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพฯ โดยมีสาขาตั้งอยู่ที่จังหวัดกระบี่ ข้อมูลต่อไปนี้เป็นการค้าของสาขากระบี่ระหว่างปี 2544:

1. รับสินค้าจากสำนักงานใหญ่มูลค่า 10,000 บาท (โดยสำนักงานใหญ่ส่งมาในราคาต้นทุน)
2. ซื้อสินค้าจากบริษัทลิมิตัน จำกัด ซึ่งเป็นคู่ค้าในท้องถิ่นมูลค่า 4,000 บาท
3. ขายสินค้าเป็นเงินเชื่อมูลค่า 20,000 บาท
4. จ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 3,000 บาท
5. คืนสินค้า ที่ซื้อมาในรายการที่ 1 ให้กับสำนักงานใหญ่คิดเป็นจำนวน 20%
6. จ่ายค่าโฆษณาเป็นเงิน 2,000 บาท ซึ่งในจำนวนนี้ 50% เป็นค่าใช้จ่ายของสำนักงานใหญ่
7. สำนักงานใหญ่ได้ทำเดบิตเมมโมแจ้งการปันส่วนค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้ ค่าเสื่อมราคา 500 บาท ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 200 บาท
8. ส่งเงินให้สำนักงานใหญ่ 5,000 บาท
9. เก็บหนี้จากลูกหนี้การค้าเป็นเงิน 14,000 บาท
10. เก็บหนี้ตามตั๋วเงินของสำนักงานใหญ่มูลค่า 3,000 บาท บวกดอกเบี้ย 150 บาท
11. สำนักงานใหญ่แจ้งว่าได้เก็บหนี้จากลูกหนี้การค้าของสาขากระบี่ได้เป็นเงิน 1,000 บาท (เป็นลูกหนี้การค้าในรายการที่ 3)
12. ปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่าย โดยสินค้าคงเหลือต้นงวดและปลายงวดของสาขาเท่ากับ 1,900 และ 2,000 บาท ตามลำดับ
13. ปิดบัญชีกำไรขาดทุนเข้ากำไรสะสม

ให้ทำ บันทึกลับบัญชีในสมุดรายวันทั่วไปของสำนักงานใหญ่และสาขา

ข้อ 2

ต่อไปนี้เป็นข้อมูลจากงบทดลองของสำนักงานใหญ่และสาขาของบริษัททิวสันด์ จำกัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543

	สำนักงานใหญ่	สาขา
สินทรัพย์อื่น ๆ	340,000	61,200
เดินสะพัดสาขา	50,000	-
สินค้าคงเหลือต้นงวด	10,000	4,800
ซื้อ	80,000	-
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	-	24,000
ค่าใช้จ่าย	20,000	10,000
	<u>500,000</u>	<u>100,000</u>
หนี้สิน	25,200	10,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขา	800	-
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	-	50,000
หุ้นสามัญ	200,000	-
กำไรสะสมต้นงวด	130,000	-
ขาย	120,000	40,000
สินค้าส่งให้กับสาขา	24,000	-
	<u>500,000</u>	<u>100,000</u>

ทั้งนี้สำนักงานใหญ่จะส่งสินค้าให้กับสาขาในราคา 120 % ของราคาทุนที่ซื้อมา โดยในวันที่ 31 ธันวาคม 2543 สินค้าคงเหลือของสำนักงานใหญ่มีมูลค่า 15,000 บาท และสินค้าคงเหลือของสาขามีมูลค่า 6,000 บาท (ราคาที่สำนักงานใหญ่คิดกับสาขา)

ข้อ 3

บริษัททิว จำกัด ประกอบธุรกิจขายส่งสินค้า โดยจะขายสินค้าให้กับผู้ค้าปลีกและให้กับสาขาของตนเอง ซึ่งสาขามีหน้าที่ขายปลีกให้กับลูกค้าอีกทอดหนึ่ง ทั้งนี้บริษัททิว จำกัด จะตั้งราคาขายเท่ากับ 130% ของราคาทุน โดยงบทดลองบางส่วนของสำนักงานใหญ่และสาขามีดังนี้

	<u>สำนักงานใหญ่</u>	<u>สาขา</u>
เดบิต		
สินค้าคงเหลือต้นงวด	120,000	97,500
ซื้อ	630,000	-
สินค้ารับจากสำนักงานใหญ่	-	312,000
ค่าใช้จ่าย	200,000	120,000
เครดิต		
สินค้าส่งให้กับสาขา	240,000	-
ขาย	830,000	540,000
สำรองกำไรในสินค้าที่สาขา	94,500	-

ซึ่งในวันที่ 31 ธันวาคม 2543 สำนักงานใหญ่มีสินค้าคงเหลือมูลค่า 90,000 บาท และสาขามีสินค้าคงเหลือ 39,000 บาท (ราคาโอน)

ให้ทำ

- บันทึกรายการปิดบัญชีของสาขาและสำนักงานใหญ่
- จัดทำงบกำไรขาดทุนรวมของบริษัทฯ จำกัด

ข้อ 4 บริษัทเปิดยันติก จำกัด มีเป็นธุรกิจร้านสะดวกซื้อโดยมีสาขาในจังหวัดชลบุรีจำนวน 3 สาขาโดยสาขาจะซื้อสินค้าจากสำนักงานใหญ่ในราคาบวกกำไร 10% และมีสิทธิ์ซื้อสินค้าจากผู้ขายภายนอกได้ โดยสินค้าคงเหลือ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 มีดังนี้

สำนักงานใหญ่	110,900	ราคาทุน
สาขาบางทราย	26,400	ราคาโอน
สาขาบางแสน	29,700	ราคาโอน
สาขาบางละมุง	46,200	ราคาโอน

ต่อไปนี้เป็นข้อมูลจากงบทดลองของสำนักงานใหญ่และสาขาทั้ง 3 แห่ง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541

	สนญ.	บางทราย	บางแสน	บางละมุง
เงินสด	42,000	6,000	44,000	8,000
สินค้าคงเหลือ	60,900	37,400	33,000	18,700
สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น	45,100	26,600	40,000	53,300
ที่ดินอาคารและอุปกรณ์ สุทธิ	200,000	-	-	-
เดินสะพัดสาขาบางทราย	40,000	-	-	-
เดินสะพัดสาขาบางแสน	92,000	-	-	-
เดินสะพัดสาขาบางละมุง	50,000	-	-	-
ซื้อ	1,000,000	-	-	-
สินค้านำเข้าจากสำนักงานใหญ่	-	330,000	275,000	440,000
ค่าใช้จ่าย	20,000	50,000	48,000	80,000
	1,550,000	450,000	440,000	600,000
หนี้สิน	46,900	-	-	-
ทุน	400,000	-	-	-
กำไรสะสม	50,000	-	-	-
เดินสะพัดสำนักงานใหญ่	-	40,000	92,000	50,000
สำรองกำไรในสินค้าคงเหลือที่สาขา	103,100	-	-	-
ส่งสินค้าให้สาขาบางทราย	300,000	-	-	-
ส่งสินค้าให้สาขาบางแสน	250,000	-	-	-
ส่งสินค้าให้สาขาบางละมุง	400,000	-	-	-
ขาย	-	410,000	348,000	550,000
	1,550,000	450,000	440,000	600,000

ให้ทำ

- บันทึกรายการปรับปรุงและปิดบัญชีของสำนักงานใหญ่
- จัดทำงบกำไรขาดทุนรวมสำหรับปี 2541
- จัดทำงบดุลรวม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2541

5. วิธีการดำเนินการเรียนการสอน

5.1. กิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาประกอบด้วย

- 5.1.1. การอธิบายบทเรียน
- 5.1.2. การทำแบบฝึกหัดท้ายบทและแบบฝึกหัดเพิ่มเติม
- 5.1.3. ทดสอบย่อยสิ่งที่เรียนมาแล้ว
- 5.1.4. สรุปเนื้อเรื่อง แสดงความคิดเห็น และตอบคำถาม

5.2. กำหนดการเรียนการสอน

ลำดับที่	จำนวนชั่วโมงเรียน (คาบ)	บทที่	หัวข้อเรื่อง	กิจกรรมการเรียนการสอน
1	3	1	การแก้ไขข้อผิดพลาดทางการบัญชี	1.อธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนและการประเมินผล
2	3			2.ทำกิจกรรมข้อ 5.1
3	3	2	การเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
4	3	3	การขายผ่อนชำระและการเช่าซื้อ	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
5	3			ทำกิจกรรมข้อ 5.1
6	3	3	การบัญชีสำหรับสัญญาเช่าระยะยาว	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
7	3			ทำกิจกรรมข้อ 5.1
8	ทดสอบกลางภาค			
9	3	5	การบัญชีเกี่ยวกับการฝากขาย	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
10	3	6	การบัญชีสำหรับกิจการร่วมค้า	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
11	3	7	การบัญชีสำหรับการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
12	3			ทำกิจกรรมข้อ 5.1
13	3	8	การบัญชีสำหรับธุรกรรมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
14	3	9	การบัญชีสำนักงานใหญ่และสาขา	ทำกิจกรรมข้อ 5.1
15	3			ทำกิจกรรมข้อ 5.1
16	สอบปลายภาค			

6. วัตถุประสงค์การสอน

แผ่นใส

7. วิธีประเมินผลการเรียน

7.1. องค์ประกอบของการประเมินผลการเรียน ได้แก่

คะแนนสอบกลางภาค	40%
คะแนนสอบปลายภาค	40%
คะแนนการบ้าน	10%
คะแนนสอบย่อย	10%

7.2. ระบบการประเมินผลการเรียนใช้กฎเกณฑ์ ดังนี้

7.2.1. ผู้ที่สอบผ่านต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 80%

7.2.2. ผู้ที่สอบได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 และมีคุณสมบัติตามข้อ 7.2.1 จะได้เกรด A B+ B C+ C D+ D โดยพิจารณาการตัดเกรดตามวิธีมาตรฐาน

8. หนังสืออ้างอิง

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 7 เรื่อง การบัญชีเกี่ยวกับการเข้าซื้อทางด้านผู้ให้เข้าซื้อ, กรุงเทพมหานคร.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 29 เรื่อง สัญญาเช่าระยะยาว, กรุงเทพมหานคร.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 34 เรื่อง การปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหา,

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 39 เรื่อง กำไรหรือขาดทุนสุทธิสำหรับงวด ข้อผิดพลาดที่สำคัญ และการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี, กรุงเทพมหานคร.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 46 เรื่อง รายงานทางการเงินเกี่ยวกับส่วนได้เสียในการร่วมค้า, กรุงเทพมหานคร.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 48 เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทางการเงิน, กรุงเทพมหานคร.

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 33 เรื่อง สัญญาเช่าระยะยาว, กรุงเทพมหานคร.

บริษัท บิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี 2542.

เว็บไซต์ของธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th.

Donald E. Kieso, Jerry J. Weygandt, Intermediate Accounting 9ed, Wiley Publishers, 1997.

Floyd A. Beams, John A. Brozovsky, Craig D. Shoulders, Advanced Accounting, 7ed, Prentice Hall, 1999.